

י ה ו ה

SCHOLÆ ZETETICÆ
METAPHYSICA

INTERPRETE
JANO TOSCANINI
FLORENTINO

Sacræ Theologiæ Doctore.

R O M Æ,

Ex Typographia Rochi Bernabò, MDCCXXV.

SUPERIORUM PERMISSU

1911

THE

YOUTH

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

AD LECTOREM.

SCHOLÆ ZETETICÆ, omnium antiquissima, cujus originem, instituta, ritus, disciplinamque omnem non ita pridem descripsit vir eruditissimus Dominicus Aulissus lib. 1. de Scholis sacris; hic ego placita, atque doctrinam, quantum quidem primum ex sacris Literis, deinde ex pervetustis cum Græcorum, tum verò præcipue Ebraeorum monumentis cognoscere potui; vulgare primus aggredior. A Metaphysicis initium capere visum est, eorumque primò Systema informare, quæ de Ente, ipsiusque Attributis Ebrai veteres, apud quos ea Schola floruit, tradidere. In hoc autem Systemate, ut ordo rerum, atque ex ordine perspicuitas foret, totam hanc doctrinam bipartitè distribui: & quæ quidem prima, & præcipua sunt, ac veluti fundamentum cæterorum; in prima Systematis parte locavi, quam de more Hypothesim voco: quæ verò ex his consequuntur, iisdemque quodammodo incumbunt; ea in varias Propositiones digessi, ac secunda Systematis parte comprehendere. In reliquis cum Philosophicis, tum Theologicis, nisi aliter visum fuerit, idem ordo servabitur. Tu interea, Benigne Lector, partem hanc doctrinæ Zetetica accipito, & quodcumque id demum est laboris, atque industria mea, boni consulito. Vale.

IMPRIMATUR;
Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sac. Palat.
Apostol.

N. Episc. Bojan. Vicefg.

Jubente Reverendiss. Patre F. Gregorio Selleri Sacri Apostolici Palatii Magistro, accuratè, ac diligenter perlustravi *Systema Metaphysicum Scholæ Zeteticæ à Viro eruditissimo Jano Toscanini, ex peractis tum Ebræorum, tum Græcorum monumentis, nunc primò informatum*. In quo cum omnia mirum in modum resplendeant, ingenium, doctrina, eruditio, stylus etiam, atque eloquutio, &, quod sanè plurimum refert, ordo, totiusque operis distributio, & conformatio; nec quidquam in eo sive à recta Fide, sive à bonis moribus alienum, dissonumve deprehenderim; illud Typis dignissimum censeo.

Datum Romæ in Monasterio SS. Viti, & Modesti die 26. Maji 1725.

D. Paulus Scalamenti Ordinis Cisterciensis
Sacre Theologiæ Lector.

Scholæ Zeteticæ Systema Metaphysicum, Jani Toscanini Florentini, sacre Theologiæ Doctoris præclarum inventum, magnæque doctrinæ, ac mentis opus, jussu Reverendissimi P. F. Gregorii Selleri Sac. Pal. Apost. Magistri attentè perlegi. Cumque in eo nihil in venerim, quod Religioni, & bonis moribus non apprime congruat; ac sperem, fore, ut Christianæ Scholæ inde plurimum commodi capiant; ipsum non publica modò luce, sed communi omnium plausu dignissimum judico.

Romæ ex Collegio Romano die 15. Junii 1725.

Ottavio Ruschi Societ. Jesu
Græcæ Linguae Professor.

IMPRIMATUR,
Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

ME-

METAPHYSICI SYSTEMATIS PARS PRIMA HYPOTHESIS §. I.

1. **H**YPOTHESIS illa, qua tota nitebatur
Zeteticæ Scholæ doctrina, primum id,
ac præcipuum habet: τὸ ὂν, vel τὸ εἶναι
Ens, vel *Esse* unicum ponit: ejus verò
duplicem quasi statum, modum, ha-
bitudinemque distinguit. Et, cum re-
centes philosophi principiò statim res
dividunt in *Ens*, sive quod est ab alio, & quod est a se; sive
finitum, & infinitum; sive contingens, & necessarium;
priscis illis Investigatoribus veri ea prima fuit rerum parti-
tio: *Esse* vel est in se ipso; vel quodammodo extra sese,
participatione, & communione sui. Qua divisione ne cui
forte videantur Deum non satis sejungere, ac segregare a
rebus creatis; dicanturque patrocinari Almerico, qui dam-
natus est ab Innocentio III. cap. *Damnatus* de sum. Trinit.
quòd, ut perhibet Turrecremata lib. 4. sum. cap. 35. omnia
unum esse doceret, & ejusdem proriùs naturæ; exponen-
dum

dum ideo est, unicum Esse cum ponerent, idemque in se ipso, & quasi extra se esse dicerent; quid intelligi vellent. Hoc autem rite explicato, atque percepto, liquidò constabit, eos tam procul esse ab hac culpa; ut magis etiam, quàm reliqui omnes aliarum gentium philosophi, & abhorreant ab opinione Almerici, & Deum efferant supra res omnes creatas. Nam profectò ii omnes, qui non statum Entis, sed Ens ipsum principiò distinguunt, quantumvis licet ens alterum ab altero separent, atque discriminent; utrumque tamen ens esse propriè, ac verè; communique illa notione involvi, confundique putant: ut minus propterea, ipsorum etiam confessione, & iudicio, inter se discrepent duo illa entia, finitum & infinitum; contingens & necessarium, quod est ab alio & quod est a se; quàm quantum Investigationis Schola ipsum a se ipso differre vellet illud Esse, quod unicum statuebat. Sic enim res habet, Zetetarum sententiâ: Esse unicum est: ejus verò duo quasi status: quippe quod & in se ipso est, & extra sese: in se ipso quidem re, & veritate; extra se autem adumbratione, & similitudine. Ita scilicet, ut, quacunque ratione idem ut est in sese, cum semetipso comparatur, ut est extra sese; ipsum ad se ipsum ita se habeat, uti verum ad falsum: quorum, ut talium, nulla communis est notio: siquidem, ut nomen sit idem; ratio tamen eo nomine significata est longè alia: ut longè alia ratio est hominis picti, atque hominis veri. Porro hæc doctrina cujusmodi sit, definire, meum non est. Illud confirmo, philosophos illos, qui ista doceant, & Dei naturam supra res omnes creatas aliùs quodammodo evehere, & ab errore Almerici longius distare, quàm cæteros. Esse enim, ideo unum constituunt, non quia plura non sint; sed quia nihil, nisi unum propriè, ac verè esse putant. Quod autem dicunt, hoc unum esse in se ipso; & extra sese; ita accipi volunt, ut in se ipso sit verè; extra se autem, extra rationem sit esse veri. Quare, quamvis non ipsum Esse distinguant, sed ejus veluti statum tantummodo, hoc est, quamvis censeant, nihil esse extra ipsum Esse, quod idem non sit etiam in ipso Esse; eaque ratione differre velint, quòd in ipso

ipſo Eſſe ſit verè ; extra autem , veri eſſe rationem non habeat ; longiùs tamen ab ejus opinione abſunt , qui omnia , unum eſſe docuit , ejuidemque naturæ ; quàm qui duo entia diſtingunt , finitum & infinitum , contingens & neceſſarium , quod a ſe , & quod ab alio : quæ , utcunq; inter ſe maxime diverſa eſſe dicant ; ad aliquam tamen notionem deveniendum tandem eſſe exiſtimant , quæ vel univocè , vel ſaltem analogicè in utrumque convenient , eaque unum quodammodo efficiat . Ad rem declarandam veteres ipſos Ebræos hoc exemplo uſos invenio . Moſes quidem unicuſque eſt : & , ſi idem ſit cum in ſe ipſo , tum extra ſe , in aliqua ſive tabula , ſive ſtatua expreſſus ; nequaquam in Moſe ipſo ; ſed , ut ita dicamus , in ejus ſtatu , atque modo diſtinctio ſit : neque enim Moſes alius eſt in ſe ipſo , alius in imagine : ſed aliter in ſe ipſo , aliter in imagine : in imagine quidem adumbratione , & ſimilitudine quadam ; in ſe ipſo autem re , & veritate . Et tamen , cum in Moſe diſtinctio non ſit ullà , certè veritas Moſis , ejusque imitatio , duo quædam ſunt inter ſe tam planè diverſa , quàm diverſi non ſint inter ſe , duo ipſi Moſes , ſi Moſem ipſum , quod quidem eſt abſurdum , duplicem ſingas : aut certè ſi duos homines ponas : hi enim . utcunq; alterum alteri diſſimilem facias , eidem ſpeciei ſubjecti ſunt , & utriuſque communis eſt ratio hominis . Non abſimili pacto , dicebant , unum quidem eſt Eſſe : hoc autem , ſi extra ſe ſit , ideſt , extra rationem veri , & proprii eſſe , ſive in Homine , ſive in Angelo , tanquam in imagine ſit ; nequaquam ipſum Eſſe diſtinguas , ſed ſtatum quodammodo : alterum quidem rei , & veritatis ; alterum , autem adumbrationis , & ſimilitudinis : Nec verò , quamvis in ipſo Eſſe diſtinctio non ſit ; non duo tamen ſunt inter ſe maxime diverſa , veritas ipſius Eſſe , quæ eſt Deus ; & ipſius Eſſe imitatio qualiſcunq; , quæ eſt Homo , vel Angelus . Duo quædam ſunt oppidò ; & inter ſe tam planè diſſimile ; ut nulla utriuſque communis ſit ratio . In quo quidem deficit exemplum nuper allatum . Nam ſimilitudo illa Moſis non omni prorsùs ratione ſimilitudo eſt : eſt enim aliqua tandem ratio generalis , qua utrumque coit , atque in

unum confunditur: sic, ut idem sit, atque ipse Moses, Mosis imago, non quidem re, sed notione. Contra verò, quòd ipso Esse nulla superior est ratio; quidquid non est esse verum, sed esse veri similitudo; nulla prorsus ratione plus aliud est, quàm ejus similitudo. Ex quo illud efficitur, quod paulo ante notavimus, ut, quocunque respectu inter se comparentur, Esse ut est in seipso, & ut extra sese; Deus nimirum, & res creatæ; non alia major sit utriusque termini habitudo, quàm quæ est inter verum, & falsum: inter hominem, aut aliam rem quampiam, ejusque simulacrum, atque umbram, ut simulacrum, ut umbra est.

2. Umbram verò cum audis, ne Zeteticæ Scholæ doctrinam in errores Platoniorum, qui alter scopulus est æquè cavendus, incurrere, atque offendere putes. Est enim, ut notat Eusebius Præp. Evang. l. 12. c. 19. hoc etiam ab Ebræis acceperit Plato, *ut res inferiores diviniorem imagines esse existimaret*, quod latè docet in 6. & 7. de Repub. ea tamen cum ipse, tum verò maximè ipsius interpretes adjecterunt de suo; quæ, ut verum, & catholicum sensum sustinere vix ullum posse videntur; sic a veteri Ebræorum Schola sunt prorsus aliena. Veterum autem Ebræorum Scholam cum dico, sermo mihi non est, sive de Sapientibus Mischnæ, & Ghemaræ; sive de Rabbini; sive de iis Ebræorum doctoribus, quibus etsi nomen *חכמים* ab excellentia doctrinæ sit factum; eosdem tamen a majorum suorum placitis ad Ethicorum philosophorum commenta turpiter defecisse constat. De Schola loquor longè & antiquiore, & sapientiore *החכמים* hoc est, eorum, qui acceptam a Prophetis, atque adeo a Mose ipso doctrinam puram adhuc, atque incorruptam servabant: apud quos, tantis videlicet auctoribus, & magistris, certior erat, ac tutior inquisitio illa veri, quam profitebantur: & ex qua ipsorum gymnasiis nomen positum est Ebraicè quidem *בית המדרש*, Græcè autem *οἶκος ἑρμηνευτικῆς*, idest, domus, seu schola Investigationis. Hi porro sapientissimi viri, quod initio statuebant: *Esse unicum est; ejus verò duo sunt veluti statur; veritas, & umbra*; id Catholicè intelligendum dico: neque hujus dissimile

simile illud esse contendo, quod, ut paulo post videbimus, in ore omnium ferme S. S. Patrum frequentissimum est: *In Deo sunt omnia*, & quidem longè verius, quàm in seipsis: *Deus veritas est, res autem creatæ cum ipso comparatæ falsitas sunt*. Quod utique non ita est accipiendum, quasi res creatæ falsò putentur existere: sic, ut homines v.g. & angeli in se ipsis veri non sint, sed hominum, & angelorum simulacra quædam dumtaxat, atque umbræ. Illud est: veri quidem & homines, & angeli sunt: sed hoc est verus homo, verusque angelus, imitatio, atque adumbratio quædam illius veri esse, quod habent in Deo. Veri autem esse proprietates, characteres, insignia eadem planè notarunt Ebraei veteres, quæ passim omnes notant tum Græcæ, tum Latine Ecclesiæ Patres. Nam primò, dicebant: *Esse verum, hoc est, Esse ipsum*, ut est in sese, est esse maximè exemptum, ac liberum, solutumque modis omnibus, ac differentiis loci, temporis, rei: ita nempe, ut nec sit in eo Est, & Non: nec Fuit, & Erit: neque Hic, Ibi, Alibi, & alia ejusdemmodi, sed unicum Est: eoque uno sit omnia: omnia inquam, extra omnia. Contra verò esse adumbratum, hoc est, ipsum Esse, ut est extra se se, quoniam quælibet Esse ipsius externa progressio suum certum gradum, suamque lineam, rationem, modum, ordinem habet; multifariam illigatur, contrahitur, circumscribitur, definitur. Secundò, ipsum Esse, ut est in se ipso re, & veritate, est purum, ac simplex esse: quod & nihil habet admixtum ex non esse; & id omne, quod habet, illud est: contra verò, ut est extra sese, per adumbrationem, & similitudinem, est esse quoddam insyncerum, mixtumque ex non esse: ac nunquam penitus compositionis expers, ejus saltem, quæ est ex accidente, & substantia: ut non solum multo pauciora sint semper illa, quæ habet, quàm quæ non habet; sed etiam, ut ea quæ habet, illa ipsa non sit. Tertiò tandem, quæ aliæ sunt veri esse, proprietates, atque notæ, Esse ipsum, ut est in sese, est a se ipso, est unicum, necessarium, immensum, æternum, immutabile, infinitum, perfectissimum. Quæ contra omnia sunt in esse adumbrato, hoc est, in Esse ipso, ut extra se est.

3. Propriis hinc veri, ac falsi esse caracteribus constitutis, seu quod idem est, duobus ipsius Esse veluti statibus, veritatis scilicet, & falsitatis, sive adumbrationis, expositis; alterum jam assert Zetetarum Hypothesis, quod ex primo facile statim consequitur, nimirum Dei definitionem: non eam quidem omnino exactam, & ad Logicorum regulas elaboratam: neque enim id fieri potuisset in Deo: ab his præsertim, quorum illud primum est, ac præcipuum, ut non sit, nisi unicum Esse: qui autem duo sunt ipsius promodum status, eorum alter quidem sit rei, & veritatis; alter verò adumbrationis cujusdam dumtaxat, & similitudinis. Sed nec eam definitionem assert, quæ nobis aperiat, quid sit Deus, ut est in se ipso, ad se ipsum; id enim penitus abditum, & a mortalium intelligentia remotum esse dicebant; sed, quid sit Deus, ut est in se ipso ad nos: hoc est, ut foras quodammodo spectat ad res creatas. Sic igitur apud antiquos Ebræos, in Schola Investigationis definiebatur Deus: *ipsum Esse*, vel, *Esse, ut est in se ipso*: sicut e contra res creata; *Esse, ut est extra se ipsum*, vel, *ipsius Esse extra se progressio*. Obijcientibus autem, in hac definitione id ipsum obcurum, atque involutum relinqui, quod maximè fuerat explicandum; ultraque inquirentibus, ac percunctantibus, ecquid rei sit, *Esse in se ipso*; respondebatur; *Veritas est*. Atque hic tandem insistendum, & acquiescendum esse, dicebant: datum nobis non esse ultra progredi: id qui conentur, aut turpiter labi; aut retro, quod sanè turpius est, imprudentes referri. Idem verò non prohibebant, ex his duabus Dei notionibus, ex *Esse* scilicet, & *Veritate*, definitiones alias informari, & procudi, in quibus cum *Esse* ipsum, aut ipsa Veritas potissimum enicaret, atque explendesceret; tum aliquid etiam alicunde atsumerent, quod ipsis proprium quemdam definitionis veluti cultum, venustatem, speciem, & plus etiam fortasse lucis adjiceret. Cæterum *veri esse* rationem disertissimè exprimi volebant: quippe quæ Dei naturam a re omni creata, præ reliquis, distinguat, atque eximat: ei primario conveniat, atque ante alia omnia, quæ de ipso dicuntur: eaque sit, ex qua cætera deinceps

deinceps, quæ de Deo recta & fides, & ratio docet, tanquam ex fonte facile manent, ac profluant. Itaque, licet in vetustissimis eorum monumentis alias etiam ab his duabus Dei veluti definitiones reperiam; omnibus tamen eadem prorsus subjecta vis est, & sententia. Ejusmodi, quod quidem ad *Esse* pertinet, illa sunt: *Esse verum: Esse maxime exemplum: Esse extra omnem modum, ac differentiam*. Tum, quod majorem emphasim habet: *Totum extra Totum: &*, quod idem est, sed, ut mos Gentis erat, symbolicè exprimitur; *Centrum Totius: Unitas rerum omnium*. Quod autem attinet ad *Veritatem*; horum simillima sunt: *Veritas separata: Veritas abstractissima: Veritas extra omnia vera*: quodque eandem metaphoram habet; *Centrum, Unitas verorum omnium, seu veri totius*. Quibus omnibus, ut per se statim apparet, profectò idem subest: *Esse* scilicet, ut est in se ipso: *Esse verum: Veritas*. Has igitur omnes Dei notiones, & alias, quæ procul dubio in eandem sententiam, ex his effingi plurimæ possunt, probat, & amplectitur Zetetarum Hypothesis: in qua, cum non sit, nisi unicum *Esse*, ejusque duo, prope dixerim, status: primus quidem, rei, & veritatis; alter verò adumbrationis, & similitudinis; Dei naturam ab omni natura creata his præcipuè notionibus distingui, discriminari, discludi, sejungi, consequens est. Primò; ut & Deus, & res creatæ sint *Esse*; sed, quia Deus est *Esse* reipsa, & veritate; illæ autem, adumbratione, & similitudine; idcirco Deus dicatur, *Esse* ipsum; secus illæ: eo pacto, quo verus Moses, quod Moses est re, & veritate; Moses ipse, propterea dicitur: ejus autem imago non item: quippe quæ Moses est quidem ille ipse, sed adumbratione tantum, & similitudine. Secundò; ut quidquid est, dupliciter quodammodo sit: idest, ut, sicuti Deus est in se ipso, & extra se in rebus creatis; sic hæ vicissim sint in se ipsis, & extra se in Deo: verum, quia Deus est in se ipso propriè, ac verè, non sic autem extra se in rebus creatis; ideo Deus *Esse verum*, seu *Veritas* rectè dicatur: è contrario autem, quod res creatæ extra se quidem in Deo sunt propriè, ac verè; non sic autem in se-

met-

metipſis; propterea Eſſe verum, aut Veritas non dicantur: ſed Eſſe veri imitatio, & falſitas potius, ſive umbra quædam Veritatis. Tertiò denique, ut & Deus ſit Totum; & res creatæ non quidem ſingulæ, ſed univerſæ ſint Totum; quia verò Deus eſt Totum Veritatis; illæ autem Totum, ſunt Adumbrationis; cum Totum ibi ſit Verum, ubi eſt extra omnem modum, ac differentiam; ibi autem ſit Adumbratum, ſeu minus verum, ubi eſt intra certos modos, ac differentias; rectè propterea dicatur Deus, Totum extra Totum, ſeu Totum liberum, atque exemptum a Toto, quodque idem ſignificat, ſed metaphoricè; Unitas, ac Centrum Totius: res autem creatæ; Totum ex Toto, ſeu Totum nexum, ſuſpenſumque ex Toto: ac metaphoricè tandem; Numerus, ac Sphæra Totius. Atque hæc explanandis omnibus Dei notionibus, e Schola Zetetica proximè allatis, quod alterum erat Hypotheſis caput, dixiſſe ſit ſatis. Si quid autem eſt, quod adhuc lucis indigeat, eam ex duobus hiſce paragraphis, quæ conſequuntur, facile accipiet.

§. II.

A U C T O R I T A T E

Stabilitur Hypotheſis.

4. **Q**ui Systema aliquod condit, ſatis is quidem Hypotheſim ſuam Sapientibus approbat, ſi ejus ope, quidquid eſt in re illa magis difficile, & obſcurum, aut quàm commodiſſimè explicat; aut certè commodiùs, quàm alius quivis aliam Hypotheſim, & rationem ſequutus. Ego verò, tametſi Hypotheſis illa, quam nuper expoſui, ejusmodi eſt, ex qua Dei perfectiones, atque excellentias declarari poſſe putem fortàſſe magis apertè, & dilucidè, quàm quantum ex iis ſeri videam, quibus recentes Theologi alii alii plerumque nituntur; quòd tamen hic non tam philoſophum, quàm interpretem ago; ac doctrinæ hujus non magis veritatem, quàm vetuſtatem mihi præſtandam intelligo; pro-

propterea ipsam per se Hypothesim, seorsim, directò me, totius ferme antiquitatis testimonio, confirmare, & constabilire decrevi: ut cum hæc ipsa, quæ Scholæ Zeteticæ omnia tribuo, non apud me nata, sed apud ejusdem Scholæ Scriptores inventa esse constet; tum, quæ ex his per me ipsum plura deinde colligam, & auctoritatem obtineant, & extra novitatis invidiam omnino sint. Quoniam verò Ebræos, una cum recta Fide, etiam doctrina defecit; ac, Christi Servatoris morte, nobis utraque hæreditas cessit; Schola Zetetica duplex distingui potest: vetus, & nova: Ebræorum prima, Christianorum altera. Utriusque Scholæ Zeteticæ communem dico Hypothesim illam, quam modo proposui: atque adeo totum Systēma Metaphysicum, quod, his jactis veluti fundamentis, deinde superstruam; ita tamen, ut de utraque non æquè facile sit, adhibitis testimoniis, id confirmare. Nam Christiani Zetetæ, cum eorum libri quamplurimi extent, non admodum difficile est animo informare, quid senserint. Atque ego cum hic generatim, atque universè pro tota Hypothesi; tum particulatim deinceps pro singulis Thesis, ea producam ex omnibus ferme Ecclesiæ doctoribus Græcis, & Latinis; quæ; ut argumentum sunt veritatis sanè gravissimum; i a suspicionem prorsus nullam relinquant novitatis. Contra verò ex Ebræis Investigatoribus, cum eorum scripta interierint, vix aliquid proferre possum, quod nuper à me dictis fidem affirmet. Ut igitur in eos etiam, immo primò, & præcipuè, Systēma hoc metaphysicum referrem; eo, non ipsorum testificationibus, sed probabilibus quibusdam dumtaxat conjecturis adductum me fateor. Imitatusque sum, magnam partem, illorum consuetudinem, qui res philosophicas in disputatione, & dialogo tradiderunt: ut, licèt antiquis Ebræis ea plerunque aptarim, quæ ipse cogitavi; iis tamen nihil prorsus ab ipsorum Schola alienum affluerim: nec quicquam dixerim, quod, si in eorum monumentis non extat, ex iis tamen, quæ extant, & Genti, & tempori non maximè congruere videretur. Quanquam & illud profiteri jure possem, me Ebræis quoque Zetetis nihil ferme attri-

tribuere, quod ipsum, licet multimodis obiectum, & involutum, in eorum monumentis non extet; si modò, ut Eisdre nomen adscriptum habent; ita Eisdram verè auctorem habuissent Ebraici quidam codices Cabbalistici, atque Symbolici, quos aut illos ipsos esse arbitror, aut certè eorum exemplum, quos Johannes Picus Comes Mirandulanus vir summo ingenio, ac præclarissima eruditione *summa impensa sibi conquisitos*, dicit in Apolog. cap. de Mag. & cum ibi, tum in lib. de Homin. dignit. eos Eisdre adjudicat, ac miris planè laudibus extollit, ac prædicat: *Deumque testatur, se in illis vidisse Religionem non tam Mosaicam, quàm Christianam..... eademque legisse, quæ apud Paulum, & Dionysium, apud Hieronymum, & Augustinum quotidie legimus.* Verum enimvero, cum neque de auctore, neque de ætate horum voluminum mihi satis liqueat; etsi nihil ferme in toto hoc Systemate asseram, quod iis omnibus, qui hos libros habeant, ac rectè intelligant; non ex iis quodammodo effossum, atque erutum videri possit; ut tamen, alia scrutatus sum antiquitatis monumenta certissima, ibique non pauca deprehendi, quibus mihi visum est de veterum Zetetarum doctrina satis constare; illa ipsa, qualiacunque sunt, hic exhibeo: iisque Hypothesis nostræ, quod quidem in præsens mihi propositum est, non solum veritatem, sed etiam vetustatem ostendo.

5. Et primò quidem, ut ad rem aliquando veniamus, illustria quædam sunt in hanc ipsam sententiam apud Ethnicorum Sapientes, quæ quoniam ex Ebraeorum scriptis, tanquam ex fonte, hausisse, atque asportasse dicuntur; ex iis omnibus trahi potest conjectura sanè probabili, quid vetus olim Investigationis schola doceret. Quare faciendum hic nobis est, quod serm. 2. cont. Gent. suadet Theodoretus his verbis: *Sicuti, qui terram auri, & argenti feracem effodiunt, cum exigua quædam ramenta natli fuerint, eorum vestigia consèctantes venas scrutantur; neque priùs ab effodiendo desistunt, quàm auri copiam invenerint, ex qua ramenta illa propagata sunt; Ita nos oportet Anaxagoræ, & Pythagoræ, & Platonis, atque etiam Numenii, & Plutarchi, & Plotini, cæterorumque*

que sermonibus auditis fontem ipsum indagare, ex quo panca-
quædam Divinorum laticum haurientes isti, libros suos locuple-
tarunt: atque &c. Huc igitur pertinet, quod in fronte ipsa
templi Delphici scriptum erat, τὸ ἄ: quo Divinitas signi-
ficari vulgò existimabatur. Immo hodieque extat Plu-
tarchi liber πρὸς τὸ ἄ, τὸ ἐν Δελφῶν: quo in libro vocabu-
lum ἄ, tu es, Deo & soli, & primariò convenire, tradit
his verbis: *Quàm ei, quasi veram, ac propriam, adeoque so-
lam, eique soli congruentem salutationem reddimus. Nos enim
verè nullo modo sumus: sed omnis omnino natura mortalis, in
quodam interitus, ortusque medio constituta, umbram sui dum-
taxat aliquam, exilemque, ac lubricam opinionem ostendit*
Tum deinde Heracliti sententiam refert, & approbat, cu-
jus illa sunt: *Nos in eundem fluvium bis ingredi non posse. Ita
mortalem substantiam nemo bis attingit: sed repentino mutatio-
nis impetu dissipatur illico, rursusque colligitur: vel potius,
ne rursus quidem, aut postea: sed existit simul, ac desinit: ac-
cedit simul, simulque discedit. Ecquid igitur illud est, quod
verè est? Id unum utique, quod sempiternum est: quod ortu
simul, interituque caret: cui nullum tempus mutationem af-
fert. Mobile enim quiddam, semper fluens, non solidum ali-
quid, sed veluti vas orruum, & interituum est tempus: cujus
ipse appellationes hæ, Prius, Posterius, Erit, Fuit, futen-
tur, ipsum non esse. Facias enim futuè, & absurdè id, quod
nunquam dici potest esse; aut, quod jam esse desit, si dicas,
esse. Subjungit præterea, ipsummet instans præiens, quod,
Nunc, dicitur, Præterito, Futuroque distingui, ac distra-
hi: atque ita concludit: *Quodd, si idem accidit Naturæ,
quam tempore metimur, quod mensuræ ejus; ipsa quoque nihil
est permanens, nihil ens, sed omnia fientia, & intereuntia*
ἡνίκα πάντα, & ἐνίκημα, juxta eorum cum tempore comparatio-
nem. Itaque de eo, quod est, non licet dicere, fuisse, aut id
fore: quæ verba inclinationem significant, atque discessum, &
mutationem, quæ locum in eo, quod est, non habet. Deus au-
tem, si ita dicendum sit, EST: & est nulla ratione temporis,
sed æternitatis immobilis, tempore, & inclinatione carentis:
in qua nihil prius est, nihil posterius, nihil futurum, nihil præ-*

veritum, nihil antiquius, nihil recentius, sed, una cum sit, unico NUNC sempiternam implet durationem: &, bujus ratione, quod esse dicitur, verè est: non futurum, non præteritum, neque orsum, neque destitutum. Sic itaque Deus nobis venerationis studio salutandus, atque compellandus.

6. Nec verò hac in re alia fuit vetustiorum philosophorum, atque adeo ipsorum antiquæ philosophiæ luminum, Pythagoræ, & Platonis sententia. Ad primum quod attinet; ejus mirificam, atque per celebrem τετρακτὴν, ipsum, fuisse Dei nomen τετραγράμματον יְהוָה multis argumentis interpretati sunt Seldenus de dis Syr. Synt. 2. c. 1. & Wendelinus in sua dissertat. de Pythag. Tetract. Porro Dei nomen quadriliterum vel est illud ipsum, quod habetur in Exod. III. 14. אֲנִי אֶהְיֶה *Ero*, Vulgata interpretatione, *Qui est*; quod docent Clemens Alexandr. 1. 5. Strom. & Theodoretus q. 15. super Exod. aliique complures; vel certè ductum est ex Verbo Substantivo, quod vocant, natumque ex ipsa ejus radice אֶהְיֶה: &, quod rectè notat Cregutus in Revelator. Arcan. p. 595. ejus explicationes veluti quædam sunt, tum quod scripsit Moyses in Exod. 1. cit. אֲנִי אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, quod Vulgatus interpres vertit: *sum, qui sum*, quia Futurum in Ebraica lingua rem perpetuam significat, & rationes continet præteriti, atque præsentis; tum quod scripsit Johannes in Apocal. 1. 4. *Καὶ ὁ ῥῆμα ἀπὸ τοῦ ὄντος, ὁ ὢν, ὁ ἐρχόμενος*: perinde ac, si diceret; *gratia vobis, & pax ab ENS, & ab ERAT, & VENTURUS*: Utcunque res ista se habeat, profectò Numenius Pythagoreus lib. 2. de Bono apud Eusebium, Præp. lib. 11. cap. 10. ex Magistri sui disciplina ita loquutus *Age verò, atque ad illud, quod est, quantum licet, aspiremus: omninoque pronuntiemus, quod est, id neque fuisse aliquam, neque unquam futurum esse, ac certo dumtaxat, præsentique tempore semper esse: quod sanè tempus hoc modo præsens, si quis æternitatem dicere voluerit, me auctore quidem id faciat.... Quod enim est, sempiternum est, atque eodem modo sese constanter habet.... inmotum, atque inconcussum per sese semper.* Tum de ipsa Dei notione, ac nomine ista subiicit: *Jam verò, simulatione omni posita, nosse me incorporei*

nomen ingenuè profitebor : cum id quidem pronuntiari jucundius videatur, quàm sileri. Et quidem illud ipsum, de quo jam pridem quaritur, ei nomen esse contendo. Nec rideat hic quisquam, dum audit, proprium incorporei nomen, Essentiam, atque, Id, quod est, a me constitui. Nominis quippe hujus eam esse causam intelligat, quod neque ortum habuerit, neque interiturum sit : immo nec aliud prorsus ullum, seu motus, seu mutationis genus aliquando subiturum : sed omnino simplex, & immutabile sit : adeoque in eadem semper natura sua ratione persistat : quòd ab illa nec suapte sponte ; nec aliena vi, ac necessitate discedat. Sed neque extra veterum Ebræorum Hypothesim sunt, si rectè intelligantur, quæ de Pythagora ipso refert Justinus. M. in cohort. ad Græc. eum videlicet philosophiæ suæ præcepta per symbola arcana tradidisse : Unitatem, rerum omnium originem esse, docuisse : Deum non extra hunc mundi ornatum esse, sed ipsum in se totum in toto circulo generationes omnes inspicere, sæcula temperare &c. mentem totius circuli esse. &c. Eadem reperiuntur apud Clementem Alexan. in Admon. ad Gent. Jam verò Plato quid senserit, clarè apparet, atque extat in Timæo : ut iisdem fere in locis iidem notant proximè memorati Scriptores, Justinus M. Clemens Alex. Eusebius : atque insuper Augustinus lib.8. de Civit. cap. 11. ante hos verò Numenius Pythagoreus, qui hac etiam de causâ apud Eusebium loc. cit. Platonem Mossem Atticisantem appellat. Sic autem scripsit Plato in Tim. Primum, meo judicio distinguenda ista sunt, quid est, quod semper sit, nec ullum habet ortum ; & quod semper gignatur, nec unquam sit. Quorum alterum intelligentia, & ratione comprehenditur, quod unum semper, atque idem est ; alterum opinione per sensum rationis expertem attingitur, quod gignitur, & interit, nec unquam revera est. Et post aliquanto pag. scilicet 37. edit. Serr. Dies porro, & noctes, & menses, & annos, qui ante Cælum non erant, tunc, nascente mundo, nasci jussit : quæ quidem temporis partes sunt. Nos verò illas temporis distinctiones, Erat, nimirum, & Erit, æternæ essentiæ non rectè attribuimus : dicimus enim, Erat, Est, & Erit. At revera illi æternitati, Est, propriè tantum quadrat.

Erat

Erat enim, & Erit, temporis illius, quod nascitur articulis convenit: sunt enim motus. Quod autem eodem modo constanter, atque immobiliter habes, neque antiquius, neque recentius hactenus fuisse. neque etiam num existere, neque aliquando futurum, consentaneum est. Neque verò in illum cadere casum rerum quempiam, quibus res mobiles, ac sensui expostæ ex ipsa generationis conditione subiiciuntur, Sed temporis aternitatem imitantis, & ad numerum in orbem commeantis hæc species sunt, & ad tempus hæc quoque spectant; præteritum esse præteritum, præsens esse præsens, futurum esse futurum, & quod non sit, non esse.... Tempus ad exemplar aternæ essentiae ideo factum est; ut mundus hic illi præstantiori, quoad fieri potest simillimus sit: ille enim mundus, hujus exemplar, omne per ævum Est: hic verò &c.] Quæ hic Plato apertè, & expressè, eadem quasi involuta, & aliquot oblecta symbolis tradit cum in sexto de Repub. ex quo multa refert Eusebius Præp. l. 12. c. 19. tum verò præcipuè in septimo: id enim significat Spelunca illa percelebris, quam ibi describit; nos scilicet, nostraque omnia, Divinorum esse totidem veluti umbras: ut unum quidem sit Esse, sed duplex quodammodo status, atque habitudo, veritatis nimirum, & imitationis: rei, atque umbræ. Immo verò sic etiam intelligenda puto, & ad verum, & Catholicum sensum, atque adeo ad ipsummet Ebraicum exemplar, unde expressa primùm sunt; revocanda, & castiganda, quæ de Ideis ingeniosissimè disputat in Parmenide: non quidem, ut sint rerum formæ, ac species, a rebus ipsis sejunctæ, & abstractæ; sed, ut sint res omnes in Deo, modo quodam exempto: tanquam scilicet in Unitate, atque in Centro: ac propterea de Deo ipso rectè illa dicantur, & locum, atque instar habeant definitionis: Ellè maximè exemptum, Totum extra Totum, Veritas extra omnia Vera. Sed, ut omnes intelligant, non esse a me Systema istud aut elaboratum, proculumque in specu illo Platonis nunc memorato; aut certè ex ethnicorum philosophorum sententiis effictum; utque appareat in iis, quos modò citavi, sequutum me, Theodoreti admonitu, hortatumque, non quod ipsorum est; sed divinum aliquid, & sublu-

stres

stres quosdam Coelestis doctrinæ radios, quæ iis, procul dubio, per Ebræos affulsit; illud ipsum è sacris Codicibus proferam, ex quo & illi, quod quidem videtur, præclara hæc effata, sententiasque modò relatas; & ego, quod de me ingenuè fateor, Hypothesim hanc, sic enim eam voco, duxi, & expressi.

7. Exod. III. 14. ita Deus de se ipso loquutus: *Ego sum, Qui sum. . . sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Locum hunc consideranti mihi, itemque alia, quibus idem ferme significatur, cujusmodi est illud Jobi XXIII. 13. *Ipse enim solus est;* & illud Annæ 1. Reg. II. 2. *neque enim est alius, extra te;* Immo & duo illa Dei nomina *אני*, & *אני*, quæ perinde, ut ipsum nomen *אני*, quod hic exprimitur, ex *אני*, communi radice, gignuntur; tum hæc omnia cum eo conferenti, quod apud probatos historicos me legere memini de D. Catharina Senensi; eam, nescio quando, Christum Dominum ita alloquutum; *Catharina, Ego sum, qui sum; tu autem es, quæ non es;* hæc animum cogitatio subiit: veri Esse ratione, Deum a rebus creatis primariò distingui: ejus naturam propterea, quantum quidem mortales assequi possumus, definiendam per ipsum Esse, & Veritatem exemptam, separatam, in se, atque ex se unicè aptam, & consistentem: minus rectè ens ipsum principio dividi, ut sint scilicet duo quasi entium genera, finitum, & infinitum, contingens & necessarium &c. unicum Esse ponendum potius, quod, quidquid est extra se adumbratione, & similitudine; sit in se ipso, re, & veritate: sic nempe, ut adumbratio, & similitudo quædam rei, & veritatis sint res creatæ; Deus contra adumbrationis, ac similitudinis hujus res, & veritas sit. Ita tandem melius intelligi, quod de Deo, ejus instinctu, & afflatu dixerunt Jobus, & Anna: super omnia autem, quod de se ipse Deus: *Ego sum, qui sum; tu autem es, quæ non es.* Deus enim, hoc est, Esse, ut est in se ipso, verè est: Creatura autem, hoc est, Esse, ut est quodammodo extra se ipsum, imitatione, ac similitudine tantummodo est. Quare, Deus quidem is est, qui est; Creatura verò ea est, quæ non est: eo fere pacto, quo

quo Moſes, ut eſt in ſe ipſo; eſt iſ qui eſt: ut verò eſt extra ſe in imagine, eſt iſ, qui non eſt: eſt enim Moſes, ſed pictus, fictuſve: Moſes autem, ut pictus, fictuſve eſt, Moſes verè non eſt: eſt igitur iſ, qui non eſt.

8. Nec verò minus commodè intelliguntur alia ſexcenta utriuſque Scripturæ loca, in quibus Deus Veritas dicitur, nexaque ſunt locis hiſ ipſis modò citatis. Nam, ſi res creatæ ſunt id, quod non ſunt; umbra tantùm, & falſitas ſunt: neque in ſemetipſis veritatem habent, ſed in eo, in quo ſunt id quod ſunt, hoc eſt, in ipſo Eſſe, quod eſt Deus. Deus igitur veritas eſt. At enim, licet imago verè non ſit id, quod refert; verè tamen illud reiſert, ac vera eſt imago: quodque ex hoc ſequitur, in ſemetipſa veritatem habet: ſiquidem veritas imaginis, ut *imago* eſt, non in re ipſa, quæ exprimitur, ſed in ejus ſimilitudine poſita eſt: ſi enim non rei ſimilitudo, ſed res ipſa etiet, imago non eſt. Verùm, cæcoſne utque adeo facere me putas Ebræos veteres, quibus ipſam hanc Hypotheſim tribuo; ut iſta minimè viderint? Viderunt oppidò: ſed ea ſibi nil proriùs officere ducebant: ultroque tibi darent, atque concederent, res creatas, eam in ſemetipſis veritatem habere, quæ propria eſt falſitatis: ut ſcilicet verè falſitas ſit. Quanquam, cum verum nihil ſit, niſi veritate; hoc ipſum, quod falſitas verè falſitas ſit, per id verum eſt, quod falſitas non eſt. Quin illud ipſum, quod hic nobis obiicitur, Hypotheſim noſtram maximè comprobatur. Quoniam enim res creatæ omnes ipſius Eſſe ſimilitudinem quamdam verè exprimunt; atque hoc verè eſt in ſe ipſo, quidquid creatum eſt, ipſius Eſſe videlicet imitatio, & imago; jam non eſt, niſi unicum Eſſe: nec diſtinguendum eſt ipſum, ſed ejus tantummodo quaſi ſtatus: illud ipſum enim, quod eſt extra ſe v. g. in animali rationis particeps; eſt etiam in ſe ipſo: ſed in animali rationis particeps quod eſt, eſt adumbratione, & ſimilitudine: eaque adumbratio, & ſimilitudo, eſt, & dicitur, Homo: quod autem eſt in ſe ipſo, eſt re, & veritate: eaque res, & veritas, eſt, & dicitur, Deus. Sed, ne hic loquendi modus, qui novus fortaliſ aliquibus accidet, rem ipſam

am-

ambiguam faciat ; quoniam in hac Hypothesi, ut dictum est §.1. n.3. quidquid est, est in duplici statu, veritatis scilicet, atque umbræ ; pro duobus hisce statibus, rerum creatarum duplicem quodammodo veritatem distingui, non quidem jubeo, sed faciliè patior : alteram primariam, exemptam, abstractam, quæ rectè veritas dicitur ; alteram secundariam, concretam, contractam, quæ rectius falsitas diceretur. Illam res creatæ habent in Deo, hanc in se ipsis. Ut enim quidquid sunt, similitudine sunt ; sic ejus quodcunque sunt, esse verum, aut, si ita loqui placet, veritas primaria est in Deo : esse autem adumbratum, seu veritas secundaria, quæ umbra quædam est veritatis, in ipsis est. Huc spectasse videtur Paulus Apostolus, qui utique, ut alii omnes ante ipsum sacri Scriptores, usque ad Moysen, Scholæ caput, ex Zetetarum numero fuit, collegasque suos, *collegas* appellat 1. ad Corinth. 1. 20. huc, inquam, spectasse videtur, cum scripsit ad Rom. 11. 36. *in ipso sunt omnia* & ab Ebræos 11. 23. *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei : ut ex invisibilibus visibilia fierent* nimirum, ut ex statu rei, & veritatis, quem habent in centro, quod est Totum exemptum a Toto ; progredierentur ad statum, adumbrationis, & similitudinis, quem habent in sphæra, quæ Totum est nexum ex Toto. Id ipsum significare voluisse puto, Scholæ Zeteticæ lumen aliud, Johannem Evangelistam, primò quidem, cum scripsit Evang. 1. 3. *quod factum est, in ipso vita erat*, hoc est, esse verum, quod, quia mutabile non est, ideo vita nuncupatur : cum contra esse, adumbratum, in quod mutationes, ac vicissitudines cadunt, perpetua quædam mors sit. Secundò, cum scripsit Apocalypf. IV. 11. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem suam erant, & creata sunt*. Erant in veritate primaria, & exempta : Creata sunt in veritate secundaria, & concreta. Erant, quia quod sunt in se ipsis adumbratione, & similitudine ; jam erant extra se ipsa re, & veritate : Creata sunt, quia quod erant extra se ipsa re, & veritate ; nondum erant in se ipsis adumbratione, & similitudine.

9. Verùm hæc, quæ Dei spiritu afflati, & instincti lo-

quuti sunt Zetetæ hi præclarissimi, stabiliendæ Hypothesei nostræ dicta sint satis. Nunc, quæ ex ipsius Scholæ Zeteticæ institutione in hanc rem loquutus est Philo, Hypothesei eidem, & his ipsis utriusque Scripturæ locis melius intelligendis, in medium proferenda esse judico. Nam, quamquam ejus ætate, ac fortasse, ipso etiam authore, ac duce, ut erat Gens a Deo, ac verò lumine averfa, Zetetæ ad ethnicorum philosophorum, ac nominatim Platoniorum opiniones delabi cœperant; quæ tamen ad Entis naturam pertinent, uti etiam pleraque alia, adhuc integra retinebant: ac tibi certè in Philonis libris sæpius occurret, ubi doctrina Zetetica Platoniam corrigat; quàm ubi doctrina Platonica Zeteticam corrumpat. Is igitur in lib. de somn. *Considerans*, inquit, *an sit aliquod Entis nomen, satis didici nullum esse proprium; &, quodcumque dicatur, dici abusive. Non potest enim dici aliud, quàm solum Ens.* Hinc in Comment. de nom. mutat. *Hec*, inquit, *verba, Ego sum Deus tuus, dicuntur abusive, non proprie. Nam Deus est, qua ex parte est, (hoc est in se ipso, seu in statu veritatis) verè id quod est: non quomodo id quod est ad ea refertur, quæ cum aliquo conferuntur. Divinum siquidem Nomen se ipso plenum est, ipsumque sibi sufficit: idemque sibi par ante mundi ortum, & post universitatis molitionem. Immobile nanque, atque immutabile est, nulla re planè indigens: ita ut ipsius quidem sint omnia: ipsum verò propriè nullius existat.* Habes Philonis sententiâ, eise verum suis propriis characteribus insignitum: ut sit nempe id quod est, ut sit maximè exemptum, extraque omnem modum, & differentiam. Idem super Exodi locum a nobis primò exhibitum, *Nonne vides*, inquit in eodem Comment. *Quid dicat Propheta studiosè veritatem ipsam percunctant? Ego sum, qui sum: perinde ac si dixisset, Natura mea est, ESSE.* Eadem fere scribit in Tract. de Deterioris invas. in id, quod melius est: *Ex virtutibus*, inquit, *ea quæ Dei est, revera est, secundùm esse consistens: quoniam & Deus solus in esse stat: quàm ob causam necessariò de se ipso dicit; Ego s. m, qui sum: tanquam ea, quæ post se sunt, revera non sint, sed sola hominum opinione.* Item in libris de Abrahamo: de Somniis

Somniis : de Vita Moſis : de Immutabil. Dei : de Præmiis, & Suppliciis : ſacrarum Scripturarum teſtimonio , proprium Dei nomen eſſe dicit , *ὁ ὢν, exiſtens, quia ſolus exiſtit*. Luculentiffimum illud : *Dixit Moſes, inquit, at ſi percunſtati ex me fuerint, quod nomen ei ſit, qui me miſerit, eique dixerō, ne me quidem poſſe explicare; nonne eos circumvenire, ac fallere videbor? Tum Deus, reſponde, inquit, quod ego ſum ille, qui eſt: ut intelligant, quantum inter eum, qui eſt, & qui non eſt, interſit: doceantur inſuper nullum mihi propriè nomen convenire, qui ſolus habeo IPſUM Eſſe*. Denique ea, quæ ſupra docuimus de duplici rerum ſtatu, veritatis in Deo, ſimilitudinis in ſe ipſis, planè confirmat in libro de Mundi opificio: quanquam ibi & minus caſtigatè loquutus, & minus rectè forſitan ſenſit, quàm quod pati poſſit Catholica veritas: quippe qui abſtractas rerum formas, quas nos earum, eſſe exemptum, ac veritatem primariam nuncupavimus; quamvis ponat in Deo; a Dei tamen natura non cogitatione ſolùm, ſed re ipſa videtur diſtinguere. Quod contra nos fecimus, qui rationem veri Eſſe, ſeu Veritatis a Dei natura, non quidem ut eſt in ſe ipſa ad ſeſe, de hoc enim non loquimur; ſed, ut eſt in ſe ipſa ad nos; ne cogitatione quidem, diſtinguendam duximus. Sic autem ſcripſit Philo: *Deus, ubi pro ſua Deitate prævidit imitamentum pulchrum non poſſe abſque exemplari pulbro exiſtere... poſtquam decrevis viſibilem hunc mundum condere, prius formavis ſimulacrum ejus intelligibile, minus durè in exemplari Græco: προξενον τῶν οὐρανῶν, ut ad exemplar incorporei, Deoque ſimillimi, corporeum abſolveret mundum recentiore hunc antiquioris effigiem, totidem complexurum ſenſibilia genera, quot in illo intelligibilia. Mundum autem illum, qui ex ideis conſtat, neſus eſt loco ullo, dicendo, cogitandoꝝ circumſcribere: ſciemus tamen quo pacto conſiſtat ſi conſideraverimus aliquam rerum noſtrarum ſimilitudinem.* Hic architecti exemplum aſſert, qui ingentem urbem, & magnificam conditurus, prius in mente ſua totam futuri operis ſpeciem, formamque delineat, atque intelligibilem quodammodo deſcribit urbem: qua ſubinde velut exemplari utitur; ad quod externæ, & aſpectabilis urbis ædificationem

nem dirigit. *Eodem ferme, inquit, modo de Deo sentiendum est, qui, ubi decrevit ingentem banc urbem condere, prius formas ejus concepit: ex quibus, postquam intelligibilem mundum constituit, ad illius exemplar sensibilem hunc condidit. Tum, aliquibus interjectis, singula persequens; ante omnia, inquit, Conditor fecit in mundo intelligibili cælum incorporeum, & terram invisibilem, & aeris ideam, & vacui. Sed quid de ideis, atque exemplaribus rerum in mente Divina existentibus Investigationis schola doceat, cum vetus apud Sapientes Ebræos, tum nova apud Christianæ Ecclesiæ Patres; latè exponemus, cum de Intelligentia, & Voluntate Dei suo & loco, & tempore nobis tractatio erit. Hic adjungendus Philoni R. Moses Maiemonides, qui, quamvis ætate longè posterior sit; in eo tamen doctrinæ Zeteticæ reliquiæ multæ sunt, & perspicuæ. Ejus generis est, quod scriptum reliquit More Nevoch. l. 1. c. 63. de Dei nomine Ebiech. Ero: quod Vulgatus interpres vertit, Sum, & Est: *Nomen hoc, inquit, derivatum est a verbo Hajab, quod Essentiam, vel Existentiam significat: perinde enim est siue dicas Hajab, siue Nimza in Ebraica lingua. Totum verò hujus mysterium positum est in eo, quod repetitis eandem dictionem, quæ existentiam significat, per modum attributionis, vel prædicationis. Nam pronomen relativum, Qui, continet in se mentionem attributi alicujus inbærentis sibi: quippe quod nomen sit imperfectum, & adjunctum sibi nomen aliud requirit. Et positum est nomen primum, quod subiecti vicem sustinet, Ebiech, Ero; & nomen secundum, quod attributum ejus est, isidem vocatur, Ebiech, Ero: & vox planè in substantia eadem cum priore. Quasi ostendere vellet, subiectum ipsum idem in substantia esse cum attributo: ut hæc totius rei declaratio sit; Deum existere, sed non per existentiam ipsi quodammodo advenientem: cum sit Existere, atque Esse ipsum: utque idem hic Author scribit cap. 69. cum per ejus Existentiam omnia existant, non quidem, tamquam per formam proximam, & immediatam; sed remotam, & ultimam. Illud verò nobis apprimè favet, quod docuit cap. 56. ñ Ens, vel Existens, & reliqua, quæ de Deo dicuntur, ut, Volens, Sapiens, Potens, Vivens, de Deo, & rebus creatis merè equivocè,**

Et *quarivimus dici*, non autem analogicè : quia nempe, si res creatæ cum Deo comparentur, hæ perfectiones in ipsis esse verum non habent, sed adumbratum : & quoniam res creatæ quidquid sunt, similitudine sunt ; nec ea similitudine, quæ intercedit inter filios, & patres ; sed ea, quæ intercedit inter res pictas, ac veras, idest, similitudine, quæ sit extra rationem esse veri ; hinc quacunque ratione componantur cum Deo, nullâ conveniunt : ad eumque ita semper se habent, uti verum ad falsum. Quare locum illum ita concludit : *nullam planè esse participationem inter Proprietates illas, quæ Deo attribuuntur, & inter nostras, nisi tantum in nomine . . . eas nudo, & solo nomine communicare*. Postremum addo Ebræum alium Scriptorem Josephum Albo, cujus est liber de fundam. is enim l. 2. c. 27. *Nomen entis*, inquit, *tribui non potest ulli rei nisi Deo . . . Deus benedictus, quia semper permanet in eodem statu, ipsius esse verum est ens*. His alia quædam in hanc sententiam ex aliis etiam Rabbinis adtexi possent : quia verò hi omnes multo post Hierosolymæ excidium scripserunt ; quo tempore doctrina Zetetica jam ad Christianos transierat ; Ebræique innumeris quâ Ethnicorum philosophorum erroribus, quâ Talmudicorum fabulis impliciti erant ; Catholicæ Ecclesiæ Doctores audire præstat, ac veram, sinceramque veterum Zetetarum doctrinam ex iis haurire. Nec verò, quod nimis sanè longum, & cum idem omnes doceant, etiam supervacaneum foret, novos hosce Zetetas singillatim omnes adire, & consulere, statui : sed aliquos tantum cum ex Græcis, tum ex Latinis, qui clariùs, ac distinctiùs hæc tradiderunt.

10. Ex Græcis quidem primus occurrit Dionysius Areopagita. Is cap. 5. de Div. nom. §. 4. *Agedum*, inquit, *laudemus bonum, tanquam verè existens . . . Ex eo, QUI EST, ævum, & substantia, & existentia, & tempus, & generatio, & quod gignitur. Est ea quæ sunt, in iis, quæ sunt, & quæ quocunque modo existunt, & quæ per se existunt. Deus enim non quovis modo est ens, sed simpliciter, ac non determinatè ἀπλῶς, & ἀπροσέκτιστος totum esse in se pariter complexus, & anticipans : quoniam etiam Rex sæculorum nominatur, quoniam in ipso,*
& c.

& circum ipsum *ἐν αὐτῷ*, & *περι αὐτοῦ*, instar centri, totum esse
 & est, & subsistit. Deinde §. 5. Dei notionem primariam
 esse affirmat, ipsum Esse: quoniam hujus primum Deus res
 creatas participes facit. Ipse, ait, est ante omnia, & uni-
 versa in ipso consistunt, & simpliciter, si quid quomodolibet exi-
 stit, in ipso presente tum est, tum intelligitur, tum salvatur:
 & ante alias ejus participationes, præsupponitur ipsum esse, &
 ipsum per se esse est antiquius, quàm esse per se vitam, & per se
 sapientiam, & per se similitudinem divinam &c. Primum igitur
 donum, subjungit §. 6. per se esse, cum illa supra quam bo-
 nitas producat, meritò ab antiquiore, & prima omnium parti-
 cipationum laudatur; & est ex ipsa, & in ipsa ipsum per se esse,
 & rerum principia, & omnia quæcunque sunt, & quæ quomo-
 documque sunt; idque incomprehensè, & copulatè, & singula-
 riter. Ad hæc verò Maximus, ejus interpret. Hoc nomen,
 inquit, imposuit sibi Deus, cum dixit: Ego sum, Qui sum: a
 quo idcirco consentaneè laudatur, ante alia, quæ de ipso dicun-
 tur, qualia sunt nomen vitæ, sapientiæ, & alia ejusdemmodi...
 In hoc enim, primo statim incubitu, mens intendit, ac primum co-
 gitat ipsum esse, deinde sic quodammodo esse ista considerat. Quam-
 obrem simpliciter esse, non quodammodo esse demonstravit, cum
 dixit; per se ipsum esse. Neque alia est interpretatio Pa-
 chymæ: Hæc, inquit, in quantum sunt, & apparent in
 rebus, ipsum esse participant, ita ut ex eo etiam ipsa sint: & nul-
 lum est ens, quantumvis subsistens, vel in altero consideratum,
 siquidem etiam entia per accidens sunt, quæ in altero conside-
 rantur, cujus essentia non sit ipsummet per se esse Dei. Ceteris
 omnibus, vitæ, inquam, sapientiæ, bonitatis, antiquiorem ha-
 bens Deus ab ipso esse denominationem, quam sibi ipsi dedit, di-
 cens; Ego sum, Qui sum. Quod ait, nihil esse, cujus es-
 sentia non sit ipsummet per se esse Dei; ne Almericus, & ab
 eo qui sunt, sibi vindicent; intelligendum est, ex Zeteta-
 rum sententia, de illo esse, ac veritate, quam, suis quæ-
 que differentiis exemptam, res omnes habent in Centro,
 hoc est, in Toto extra Totum, quod est ipse Deus, esse ve-
 rum, quia maximè exemptum. Quare D. Thomas super
 hoc Dionysii caput lect. 1. S. Doctorem Platonici in aliquo
 consen-

consentire, in aliquo dissentire, ait. Consentire quidem cum eis, in hoc, quod ponit vitam separatam per se existentem, & similiter sapientiam, & esse, & alia hujusmodi. Dissentire autem ab eis in hoc, quod ista principia separata non dicis esse diversa, sed unum principium, quod est Deus. Quæ, ut patet, ipsissima est Zeteticæ Scholæ doctrina. Quin ipsas etiam veterum Zetetarum metaphoras, ex Monade, ac Centro ductas, sequutus est Dionysius: de Deo enim sic scripsit lib. cit. cap. 1. §. 1. & 2. *Unitas effectrix universæ unitatis... quæ quiescit extra omnia, quæ sunt... ab omnibus super essentialiter excepta* *ὑπερῶς ἔξωθεν*. Tum §. 6. *Ipsum, inquit, in mentibus, & in animis, & corporibus, & in cælo, & in terra, & simul in eodem eundem, in mundo, circa mundum, super mundum, supracælestem, suprasubstantiam, solem, stellam, ignem, aquam, spiritum, rorem, nubem, per se lapidem, petram, omnia quæ sunt, & nihil eorum, quæ sunt.* Nempe in ipso sunt hæc omnia, sed modo quodam prorsus exempto: & ut statim subjicit S. Doctor §. 7. *unitè, invictè, exemptè* *ἑνωμένως, ἀνίκητος, ἔξωθεν*. Clarius cap. 2. §. 5. *Distinctione Divina, inquit, unitæ sunt incomprehensibiles istæ communicationes, substantificationes, sapientificationes &c. sicut punctum centri in medio circuli, & ab omnibus lineis rectis, quæ sunt in circulo circumpositæ, participatur, & sicut multæ figuræ sigilli expressæ archetypum sigillum participans &c.* Tum §. 11. ex Hierotheo *conjunctè, inquit, distinguitur, amplificatur autem unicè, multiplexque fit ex uno, nec ab unitate discedit... in se ipso manes, in multiplicatione unus, & in emanatione unitus, atque in distinctione perfectus, quod sit ab essentiis omnibus super essentialiter exemptus... Totum non ex partibus.* Item cap. 3. §. 6. *In Deo est ipsum per se esse, & rerum principia, & omnia quæcunque sunt, & quæ quomodocunque sunt: idque incomprehensè, & copulatè, & singulariter. Siquidem in Unitate omnis numerus uniformiter præexistit: habetque Unitas in se ipsa singulariter omnem numerum: & omnis numerus in unum copulatus est, & in Unitate est: & quanto longius ab Unitate progreditur; tanto magis dividitur, & multiplicatur. Et in Centro omnes lineæ circuli una copulatione simul exi-*

sunt : & *Punctum* habet omnes rectas lineas uniformiter copu-
las inter se , & cum uno principio , a quo exierunt : & in ipso
Centro omnino copulatae sunt , & parum ab eo distantes , parum
dividuntur ; magis autem distantes , magis : & , ut semel dicam ,
 quanto sunt *Centro* propinquiores , tanto magis cum eo , & inter
 se copulantur : & , quanto magis a *Centro* distant ; tanto magis
 & inter se distant . Mox , paucis interjectis , Etenim non
 hoc quidem est , illud verò non est : nec aliquo quidem modo est ,
 aliquo verò non est ; sed potius omnia est : omnia scilicet , ut
 statim addit , in se continens , & anticipans οὐκ ἔστιν, ἢ ἀρχὴ
 principia , & media , & fines rerum solutè , & abstractè
 in se ipso anticipata habens ἐξαρτῶν τὰ ἐν αὐτῷ ἀποκρίσθαι ... universa
 ipsi entia , secundum unam ab omnibus exemptam Unitatem κατὰ
 μιᾶν τὴν ταύτην ἐξαρτῶν τὰ ἐν αὐτῇ , sunt attribuenda ... In uno , ut se-
 penumero dictum est , omnia , quae sunt praebeat , & existere
 fecit : praesens omnibus ubique , secundum unum , & idem , &
 secundum idem omne : in omnia means , & in se manens : & stans ,
 & se movens ; neque stans , neque movens ... & a tempore , &
 ab aëo ; & ab iis , quae sunt in aëo , & ab iis , quae sunt in tem-
 pore , segregatur Similiter cap. 10. §. 1. Ipsum Esse , dicit ,
 ex se ; velut ex omnitenente radice , cuncta producere : atque ad
 se , tanquam ad fundum omnitenentis universa convertere ... im-
 mobile esse , & semper moveri , manent in se ipso . Tandem cap.
 ult. §. 2. Unus autem , inquit , quia est omnia unice , secun-
 dum excellentiam unius Unitatis , & omnium causa non amitten-
 do suam Unitatem : nihil enim illius Unius expertus est : sed , quem-
 admodum omnis numerus participat unitatem , atque unus bina-
 rius , denariusque dicitur , & dimidium unum , unaque tertia
 decimaque ; similiter etiam omnia , & qualibet particula parti-
 cipat est Unius : & hoc ipso , quoquid unum sunt ; etiam omnia
 sunt , quaecunque sunt . Neque verò Unum illud , quod est om-
 nium causa , unum quid est ex pluribus , sed quod ante omne
 unum , omnemque multitudinem , omne unum , multitudinemque
 definit ... Neque quidquam est in rerum natura , quod non se-
 cundum aliquid participet unum in Illo , quod per omnia unicum
 est , & omnia , etiam universa , & opposita unice anticipavit ...
 Hoc modo unus est Deus , & Pater : & unus Dominus Iesus
 Chri-

Christus: atque unus, idemque Spiritus, per supra quam abundantem totius divinæ Unitatis indivisibilitatem, in qua omnia unice sunt conjuncta, & supraquam unita, & præexistentia supra substantiam. Hæc Dionysius: quibus iatis apertè declarat, quod a nobis, de veterum Zetetarum sententia, positum est: esse Deum, ipsum Esse extra omnem modum, ac differentiam: Totum extra Totum: sive, ut in hoc ult. cap. scripsit Maximus, Omnia supra omnia, Centrum, Unitatemque rerum omnium. Jam verò, quòd res omnes in Unitate, & in Centro sint verè, & propriè; secus verò extra illud in se ipsis, atque in sua quæque differentia; seu, quòd idem est, quòd Deus sit Veritas; res autem creatæ Veritatis imitatio, atque adumbratio; docet Dionysius idem lib. ejusdem cap. 8. §. 6. his verbis: Veritas est id, Quod est: & a Veritate defectio, est ab essendi statu dimotio. Si itaque Veritas est id, Quod est; negatio autem Veritatis, est ab essendi statu prolapsio; utique ab essendi statu frustrari Deus nequit &c. Animadvertit autem opportunè Dionysius, quòd nobis infra usui erit, ex eoque statim consequitur, quòd, ut habet Hypothesis, Esse in se ipso non est, nisi re, & veritate; extra seipsum non est, nisi adumbratione, & similitudine; animadvertit, inquam, disertèque docet, esse illud, quòd res habent in Deo, non esse ejus simile, quòd res eadem habent in se ipsis: sed contra, quòd habent in se ipsis, ejus simile esse, quòd habent in Deo: ut nimirum unum, esse sit Veritas, alterum sit quodammodo umbra: seu, quòd idem, apud Zetetas, significat, ut Esse in uno statu sit veritate sui; in altero autem sit imitatione, atque umbra. Sic autem loquitur Dionysius cap. 9. §. 6. Hæc est, inquit, divinæ similitudinis vis, ut omnia, quæ producta sunt, ad auctorem suum convertat. Ista igitur Dei similitudo discenda sunt, ut ad ejus imaginem, & similitudinem efficta: non autem Deus iis similibus dicendus est, quia ne homo quidem est imagini suæ similis &c. Super his autem Maximus: Neque nos, ait, similes sumus imaginibus nostris, v.g. cereis, æreisve, quæ alterius substantiæ sunt, quàm nos, parumque similes. Quin etiam aliter dicitur homo baud similis imagini suæ, quòd imago quidem ad

hominis similitudinem facta sit, non autem homo ad similitudinem hujus. Horum autem omnium est illa ratio, quam hic sapientissimus Dionysii interpres in capit. Theolog. his verbis tradidit: Quod secundum essentiam propriè est bonum, est, quod neque principium, neque finem, neque causam, ut sit, neque motum ullum secundum ipsum esse ad causam aliquam habet. Quod autem non est ejusmodi, ne propriè quidem est ens, utpote quod principium, & finem, & causam ut sit, & motum ad causam habet, secundum esse ipsum. Porro quod propriè non est, tamen si dicatur esse, participatione ejus, qui propriè est, voluntate & est, & esse dicitur. Nimirum, nihil, quod est in Deo, ut in Deo est, est similitudo ejus, quod est in rebus: sed contra, quod est in rebus, ut in rebus est, est similitudo ejus, quod est in Deo: ea nempe de causa, quod esse in Deo, hoc est, in se ipso, verè est; secus verò in rebus, hoc est, extra sese.

11. Hactenus Dionysius, ejusque Interpres Maximus: nunc aliquid ex aliis etiam Græcis Patribus breviter perstringendum. Justinus, vel potius Author Quæstionum ad Orthodox. q. 50. idem prorsus significare docet Dei nomen *יהוה*, ac nomen *יה*: sic enim explicat vocem *Alleluja*, ut sit, *laudate carmine id, Quod est*. Vide præterea quæ scribit Justinus de nomine ipso, *Qui est*, præcipuè in Cohort. ad Græcos. Qua in oratione illud etiam ostendit, è Sacris Codicibus detumpta esse, quæ de Ideis docuit Plato: ut quod ajunt Christiani *Zeteta*, esse in Deo rerum omnium separatam veritatem, seu esse verum; id non accepisse a Platoniciis, sed recepisse potiùs videantur: quodque Ethnici interverterant, atque vitiant; tanquam suum recuperasse, & ad ipsummet sacrorum librorum exemplar restituisset, ac reformasse dicantur. Justino subscribit Clemens Alex. Strom. 5. & apud Euseb. Præp. 1. 11. cap. 25. Durum est autem, nec, nisi ex Zetetarum doctrina, ad verum, & Catholicum sensum perducì potest, quod ibi scribit, *duplicem esse mundum, alteram intelligibilem, alterum sensibus expositum: & illum quidem archetypum, hunc verò præclari exemplaris imaginem*. Idem planè in sententiam nostram 1. Pedag. c. 8. Nomen illud *יהוה* idcirco Dei maximè pro-

proprium putat : quia illud exprimit , qui revera solus est : qui erat , & est , & erit : quibus significandis temporibus unum nomen impositum est , Qui est . Sic ejus auditor Origenes homil. unica in lib. Reg. id explicans , quod legitur in Cant. Anne , Nihil est , prater Te ; Nihil , inquit , eorum , quæ sunt , hoc quod sunt naturaliter habent , Tu solus es , cui quod es , a nullo datum est . Nos enim omnes , idest , universa creatura , non eramus , ante quam crearemur : & ideo , quod sumus , voluntas est Creatoris . Tum paulo post ad illud Exodi , Ego sum , Qui sum ; Si aliud aliquid , inquit , in creaturis hoc nomine , vel hac significatione appellari posset , nunquam diceret Dominus , hoc sibi esse nomen sciebat enim , se solum esse . , creaturas verd a se accepisse , ut essent . Nam & umbra ad comparationem corporis non est , & fumus ad comparationem ignis non est . Ad rerum autem veritatem primariam , & exemptam illud aptari potest , quod habet Tom. i. in Johann. p. 165. Universa facta fuisse , juxta rerum futurarum rationes , jam antea a Deo manifestatas in Sapientia . Omnia enim in Sapientia fecit . Dicendumque esse , Deum , cum animatam Sapientiam , ut ita loquamur , creasset , illius curæ permisisse , ut ex figuris , & speciebus , quas ipsa , ut opinari se dicit , habebat ; substantiam , & plasmationem , & formas præberet entibus , & materiæ . Creatam quod dicit Sapientiam , emolliendum ex eo est , quod legitur Eccl. i. 4. & Proverb. VIII. a n. 23. Sed de hoc agemus in tractatu de Deo Trino . Eusebius sæpe citatus . Propterea , inquit , quod dicitur , quæ nominis expertem explicaret , inveniri non potuit , dic , ait , Qui est : nam vox illa , Qui est ; rem , non nomen Dei significat . Athanasius orat. contr. idol. Deus autem , qui est ipsa essentia , nullis partibus coalescit , quapropter & ejus ratio est , IPSUM ESSE Si enim singula conjuncta totum explent , & totum ex singulis constituitur ; nimirum totum erit partium totum , & singula erunt partes totius . Longissimè abest , quàm ut de Deo tale aliquid sentias . Deus est totum quiddam , ac non pars aliqua , neque ex diversis constat &c. quasi dicat , Deus quidem est Totum , sed , quia est Totum exemptum , extraque omnes differentias , ideo partibus caret . Basilii

Magn. 1.2. adv. Eunom. *Deus, cum ad servum suum Moſem oracula ederet, convenientem ſibi, & ſua decoram aternitati appellationem invenit. . . . quoniam Deus eſt, Qui eſt, & Veritas &c.* Hinc in fine ipſo lib.3. *Cum tranſierimus, inquit, tempus hoc, in quo per ſpeculum, & enigma Veritas videtur.* Veritatis deinde nomen notionaliter ſumptum explicat de Verbo Dei lib.5. Sed de hoc pariter in tractatu de Trinitate, Gregor. Nazianz. Orat.36. quæ eſt 2. de Filio, 4. de Theolog. *Quantum ergo, inquit, nobis aſſequi conſeſſum eſt, ENS, & DEUS, magis quodammodo ſubſtantia nomina ſunt: ex iſſque etiam ENTIS vox ad eam indicandam aptior eſt, rationem autem ſubiicit, quia nempe vox, Deus, uti etiam vox, Dominus, non planè libera eſt, & exempta: at nos, inquit, naturam ejuſmodi exquirimus, quæ ipſum Eſſe per ſe habeat, ac non cum alio quopiam copulatum. ENS verò proprium ſanè eſt Dei, ac totum nec priore aliqua re, nec poſtiori (nec enim ERAT, aut ERIT) definitum, ac circumſiſum. Quòd autem hic notat Gregorius iis verbis nec ERAT, aut ERIT; explicat orat.38. de Chriſti Nativ. & 42. in Paſcha: in quas ambas tranſtulit locum Platonis illuſtrem a nobis ſupra deſcriptum ex Timæo: *Deus, inquit, & erat ſemper, & eſt, & erit: vel, ut rectiùs loquar, ſemper EST. Nam ERAT, & ERIT, noſtri temporis, fluxæque naturæ ſegmenta ſunt. Illa autem ſemper EST, atque hoc modo ſe ipſum nominat, cum in monte Moſi oraculum edit. Univerſum enim id, quod eſt, in ſe completitur, nec principium habens, nec finem habiturum, velut pelagus quoddam eſſentiæ immenſum, & interminatam, omnem tum temporis, tum naturæ cogitationem ſuperans; mente ſola adumbratam, & quidem perexiguè, ac perobſcurè, non ex his, quæ in ipſo ſunt, ſed quæ circa ipſum: alia nimirum, atque alia imagine ad unum aliquod veritatis ſimulacrum exprimendum collecta; priuſquam teneatur, effugiens &c.* Gregorius Nyſſenus proprium, Divinitatis caractere nobis exhibitum in eo nomine, Ego ſum, Qui ſum, dicit orat.7. cont. Eunom. Idem in Vita Moſis. *Deus, inquit, eſt Veritas, quæ tunc per ineffabilem illuminationem illam Moſi manifeſtata eſt. . . longis autem ſpatiis temporum altiori per quietem animo meditari oportet,**

ut firmiter intelligere possis, quid sit, quod verè est, quod natura sua est: quid, quod non est, quod solum esse videtur, cum per se; atque naturam suam minimè sit. Mibi enim videtur magnus ille Moses in ea visione didicisse, nihil earum rerum, quæ aut sensu comprehenduntur, aut mente perspiciuntur, præter summam essentiam, quæ omnium causa est, a qua omnia dependent, verè esse. Epiphanius Hæres. 69. n. 70. *Ufia non est perjustia. sed illud ipsum, quod est: sicut Moses dixit; Qui est, misit me &c. Itaque Qui est; est ens: ens autem, est ipsa essentia, quæ est.* Johannes Chrysostomus in Serm. de Trinitat. Sicut, inquit, non licet dicere de Patre, quod non sit lux vera; & de Filio quod non sit Deus verus; Ipse enim dixit, Ego sum Veritas; ita & de Spiritu sancto &c. Moses dicit, Qui est misit me. Qui est, est Pater: Qui est, est Filius: & habet se Qui est, ad eum Qui est, absque principio, & non in tempore &c. Idem Homil. 14. in cap. 1. Johan. Hoc verbum, Qui est, sempiternum, & sine principio, & verè, & propriè esse significat.... Hac enim omnia umbra sunt &c. Hinc ad illud, quod est in Psalm. 24. Dirige me in Veritate tua; Quæ est enim Veritas, inquit, nisi ille &c. in hac Veritate persistite.... dies nostri velut umbra, quia totum esse nostrum ad non esse tendit. Cyrillus Alexand. in primo dialogorum sub ipsum fere initium, *ὁ ὢν*, & *ὢν* de solo Deo propriè usurpari contendit: de creatis autem rebus *abusione nominis*. Quare 2. dialog. Lique, inquit, in substantiis definiendis primùm quidem a genere, tum per convenientem unicuique specificam differentiam esse procedendum.... in Deo autem genus ullum nominare a re: ita ratione alienissimum est: ea nempe de causa, quia nulli rationi subiicitur, nulla est ipsi communis cum rebus creatis, quoniam ab omni, quod Deus ipse non est, ea ratione differt, quæ est omnium prima. Quod autem Deus sit Veritas rerum, in eoque sit omnium esse exemptum, & quædam quasi forma, non proxima, & immediata, sed ultima; docet cap. 6. in lib. 1. Johan. his verbis. Non solum, inquit, per ipsum facta sunt universa; sed, quæcunque facta sunt, unigenitus Dei filius principium, & substantia omnium, tam visibilibus, quam invisibilibus, in ipsis vita erat. Nam, cum ipse sit per naturam

vita, tam esse, quàm vivere, & moveri rebus benignissimè largitur. & variè: non divisibiliter, aut commutabiliter in singula, quæ naturâ differunt, immixtus: sed, cum ipse vita una sit omnium, omnia penetrans, a singulis, prout fieri potest, ac decet, recipitur. Damascenus l.1. de Fide ort. c.9. §.2. Ex omnibus, inquit, nominibus, quæ Deo tribuuntur, nullum æquè proprium videtur, atque ò *ω*, idest, Qui est, quemadmodum ipsemet, cum Moysi &c. Nam totum esse, velut immensum quoddam, ac nullis terminis definitum essentia pelagus complexu suo ipse continet. quæ extripit ex Nazianzeni orat. supra cit. Idem in sacris paral. lit.o. tit.19. pag.784. tom.2. ad illa verba Exod.III. 14. Ego sum, Qui sum, affert interpretationem Philonis. Orat. autem 2. de Imag. super illis Apostoli verbis Ebræ. VIII. 4. Qui exemplari, & umbræ deservians Cœlestium, sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum. Vide enim, inquit, facito, secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte; ita scribit num.23. Considera tum legem, tum ea omnia, quæ lege præcepta sunt, quin & universum cultum nostrum, λατρία, manufacta sancta esse, quibus per materiam ad Deum, qui a materia procul remotus est, ducimur: itemque legem, & omnia, quæ lege constituta sunt, ad umbrationem quandam fuisse imaginis, hoc est, nostri cultus: cultum verò nostrum, futurorum bonorum imaginem esse: ipsas denique res, esse supremam illam Hierusalem, quæ a materia immunis est, nec manufacta &c. Ex his verò interpretationem Catholicam accipere potest, quæ de Cœlesti Hierusalem extant in veteri codice Ebraico cabbalistico, cujus meminimus num.4. ibi enim cum vetus illud axioma Ebræorum, expenditur. Nihil factum in terris, quod non habeat exemplar in Cælis; tum super his illa adiungitur: Mortalis Hierusalem, Hierusalem immortalem, ac planè Cœlestem indigitat, longè illa gloriofior, beatiorque. Caduca corporibus edificata est in solo, permanens verò altera, æternumque duratura promittitur animabus in Cælo, quæ ex Sapientia, seu, Veritate, præfulgens, Solis, vel Lunæ non indigebit luminibus. Sed, ut ad Damascenum revertamur, insigne illud est, quod de illo esse, ac veritate exempta, quam res quæque

futu-

futurae habent in Deo, docet orat. 3. de imag. n. 19. *Aliorum est, inquit, imaginum genus, illa, quae in Deo est, notio rerum, ipso auctore. futurarum, hoc est, consilium ejus aeternum, quod eodem semper modo se habet. Deus enim immutabilis est. & ejus consilium omni principio caret; per quod scilicet ea, quae ab ipso determinata sunt, praefinito tempore fiunt, quemadmodum ipse in aeternitate constituit. Imagines enim, & exempla futurarum rerum, quas ipse facturus est, nihil sunt aliud, quam cujusque notio, atque a S. Dionysio cap. 1. de Div. nom. §. 8. praefinitiones nominantur. In ejus namque consilio expressae erant formae, & imagines eorum, quae, priusquam fierent, ab ipso praefinitae erant, & immutabiliter futurae. Quae imagines, cum in iis res futurae habeant esse verum, Damasceni sententia, quia aeternum, & immutabile; in se ipsis autem non verum, quia temporarium, atque mutabile; merito dicantur futurorum veritas; futura autem ipsa illarum similitudo, atque imitatio.*

12. Haecenus Graeci Patres: eisdem sensus, atque eadem fore loquendi formas nobis ex Schola Zetetica representant Latini. Ambrosius lib. 5. de Fide c. 1. *Heri, & hodie, inquit, ipse est, & in saecula. Heri, propter aeternitatem; hodie, propter corporis susceptionem. Est ergo Christus, & est semper. Qui enim est, semper est. Christus autem semper est, de quo dicit Moses: Qui est, misit me. Erat utique Gabriel, erat Raphael, erant Angeli, sed semper esse, qui aliquando non fuerint, nequaquam pari ratione dicuntur. In Christo autem (sic legimus 2. Cor. 1.) non fuit EST, & NON: sed EST in illo fuit: unde verè solius Dei est esse, qui semper est. Eadem scribit epist. 10. l. 1. Dices, Qui est, misit me. Hoc est verum nomen Dei, esse semper. Unde & Apostolus de Christo... non fuit in illo, inquit EST, & NON, sed EST in illo fuit. Vide praeterea, quibus explanat hunc ipsum Exodi locum lib. 6. in Hexam. c. 7. in Psal. 43. ad ea verba. Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos. In Symb. Apost. c. 7. l. 10. Comm. in Evang. Lucae c. 22. Quod autem pertinet ad illud esse verum, seu veritatem, quam res habent omnes in Deo, in Comment. ep. ad Rom. c. 11. ita loquutus. Itaque, quia ex ipso,*

ipso, & per ipsum, & in ipso omnia ut essent, esse ceperunt; sensum, & consilium ejus scire non possunt. Ipse autem scit omnia, quia in ipso sunt cuncta. Et in ep. 2. ad Cor. c. 1. ad ea verba, Quotquot enim promissiones Dei sunt, sunt in illo Est, ita scribit: Manifestum est, quia semper in Deo Veritas est. . . . cum ab illo omnia, & per illum, & in illo esse dicantur. In Psalm. autem 38. ad ea verba, In imagine pertransit homo; Primum igitur, inquit, umbra præcessit, sequuta est imago, erit Veritas. Umbra in Lege, Imago in Evangelio, Veritas in Cælestibus. Quæ nunc celebrantur in Ecclesia, eorum umbra erat in sermonibus prophetarum, umbra in diluvio, umbra in rubro mari, umbra in petra &c. Nonne illud in umbra erat &c. Nonne umbra &c. sed jam discessit umbra noctis, & caliginis Judæorum, dies appropinquavit Ecclesiæ. Videmus nunc per imaginem bona, & tenemus imaginis bona. . . . sed nunc cum non videmus, tunc videbimus, cum Imago transierit, Veritas venerit: tunc jam non per speculum, sed facie ad faciem ea, quæ perfecta sunt, videbuntur. Ascende ergo homo in Cælum, & videbis illa, quorum umbra hic erat, vel imago. Videbis non ex parte, non in enigmate, sed in consummatione: non in velamine, sed in luce: videbis Verum &c. Idem in ep. 1. ad Timoth. c. 1. Quid est Veritas, inquit, nisi vita? Hinc lib. 7. Comment. in Luc. c. 9. Vivemus, inquit, quando jam non erimus in umbra, sed in ipsa vita. Præclare etiam Hieronymus epist. 136. Deus solus, inquit, quia æternus est, hoc est, quia exordium non habet, essentiæ nomen verè tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per Angelum est delatum: quærenti enim &c. Qui est, misit me ad vos; tanquam in ejus comparatione, qui verè est, quia incommutabilis est, ea, quæ commutabilia facta sunt, quasi non sint. Quod enim dicitur, fuit, non est: & quod dicitur, erit, nondum est. Deus autem esse tantum novit: fuisse, & futurum esse non novit; Solus enim Pater cum Filio, & Spiritu sancto veraciter est: cui comparatum esse nostrum, non esse est. Locus est alter illustris in eandem fere sententiam in 3. cap. epist. ad Ephes. Loquitur in Exodo Dominus &c. Illud verò intelligendum est de illo esse cempto, quo verius, quàm in se ipsis, sunt res omnes in Centro; quod

quod scripsit l. 1. Com. in c. 1. epist. ad Galat. *Deo scilicet futura jam facta esse*, quia in ipso jam sunt, secundum primariam veritatem omnino temporis exemptam. Idem prorsus scribit l. 1. Com. in ep. ad Eph. c. 1. ad ea verba: *elegit nos in ipso ante constitutionem mundi: Deo omnia futura jam facta sunt*. Verbum illud, *facta sunt*, eo fere modo accipi debet, quo verbum, *creata est*, Eccl. 1. 4. ex iis explicatum, quæ sunt Prov. VIII. a num. 23. Hinc illud, quod Hieronymus idem scripsit in Amos Comment. l. 2. c. 5. *Nos in hac præsentis vite veritatem imperfectè cognoscere, & per speculum, & imaginem ea, quæ ventura sunt contemplari*, quorum simile est, quod de Veritate scribit lib. 2. in cap. 4. epistol. ad Ephes.

13. Sed tum de Esse, tum de Veritate omnia multo clariùs, ac luculentiùs apud Augustinum. Hæc ille Confess. l. 7. c. 10. n. 16. *Et dixi, nunquid nihil est Veritas, quoniam neque per finita, neque per infinita locorum spatia diffusa est? Et clamasti de longinquo: Immo verò, Ego sum, Qui sum. Et Et audivi, sicut auditur in corde, & non erat prorsus, unde dubitarem; faciliùsque dubitarem, vivere me, quàm non esse Veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt intellecta conspicitur: Pergit cap. 11. num. 17. Et inspexi cetera infra te, & vidi, nec omnino esse, nec omnino non esse. Esse quidem, quoniam abs te sunt: non esse autem, quoniam id, quod es, non sunt. Id enim verè est, quod incommutabiliter manet. Lib. 13. cap. 31. n. 46. res creatas dicit, esse aliquo modo, quia ab illo sunt, qui non aliquo modo est, sed quod est, est. Idem lib. 1. de Mor. Eccl. Cath. c. 14. n. 24. Deum, inquit, diligere debemus, Trinitatem quandam Unitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, quod nihil aliud dicam esse, nisi id ipsum Esse: est enim verè &c. Egregiè autem ad rem nostram lib. 5. de Gen. ad lit. c. 16. n. 34. *Quamvis ergo illa æterna, incommutabilisque natura, quod Deus est, habens in se, ut sit, sicut Moyse dictum est, Ego sum, Qui sum; longè scilicet aliter, quàm sunt ista, quæ facta sunt: quoniam illud verè, ac primitus est, quod eodem modo semper est, nec solùm non commutatur, sed commutari omnino non potest: nihil horum, quæ fecit existens, & omnia**

*primitus habens, sicut ipse est. Neque enim ea faceret, nisi ea
 nosset, antequam faceret; nec nosset, nisi videret; nec vide-
 ret, nisi haberet; nec haberet ea, quæ nondum facta erant,
 nisi, quemadmodum est ipse non factus. Apprime verò in Tra-
 ctat. 38. super c. 8. Evang. Johan. n. 10. O Domine Deus no-
 ster, quid est, quod aisti, Nisi credideritis, quia ego sum?
 Quid enim non est eorum, quæ fecisti? Nunquid Cælum non est?
 Nunquid terra non est? nunquid non sunt ea &c. Si omnia sunt
 hæc, quæ per te facta sunt, quid est, quod tibi proprium quid-
 dam tenuisti ipsum Esse, quod aliis non dedisti, ut solus esses:
 Nam, quomodo audio, Ego sum, Qui sum: quasi alia non sint?
 Et quomodo audio, nisi credideritis, quia ego sum? Illi enim
 non erant, qui audiebant? Etsi peccatores erant, homines
 erant. Quid ergo facio? Quid sit ipsum Esse, dicat cordi, in-
 tus dicat, intus loquatur, homo interior audiat, mens capiat
 verè esse: est enim semper eodem modo esse. Res enim aliqua,
 quælibet omnino, prorsus qualicunque excellentia, si mutabilis
 est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non es-
 se. Quidquid enim mutari potest, mutatum non est, quod erat:
 si non est, quod erat, mors quædam ibi facta est &c. Item enar-
 rat. in Psalm. 9. n. 11. Dominus dicit ad Moysen, Ego sum,
 Qui sum &c. Nec non in Psalm. 38. n. 22. ad ea verba: Re-
 mitte mihi, ut refrigerer, priusquam ab eam, & amplius non
 ero: Quid est, inquit, non ero? Si enim dives ille non
 erat, quis est, qui ardebat! quis est, qui &c. Quid est er-
 go, non ero, nisi respiciat iste Iditbun, quid est esse, &
 non esse? Videbat enim illum finem &c. ascendebat infra
 omnia, quæ sunt, in comparatione illius Esse, non esse: &
 se non esse, dicebat. Illa enim permanent, ista mutabilia sunt,
 mortalia, fragilia... Respexit ergo beatam illam regionem, bea-
 tam patriam, beatam domum, ubi participes sunt Sancti vitæ
 sempiternæ, atque incommutabilis Veritatis: & timuit extra
 ire, ubi non esse... Et quo ibo in æternum? ab illo, qui dixit,
 Ego sum, qui sum: ab illo, qui dixit, dic filiis Israel, Qui est
 misit me ad vos. Ab eo ergo, Qui verè est, qui in contrarium
 pergit, ad non esse pergit. Itidem in Psalm. 101. Serm. 2. n. 10.
 Ille, inquit, indicans se creaturæ Creatorem, Deum homini,*
Immor-

Immortalem mortali, Æternum temporali: Ego, inquit, sum, Qui sum. Tu diceret, Ego sum. Quis? &c. Quis? Qui sum. Hoc est nomen tuum, hoc est totum, quod vocaris? esies tibi nomen, IPSUM ESSE, nisi quidquid est aliud, tibi comparatum, inveniretur non esse verè? Hoc est nomen tuum: exprime hoc idem melius. Vade, inquit, & dic filiis Israel. Qui est, misit me ad vos. Ego sum, Qui sum: Qui est misit me ad vos. Magnum ecce EST, magnum EST. Ad hoc homo quid est? Ad illud tam magnum EST, homo quid est, quidquid est? &c. Nec secus in Psal. 134. n. 4. Bonum bona faciens, sicuti est propriè, sic & bonum est propriè. Neque enim ea, quæ fecit, non sunt... Quare enim fecit, si non sunt, quæ fecit? Aut quid fecit; si non est, quod fecit? Cum ergo sint & illa, quæ fecit, venit tamen ad illius comparationem: & tanquam solus sit, dixit, Ego sum, Qui sum &c. Non dixit Dominus Deus ille omnipotens, misericors, justus: quæ si diceret, utique vera diceret. Sublatis de medio omnibus, quibus appellari posset, & dici Deus, IPSUM ESSE se vocari respondit... Ita enim ille est, ut in ejus comparatione ea, quæ facta sunt, non sint. Illi non comparata, sunt; quoniam ab illo sunt: Illi autem comparata, non sunt; quia verum esse, incommutabile esse est, quod Ille solus est: est enim EST: sicut bonorum bonum, Bonum est. At enim obiiciet hic mihi fortasse aliquis: Augustinus, & Patres reliqui, res creatas non esse, tunc solum dicunt, quando cum Deo, qui solus verè est, illas conferunt: sunt igitur absolute, & simpliciter: & solum respectivè non sunt. Ego met verò ex Schola Zetetica non id pugno, & contendo, res a Deo conditas absolute, & simpliciter nihil esse: iis adimo tantum Esse verum, Esse sincerum, Esse germanum: quo Esse, Augustini, & Patrum reliquorum sententiâ, caret id omne, quod est mutationi alicui, ac vicissitudini obnoxium. Esto Christiani, Ebræique Zetetæ, res creatas non esse, tunc solum pronuntiant, cum spectant in Deum. Nempe id ipsum efficit, quod initio positum est; Deum, ipsorum sententiâ, quacunque ratione comparetur cum rebus creatis, ad eas ita se habere, uti verum ad falsum: uti homo, aut res alia quæpiam ad suum simulacrum, atque umbram. Quibus enim esse dene-

gant, ubi sermo incidit de esse necessario, singulari, aeterno, immutabili, quod ipsi verum esse nuncupant; iis, cum non omne prorsus esse auferant, proculdubio esse falsum attribuant. Quod autem iidem saepenumero de rebus creatis perinde loquantur, ac si verè essent; & tunc solùm, quando eas componunt cum Deo, apponant particulas aliquas, quæ illas, imitamenta, adumbrationes, similitudines quasdam veri esse significant; id oppidò mirum, ac novum non est: sic enim loqui consuevimus, cum sola rerum simulacra, atque imagines & habemus ante oculos, & animo cogitamus. En, hic canis, ille lepus; quàm feri, quàm truces hi milites! quàm cruenta illa pugna! quàm hi scopuli immanes, & abrupti! amœna, atque explicata illa planities! Nec verò quidquam addimus, quod horum aliquid pictum, fictumve significet, nisi quando ad rem ipsam, quæ ibi exprimitur, obtutum, cogitationemque convertimus. Immo non solùm aliter loqui non solemus, sed nec possumus: Pictum quippe, & Fictum: Imago, Simulacrum, Umbra, notiones sunt *æmuli relative*, quæ utique haberi non possunt, nisi simul in eum terminum, quo ista referuntur, animum intendamus. Quare, stultum est, & planè ridiculum, aliquid, quod adumbratum, fictumque est, idcirco verum habere, ac dicere; quia falsitatis non arguitur, nec adumbratum, fictumque dicitur a sapientibus, nisi comparatum cum vero. Quasi falsum sit, & dicatur aliquid non ea solùm ratione, qua deficit a vero: aut is defectus deprehendi queat, ubi respectus non fit ullus ad id ipsum, quod deest. Sed ad Augustinum revertamur, qui, ut res creatas *vestigia*, atque *umbas* dicit ipsius Veritatis l. 2. de lib. arb. c. 16. n. 43. sic in Enarrationibus suis, quas modo per currebamus, hæc habet ad Psalm. 143. n. 11. *Homo vanitati similis &c. Cui vanitati? Temporibus præterlabentibus, & prætersluentibus. Vanitas enim ista dicitur in comparatione semper manentis, & nunquam deficientis Veritatis... omnia terrena, volatica, transitoria, si comparentur illi Veritati. Ubi dictum est, Ego sum. Qui sum: totum hoc, quod transit, vanitas dicitur.* Idem serm. 6. de eo quod apparuit Dominus Moyfi in rub. c. 3. n. 4. *Quid est*

est hoc ? inquit : o Deus , a Domine noster , quid vocaris ? Est vocor , dixit . Quid est , Est vocor ? Quia maneo in æternum , quia mutari non possum . Ea enim , quæ mutantur , non sunt &c. Tum Serm. 7. n. 7. Esse , nomen est incommutabilitatis &c. Esse verum , Esse sincerum , Esse germanum , non habet , nisi qui non mutatur &c. Et appositè quidem ad rem præsentem Serm. 52. c. 6. n. 17. In te quære , ne fortè imago Trinitatis habeat aliquod vestigium Trinitatis . Et quæ ? Imago facta longè distans , non quomodo imago Filius hoc , quod Pater : hoc est intra rationem veri esse . Aliter enim imago in Filio , aliter in speculo . Multum distat . In filio imago tua , tu ipse es . Hoc est enim filius , quod tu , naturâ . Substantiâ hoc , quod tu . Personâ alius , quàm tu . Non ergo homo imago , tanquam unigenitus Filius , sed ad imaginem quamdam , & quamdam similitudinem factus extra rationem esse veri . Nam , ut idem addit l. 8. de Civit. c. 11. in ejus comparatione , qui verè est , quia incommutabilis est , ea , quæ mutabilia facta sunt , non sunt . Et rursus l. 7. de Trinit. c. 5. n. 10. Deus est verè solus ; Et tandem apud ipsum , ex ejusque disciplina Auctor Hypognost. l. 1. c. 4. Quidquid Deum fecisse dicimus , habet essentiam , idest , species est . Essentia enim dicitur ab eo , quod est , quæ tantum de solo Deo dici debet : secundum illud , quod scriptum est in Exodo Moyse , dices eis , idest , populo ; Qui est , visitate me ad vos . Itemque apud ipsum Augustinum , ex ejus itidem mente , Author libri de Cognit. veræ vitæ cap. 7. Hic solus verè est ; & ideo Veritas est . Omne enim , quod est , verum est ; quod verò non est , falsum est : sed Deus verè est : igitur Veritas est . Creatura autem ei collata , quasi non est : & idcirco quasi falsitas ad veritatem est . Ac de Ente quidem , seu de Esse , ut unicum sit , utque extra se ipsum in iis omnibus , quæ ipsum participant , non sit , nisi adumbratione , & similitudine , hoc est , non sit Esse verum ; satis ex Augustino dictum puto : sequitur , ut de altera Dei notatione , si tamen altera est , de Veritate scilicet ex eodem S. Doctore aliqua dicamus .

14. Ante tamen ea sunt asserenda , quibus declarat illud esse exemptum , abstractum , æternum , immobile , seu , quod idem est , illud esse verum , quod in Centro , atque Unitate ,

te, habent omnes lineæ, ac numeri, idest, res omnes creatæ: ut in aperto sit, quid significant Zeteticæ illæ Dei notiones: Totum extra Totum: Veritas separata: Veritas ipsa: quod Author etiam libri de Cogn. ver. vit. loco cit. disertè docet. Augustinus igitur Confes. l. 1. c. 6. n. 10. *Summus enim es*, ait de Deo, & non mutaris: neque peragitur in te hodie-nus dies, & tamen in te peragitur: quia in te sunt & ista omnia... Tu autem idem ipse es: & omnia crastina, atque ultra, omnia-que externa, & retro, hodie facies, hodie fecisti. lib. 13. c. 38. n. 53. Nos itaque ista, quæ fecisti videmus, quia sunt. Tu autem, quia vides ea, sunt. Et nos foris videmus, quia sunt; & intus, quia bona sunt: tu autem ibi vidisti facta, ubi vidisti facienda. Item lib. 2. de Ordine c. 19. n. 51. ab iis verbis; Dei pulchritudinem, cujus imitatione &c. & lib. de verarelig. c. 31. n. 57. Nec jam illud ambigendum est &c. Similiter lib. 4. de Gen. ad lit. c. 6. n. 12. Cum ergo hæc ita disponerentur &c. Nempe esse illud, quod res habent in mente Divina, cum sit esse verum, non est rerum imago, sed Veritas ipsa: cum quo si comparatur illud esse, quod res eadem habent in semet-ipsis; id enim vero rationem habet imaginis, atque umbræ, cum sit esse falsum. Quod contra contingit in nobis, quorum cognitio, imago quædam est rei cognitæ: quæque nobis in phantassa, & in mente rerum species insident, simulacra sunt, non veritas rerum ipsarum. Sed hac de re copiosius, & clariùs agemus infra. Redeo ad Augustinum: qui quæ scripsit l. 5. de Gen. ad lit. a cap. 12. ad 20. nobis universa militat: ea præcipue: Si noveras ea, priusquam faceres ea, profectò, priusquam fierent, apud illum erant eo modo nota, quo sempiternè, atque incommutabiliter vivunt, & vitæ sunt: facta autem eo modo, quo unaquæque creatura in genere suo est. Quamvis ergo illa æterna, incommutabilisque natura, quod Deus est, habens in se, ut sit, sicut Moyse dictum est, Ego sum. Qui sum; longè scilicet aliter, quàm sunt ista, quæ facta sunt: quoniam illud verè, ac primitus est, quod eodem modo semper est, nec solum non commutatur, sed commutari omnino non potest: nihil horum; quæ fecit existens, & omnia primitus habens, sicut ipse est. Neque enim ea faceret, nisi ea nosset, antequam faceret,

ceret, nec nosset, nisi videret; nec videret, nisi haberet, nec haberet ea, quæ nondum facta erant, nisi quemadmodum est ipse non factus. In hanc ipsam planè sententiam est, quod scripsit tract. 1. in Johan. c. 1. ad ea verba: *Quod factum est in illo, vita est*: ita enim legit Augustinus: vide integros num. 16. 17. 18. tum etiam Tractatus tertii num. 4. In Tract. autem 37. super cap. Johan. 8. n. 8. illud addit: *apud Dei Verbum erant omnia, quæ condita sunt: quia omnia in sapientia fecit Deus, & cuncta nota fecit: non enim, quia fecit, didicit; sed, quia noverat, fecit. Nobis, quia facta sunt, nota sunt: Illi, nisi nota essent, facta non essent. Quid quod habet Tract. 68. in c. 14. n. 1. Quomodo ergo, inquit, mansiones in domo Patris non aliæ, sed ipsæ, & sine dubio jam sunt, sicut parandæ non sunt; & nondum sunt, sicut parandæ sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura sunt? (Isa. 45. 11. (cc. lxx.) Non enim ait, Qui facturus est, quæ futura sunt: sed, Qui fecit quæ futura sunt. Ergo & fecit ea, & facturus est ea. Nam neque facta sunt, si non ipse fecit; neque futura sunt, si ipse non fecerit, fecit ergo ea prædestinando, facturus est operando. Sicus discipulos, quando elegerit, satis indicat Evangelium, tunc utique, quando eos vocavit: & tamen ait Apostolus, elegit ante mundi constitutionem: prædestinando utique, non vocando &c. Scilicet esse illud verum, atque exemptum, quod habent res omnes in Deo, ipsum est, Zetetarum sententiâ, scientia illa, qua Deus res ipsas ab omni æternitate cognovit: ipsum, voluntas, qua de ipsis, itidem ex æterno decrevit. Verum hæc infra melius explicabimus: Prop. 7. & 8. nunc, quod ibi usui erit, ex Augustino eodem illud etiam producendum, quod scripsit Enarat. in Psalm. 49. n. 18. hisce verbis: *Jam certè noverat quod crearet, & antequam crearet, noverat. Tanta est ergo notitia Dei, ut apud ipsum essent quodam ineffabili modo, antequam creata essent: & a se expectat, ut accipiat, quod, antequam crearet, habebat. . . . ego cognovi omnia: non quia feci cognovi, sed, ut facerem. Item quod in Psalm. 105. n. 35. apud Deum quidem disposita, & fixa sunt omnia, nec aliud facit, quasi consilio repentino, quod non ex æternitate se facturum esse præcivit: sed in creaturæ temporalibus**

bus motibus, quam gubernat mirabiliter, ipse non temporaliter motus, quasi repentina voluntate facere dicitur, quod, ordinatis rerum causis, consilii sui secretissimi immutabilitate disposuit, quæ suis quæque temporibus agnita, & præsentia facit, & futura jam fecit. Hoc esse rerum omnium exemptum in Unitate, & in Centro significare fortasse voluit, cum scripsit Serm. 158. c. 9. n. 9. Si hoc est fides, quid erit species? Audi, quid erit: ut sit Deus omnia in omnibus. Tum certè, cum l. 10. de Civit. c. 12. scripsit: ubi verò, & quando faciat, incommutabile consilium penes ipsum est, in cujus dispositione jam tempora facta sunt, quæcunque futura sunt. Nam temporalia movens, temporaliter non movetur: nec aliter novit facienda, quàm fista: nec aliter invocantes exaudit, quàm invocaturos videt. & lib. XI. c. 21. quod hæc habet: Deus autem usque adeo non, cum factum est, tunc didicit bonum; ut nihil eorum fieret, si ei fuisset incognitum. Dum ergo &c. non quod ullo modo Dei scientia varietur, ut aliud in ea fiant, quæ nondum sunt, aliud quæ jam sunt, aliud quæ fuerunt. Non enim more nostro ille vel quod futurum est prospicit, vel quod præsens est aspicit, vel quod præteritum est respicit, sed alio modo quodam a nostrarum cogitationum consuetudine longè, latèque diverso. Ille quippe non ex hoc in illud cogitatione mutata, sed omnino incommutabiliter videt; ita ut illa quidem, quæ temporaliter fiunt, & futura nondum sint, & præsentia jam sint, & præterita jam non sint, ipse verò hæc omnia stabili, ac sempiterna præsentia comprehendat... Neque enim ejus intentio de cogitatione in cogitationem transit, in cujus incorporeo contuitu simul adsunt cuncta, quæ novit. Quoniam temporalia ita novit nullis suis temporalibus motionibus; quemadmodum temporalia movet nullis suis temporalibus motibus. Ibi ergo vidit bonum esse, quod fecit, ubi bonum esse vidit, ut faceret. Nec quia factum vidit, scientiam duplicavit, vel ex aliqua parte auxit, tanquam minoris scientiæ fuerit, priusquam faceret quod videret: qui tam perfectè non operaretur, nisi tam perfectæ scientiæ, cui nihil ex ejus operibus adderetur. Quibus omnibus probatur, res a Deo in loco, & tempore effectas habere, extra locum, & tempus, illud esse in Deo, quo tanquam veritate primaria, & abstracta, verum sit quidquid de unaquaque verè

verè affirmatur : iis rationibus quidem exceptis , quibus ab
 Esse deficiunt , sed hæc , ut jam recepi , clariùs inira expli-
 cabo . Prop. 7. & 8. Nunc tantùm , ut modo quodam exem-
 pto , sed longè veriùs , quàm in se ipsis , sint res omnes in ipso
 Esse , & Veritate . Quo illud etiam pertinet , quod est lib. 13.
 c. 16. *Quomodo autem promisit , cum hominibus utique promise-
 rit , qui nondum erant ante tempora æterna ; nisi , quia in ipsius
 æternitate , atque in ipso ejus Verbo eidem coæterno , jam præ-
 destinatione fixum erat , quod suo tempore futurum erat . & quod
 lib. 15. c. 25. Cogitatio Dei , & recogitatio , mutandarum rerum
 est immutabilis ratio . Neque enim , sicut hominem , ita Deum
 cujusquam facti sui pœnitet , cujus est de omnibus omnino rebus
 tam fixa sententia , quàm certa præscientia . & lib. 6. de Trin.
 c. 10. . 11. & 12. Primus , ac summus intellectus , cui non est
 aliud intelligere , sed id , quod est intelligere ; hoc vivere , hoc
 esse est , unum omnia . . . & ideo , cum decedant , & succedant
 tempora , non decedit aliquid , vel succedit scientia Dei . Non
 enim hæc , quæ creata sunt , ideo sciuntur a Deo , quia facta sunt ;
 ac non potius ideo facta sunt vel mutabilia , quia immutabiliter
 a Deo sciuntur . Scilicet illud esse , quod res omnes habent in
 mente divina , rationem habet , non imaginis , sed veritatis :
 veritatis , inquam , exemptæ ab omnibus veris , quaque una ve-
 ra sint omnia , quæ verè dicuntur : itaque l. 15. c. 13. n. 22. Ha-
 bet , inquit , nuntios Deus , idest , Angelos , non tamen qui ei , quæ
 nescit , annuntient : non enim sunt ulla , quæ nesciat : sed bonum
 eorum est de operibus suis ejus consulere veritatem . . . in ejus ve-
 ritate invenientes , quid sibi faciendum , quid , quibus , & quando
 nuntiandum sit &c. Universas autem creaturas suas , & spirita-
 les , & corporales , non quia sunt ideo novit ; sed ideo sunt quia
 novit . Non enim nescivit , quæ fuerat creaturus . Quia ergo
 scivit , creavit ; non quia creavit , scivit . Nec aliter ea scivit
 creata , quàm creanda &c. Eo scilicet omnia spectant , ut
 intelligamus , esse res omnes in Deo , & illud esse , quod
 habent in Deo , non esse ipsarum imaginem , sed veri-
 tatem .*

15. Jam tandem igitur ex Augustino illustrandum , quod
 interrogantibus , ecquid nam sit ipsum Esse in se ipso ; re-

spondebant antiqui Zetetæ : nimirum , *Veritas ipsa* . Cujus simillimæ sunt illæ Dei notiones in ipsorum Schola pervulgatissimæ : Veritas extra omnia vera : Unitas , Centrum , Veri totius . Sic autem S. Doctor Conf. l. 1. c. 10. n. 16. *Vidi qualicunque oculo anima mea , supra eundem oculum anima mea , supra mentem meam lucem incommutabilem . . . Qui novit Veritatem , novit eam , novit aternitatem &c. Q aterna Veritas . . . Tu es Deus meas . . . Nunquid nihil est Veritas , quoniam neque per finita , neque per infinita locorum spatia diffusa est ? Et clamasti de longinquo : Immo verò , Ego sum , Qui sum &c. Et respexi alia , & vidi tibi debere , quia sunt , & in te cuncta infinita finita : sed aliter , non quasi in loco , sed quia tu ex omnitenens manu Veritate : & omnia vera sunt , inquantum sunt : nec quidquam est falsitas , nisi , cum putatur esse , quod non est . Sic res creatæ , inquantum quidem sunt in Deo , qui solus est , Job. loc. cit. verè sunt ; in se ipsis autem , quòd imitatio quædam , non veritas sunt Else ipsius ; propterea falsitas sunt : quod ait Auctor lib. de cogn. veræ vitæ proximè cit. *Deus solus verè est , & ideo Veritas est : Creatura autem ei collata , quasi falsitas ad Veritatem .* Pergit autem Augustinus c. 17. n. 23. *Hoc ergo quærens unde judicarem , cum ita judicarem , inveneram incommutabilem , & veram Veritatis aternitatem supra mentem meam commutabilem .* Præterea lib. 10. c. 23. n. 33. *Beata quippe vita , inquit , est gaudium de Veritate : hoc est enim gaudium de te , qui Veritas es . . . beata vita non est aliud , quàm de Veritate gaudium . . . beatus ergo erit , si nulla interpellante molestia , de ipsa , per quam vera sunt omnia , sola Veritate gaudebit . . . Ubi enim inveni Veritatem , ibi inveni Deum meum , ipsam Veritatem . . . Ubi ergo inveni te , ut discerem te , nisi in te supra me ? Et nusquam locus , & recedimus , & accedimus , & nusquam locus : Ubique Veritas præsidet omnibus consulentibus te , simulque respondet omnibus etiam diversa consulentibus .* Item cap. 41. num. 66. *Tu es Veritas super omnia præsidens : ut ego volui tecum possidere mendacium* lib. 12. cap. 7. num. 7. *Baque tu , Domine , Qui non es alibi aliud , & aliàs aliter , sed id ipsum , & id ipsum , & id ipsum . . . O Veritas , lumen cordis mei &c. & cap. 25. n. 34. Quisquis id , quod tu omnibus ad fruendum**

dum:

dum proponis, sibi propriè vindicas, & suum vult esse, quod omnium est, a communi propellitur ad sua, hoc est, a Veritate ad mendacium.... Attende, Judex optime, ipsa Veritas..... Si ambo (fratrem alloquitur, nam hic ita vocat adversarium) videmus verum esse, quod dicis, & ambo videmus verum esse, quod dico, ubi quæso id videmus? Nec ego utique in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, quæ supra mentes nostras est, incommutabili Veritate. Lib.1. de Ord. c.8. n.23. Quid aliud est Dei facies, quàm ipsa, cui suspiramus, & cui nos amata mundos, pulchrosque reddimus, Veritas? Soliloq. lib.1. c.1. n.3. Te invoco, Deus, Veritas, in quo, & a quo, & per quem vera sunt, quæ vera sunt omnia. Lib. de Immort. anim. c.11. n.18. Tunc est animus sapientissimus, cum Veritatem, quæ semper eodem modo est, intuetur &c. Tum c.19. n.19. At si Veritati &c., & lib.2. de lib. arb. c.12. n.33. Quapropter nullo modo negaveris esse incommutabilem Veritatem, hæc omnia, quæ incommutabiliter vera sunt continentem, quam &c. Describit hic Veritatis separatæ, atque, ut Schola loquitur, per se subsistentis naturam. Post multa verò, quæ nobis omnia apprimè favent, ac Zeteticam sententiam explicant, ita concludit c.15. n.39. Tu autem concesseras, si quid supra mentes nostras esse monstrarem, Deum te esse confessurum, si adhuc nihil esset superius. Quam tuam concessionem accipiens dixeram satis esse, ut hoc demonstrarem. Si enim aliquid est Veritate excellentius, ille potius Deus est: si autem non est, jam ipsa Veritas Deus est. Idem l.1. de morib. Eccl. c.13. n.22. Veritas, inquit, converti, atque aliter, quàm semper est, sese habere non novit &c. Idem lib. de vera Relig. c.31. n.57. Nec jam illud ambigendum est, incommutabilem naturam, quæ supra rationalem animam sit, Deum esse: & ibi esse primam vitam, & primam essentiam, ubi est prima sapientia. Nam hæc est illa incommutabilis Veritas &c. Scientia Dei, Zetetarum sententiâ, non imago rerum, sed ipsa veritas est: Esse enim, sicut extra se ipsum non est, nisi adumbratione, & similitudine; sic è contrario in se ipso non est nisi re, & veritate. Quocirca tam nihil Divinum collatum cum aliquo creato potest habere rationem imaginis; quam nihil crea-

tum, collatum cum aliquo Divino, potest habere rationem veritatis. Hæc, Schola Zetetica: quæ quidem de omnibus prorsus rebus hæc intelligi vult, excepto malo, ut malum est: id enim, ut tale, ab Esse excidit, & Veritate: quomodo autem cognoscatur a Deo, eadem ex Schola, infra explicabitur Prop. 7. Sic Augustinus de Verbo æterno, cui nomen tribuit Veritatis, ut Scholæ loquuntur, *notionaliter intellectæ*; in eodem lib. c. 36. n. 66. ita scriptum reliquit. *Sed cui saltem illud manifestum est, falsitatem esse, quæ id putatur esse, quod non est, intelligit eam esse veritatem, quæ ostendit id quod est. At si corpora intantum fallunt, inquantum non implent illud unum, quod convincuntur imitari, a quo Principio unum est quidquid est, ad cuius similitudinem quidquid nititur, naturaliter approbamus; quia naturaliter improbamus quidquid ab unitate discedit, atque in ejus dissimilitudinem tendit: datur intelligi esse aliquid, quod illius unius similis, a quo Principio unum est, quidquid aliquo modo unum est, ita simile sit, ut hoc omnino impleat, ac sit id ipsum: & hæc est Veritas, & Verbum in principio, & Verbum Deus apud Deum. Si enim falsitas ex iis est, quæ imitantur unum, non inquantum id imitantur, sed inquantum implere non possunt (hoc est a ratione veri esse deficient;) illa est Veritas, quæ id implere potuit, & id esse, quod est illud: cui nempe ipsum Esse communicatur intra rationem esse veri. Quapropter vera quoniam in tantum vera sunt, in quantum sunt; Sunt autem propriè dumtaxat in Deo, qui solus est, quippe est, Qui est & ea forma est omnium; quæ sunt; quæ est summa similitudo Principii: & Veritas est, quia sine ulla dissimilitudine est. Perfecta similitudo Augustino naturæ identitas est: quare cum omnia creata sint extra rationem veri esse; nihil eorum potest perfectè referre illud esse exemptum, quod habet in Deo: atque ita creata omnia in se quidem ipsis falsitas, in Deo autem Veritas sunt. Iterum verò Augustinus cap. 43. n. 81. Summè unus est, inquit, Pater Veritatis, Pater suæ Sapientiae, quæ nulla ex parte dissimilis, similitudo ejus dicta est, & imago, quia de ipso est. Itaque etiam Filius rectè dicitur ex ipso, cætero per ipsum. Præcessit enim forma omnium summè*
im-

implens unum, de quo est, ut cetera, quæ sunt, in quantum sunt uni similia, per eam formam fierent. De Veritate ipsa non notionaliter, sed, essentialiter loquutus in Epist. 118. ad Dioscor. c. 3. n. 19. ubi Platonicos dilaudat, quod dicerent, non solum esse aliquid, quod neque tactu corporis, neque olfactu, vel gustatu, neque his auribus, aut oculis percipi possit, nequa omnino talium rerum, quæ ita sentirentur, aliqua imaginatione cogitari; sed id solum verè esse, atque id solum posse percipi, quia incommutabile, & sempiternum est; percipi autem sola intelligentia, quæ unâ Veritas, quomodo attingi potest, attingitur, ac præterea, quod in hac, eodem modo semper se habente, Veritate, & finem boni, & causas rerum consituerent. Idem l. 4. de Gen. ad lit. a cap. 24. n. 41. ita scribit: Sancti Angeli universam creaturam referentes ad illius laudem, in cuius incommutabili Veritate rationes, secundum quas facta est, principaliter vident. Ibi ergo, tanquam per diem, unde & concordissima unitas eorum, ejusdem Veritatis participatione dies est primitus creatus; hic autem (hoc est, ubi agnoscunt creaturam in ipsamet creatura) tanquam per vespem: per umbram scilicet, non per Veritatem. Nec ideo tamen, subjungit Augustinus, istam terrenam conditionem, lucisquæ corporeæ temporalem, localemque circuitum illi patriæ spirituali coequare debemus, ubi semper est dies in contemplatione incommutabilis Veritatis, semper vespera in cognitione in se ipsa creaturæ &c. Lege integrum caput, ubi multa de incommutabili Veritate, cum essentialia, ut ajunt, tum notionalia. Lib. autem 8. c. 24. n. 45. ait: Sanctos Angelos videre incommutabilem Veritatem, & secundum eam suas dirigere voluntates: addit verò cap. 27. n. 50. Deum: Loquutionem suam mentibus Angelicis per suam præbere substantiam, in qua nempe rerum omnium incommutabilis Veritas. Luculentissimè in rem nostram Tract. 38. in cap. 8. Evang. Johan. a num. 10. O Veritas, quæ verè es! Nam in omnibus actionibus, & motibus nostris, & in omni prorsus agitatione creaturæ duo tempora invenio, præteritum, & futurum. Præsens quæro, nihil stat: quod dixi, jam non est; quod dicturus sum, nondum est: quod vixi jam non est; quod victurus sum, nondum est. Præteritum,
& Fu-

& *Futurum* invenio in omni motu rerum: in *Veritate*, quæ manet, *Præteritum*, & *Futurum* non invenio, sed solum *Præsens*, & hoc incorruptibiliter, quod in creatura non est. Discute rerum mutationes, invenies *Fuit*, & *Eris*: cogita Deum, invenies *Est*, ubi *Fuit*, & *Eris* esse non possit. Ut ergo & tu sis, transcede tempus, sed quis transcendet viribus suis? &c. Tum deinde Judæos, ut est Johan. VIII. 25. ex Christo Domino sciscitantes inducit, Tu quis es? Non enim, scribit Augustinus, cum dixisti, Nisi credideritis, quia ego sum; addidisti, quid esses. Quis es, ut credamus? & ille; Principium. Ecce quod est *Esse*. Principium mutari non potest: principium in se manet, & innovat omnia, principium est, cui dictum est. Tu autem idem ipse es &c. Probat denique Christum Dominum eo Principii nomine usum, ut ostenderet, se esse *Veritatem*: respondisse, *Principium*; velut si vellet dicere, se esse *Veritatem*: & dicentibus, Tu quis es, responderet, *Veritatem*: cum videatur ad id, quod dictum est, Tu quis es, respondere debuisse; *Veritas*, idest, *Veritas* sum. Sed progrediamur ad alia Augustini opera, & nihil eorum, quæ quidem illustrius ab ipso in hanc rem dicta sunt, in præteritis relinquamus. Ennar. 2. in Psalm. 33. n. 6. Videbimus illam facie ad faciem, & nemo zelabit. Omnibus se exhibet, & integra est, & casta est omnibus. Illi mutantur in eam, & ipsa in eos non mutatur. Ipsa est *Veritas*, ipsa est *Deus*. Nunquid aliquando audistis Fratres, quod potuerit commutari *Deus* noster? Supereminens omnibus *Veritas* est. In Psalm. 78. n. 1. Angeli, quæ hominibus nuntiant, nescientibus nuntiant: quæ autem Deo nuntiant, scienti nuntiant, quando illi offerunt orationes nostras, & ineffabili modo de actibus suis æternam *Veritatem*, tanquam legem incommutabilem consulunt. Scrm. 12. in Psalm. 118. n. 1. A contrario differunt inter se *Vanitas*, & *Veritas*. . . Omnis *Creatura* vanitati subiecta est, quæ intelligitur esse in homine, & Omnia *Vanitas*. . . sed *Christus*, qui ex hoc mundo liberat, *Veritas*. Totum *Vanitatis*, Totum *Veritatis*: Totum *lucis*, Totum *umbræ*: Totum ex Toto, Totum exemptum a Toto, sive extra Totum. Similiter in Psalm. 143. n. 11. Homo *Vanitati* similis factus est &c. Sola *Veritas* facit bea-

beatos, ex qua vera sunt omnia: nam omnia Vanitas, & tanquam umbra, scribit in Psalm. 4. n. 3. & in Psalm. 134. n. 5. Quid suavius pane Angelorum? Panem Angelorum manducavit homo. Non enim aliunde vivit homo, aliunde vivit Angelus: Ipsa est Veritas. . . . Est enim, & verè est, & eo ipso, quod verè est, sine initio, & sine termino est. Serm. 142. c. 1. num. 1. Veritatem, & vitam omnis homo cupit. . . . Deum esse quamdam vitam æternam, immutabilem, intelligibilem &c. Veritatem fixam, stabilem, indeclinabilem &c. Serm. 363. c. 29. n. 30. Hæc igitur vita Sanctorum. . . . ut ab illa beatissima contemplatione, & laude Veritatis nulla corruptio necessitatis avertat, aut avocet. Ita illis. cibus erit ipsa Veritas. Lib. 1. de div. Quæst. 83. ad Simpl. q. 1. Omne verum a Veritate verum est. . . . est autem Veritas Deus. Q. 4. per quam voluerit creaturam, cui voluerit creatura ubique præsens Veritas loquitur. Idem repetit in lib. de 8. Dulcit. Quæst. q. 6. n. 2. hic autem q. 6. Quomodo Deus hæc agat ubique totus, ac semper præsens, & quomodo ejus simplicem, & incommutabilem, æternamque Veritatem consulant sancti Angeli. . . . etiam lapsi Spiritus, qui in Veritate non steterunt, non valentes præsentem intrinsecus contueri, & consulere Veritatem, signa forinsecus per creaturam expectant &c. Enchirid. de Fid. &c. c. 17. n. 5. Absit, ut talis sit illa vita, ubi est animæ nostræ ipsa Veritas vita &c. Lib. 5. de Civit. c. 16. Illa Civitas sempiterna est. . . . ibi non erit magna industria, ditare ærarium publicum privatis rebus angustis, ubi thesaurus communis est Veritatis. Lib. 11. cap. 29. Illi quippe Angeli sancti, non per verba sonantia, Deum discunt, sed per ipsam præsentiam immutabilis Veritatis. . . . Ipsam quoque Creaturam: melius ibi, quam in ea ipsa sciunt: ac per hoc & se ipsos ibi melius, quam in se ipsis: veruntamen & in se ipsis. Facti sunt enim, & aliud sunt, quam ille, qui fecit: ibi ergo tanquam in cognitione diurna, in se ipsis autem, tanquam in vespertina. Lib. 16. c. 6. Angelis potius convenit venire ad Deum motibus sanctis, hoc est, cogitationibus piis, quibus ab eis consultitur incommutabilis Veritas, tanquam lex æterna in illa eorum curia superna. Neque enim sibi insit sunt Veritas, sed creaturæ participes Veritatis. . . . Nec sic loquitur Angelis Deus,

Deus, quomodo nos invicem nobis, vel Deo, vel Angelis, vel ipsi Angeli nobis, sive per illos Deus nobis: sed ineffabili suo modo, nobis autem hoc indicatur nostro modo. Dei quippe sublimior ante suum factum locutio, ipsius sui facti est immutabilis ratio, quæ non habet sonum strepentem, atque transeuntem, sed vim sempiternæ manentem, & temporaliter operantem. Hac loquitur Angelis sanctis Aut enim Veritas incommutabilis per se ipsam ineffabiliter loquitur rationalis creaturæ mentibus; aut per mutabilem creaturam loquitur, sive spiritualibus imaginibus nostro spiritui, sive corporalibus vocibus corporis sensui. Lib. 8 de Trinit. c. 1. n. 2. Dicimus enim, non esse in hac Trinitate majus aliquid duas, aut tres Personas, quàm unam earum, quod non capis consuetudo carnalis, non ob aliud, nisi quia vera, quæ creata sunt, sentit, ut potest: Veritatem autem ipsam, quæ creata sunt, non potest intueri In substantia quippe Veritatis, quoniam sola verè est, non est major aliqua, nisi, quæ verius est. Quidquid autem intelligibile, & incommutabile est, non aliud alio verius est, quia aequè incommutabiliter æternum est: nec quod ibi magnum dicitur, aliunde magnum est, quàm eo, quo verè est. (unus enim ex characteribus veri esse simplicitas est, ut supra notavimus) Quapropter, ubi magnitudo ipsa Veritas est, quidquid plus habet magnitudinis, necesse est, ut plus habeat Veritatis Non autem verius est Pater, & Filius simul; quàm singulus Pater, aut singulus Filius. Non igitur majus aliquid utrumque simul, quàm singulum eorum ... Sic & ipsa Trinitas tam magnum est, quàm unaquæque ibi Persona. Non enim ibi major est, quæ verior non est, ubi est ipsa Veritas magnitudo. Quia in essentia Veritatis hoc est verum esse, quod est esse: & hoc est esse, quod est magnum esse; hoc est ergo magnum esse, quod verum esse. Quod igitur ibi aequè verum est, etiam aequè magnum sic necesse est Deus Veritas est: hoc enim scriptum est 1. Johan. 1. 5. Quoniam Deus lux est: non quomodo isti oculi vident, sed quomodo videt cor, cum audis, Veritas est. Noli quærere quid sit Veritas, statim enim se opponunt caligines imaginum corporalium, & nubila phantasmatum, & perturbabunt serenitatem, quæ primo ictu diluxit tibi, cum dicerem, Veritas. Ecce in ipso primo ictu, quo vel-

luc

dat coruscatione, perstringeris, cum dicitur Veritas, mane si potes &c. En hoc illud est, quod ex vetustioris etiam Scholæ Zeteticæ disciplina diximus §. 1. n. 3. in ipsa Veritatis notione acquiescendum, atque insistendum: nec fas esse ultra progredi. Deus est, Esse in se ipso, hoc autem in se ipso Veritas est; Deus igitur Veritas est. Contra verò, cum Creaturæ sint, Esse extra se ipsum, hoc est, externæ quædam participationes, & communicationes ipsius Esse; neque hoc extra se ipsum sese participet, atque communicet, nisi extra rationem esse veri; sequitur, ut Creaturæ Deo collatæ falsitas sint: nimirum ipsius Esse veri imitatio, umbra, vestigium: uti fusè descriptæ sunt hic ex Augustino, ac describi deinceps possunt ex reliquis Patribus: quorum omnium ille communis est sensus: Solum Deum verè esse; cumque in illo sint omnia, esse Deum, omnium veritatem. Sic Augustinus idem de iis agens, quæ jam præterita sunt l. 26. cont. Faustum Manich. c. 5. ita scribit: *Non ergo est, quod verè dicimus fuisse: sed ideo verum est, illud fuisse, quod in nostra sententia verum est, non in eare, quæ jam non est. Sententia quippe, qua dicimus, aliquid fuisse, ideo vera est, quia illud, de quo dicimus, jam non est. Hanc sententiam Deus falsam facere non potest, quia non est contrarius Veritati. Quod si quæras, ubi sit hæc vera sententia; prius invenitur in animo nostro, cum id verum scimus, & dicimus. Sed, si & de animo nostro ablata fueris, cum id quod scimus, obliti fuerimus; manet in ipsa Veritate. Semper enim verum erit, fuisse illud, quod erat, & non est: & ibi verum erit jam fuisse, quod erat, ubi verum erat, antequam fieret, futurum esse, quod non erat.* Ex hoc loco præcipuè sumpsisse videtur Anselmus, quæ de Veritate argutè disputat in Monol. & in Dialog. de Verit. Sed, ante ipsum alius audiendus Latinæ Ecclesiæ Doctor.

16. Gregorius Mag. lib. 16. in cap. 23. Job cap. 37. n. 45. *Ego sum, Qui sum &c. cum itaque flagellamur per ea, quæ videmus, illum debemus sollicitè metuere, quem non videmus. Vir itaque sanctus despiciat quidquid exterius terret, quidquid per essentiam suam, nisi regeretur, ad nihilum tenderet: &*

mentis oculo, suppressis omnibus, intueatur unum, in cujus essentia comparatione, esse nostrum, non esse est, & dicat: Ipse enim solus est. Lib. 18. in cap. 28. Job c. 50. n. 82. Esse enim se aliquid fortasse crederet, si veracem essentiam, qua super ipsum est minimè sensisset. At verò, ubi ad incommutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tanta contemplationis potentia, dum videret illum, nil se esse, nisi pulverem vidit. . . . Hinc ad Moysen dicitur, Ego sum, Qui sum &c. Solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne, quod modò sic, & modò aliter est, juxta non esse est &c. Pergit in eandem sententiam: tum humana omnia non omnino esse dicit lib. ult. in cap. 42. c. 2. n. 3. ac superiorum per similia loquitur lib. 1. hom. 2. in Ezech. n. 20. & 21. Itemque 1. 1. in Evang. homil. 18. n. 3. Atque ipse etiam, quod ad notionem pertinet Veritatis, eam ita explanat lib. 4. in cap. 3. Job cap. 32. n. 65. Vir igitur sanctus spiritu aternitatis plenus manu cordis cuncta labentia ad memoriam adstringit: &, quia angusta est omnis creatura creatori, per eundem spiritum, qui nihil in se, vel juxta se aliud, nisi semper esse habet, hoc quod erit, hoc quod prateriit, conspicit: ac infra, supraque mentis oculum tendit, & venientia, velut transacta, considerans, ad aeternum esse medullitus inardescit, dicens. Nunc enim dormiens hilerem. Nunc, enim praesentis est temporis. Et quid est stantem semper in praesenti quietem quævere, nisi ad illud, cui nihil venit, nihil praterit, gaudium aternitatis anhelare? Quod nimirum Veritas semper esse suum, ut nobis utcumque infunderet, Moysè mediantè insinuat, dicens: Ego sum, Qui sum &c. Item lib. 1. in Evang. hom. 18. n. 3. Ante prateritū temporis est; Sum, praesentis. Et, quia prateritum, & futurum tempus Divinitus non habet, sed semper esse habet, non ait: ante Abraham ego fui: sed, ante Abraham ego sum, unde & ad Moysen dicitur, Ego sum, Qui sum &c. Ante ergo, & post. . . . Veritas verò semper esse habet: quia ei quidquam nec priori tempore incipitur, nec subsequenti terminatur &c.

17. Neminem verò fortasse adhuc vidimus, Dionysio, & Augustino exceptis, qui doctrinam Zeteticam clarius tra-

tradat, quàm Anselmus. Is enim primò, nihil aliud eïse res creatas, nisi quandam ipsius Else imitationem, & similitudinem docet his verbis in Monolog. c.31. *Videtur, inquit, nec facilis, nec ullatenus sub ambiguitate relinquenda, quæstio. Etenim omnia hujusmodi verba, quibus res quaslibet mente dicimus, idest, cogitamus, similitudines, & imagines sunt rerum, quarum verba sunt: & omnis similitudo, vel imago, tanto magis, vel minus est vera, quanto magis, vel minus imitatur rem, cujus est similitudo. Quid igitur tenendum est de Verbo, quo dicuntur, & per quod facta sunt omnia? Erit, an non erit similitudo eorum &c. . . . Verùm forsitan nihil hujus remanebit ambiguitatis, si, quemadmodum in vivo homine veritas hominis esse dicitur; in piclo verò similitudo, sive imago illius veritatis; sic existendi Veritas intelligatur in Verbo, cujus essentia sic summè est, ut quodammodo illa sola sit; in his verò, quæ in ejus comparatione quodammodo non sunt, & tamen per illud, & secundum illud facta sunt aliquid; aliqua imitatio illius summæ essentiæ perpendatur. Sic quippe Verbum summæ Veritatis, quod & ipsum est summa Veritas &c. Satis itaque manifestum est, in Verbo, per quod facta sunt omnia, non esse eorum similitudinem; sed veram, simplicemque essentiam: in factis verò non esse simplicem, absolutamque essentiam, sed veræ illius essentiæ vix aliquam imitationem. Idem ipsum non minus disertè dicit cap.33. Verbum, quo creaturam dicit nequaquam similiter est verbum creaturæ: quia non est ejus similitudo, sed principalis essentia. & cap.34. Nam, quæ facta sunt, inquit, & antequam fierent, & cum jam facta sunt, & cum corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse. Etenim in se ipsis sunt essentia mutabilis, secundum immutabilem rationem creata: in ipso verò sunt ipsa prima essentia, & prima existendi Veritas &c. Ex hoc autem fit, quod ipse disertè pariter docet cap.26. nihil de Deo, ac rebus creatis, nisi valde æquivocè dici: ut, si quando Illi est cum aliis nominis alicujus communio; valde proculdubio intelligenda sit diversa significatio. & cap.65. in quo ait, sic esse summam essentiam supra, & extra omnem aliam naturam, ut, si quando de illa dicitur aliquid ver-*

bis, quæ communia sunt aliis naturis, sensus nullatenus sit communis. Et si enim res creatæ non sint omnino nihil, ut est manifestum; verum esse tamen non habent in seipsis: sed umbra quodammodo, atque imitatio vix aliqua sunt illius Esse, quod habent in Deo, qui, ut aliorum Patrum, sic etiam Anselmi sententiâ, solus verè est. Etenim Monolog. c. 28. ita scribit: Videtur ergo consequi ex præcedentibus, quod iste spiritus, qui sic suo quodam mirabiliter singulari, & singulariter mirabili modo est, quodam ratione solus sit: alia verò, quæcunque videntur esse, huic collata; non sint. Lege integrum caput, cujus illa tandem conclusio est: Ille solus creator spiritus est: & omnia creata, non sunt: nec tamen omnino non sunt, quia per illum, qui solus absolute est, de nihilo aliquid facta sunt. Eadem scribit in Protolog. c. 22. Tu solus, ait, Domine, es, quod es; & tu es, Qui es. Nam quod aliud est in toto, & aliud in partibus; & in quo aliquid est mutabile; non omnino est, quod est. Et quod incepit a non esse, & potest cogitari non esse; & nisi per aliud subsistat, redit in non esse; & quod habet fuisse, quod jam non est; & futurum esse, quod nondum est; id non est propriè, & absolute. Tu verò es, quod es: quia quidquid aliquando, aut aliquo modo es; hoc totus, & semper es. Et tu es, qui propriè, & simpliciter es: quia nec habes fuisse, aut futurum esse; sed tantum præsens esse, nec potes cogitari aliquando non esse. Sed & vita es, & lux &c. Et in lib. Meditat. med. 1. n. 3. Quid optabilius, quàm videri, & conversatione jugiter in illo esse, in quo solo, vel potius qui solus est verum esse.... Ego, ait, sum, Qui sum. Et pulchrè. Ipse enim verè solus est, cujus immutabile est esse. Ille itaque, cujus esse tam excellens, tam singulare est, ut solum verè sit; in cujus comparatione omne esse nihil est &c. Et Medit. 19. n. 3. Ita Deum affatur. Tu verò verè es, & non est aliud, nisi tu, & non est tibi, nisi unum Est: quia non quod modo es, modo non es, sed quod nolo es, semper es. Creatura autem &c. Denique Homil. 3. in Evang. Matth. §. 6. Ego sum, qui non moror... qui ad Moysen dixi, Ego sum, Qui sum &c. res enim qualibet, si mutabilis est, non verè est. Non est enim ibi verum esse, ubi est & non esse. Nam quidquid mutari potest; mutatum, non est, quod erat.

At

At in Veritate, quæ manet, mutatio non est, nec præteritum, aut futurum, sed solum præsens . . . Rectè igitur Cbristus, qui est æterna, & incommutabilis Veritas, dicit suis, Ego sum &c. Sed, ut Deus, sit Veritas, in eoque non solum eminenter, ut in Causa prima efficiente; sed etiam formaliter, ut in Veritate; exemptè tamen, sint omnia; cum illa demonstrant Anselmi loca, quæ initio retulimus, tum quæ modo daturum sumus. Monolog. c.9. priusquam fierent universa, erant in ratione summa natura, quid, aut qualia, aut quomodo futura essent: quare, cum ea, quæ facta sunt, clarum sit, nihil fuisse, antequam fierent, quantum ad hoc, quia non erant, quod nunc sunt, nec erat, ex quo fierent; non tamen nihil erant, quantum ad rationem facientis, per quam, & secundùm quam fierent. Cap. 18. in quo Deum probat Esse sine principio, & sine fine: Cogitet, qui potest, quando incepit, aut quando non fuit hoc verum, scilicet, quia præteritum erit aliquid. Quod, si neutrum horum cogitari potest, & utrumque hoc verum sine Veritate esse non potest; impossibile est vel cogitare, quod Veritas principium, vel finem habeat. Denique, si Veritas habuit principium, vel habebit finem: antequam ipsa inciperet, verum erat tunc, quia non erat Veritas: &, postquam finita erit, verum erit, quia non erit Veritas. Atqui verum non potest esse sine Veritate: erat igitur Veritas, antequam esset Veritas: & erit Veritas, postquam finita erit Veritas: quod inconvenientissimum est. Si-ve igitur dicatur Veritas habere, si-ve intelligatur non habere principium, vel finem, nullo claudi potest Veritas principio, vel fine: quare idem sequitur de summa natura, quia ipsa summa Veritas est. Nota hic, Anselmi sententiâ, nihil unquam esse verum, quin Veritate tunc existente verum sit: cum igitur nunquam non verum fuerit, mundum esse exiturum; nunquam non fuit Veritas, qua id verum fuit: non utique Veritas secunda, si-ve illud esse adumbratum, concretumque, quod mundus habet in se ipso; ergo Veritas prima, si-ve illud esse verum, atque exemptum, quod habet mundus idem in Deo. Ex quo illud tandem efficitur, Deum esse mundi, rerumque omnium Veritatem. Ex eadem Veritatis notione probat Anselmus, Deum esse in omni, & in

nullo loco, & tempore cap. 22. *Est, inquit, imprudentis imprudentiæ dicere, quod summa Veritatis aut locus circumscribat quantitatem, aut tempus metiatur diuturnitatem: quæ nullam penitus localis, vel temporalis distensionis magnitudinem suscipit, vel parvitatem. Quod reliquum est dabimus p. 2. thes. 5. ubi de Immensitate Dei. Idem cap. 36. illud inter intelligentiam Dei, & intelligentiam nostram interesse probat; quod nostra quidem intelligentia imago quædam, & similitudo est rei cognite; Dei autem intelligentia, est ipsa Veritas, ut supra animadvertimus ex Dionysio, & Augustino præcipue. Sed de hoc infra: huc verò illa interea revocentur, quæ supra retulimus ex cap. 31. quemadmodum in vivo homine veritas hominis esse dicitur, in picto verò similitudo, sive imago illius veritatis; sic existendi veritatem intelligi in Verbo; in his verò &c. Illud etiam insigne, & plane ex Schola Zetetica effectum, expressumque est, quod scriptum reliquit Prolog. c. 14. in hæc verba: *Cur non te sentit, Domine Deus, anima mea; si invenit te? An non invenit, quæ invenit esse Lucem, & Veritatem... si vidit lucem, & Veritatem, vidit te: si non vidit te non vidit lucem, & Veritatem. An & Veritas, & lux est, quod vidit; & tamen nondum te vidit: quia vidit te aliquatenus; sed non vidit te, sicuti es? ... Quanta est lux illa, de qua micat omne verum, quod rationali menti luccet? Quàm ampla est illa Veritas, in qua est omne, quod verum est: & extra quam non visî nîbit, & falsum est? Quàm immensa est, quæ uno intuitu vides quæcunque facta sunt, & a quo, & per quem, & quomodo de nihilo facta sunt? ... O summa, & inaccessibleis Lux! O tota, & beata Veritas, quàm longè es a me, qui tam prope tibi sum! Quàm remota es a conspectu meo, qui sic præsens sum conspectui tuo! Ubique es tota præsens; & non te video. In te moveor, in te sum &c. Lib. 2. cur Deus Homo cap. 18. Nihil enim ibi operatur necessitas non faciendi, aut impossibilitas faciendi, sed Dei sola voluntas, qui Veritatem semper, quia ipse Veritas est, immutabilem, sicut est, esse vult. Legatur præterea integer dialogus de Veritate, in quo Veritatem significationis a Veritate essentiae aptè distinguit: & eam quidem in iudiciis, atque enunciationibus sitam docet; hanc**

hanc autem statuit in Deo : ita tamen , ut rebus creatis aliquam etiam concedat : eam nimirum , quæ propria est imaginis , & imitationis , quæ veræ sunt ea dumtaxat ratione , qua sunt in se ipsis similitudine , id quod exemplar est in se veritate : eoque veriores habentur , non utique quo magis recedunt , ac deficiunt ab eo , quod est verè , id quod ipsæ sunt adumbratè ; sed quo magis ad ipsum accedunt , quoque illud fidelius reddunt , atque exprimunt . Ut propterea actiones , quæ rectæ non sunt , qua desciscunt a recto , ab ea etiam veritate , quam veritatem essentiae vocat , excidere doceat .

Legenda præcipuè c. 7. *An putas aliquid esse aliquando , aut alicubi , quod non sit in summa Veritate , & quod inde non acciperit id quod est , in quantum est : aut quod possit aliud esse , quàm quod ibi est ?* Dilect. *Non est putandum .* Mag. *Quidquid igitur est , verè est , in quantum hoc est , quod ibi est . . . Est igitur veritas in omnium , quæ sunt , essentia : quia hoc sunt , quod in summa Veritate sunt .* Cap. 10. *Considera , quia , cum omnes supradictæ relictitudines , ideo sint relictitudines , quia in illa , in quibus sunt , aut sunt , aut faciunt , quod debent ; summa Veritas non ideo est relictitudo , quia debet aliquid . Omnia enim illi debent : ipsa verò nulli quicquam debet ; nec ulla ratione est quod est , nisi quia est .* Sic verus Moses , quod est exemplum Scholæ Zeteticæ , sic , inquam , verus Moses , ideo verè est , quia est id , quod est : Moses autem pictus ; ideo verè Moses pictus est , seu , vera Mosis imago , atque imitatio est ; quia est in se ipsa per similitudinem , id quod est in Mose per veritatem . Pergit Anselmus : *Jam intelligere potes , quomodo summam Veritatem in meo Monologio probavi non habere principium , vel finem , per veritatem orationis . Cum enim dixi , quando non fuit verum , quia futurum erat aliquid ; non ita dixi , ac si absque principio illa oratio fuisset , quæ assereret , futurum aliquid esse ; aut ista veritas (scilicet enunciatio) esset Deus : sed , quoniam non potest intelligi quando , si oratio ista esset , Veritas illi deesset : ut per hoc , quia non intelligitur , quando ista Veritas esse non potuerit , si esset oratio , in qua esse possit ; intelligatur illa Veritas sine principio fuisse , quæ prima causa est hujus veritatis , sicut nimirum in ea oratione , sicut*

enunciatione : *primam causam hujus veritatis* , cum dicit , *primum* , & *primarium verificativum* intelligit , ut apparet ex his , quæ statim subjicit : *Quippe veritas orationis non semper posset esse* , (hoc est , oratio non semper posset esse vera) *si ejus causa* (hoc est verificativum) *non semper esset* . Etenim non est vera oratio , quæ dicit futurum esse aliquid , nisi re ipsa sit aliquid futurum ; (hoc est , nisi re ipsa existat , ut Scholastici barbarissantes loquuntur , ipsius futitio , seu formalis ratio primaria , qua ipsum est futurum) neque aliquid est futurum , si non sit in summa Veritate . Similiter de illa intelligendum est oratione , quæ dicit , quia præteritum est aliquid . Nam , si nullo intellectu veritas orationi huic , si facta fuerit , de esse poterit ; necesse est , ut ejus veritatis , quæ summa causa est istius , (hoc est , primarium verificativum) nullus finis intelligi possit . Idcirco nanque verè dicitur , præteritum esse aliquid , quia ita est in re : & ideo est aliquid præteritum , quia sic est in Veritate summa . Qua propter &c. Tandem cap. ultim. in quo ipsam Veritatem per se subsistentem , quæ Deus est , unam esse omnium verorum , ab iisque maximè exemptam declarat similitudine temporis , hoc pacto : *Impropriè hujus , vel illius rei esse dicitur Veritas : quoniam illa non in ipsis rebus , aut ex ipsis , aut per ipsas , in quibus esse dicitur , habet suum esse : sed cum res ipsæ secundum illam sunt , quæ semper præsto est his , quæ sunt , sicut debent : tunc dicitur hujus , vel illius rei Veritas . . . quemadmodum dicitur tempus hujus , vel illius rei : cum unum , & idem sit tempus omnium , quæ sunt in eodem tempore simul . Et si non esset hæc , vel illa res ; non minus esset idem tempus : non enim ideo dicitur tempus hujus , vel illius rei , quia tempus est in ipsis rebus ; sed quia ipsæ sunt in tempore . Et , sicut tempus per se consideratum , non dicitur tempus alicujus : sed cum res , quæ in illo sunt , consideramus ; dicimus tempus hujus , vel illius rei ; ita summa VERITAS PER SE SUBSISTENS nullius rei est : sed cum aliquid secundum illam est ; tunc ejus dicitur veritas , vel relictudo .* Huic Anselmi loco multum lucis accedet in altera parte Systematis , ubi *Veritatis per se subsistentis naturam* magis apertè declarare conabimur .

18. Anselmum excipiat Bernardus , ex quo hæc pauca
retu-

retulisse sit satis. Lib. 5. de considerat. c. 6. n. 13. *Quis est ? Non sanè occurrit melius , quàm , QUI EST . Hoc ipse de se voluit responderi , hoc docuit , dicente Moyse ad populum , ipso quidem injungente : Qui est misit me ad vos . Meritò quidem . Nil competentius aternitati , quàm Deus est . Si bonum , si magnum , si beatum , si sapientem , vel quidquid tale de Deo dixeris , in hoc verbo instauratur , quod est , EST Jam si vidisti hoc tam singulare , tam summum esse ; nonne , in comparatione hujus , quidquid hoc non est , judicas potius non esse , quàm esse ? . . . Ipse sibi , ipse omnibus est : ac per hoc quodammodo ipse solus est , qui suum ipsius est , & omnium esse &c. Serm. 31. in Cantic. n. 1. Nempe illa visio stat , quia forma stat , quæ tunc videtur : est enim : nec ullam capit ex eo , quod est , fuit , & erit , mutationem . Tolle nempe fuit , & erit ; unde jam transmutatio , aut vicissitudinis obumbratio ? Quidquid veniens ex eo , quod fuit non cessat tendere in id , quod erit , transitum sanè habet per est , sed omnino non est . Nam quomodo est , qui nunquam in eodem statu permanet ? Solum proinde verè est , quod nec a fuit praeciditur , nec ab erit expungitur : sed solum , atque inexpugnabile remanet ei EST , & manet quod est . Nec fuit sanè tollit illi esse ab aeterno ; nec erit esse in aeternum : ac per hoc sibi vindicat verum esse . Idem de Veritate ita scribit Serm. 77. in Cant. num. 5. Veritas est , quam quarit , & quam verè diligit anima Sponsa . Et revera , quis fidus , verusve animæ amor , nisi utique is , quo Veritas adamat ? Rationis sum compos , Veritatis sum capax . . . inde est , quod audet anima mea , ad dulces , castosque assurgere . Veritatis amplexus : & sic in amore ipsius tota securitate , ac suavitate quiescere .*

19. Ipsi etiam Scholasticorum Principes Divus Thomas, D. Bonaventura , Scotus multa habent planè Zetetica : quorum ope quidquid ex ipsorum scriptis nobis a quoquam , qui hæc nostra curet , aliquando opponatur ; explicari possit non incommodè , eoque perducì ; ubi appareat , eos a Schola Zetetica non re , & doctrina ; sed vocibus , ac loquendi more tantummodo dissidere . Nec verò mirum cuiquam videri debet , præstantissimos hosce nobiliorum disciplinarum Magistros ab antiquis Zetetis discere repare verbis , quibus

H

cum

cum re consentiunt. Cum enim Christianæ rei plurimum interesse putarent, e Schola, tanquam ex veteri regno, depelli, detrudique Platonem; in eoque propemodum conspirarint, ut Aristoteli philosophicam omnem ditionem, quam latè patet, subiicerent; iis alia non solum philosophandi ratio, sed etiam loquendi forma, ex ipsiusmet Aristotelis disciplina, instituenda necessariò fuit: quo & illi arctius hominum studia illigarent, & a Platone, sicubi re non poterant, verbis saltem discederent. Ea verò præsertim de causa Religioni magis a Platone, quam ab Aristotele timendum censebant; quod Plato quidem nostrorum dogmatum affinia permulta docet; contra verò indidem longe distat, atque aberrat Aristoteles. Contagio autem semper ex proximo est: nec error est periculosior, quam qui propior est veritati. Que ratio magni sanè momenti, & ponderis visà est Bellarmino: eademque, ut ex Malinkroto refert eruditissimus vir Jo: Albertus Fabricius Biblioth. Græcæ l. 3. c. 1. cum Clemens VIII. Platonem restituere cogitaret, illum ab ea mente, & consilio deduxit. Porro autem Plato, quòd ad Fidei nostræ dogmata propius, quam reliqui omnes ethnicorum philosophi, accessit; id Scholæ Zeteticæ potissimum debet: quippe qui Ægyptios Hierophantas, Ebræorum discipulos, adiit, & Sechnuphidi Heliopolitæ in disciplinam se tradidit: atque, ut testatur Jamblichus in lib. de Myster. ex Mercurii columnis, doctrinæ Zeteticæ monumentis, philosophiam didicit: subterraneosque adytus, quos Syringes appellant, & saxa omnia Mosis doctrina, ac rebus gestis inscripta, atque impressa diligenter lustravit. Nec, si ista negentur, dubitari tamen prudenter possit, quin ex Investigationis Scholæ vetustissima, atque percelebri cum res complures acceperit, atque adeo ipsos illos veri Esse characteres, quos supra descripsimus; tum verò accuratius, & longè quidem fidelius ipsum philosophandi genus, rerum nomina, notiones quandoque ipsas, partitiones expresse- rit. Ex quibus illud efficitur, quod nuper asserui, mirum non esse, sapientissimos Viros, qui Christianorum Scholæ Platoni penitus interdictum volebant, ac totam propterea philosophandi,

di, loquendique rationem mutandam duxerunt; ne doctrinæ quidem Zeteticæ peperciſſe omnino: ſed, rebus ipſis reſtentis, quæ quidem abjici videntur non poſſe, iis aliam prorfus ſpeciem, ac formam quodammodo aptaſſe. Id igitur hic qualecunque doctrinæ hujus ſpecimen exhibeo ex S. Thoma. Zetetica certè illa ſunt, quæ ſcripſit p. 1. q. 3. a. 7. *Cum Deus ſit ipſa forma, vel poſius ipſum Eſſe, nullo modo compoſitus eſſe poteſt.* q. 13. a. 11. *Hoc nomen, Qui eſt, eſt maxime proprium Dei, propter ſui ſignificationem . . . ſignificat enim ipſum Eſſe.* de Pot. Dei q. 7. a. 2. ad 8. *Deum magis dici debere, quòd eſt ipſum Eſſe, quàm ſit id, quòd eſt.* q. 2. de Verit. a. 3. ad 16. *Eſſe ſimpliciter, & abſolutè dictum de ſolo Divino eſſe intelligitur: ſicut & bonum, ratione cujus dicitur Jo. 19. Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* & a. 4. ad 7. *Illud eſſe propriè dicitur eſſe, in quantum ratione ſua immutabilitatis non novit fuiſſe, vel futurum eſſe. Eſſe autem creaturæ dicitur eſſe per quamdam ſimilitudinem ad illud primum eſſe. His verò illud cohæret, atque e Schola Zetetica ductum pariter eſt, quod alibi tradit: in rebus creatis nihil, niſi ſimilitudinem; in Deo nihil niſi veritatem: ut ſcientia ipſa Dei, in qua quidem res creatæ ſunt, ut ipſe loquitur, per proprias rationes; rerum ipſarum, non imago, ſed Veritas ſit. Hujuscemodi ſunt: p. 1. q. 14. a. 8: ad 3. ſicuti ſciſibilia naturalia ſunt priora, quàm ſcientia noſtra, & meſura ejus; ita ſcientia Dei eſt prior, quàm res naturales, & meſura ipſarum.* 1. 2. q. 2. a. 3. *Res cognita aliſter comparatur ad cognitionem divinam, & aliſter ad cognitionem humanam. Humana enim cognitio a rebus cognitis cauſatur: ſed divina cognitio eſt cauſa rerum cognitarum.* q. 93. a. 1. ad 3. *Ratio intellectus Divini aliſter ſe habet ad res, quàm ratio humani intellectus. Intellectus enim humanus eſt meſuratus a rebus, ut ſcilicet conceptus hominis non ſit verus, propter ſe ipſum, ſed dicitur verus ex hoc, quòd conſonat rebus. Ex hoc enim, quòd res eſt, vel non eſt; opinio vera, vel falſa eſt. Intellectus verò divinus, eſt meſura rerum: quia unaquæque res in tantum habet de veritate, in quantum imitatur intellectum divinum, ut in primo dictum eſt q. 16. a. 1. & ideo intellectus divinus eſt verus ſecundùm ſe: unde ratio ejus eſt ipſa Veritas.*

Eadem prorsus docet in 1. Sent. d. 19. q. 5. a. 2. ad 2. & dist. 39. q. 1. a. 2. ad 2. atque alibi sæpe: in quibus sanè & re, & verbo Scholæ Zeteticæ prorsus adhæret: cuius cum illa sit velut Hypothesis; unum Esse, & duo quasi status, Veritatis scilicet, atque Imitationis; ejus sententiâ, res creatæ quâ sunt, nihil nisi imitatio sunt, Deus contra, quantum quidem ad nos spectat, & a nobis hic cognosci potest, nihil nisi Veritas est. Hoc ipsum autem diiçtè tradit D. Thomas, cuius illa sunt 1. p. q. 4. a. 3. ad 4. *licet aliquo modo concedatur, quodd creatura sit similis Deo; nullo tamen modo concedendum est, quodd Deus sit similis creaturæ.* Tum affert exemplum iupra propositum ex Dionysio. *Dicimus enim, quodd imago sit similis homini, & non e converso.* q. 6. a. 4. *Quamvis opinio Platonis irrationabilis videatur, quantum ad hoc, quodd ponebat species rerum naturalium separatas per se subsistentes... tamen hoc absolutè verum est, quodd aliquid est primum, quodd per suam essentiam est ens, & bonum, quodd dicimus Deum... A primo igitur per suam essentiam ente, & bono, unum quodque potest dici bonum, & ens, in quantum participat ipsum, per modum cujusdam ASSIMILATIONIS... sic ergo unumquodque dicitur bonum bonitate divina, sicut primo principio exemplari, effectivo, & finali totius bonitatis. Nihilominus unumquodque dicitur bonum similitudine divinæ bonitatis sibi inbærente, (quam paulo ante ex Augustino, & Anselmo rei veritatem secundariam diximus) quæ est formaliter sua bonitas denominans ipsum: & sic bonitas una omnium primaria, & exempta: & etiam multæ bonitates secundariæ, & contractæ. In 1. Sent. d. 19. q. 1. a. 2. *Quandoque autem qualitas aliqua est propriè, & plenè in uno: & in alio est tantum quædam IMITATIO illius, secundum aliquam participationem: & tunc illa qualitas non dicitur utriusque, sed ejus tantum; quodd eam plenè possidet. Et tunc illud, quodd non plenè habet, dicitur SIMILE ei, quodd plenè habet, & non e converso: ut, si dicamus, quodd pictura est similis homini, & non e converso. Non enim dicitur, quodd homo sit similis suæ imagini, propriè loquendo. Hoc eodem exemplo, ut supra vidimus, utitur Scholæ Zetetica, eoque probat, nihil de Deo simul, ac rebus creatis, nisi æquivoce dici: ejus enim**

enim perfectionis, quæ de utroque affirmatur, etsi nomen sit idem, ratio tamen illa, atque notio, quæ ei nomini subest, est tam diversa, quam diversa est ratio hominis veri, atque hominis picti: quoniam Deus est Esse, ut est in se ipso re, & veritate; Creaturæ autem sunt Esse, ut est extra se ipsum adumbratione, similitudineque. Quod ipsum his etiam D. Thomæ testimoniis efficitur, & aliis insuper, quæ jam profero. In 1. Sent. d. 35. a. 4. ad 6. *Inter Deum, & Creaturam non est similitudo per convenientiam in aliquo uno communium, sed per IMITATIONEM. Unde creatura similis Deo dicitur, sed non convertitur: ut dicit Dionysius. Idem repetit d. 48. a. 1. ad 4. Q. 2. de Potent. a. 1. Natura divina communicat se ipsam per solam sui SIMILITUDINEM Creaturis, quod omnibus patet. Nam qualibet Creatura est ens secundum SIMILITUDINEM ad ipsam. Denique q. 2. de Ver. a. 11. quamvis loquendi modo discordet a Schola Zetetica, quippe qui, ut alibi Ens, ita hic Scientiam de Deo, & nobis analogicè dici contendit, sed fortè analogicè, idem hic ipsi est, ac equivocè. ad 1. certè fatetur ex Dionysii loco sæpe citato, Deum nullo modo similem creaturis dicendum esse: sed creaturas similes posse dici Deo... quia homo non dicitur suæ imagini similis, sed e converso. Vide præterea & Quodlib. 11. a. 1. ad 5. & lect. 3. in c. 5. de Divin. Nomin. Tandem Veritatem exemptam, ac per se subsistentem, ex Schola Zetetica, ipse etiam agnovit in Deo: in quo non solum, ut est rerum omnium efficiens causa, res omnes esse voluit eminenti quodam, atque excellenti modo, ut etiam Zetetæ docent; sed præterea, ut est omnium intelligens, omnia in eo esse dixit, secundum propriam cujusque rationem: hoc autem inter Dei, atque hominum, Angelorumque intelligentiam præcipuè interesse voluit; quòd hæc quidem rei cognitæ imago; illa verò sit ipsa veritas. His accedunt, quæ Veritatis exemptæ, ac per se subsistentis doctrinam illustrent, ac roborent, ex eodem S. Doctore, primùm quod habet 1. p. q. 16. a. 5. *Esse Dei est ipsum suum intelligere, & suum intelligere est mensura, & causa omnis alterius esse, & omnis alterius intellectus: & ipse est suum esse, & intelligere. Unde sequitur, quòd non solum in ipso**

ipso sit veritas ; sed quod ipse sit ipsa summa , & prima Veritas . Res enim , scripserat idem quæst. ejusdem a.1. dicuntur esse . vera , secundum quod assequuntur similitudinem specierum , quæ sunt in mente Divina . quod iterat a.8. Hinc a.6. Si loquamur , inquit , de veritate , prout existit in intellectu , secundum propriam rationem . . . sicut ab una facie hominis resultant plures similitudines in speculo , sic ab una veritate divina resultant plures veritates . Si verò loquamur de veritate , secundum quod est in rebus , sic omnes sunt vera una prima Veritate , cui unumquodque assimilatur , secundum suam entitatem . Et sic , licet plures sint essentia , vel formæ rerum , tamen una est Veritas Divini intellectus , secundum quam omnes res denominantur vera , Idipsum præterea comprobatur , quod est toto art.7. & 8. Quibus hæc planè congruunt , & consentiunt : 1.2. q.3. a.7. Cum eadem sit dispositio rerum in esse , sicut in veritate . . . relinquatur , quod solus Deus sit veritas per essentiam , & quod ejus contemplatio faciat perfectè beatum . Q.93. a.1. ad 3. cit. Intellectus humanus est mensuratus a rebus : ut scilicet conceptus hominis non sit verus , propter se ipsum , sed dicitur verus ex hoc , quod consonat rebus . . . Intellectus verò divinus est mensura rerum : quia unaquæque res in tantum habet de veritate , in quantum imitatur intellectum Divinum , & ideo intellectus Divinus est verus secundum se : unde ratio ejus est ipsa Veritas . Quæst. 1. de Verit. a.4. c. si ergo accipiat Veritas propriè dicta , secundum quam omnia principaliter vera sunt , sic omnia sunt vera una veritate , idest veritate intellectus divini . . . , si autem accipiat veritas impropriè dicta , secundum quam omnia dicuntur vera , sic sunt plurium verorum plures veritates . . . , Quamvis res exemplentur difformiter a Veritate divina , non tamen propter hoc excluditur , quin res una Veritate sint vera , & non pluribus propriè loquendo , quia id , quod diversimodè recipitur in rebus exemplatis , non propriè dicitur Veritas , sicut propriè dicitur Veritas in exemplari . Art.5. præter ea , quæ scripta sunt in rem nostram toto articuli corpore ; ad 11. quamvis concedatur simpliciter , quod Veritas rerum omnium fuit ab æterno , per hoc , quod fuit in intellectu Divino : non tamen potest concedi simpliciter , quod res vera , fuerunt (idest , extiterunt) ab æter-

no, per hoc quod fuerint in intellectu Divino. Lege propterea, si libet, reliquos hujus quæstionis articulos: tum deinde q. 21. a. 4. ad 5. q. 27. a. 1. ad 7. Opusc. 3. c. 105. & alia plurima, quæ tibi passim occurrent, quæque vel nullo pacto, vel solis vocibus, ac loquendi more a Scholæ Zeteticæ placitis, & doctrina differunt.

10. In diversa quidem, sed non multo fortasse longiùs abiere D. Bonaventura, & Scotus. Primus, tametsi rebus creatis aliquam veritatis rationem attribuit in 1. Sent. d. 8. q. 1. quòd nempe *in creatura sit aliquo modo invenire & indivisionem, & imitationem, & expressionem*; ibidem tamen hæc addit: *est in Creatura imitatio cum dissimilitudine, & expressio cum obscuritate, & ideo Veritas est Divini esse proprietas: & sic accipit Magister, & Augustinus, & Hieronymus. Vocant enim verum esse, quod nihil habet de possibilitate, nihil habet de vanitate, nihil de non entitate. Et ideo in Deo non cadit præteritio, & futuritio, quæ aliquo modo non entia sunt. Tum q. 2. Deum esse dicit, summam Veritatem, sive ipsum Esse. Utramque notionem complexus est Serm. 2. de decem præcept. n. 5. Respondit Dominus: Ego sum, Qui sum. Et tunc dedit ei Dominus duo, scilicet lumen Essentiæ aternitatis, & lumen Veritatis aternæ. Scotus more suo de rerum Veritate exempta subtilissimè disputat in 1. Sent. d. 3. q. 4. Schol. 9. Intellectus divinus, inquit, continet istas veritates, quas habet, sicut dicit illa auctoritas Augustini de Trinit. 14. c. 15. quòd istæ regulæ scriptæ sunt in libro lucis aternæ, id est, in intellectu divino, in quantum continet veritates istas, & licet ille liber non videatur, videntur tamen illæ quidditates, vel veritates, quæ scriptæ sunt in illo libro, & eatenus posset dici intellectus noster videre veritates in luce aterna, hoc est, in illo libro, sicut in continente objectum &c. Obicientibus autem ex August. 83. q. q. 46. Nonnisi puras animas ad rationes intelligibiles pertinere: ita respondet: *Ista puritas non debet intelligi a vitiis, quia August. idem 15. de Trinit. c. 15. vult, quòd injustus videt in regulis aternis, quid in his sentiendum sit, & 4. lib. c. præalleg. vult, quòd Philosophi viderunt veritatem in regulis aternis, sine fide: & q. eadem vult, quòd n. nullus potest esse sapiens*
*sine**

sine cognitione idearum, eo modo, quo Platonem, forsan concederet esse sapientem; sed ista puritas debet intelligi elevando intellectum ad considerandum veritates, ut relucet in se (nimirum exemptæ) non tantum, ut relucet in phantasmate.... Non enim hæc propositio, Totum est majus sua parte, primò vera est, ut Totum est in lapide, vel ligno: sed ut Totum abstrahitur ab omnibus, quibus conjungitur per accidens, & ideo intellectus, qui nunquam intelligit totalitatem, nisi in conceptu per accidens, puta in totalitate lapidis, vel ligni, nunquam intelligit sinceram veritatem hujus principii: quia nunquam intelligit præcisam rationem termini, per quam est veritas. Paucorum igitur est pertingere ad rationes æternas, quia paucorum est habere intellectiones per se, & multorum est habere conceptus tales per accidens... Et isto modo intelligitur illud Augustini de vidente in monte, & vidente inferius aerem nebulosum, & superius aerem sincerum 9. de Trin. c. 6. Qui enim tantum intelligit se per conceptus per accidens, ipse est, quasi in valle positus, circumdatus aere nebuloso: sed qui separat quidditates, intelligendo præcisè eas conceptu per se, quæ tamen relucet in phantasmate cum multis aliis accidentibus adjunctis, ipse habet phantasma inferius, scilicet aerem nebulosum: & ipse est in monte, in quantum cognoscit illam veritatem, & videt verum supra, vel istam veritatem superiorem in virtute intellectus increati, quæ est lux æterna. In quibus omnibus venit rerum istarum esse illud exemptum, atque intelligibile, quod habent in mente Divina, quæ, ut dixit idem paulo ante, est Veritas, & lux æterna. Idem in Reportat. Parisiens. amplecti, tuerique videtur, quod primum, ac præcipuum affert Zetetica Hypothesis, unicum Esse nimirum, & duos status, Veritatis nempe, & adumbrationis: cum Ideæ descriptionem profert ex Augustino, & ipsammet Creaturam, ut cognitam, ideam esse defendit: sic autem loquitur lib. 1. d. 36. q. 2. Schol. 5. Hoc etiam per Platonem, qui primò induxit nomen Ideæ: posuit enim mundum sensibilem extra, & mundum intelligibilem in mente Divina: & mundum intelligibilem in mente Divina vocavit ideam mundi sensibilis in re extra: mundus autem intelligibilis non est, nisi mundus extra; ut est objectivè in esse cognito

in mente Divina: idea igitur mundi in re extra non est, nisi mundus intelligibilis, sive mundus in esse cognito, hoc est, in Veritate. Id luculentiùs exponit in Tract. de primò rerum princip. c. 4. Schol. 11. ab iis verbis: Tu solus es Veritas prima &c. ac subinde a num. 37. ad 38. Sed & alibi sepe, ut per se quisque videre faciliè poterit, quod quidem ad Veritatem pertinet, & rebus, & verbis ad veteres Zetetas quàm proximè accedit: nam de Ente longè aliter loquitur. Nos verò, quoniam propriis ipsorum testimoniis satis jam ostendimus, quid tum rerum, tum verborum in utraque notione tenendum sit; aliò gradum facimus: & doctrinam auctoritate satis munitam, rationis etià præsidio firmamus.

§. III.

Hypothesis stabilimentum alterum

A R A T I O N E.

21. **E**T si tutandæ, propugnandæque Zeteticæ Hypothesi Locus hic etià multa nobis offert, atque suppeditat; ut tamen & brevitati consulam, & causæ non desim; duo potissimum seligam, quæ, quoniam a priscis quoque Inquisitoribus veri adhibita sunt; iis ad eam vim, quam per se obtinent, multum etià roboris, ac firmitatis accedit ab auctoritate. Et primum quidem rem planè evincit: alterum verò declarat. Eo Christiani Zetetæ, hoc Ebræi usi sunt, qui doctrinam, quam a primis ipsis Scholæ auctoribus recens acceperant, exemplis, ac rerum corporarum imaginibus ad juniorum captum accomodare, & oculis quasi subjicere studuerunt: argumentis autem, & rationibus confirmare fortasse veriti sunt. Illud tractandum, primò, quod ut validius est, ac firmius; in eo stabilimentum erit Hypothesi nostræ; in altero autem quædam tantum perfectio, & ornatus. Hypothesis illa reliquis omnibus est præferenda, quæ de Dei natura altius quiddam, atque excellentius cogitat, & informat, quàm reliquæ omnes:

camque Dei notionem affert, quæ ipsum maximè distinguat, ac segreget ab omni eo, quod Deus non est: hæc autem habet Zetetica Hypothesis: reliquis igitur omnibus Zetetica Hypothesis est præferenda. Primum negari non potest: cum Fides, & Ratio ipsa doceat, sitque in ore omnium Patrum tum Græcorum, tum Latinorum, Deum id esse, quo melius cogitari nil queat: Tota igitur dissensio, ac pugna est de secundo. Id verò facile evincitur: Nam in alia omni aliorum philosophorum Hypothesi, norio tandem aliqua Deo, ac rebus creatis communis habetur: estque aliqua ratio, qua utrumque involvi, & confundi putetur: quæque, ut ipsi loquuntur, vel univocè, vel saltem analogè de utroque dicatur. Quo fit, ut, cum Deum definiunt, eum non satis efficerant supra res cæteras: quippe qui rebus creatis aliquid relinquunt, vel planè ejusdem; vel partim quidem ejusdem, partim autem diversæ rationis. Zetetæ autem contra, qui verum Esse unicum statuunt, quoniam ei, ut est extra se quodammodo in rebus creatis, nihil perfectionis, atque excellentiæ inesse dicunt, quod idem non habeat in se ipso; & in se ipso quidem re, & veritate, extra se autem adumbratione, & similitudine; ii demum, ut par est, Dei naturam ab omni eo, quod Deus non est, apta notione sejungunt, atque eximunt: in eorumque tandem Hypothesi facile intelligas, quod, inter opera Augustini, est apud Scriptorem libri de Cogn. veræ vitæ, res creatas, quacunque ratione conferantur cum Deo, ad eum ita se habere, uti falsum ad verum: quodque ex suamet, ac cæterorum omnium Patrum doctrina concludit, ac disertè testatur Anselmus; eorum omnium, quæ de Deo pariter, ut de rebus creatis affirmantur, solum nomen esse commune: rationem verò eo nomine significari omnino aliam: tam nempe aliam, quam alia est ratio hominis picti, atque hominis veri: quod ex Schola Zetetica a nobis dictum est sæpe.

22. Respondeant fortasse aliqui, Deum in hac Hypothesi separari quidem, ac dividi a rebus creatis: has verò plus deprimi, quam recta & Fides, & Ratio sinat: nam si

res

res creatæ in se ipsis verè non sunt ; sequitur, eas nec veram libertatem, nec veram scientiam, nec veram vitam, in se ipsis habere : quoniam, cogitatione nostra, priùs est esse, quàm hæc omnia esse : nec sanè intelligi potest, cum vera vita, scientia, libertate præditum esse, qui non sit verè. Nos verò his omnibus jam antevertimus, & satis quidem occurrimus num.2. Ajo tamen iterum : quod res a Deo effectas non in se ipsis, sed in summi ipsius Artificis mente verè esse dicimus, non ita est accipiendum ; quasi & homines v.g. & Angeli conditi a Deo in se ipsis veri non sint, sed hominum, & Angelorum imitamina quædam, atque umbræ dumtaxat. Sunt oppidò, sunt : ac veri quidem homines, & angeli sunt in se ipsis : sed hoc est verus homo, hoc est verus angelus, adumbratio quædam nimirum illius veri esse, quod habet in mente Divina, quæ ipsa rerum Veritas est. Atque hoc pariter est hominis, & Angeli vera vita, vera scientia, vera libertas ; umbra quædam scilicet illius veri esse, quod hæc quoque hominis, & angeli perfectiones habent in Veritate. Atque hoc esse, exemptum, ac verum & hominis, & Angeli, eorumque vitæ, scientiæ, libertatis, ac perfectionum reliquarum, significare, atque ostendere fortasse voluit Dionysius Areopagita, cum scripsit c.5. de Div. nom. a §.5. *Ipse est ante omnia, & universa in ipso consistunt, & simpliciter, si quid quomodolibet existit, in ipso præente tum est, tum intelligitur, tum salvatur : & ante alias ejus participationes præsupponitur ipsum esse, & est ipsum per se esse antiquius, quàm esse per se vitam, & per se sapientiam, & per se similitudinem divinam Siquidem in Unitate omnis numerus uniformiter præexistit &c. & in Centro omnes lineæ circuli una copulatione simul existunt, &c. ... atque ideo ab Eloquentiis, qui verè præexistit, secundum omnium eorum, quæ sunt, cogitationem multiplicatur Quamobrem universa ipsi entia, secundum unam omnibus exemptam unionem illi tribuenda sunt : quandoquidem ab ipso Esse substantificam progressionem, & bonitatem incilians, ac deinceps, quasi ex ordine, procedens ad ipsius vitæ, scientiæ, & libertatis rationes, ac per universa commeans, atque ex se-*

*se essentia complexus omnia, & in omnibus, quæ sunt, exultans prius in se habet omnia, secundum unicam simplicitatis excellentiam dupliciter omnem respuens &c. Videndum præterea in hanc ipsam rem, quo pacto cap. 11. §. 6. propositam sibi a Timotheo quæstionem explicet; quæ erat ejusmodi: cur ipsum esse, ipsam vitam, ipsam sapientiam, aliàs Deum, aliàs a Deo esse diceret, atque in rebus creatis quodammodo numeraret, quibus ea respondet, quæ in nostram sententiam per quam faciliè veniant, nullaque adhibita vi. Si enim Deus est ipsa Veritas, in eo est modo quodam exempto ab omni & loco, & tempore, homines, & angeli quid futuri sint; ubi, & quando futuri; quam vitam, quam scientiam, quam libertatem habituri. Quæ Veritates, cogitatione nostra distinctæ invicem, cum sint omnes in Deo, ac Deus quod habet, illud sit; utique Deus sunt: eademque ipsius Esse progressionem quædam sunt, & dicuntur: ut explicabimus in tract. de Deo Trino: ubi percelebrem etiam quæstionem de actionibus liberis Dei, ex ipsiusmet Zeteticæ Scholæ disciplina, pro viribus enodabimus. Hic illud ex Dionysio confirmamus: esse quidem in Deo, & a Deo veritatem primò quidem illius Esse; tum etiam Vitæ, Scientiæ, Libertatis, ac cæterorum omnium, quæ futura sunt in Angelis, & Hominibus: nec tamen hæc in angelis ipsis, & hominibus vera non esse: quoniam, ut tertio dicimus, hoc est verus homo, verusque angelus; hoc vera vita, scientia, libertas humana, & angelica; imitatio nempe, non veritas illius esse exempti, sive, ut Dionysii ipsius verbo utar, illius anticipationis, quæ hæc omnia, priusquam in se ipsis, sunt in Unitate, & in Centro: prius, inquam, quàm in se ipsis, more loquendo nostro: nam Zeteticæ veteres non alias hic adhibent voces, quàm *ὑπερῶν*, seu *ἐξηρημένον*, hoc est, *exemptè*, & *abstractè*. Sed accipe, quemadmodum hæc ipsa dicantur a D. Thoma, qui & hic nobiscum consentit; & universè, si perpauca mutes, quæ quidem potius rerum nominibus, quàm rebus ipsis tenentur, Zeteta est germanissimus. Ita igitur scriptum est 1. p. q. 18. n. 4. *Creatura in Deo esse dicuntur dupliciter. Uno modo in-*
*quan-**

quantum continentur, & conservantur virtute divina... Et hoc modo intelligendum est verbum Apostoli dicentis: in ipso vivimus, movemur, & sumus: quia etiam nostrum vivere, & nostrum esse, & nostrum moveri causantur a Deo. Alio modo dicuntur res esse in Deo, sicut in cognoscente: & sic sunt in Deo per proprias rationes, quæ non sunt aliud in Deo ab essentia Divina. Unde res, prout sic sunt in Deo, sunt essentia Divina... Quod si de ratione rerum naturalium non esset materia, sed tantum forma, omnibus modis veriori modo essent res naturales in mente Divina per suas ideas, quàm in se ipsis. Propter quod & Plato p[er]suisit, quod homo separatus erat verus homo: homo autem materialis est homo per participationem. Sed quia de ratione rerum naturalium est materia, dicendum quod res naturales verius esse habent simpliciter in mente Divina, quàm in se ipsis: quia in mente Divina habent esse increatum, in se ipsis autem esse creatum. Sed esse hoc, utpote homo, vel equus, verius habent in propria natura, quàm in mente Divina, quia ad veritatem hominis pertinet esse materiale, hoc est, esse adumbratum, esse falsum, atque insincrum, quod non habent in mente Divina. Sicut domus nobilius esse habet in mente artificis, quàm in materia: sed tamen verius dicitur domus, quæ est in materia, quàm quæ est in mente. Quæ utique doctrinæ Zeteticæ proxima sunt: ac certè propiora, quam quæ ex Platone retulit hic S. Doctor: nam verus homo, is quem omnis hominem dicimus, similitudo quidem Dei est, sed impræfata, & insculpta in esse finito, multiplici, composito, mutabili &c. quæ notæ sunt, & characteres esse non veri: ex quo fit, ut esse illud exemptum, quod per hoc exprimitur, quodque huic respondet in Unitate, atque in Centro, hoc est, in ipsa Veritate; hanc ipsam q[uod] causam, quod est esse verum, non sit verus homo. Idem porro dictum volo de hominis vita, scientia, libertate: nanque hæ perfectiones omnes collatæ cum iis Divinis rationibus, quas in se ipsis adumbrant, ac referunt; quoniam ipsarum quidem participationes sunt, sed extra rationem esse veri; ad eas se habent, velut totidem imagines, atque umbræ: atque hoc est vita, scientia, libertas verè humana, rationis nempe ipsi

ipsi respondentis in mente Divina, non veritas, sed adumbratio: contra autem ratio illa, ob id ipsum, quod non adumbratio, sed veritas est; vita, scientia, libertas verè humana non est. Sed urgent hic adversarii nihilosegnius, nec quicquam remittunt. Homo, inquiunt, vera pollet & vita, & scientia, & libertate, nam verè idem & peccat, & rectè agit. Utrique: fatetur id, ac defendit Schola etiam Zetetica: sed, quid tum? Verè sunt igitur, inquiunt, hæ hominis perfectiones etiam in se ipsis, nec merè sunt vitæ, scientiæ, ac libertatis adumbrationes, ac nomen sine re. Acutam sanè conclusionem! qui tamen adeo acutè videtis, adhuc, meo fortasse vitio, quæ sit hac de re Zetetarum sententia, non planè perspicitis. Ajunt illi quidem, *rerum creatarum in Deo non esse similitudinem, sed veram, simplicemque essentiam: contra verò in rebus ipsis creatis non esse simplicem, absolutamque essentiam, sed veræ illius essentiæ vix aliquam imitationem. Eo nempe modo, quo in vivo homine Veritas hominis esse dicitur; in picto verò similitudo, sive imago illius Veritatis.* Sic enim expressè loquitur Zeteta Christianus a nobis citat. num. 17. At non continuò, ipsorum sententiâ, hæc similitudo, hæc imago, hæc imitatio vix aliqua, nihil est, aut inane nomen tantummodo, sine re: quod de hominis facultate libera visum est Luthero, Calvino, aliisque eorum assèclis, quos anathemate feriit Concilium Triden. sess. 6. cau. 5. Si quis liberum hominis arbitrium, . . . rem esse de solo titulo, immo titulum sine re &c. Rem igitur suam cuique nomini subesse volunt Zetetæ: in eaque ipsa re similitudinis, imaginis, imitationis vix quidem alicujus, sed tamen alicujus rationem positam docent. At quid tandem rei subjectum est hisce nominibus, Zetetarum sententia? Non aliud sanè, quàm quod iisdem significari Scholæ omnes Catholicæ volunt. Quod enim ad Vitam pertinet, Schola etiam Zetetica in homine ipso suorum motuum, atque operum principium constituit: neque illum puliù dumtaxat externo, aut alieno agitari docet, sed motu cieri interiore, & suo. Quod autem ad scientiam; eundem res sibi rite objectas & sensu, & mente percipere; &, cum propria ipse for-

forma præditus sit, natum, atque aptum esse dicit ad recipiendam formam etiam, ac speciem aliorum: quo S. Thomas 1. p. q. 14. art. 1. cognoscencia distinguit a non cognoscencia. Immo repetit, & suo sibi jure vindicat, quod ibidem citatur ex Aristotele l. 3. de anim. tex. 37. t. 2. *Animam esse quodammodo omnia*. Tum demum tertio, quod spectat ad libertatem, suam pariter esse dicit eam causæ liberæ notionem, quam modo defendunt Scholæ Catholicæ: ut nimirum causa ea libera sit, quæ instructa, completaque iis omnibus, quæ ad agendum sunt necessaria, agere tamen, vel non agere, pro libito queat, Atque etiam post Adæ peccatum in homines convenire: *Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum &c.* ut Eccl. XV. 17. scripsit Jesus filius Sirach Hierosolymitanus, qui certis capitibus complexus est lectissimas quasque Salomonis sententias, aliorumque Ebræorum Sapientum, qui Scholam Zeteticam illustrarunt. Hæc de re: quod autem pertinet ad voces, quoniam nec in homine ipso, neque in his ejus perfectionibus insunt notæ illæ, & characteres veri esse, quos supra recensui, neque enim sunt æternæ, infinitæ, immutabiles, aut aliud quidpiam ejusmodi habent; eam omnes cum Ebræi, tum Christiani Zeteticam regulam servant; ut hæc esse dicant, si non comparentur cum Deo: secus verò, si comparentur. Nam certè falsum nil dicitur, nisi aliquo modo comparatum cum vero. Sed de hoc satis dictum est num. 13. ex Augustino. Ea summa est: apud Zetetas, quacunque rationes creatæ conferantur cum Deo, ab eo non minus differant, quàm falsum a vero. Quibus autem in rebus hæc falsitas, seu veritatis qualiscunque adumbratio posita sit, quoad ea tria præcipuè, quæ nobis objecta sunt, modò exposuimus: atque ex iis faciliè, erit de reliquis æstimare. Illud hic potestimum moneo, Zetetas aliquos alium prorsus loquendi modum sequutos aliquando: quique plerunque ajunt, Deum esse verè, & propriè, non item creaturas; iidem interdum è contrario, creaturas esse verè, & propriè dicunt, secus autem Deum. Quibus duobus in speciem sibi mutuo adver-

san-

stantibus eadem prorsus res subest. Tam enim Deum distinguis, & ut par est, segregas ab omni re alia, si, cum Deum verè esse dicas, quod Deus non est, infra rationem veri esse deprimas; quàm, si cum res creatas verè esse affirmes, quod Deus est, supra rationem veri esse evehas. Caterùm de se ipso Deus ita loquutus: *Qui est &c. solus est &c.* Quare hunc loquendi modum alteri præferendum censeo.

23. Respondebunt fortasse alii è contrario; non rerum effectarum, sed summi ipsarum Opificis naturam deprimi Zetetarum Hypothesi: quæ ratio igitur Hypothesi eidem, stabiliendæ, & communiendæ a nobis est adhibita, eâ ipsâ directò oppugnari. Qui enim, inquit, non Esse ipsum, sed status tantummodo distinguit, is Deum non satis discludit, ac segregat a rebus creatis, nec quicquam de ipso, nisi valde angustum, atque humile cogitat: statuum quippe differentia minima est: eaque vix inter se discrepant, quæ solo statu discrepant. Equidem ista etiam ab ipso statim initio præverti: huc revoces quæ scripta sunt num. 1. atque illud in primis animadvertas, Entis status, seu quasi status, in nomine enim hærendum non est, non duos qualescunque a Schola Zetetica positos; sed alterum rei, & veritatis; alterum adumbrationis cujusdam dumtaxat, & similitudinis: quorum statuum differentia summa est: eaque, quæ ita discrepant maximè discrepant. Exemplum in promptu est illud ipsum, quo sæpe usi sumus: Mosem enim, quod ipse idem, qui vivus, ac verus est in se ipso, exprimat in tela, vel marmore; Mosem, inquam, unicum dicimus, ejusque duos quasi status distinguimus, imitationis alterum, alterum veritatis. Nec verò, qui ita loquimur, Mosem a sua imagine non satis discludimus, ac segregamus. Siquidem homines omnes, omnia bruta, omnes plantæ, infinita denique, quæ Moses non sunt, ab eoque differunt ratione ipsius esse; minus tamen ab illo differunt, quàm quod ab ipso differt ratione status, estque ipse idem Moses, sed fictus, atque adumbratus. Usque adeo aliqua, quæ solo statu differunt, vel maximè differunt: si nempe status ipsi inter se lon-

longissimè distent, & characteribus insigniti sunt maximè diversis: ut diversi certè sunt maximè characteres esse veri, & esse non veri: quos ex veterum tum Ebræorum, tum Christianorum Zetetarum scriptis supra exhibuimus. At enim, Dei notio nimis angusta, atque humilis est: Quid est Deus? Deus est, Veritas hominis: sic nempe, ut illud ipsum, quod adumbratione est in homine, in Deo sit Veritate. Enimvero & illud angustum, atque humile est: Quid est Deus? Deus est hominis cognitio. Et tamen, cum Deus & hominem cognoscat, & suamet ipse cognitio sit, nam Deus id quod habet, illud est; Catholicorum omnium confessione, ac sententiâ, Deus, hominis cognitio est. At non hominis solius cognitio. Nec igitur solius hominis veritas, sed rerum omnium; sed Veritas ipsa per se subsistens, ut loquitur Anselmus: in qua scilicet habent esse verum ipsæ illæ rationes, quæ in homine, in angelo, in rebus cæteris habent esse adumbratum: & quarum rationum adumbrationes hæc quidem homines, illæ angeli, aliæ alia sunt, & dicuntur; Veritas autem ipsa est, & dicitur Deus. Ut ea sit propterea Dei notio: *ipsum Esse: ipsa Veritas*. Dei notio, inquam, ut est in se ipso, non quidem ad sese, sed ad nos. Id unum enim & sibi inquirendum putavit, & aliis declarandum suscepit Schola Zetetica. Plus aliquid ab homine mortali voluisse Deum de se intelligi negat.

24. Quæres hic tandem, quid nobis videatur de iis Dei definitionibus, quas alii alias passim afferunt, & propugnant recentes Scholastici. Ejusmodi illæ sunt: Deus, est Ens a se; Ens essentialiter optimum: Ens, quo melius esse, aut cogitari non potest: Ens omni ratione infinitum &c. Equidem, si isti non qualemcumque Dei notionem, rudem, imperfectam, ad vulgaremque hominum captum, accommodatam afferre se putant; sed primariam, exactam, quæque, quantum res patitur, definitionis ad Scholasticam normam directæ; atque elaboratæ locum obtineat; nihil horum probarim. Etenim vel ea vox, *Ens*, apud istos, ipsum verum Esse significat; vel, ut potius videtur, rationem aliquam exprimit, quæ Deum non satis, vel nullo mo-

do, ipsorum iudicio, distinguat a rebus cæteris; ut propterea necesse sit addere particulas illas: A se: Essentialiter optimum: Quo melius esse, aut cogitari non potest: Omni ratione infinitum &c. Si primum eligas; vox illa, *Ens* eandem vim, & significationem habet, ac Zeteticum illud: ipsum *Esse*: ipsa *Veritas*: Qui est &c. in quo solo Dei notionem primariam habemus, quæ quidem illum satis clarè ab aliis omnibus rebus, quæ Deus non sunt, sejungit, atque discriminat. Et quidquid ipsi additur, omnino redundat, ac certè extra definitionem est, apud sapientes. Sin verò alterum malis; hoc ipsum primò peccant isti, quod in Dei etiam notione communes definitionum leges sibi servandas putant: Deumque prius quasi componunt, immo & confundunt, ac miscent cum rebus creatis, quæ non sunt verè, & propriè; tum aliquid addunt, quod ejus præstantiam significet, ipsumque ab iis omnibus distinguat, atque eximat. Peccant deinde, Zetetarum sententiâ, de his enim non meo sensu, sed ex ipsorum mente iudico; peccant, inquam, quod id afferunt loco generis, quo Deus a creatis rebus differt primario: quod autem addunt, & vim habet differentiæ, quamvis character sit esse veri, in eo tamen verum ipsum *Esse*, aut *Veritas* non disertè exprimitur: quæ tamen notio in definitione Dei apertè, explicatèque proponi deberet, & illico emicare, atque explendescere. At enim Christiani Zetetæ non pauci eam videntur Dei notionem amplexi; ut sit Deus, id quo melius cogitari non potest. Quasi verò notionem illam repudiem, quam Zeteticæ hujus primæ rationis, quam persequor, fundamentum posui. Est oppidò Deus id, quo nil melius cogitari potest: nil melius autem, nil altius, atque augustius, Deoque dignius cogitari possit Zetetæ judicant, quam ipsum *Esse*, ipsamque *Veritatem*.

25. Sequitur altera vetustioris Scholæ Zeteticæ ratio, huic quidem ipsi valde conjuncta, sed quæ rem paulo magis declarat. Scio, Christianos aliquos Patres, ut ipsum *Esse*, nobis describerent, quod sese extra se ipsum quodammodo fundit in res omnes creatas, usos aliquando similitudine
fou-

fontis, qui se ipso *omnia impleat*: sic enim ait Augustinus Conf. l. 1. c. 3. n. 3. ex quo hauriat quidquid aliquid est: & quantum quodque hauriat, tantum sit: *neque enim*, ait idem c. 6. n. 10. *ulla vena trahitur aliunde, qua esse, & vivere curras in nos*. Verum, si res rectè consideretur, similitudo hæc, Augustini ipsius iudicio, a vero duobus potissimum deficit. Etenim non ita se ipsum Esse nobis imperit; non ita vitam, scientiam, libertatem, aut aliam, quampiam perfectionem cum re ulla communicat, atque participat; ut aut sibi detrahat, quod alteri donat; aut aliquid unquam donet ejusdem modi, & rationis, atque illud ipsum, quod habet in sese: sic nimirum, ut partem aliquam veri, germanique esse ex ipso res creata ulla percipiat. *Creatura ita esse dicitur ex Deo, ut non ex ejus natura facta sit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipsum auctorem habet, ut sit; non ita, ut ab illo nata sit, vel processerit; sed ab illo creata, condita, facta sit*: ait Augustinus lib. 2. de anim. & ejus orig. c. 3. n. 5. Quod contra contingit in fonte, vel fluvio: ex quibus quidquid bibitur, & ipsis decedit, & ejusdem generis est, atque illud, quod remanet. Rei hujus igitur exemplum longè aptius ex similitudine statuarii capiebant vetustiores Zetetæ: scilicet id illis relictum a Mose ipso Scholæ Principe Gen. 2. 7. iis verbis: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*. Nec verò ita proprium est Ebræorum, ut non usurpatum sit sæpenumero a Christianis etiam doctoribus: nominatim autem ab Augustino, qui, quod peccare diximus similitudinem fontis, corrigit similitudine artificis. Sic l. 2. de Act. cum Felice Manich. c. 20. *Et nos, inquit, didicimus, quia anima ex Deo est, sed non est pars Dei. Sic est enim anima ex Deo, quomodo factura ex artifice; non de Deo, sicut filius de Patre ... Non est ex Deo, tanquam pars ejus, vel tanquam proles ejus; sed ex Deo, vel a Deo facta est, tanquam opus ejus &c.* Quare summum rerum omnium Auctorem cum cogito, non fontem, sed statuarium potius mihi propono: puta Phydiam, aut Praxitelem aliquem, qui effector idem, & exemplar operis sui, se ipsum modo quidem cera, & luto; modò autem

ære, & marmore exprimat. Hoc enim summus Opifex fecit, cum Angelum, & Hominem condidit: in altero quidem quasi ceræ, & luto; in altero autem æri quodammodo, & marmori suam imaginem consignavit. Porro, quemadmodum Statuarius non ex se defecat, & abscindit quiddam sui & luto, & marmori donat; ac quamvis idem Phydias sit & in statua, & in se ipso; aliter tamen est in statua, ac sit in se ipso; siquidem in se ipso vivit, sentit, intelligit; in statua verò quiddam est rationis, ac sensus expertus, & prorsus inanimus; sic ipsum Esse nec sibi eripuit quiddam sui & Homini, & Angelo dedit; nec, licet ex Ipso sit, & in Ipso quidquid est & Homo, & Angelus; quod tamen illi sunt, est in illis ejusdem modi, & rationis, atque est in Ipso: quoniam in Ipso *vita est*, ut ait Jo. 1. 4. hoc est, ut Patres interpretantur, Esse æternum, necessarium, immutabile: in illis verò quædam quasi *mors est*: nempe, ut iidem Patres intelligunt, Esse temporarium, contingens, mutabile. Porro ex his promptum est, quid iis respondeas, qui supra ita concludebant: Homines, & Angeli verè sunt ab ipso Esse; verè igitur sunt. Nempe ipsum Esse sese illis impertit, non ut fons vasi, sed ut argillæ, & marmori statuarius. Ita, sicuti Phydias illi, aut Praxiteles, de quo proximè memorabam, in ea materia intelligentiæ, sensus, ac vitæ omnis experte non se ipsum propriè, ac verè, sed suam dumtaxat imaginem imprimit; veri autem Phydæ, & Praxitelis vera imago, Phydias, & Praxiteles est falsus; sic etiam ipsum Esse, cum Hominum, & Angelorum naturæ mutabili, temporariæ, finitæ dedit, ut esset, non se ipsum verè, & propriè, partemve aliquam sui in illam transfudit: similitudinem sui tantum referre voluit: veri autem esse vera similitudo verum esse non est. Quare dictum sapienter a Scriptore de cogn. ver. vit. supra cit. *Deus solus verè est, & ideo veritas est... Creatura autem ei collata, quasi falsitas ad veritatem*. Atque ille propterea, qui ita concludat: Homines, & Angeli sunt verè similitudo aliqua ipsius Esse, sunt igitur verè; non minus peccet, quàm qui concludat hoc pacto: homines lutei, & homines mar-

marmorei sunt verè similitudo aliqua hominis; sunt igitur verè homines. At enim duo illa epitheta, *luteus*, & *marmoreus*, notiones, sive, ut Logici loquuntur, *termini* sunt *distrabentes*, qui appositi ei nomini *homo*, ab eo significationem veri hominis continuò removeant, & alienant. Benè est: *Contingens* etiam, *mutabile*, *temporarium*, *finitum*, ut Patres, & Sacræ literæ docent, termini sunt distrabentes, verique esse rationem omnem ita inficiunt, ac vitiant, ita prorsus alienant; ut ei termino adjuncti, qui esse significat, cum illico a significatione prototypi ad significationem imaginis, a *Veritate* ad *Falsitatem* traducant. Deus enim solus vere est, & ideo Veritas est. Creatura autem ei collata, quasi Falsitas ad Veritatem. Ex quibus omnibus tota demum in aperto est Zeteticæ Hypothesis ratio: quæ, cum solus Deus sit propriè, ac verè, in eoque sint omnia; Esse unicum ponit, ejusque duos veluti status, primum rei, & veritatis; adumbrationis, & similitudinis alterum: tum, quod est consequens; Deum definit, Esse ut est in se ipso, scilicet Veritatem: Creaturas autem, Esse ut est extra se ipsum, hoc est, non verum Esse, sed Esse veri similitudinem, imitationem, adumbrationemque.

SYSTEMATIS

PARS ALTERA.

PROPOSITIO I.

Deus est Unus.

1.

EC ipsa est Zetetica Hypothesis, unicum Esse: extra quod quidquid est, ejus imitatio tantummodo aliqua, atque adumbratio est. Deus autem, ut positum est, est ipsum hoc Esse, ut est in sese, re, & veritate: unicus est igitur, vel ipsa Hypothesi. Demonstrant tamen Ebræi Zeteta, nisi malè interpretatus sum libros illos Cabbalisticos, atque Symbolicos, quorum initio memini; etiam hoc pacto. Si plures essent Dii, propria cujusque foret aliqua, vel specifica, vel numerica differentia: unus certè non esset alius: ergo Deus non esset ipsum Esse, vel Est, solum, exemptumque omnibus modis, ac differentiis, quibus contrahitur, illigaturque extra se ipsum: &, quoniam in eo esset *Est*, & *Non*, non satis rectè appellaretur, *Qui est*: quæ omnia sunt contra Hypothesim.

2. Ebræis hac etiam in re mirè consentiunt Zeteta Christiani Boethius in lib. de Trin. *Ubi nulla est differentia;*
nul-

nulla est omnino pluralitas : quare nec numerus : igitur unitas tantum . Damascenus etiam l.1. de Fid. c.5. Deum unum, probat, quia in ipso nullum discrimen, quo hoc sit, & illud non sit. Richardus pariter l.2. de Trin. c.19. *Ubi differentia nulla est, pluralitas omnino rectè dici, sive inveniri non potest.* Eadem ferme ratione usus D. Thomas 1.p. q.11, art.3. & 4. quibus articulis Deum probat unum, & maximè unum, quia nimirum, *comprehendit in se totam perfectionem essendi, & est ipsum Esse subsistens omnibus modis indeterminatum.* Mitto alia argumenta, quibus utraque Investigationis Schola, Ebræa, & Christiana Deum unum esse demonstrat. Hujuscemodi est ratio primi Principii, atque ultimi Finis : quæ duæ sunt ipsius Esse perspicuæ proprietates : cum sit Centrum totius : idest, ex quo omnia, & ad quod omnia. Sed quotquot ex ea duplici ratione peti argumenta possunt contra Ethnicos, & non paucos etiam Hæreticos, qui plures Deos esse dixerunt, inveniuntur etiam apud recentes Scholasticos : communia sunt enim Scholæ omnis Catholice.

3. Illud Scholæ Zeteticæ proprium, & peculiare : Deus est Totum extra Totum, sive Omnia supra Omnia : Creaturæ autem Totum ex Toto, seu Omnia ex Omnibus : Deus Totum Veritatis ; Creaturæ, Totum adumbrationis : Deus Omnia ut in Unitate, & in Centro ; Creaturæ omnia ut in numero, ac sphæra : Quemadmodum igitur Totum ex Toto, seu Totum adumbrationis non est, nisi unum, nam si plura essent, nullum eorum Totum esset, quia ultra totum nihil est ; sic eadem prorsus ratione Totum extra Totum, seu Totum exemptum, quod est Totum Veritatis, non est, nisi unum. Ac sicuti numerorum omnium, radiorumque, idest, rerum creaturarum collectio, complexioque non est nisi una, nam si plures essent, nulla constaret ex omnibus ; sic omnium Centrum, atque Unitas, quod est ipsum Esse, & Veritas, non est nisi una. Ita, & paulo quidem obscurius Zetetæ veteres. Eandem rationem amplexi sunt Patres : vide Irenæum lib.2. c.1. Tertullianum lib.1. adv. Marcion. c.3. & 5. Auctorem libri de Trin. apud eundem Tertul. c.4. Lactantium lib.1. Inst. c.3. Prudentium in Hamartig. Gre-

gorium Nyss. in prolog. libri Catechet. Boethium Prof. 10. Anselmum Monol. c. 3. & 4. Immo, si rem spectes, idem sequuti Theologi etiam de Schola: neque enim aliud significat, quod habet D. Thomas p. 1. q. 11. art. 3. *Deus comprehendit in se totam perfectionem essendi . . . impossibile est ergo esse plures Deos.* Lege præterea lib. 1. con. Gent. c. 22. n. 1. & 2. ubi eadem ferme repetit: tum alios omnes Theologos, qui scholasticis etiam rationibus hoc Fidei dogma tutantur.

PROPOSITIO II.

Deus est omnino simplex.

4. **I**D est simplex esse aliquid, carere compositione, partibusve, quæ nexæ, & copulatæ invicem unum quidpiam efficiunt: totidemque modis simplex quodque dicitur, quot sunt compositionis, seu partium genera, quibus caret; ut nullum prorsus compositionis, seu partium genus in eo esse possit, quod simplex omnino sit. Quamobrem S. Thomas, qui p. 1. q. 3. sex ipsis articulis, totidem compositionis modos a Deo removet; septimo tandem ita concludit. *Cum in Deo non sit compositio, neque quantitativarum partium, quia corpus non est; neque compositio formæ, & materiæ; neque in eo sit aliud natura, & suppositum; neque aliud essentia, & esse; neque in eo sit compositio generis, & differentia; neque subiecti, & accidentis; manifestum est, quod Deus nullo modo compositus est, sed est omnino simplex.*

5. Compositio quidem ex genere, ac differentia, ut ab hac incipiam, quæ levior videtur, in nostro hoc Systemate locum habere non potest. Id autem peculiare contra ipsam ex Schola Zetetica afferimus: ut totum, quod est, nihil, nisi unum, idemque verum, ac proprium esse dicamus, sed quasi in duplici statu: *in se ipso quidem re, & veritate; extra se autem imitatione, & adumbratione tantummodo aliqua.* Cumque alii passim Theologi principiò ita dividant:
 Ens

Ens aliud est finitum, aliud infinitum: aliud Contingens, aliud necessarium &c. Schola Zetetica verum ens unicum statuit, ac quidquid est extra ipsum, id non ens verum, sed entis imitationem, ac similitudinem dicit. Consequens est autem nihil esse, quod de Deo, & Creatura dicatur univocè, aut rationem generis habeat; si vel ipsa entis notione, quæ alias omnes anteit, & in quam, ut ait Maximus sup. cit. *primo statim incubitu mens intendit*; inter se differunt tanquam verum a falso. Atque hoc illud est, quod Zeteta Deum definiunt, *Esse ipsum*: nota enim illa, five, ut Logici loquuntur, Syncategorema, *ipsum*, non duo quædam ejusdem generis, sed verum a falso discriminat, & quorum nomen est idem, ratio autem, notioque subjecta nomini, planè diversa. Sic Mosem ab ejus simulacris rectè distinguas, si de illis quidem dicas, hic est Moses æreus, ille, Moses marmoreus; dicas autem de vero Mose, hic est Moses ipse. Ac rectè pariter Deum distinguas a rebus creatis, si de iis dicas, hic est homo, ille Angelus &c. de Deo autem, Est, vel Esse ipsum affirmes. Rectè igitur Zeteta sæpe cit. postquam solum Deum verè, & propriè esse docuit, ita conclusit: *omnis creatura ipsi collata, quasi falsitas ad veritatem*. Veri autem, & falsi, ut talium, nulla communis est notio: nulla igitur in Deo compositio, quam Generis vocant: nam ratio Generis in notione communi pluribus specie differentibus posita est.

6. Jam verò, quemadmodum Schola Zetetica statux similitudine Deum ejus compositionis expertem declarat, quæ est ex Genere, & Differentia; sic alia quinque compositionum genera ab eo removenda docet similitudine Centri, atque Unitatis. Deus, inquit, est Unitas, ac Centrum Totius: seu Totum extra Totum: Totum maximè exemptum: Unitas autem, qua ratione Unitas est; partibus caret, in partibus enim quidam numerus est: Centrum similiter, qua ratione consideratur a Mathematicis, ac Centrum habetur; partibus caret, in partibus enim latitudo est, atque ambitus quidam: cum igitur Deus omni prorsus ratione sit Unitas, ac Centrum, Unitas enim est, ac Centrum Totius;

sequitur, ut omnibus omnino partibus careat, ac simplicissimus sit. Id ipsum iisdem metaphoricis notionibus ita conficit. Priora sunt Centrum, atque Unitas, quam radius, & numerus: neque enim ex radio Centrum, aut Unitas ex numero: sed contra progressionem quædam sunt & Centri radius, & numerus Unitatis. Simplex est igitur omnino Deus: nam, si partes haberet, iis posterior esset aliquo pacto: cumque idem, ex Hypothesi, Centrum sit, atque Unitas rerum omnium, posterius quiddam essent & radio Centrum, & Unitas numero. Rationem hanc Scholæ Zeteticæ adoptarunt antiqui Philosophi: Alcinoüs cap. 10. *Caret, inquit, partibus, eo quod nihil ipso est anterius. Etenim pars, & id, ex quo aliquid constat, prius est eo, cujus est pars. Nam superficies prior est corpore, & linea prior superficie.* Simplicius pariter in Comment. ad Enchir. Epicteti sub initium. *Neceste est, inquit, id, quod primum est, simplicissimum esse: quoniam quidquid ullam compositionem habet, & multitudinem, uno posterius est.* Antiquissimis Ebræorum Doctoribus consentiunt de more Christiani Zetete: Origenes lib. 1. periarch. c. 1. *Deum, inquit, qui omnium est principium, compositum esse non est putandum: ne forte priora illo principio inveniantur elementa esse, ex quibus compositum est omne, quidquid illud est, quod compositum dicitur.* Ambrosius itidem tract. in Symbol. c. 1. ita scribit: *Qui compositus esse non potest, cum aliqua eo anteriora præexistisse putari nefas sit.* Cyrillus etiam Theol. xiii. *Cum ante principium nihil cogitari queat, nulla ex parte continget illi, ut sit compositum: quandoquidem composita quidam efficit simplicium concursus.* Porro his omnibus congruit, quod prima parte Systematis ex Dionysio tradidimus: ipsum Esse nimirum rerum omnium antiquissimum: esse illud quodammodo Centrum, atque Unitatem rerum omnium: quæ autem quæque res longius ab Unitate, vel Centro, quod est ipsum Esse progreditur; eo minus simplicem esse, magisque multiplicari, & distingui.

7. Eadem Schola Zetetica, remotis etiam symbolis omnibus, & planè extra metaphoram, ita rem demonstrat. Ipsum Esse, est id quod est: id enim significare videtur, quod

quod Deus de se dixit, Ego sum, qui sum: atque is est veri esse character, ut sit nempe, id quod est: nam si non esset, id quod est, aliquid in se ipso falsitatis haberet; in eoque foret Est, & Non, ut est manifestum. Est ergo ipsum Esse id quod est: tale autem non esset, si quocumque modo in se ipso compositum foret: nullo modo igitur in se ipso compositum est. Non esset, inquam, id quod est, si quocumque modo in se ipso compositum foret: siquidem omnis compositio duabus saltem rebus, seu partibus perficitur: quarum alterutra neque est alia, neque compositum ipsum. Sic corpus neque anima est; neque homo, qui ex ambobus componitur, & ab utroque seorsim accepto distinguitur: &, quod ita distinguitur, propterea non est id quod est. Secus verò Angelus, cum partibus huiusmodi careat, quod spectat ad hoc tantum, dici potest aliquo pacto, esse id quod est. Veruntamen, quia ipse etiam, ut docet Dionysius Cœlest. Hier. c.xi. universè dividitur in *substantiam*, *vim*, seu *virtutem*, & *actionem*; ac, licet materiæ physiciæ, atque omnis corporeæ concrectionis sit expers; materia tamen non caret analogica, quam vocant; ac multa suscipit in se ipso, quæ non sunt Angelus; idcirco neque ipse est planè id quod est: est enim sapiens, nec quo sapiens est, reipsa est Angelus: sanctus est, nec quo sanctus est, revera est Angelus. Necessè est igitur, cum, qui verè, atque omni planè ratione sit id, quod est, nullo modo compositum esse: nec substantiam modò simplicem, & nullis concretam partibus; sed vim quoque, & actionem a se minime distinctam habere, & ab omni specie, & similitudine materiæ esse quàm remotissimum.

8. Hæc eadem Christianorum Patrum doctrina. Auctor quæst. & resp. ad Orthod. apud Justinum q. 144. *Non ita esse Deum docet, ut sunt creaturæ, ut ex eo quod est, & quod habet, fieri intelligatur aliqua compositio, sed esse ipsum, & habere compositionem omnem excedere.* Clémentis Alex. l. i. Pædag. c. 8. *Non illum dici bonum esse, quod virtutem habeat... est enim virtus ipsamet &c.* Hilarius lib. 8. de Trin. *Non enim humano modo ex compositis Deus est: ut in eo aliud sit, quod habetur ab eo, & aliud sit ipse, qui habeat: sed totum, quod est*

vita est. Verùm doctrinam istam nec clariùs expressa est ab ullo, nec frequentius usurpata, quàm ab Augustino. Tract. 20. in c. 5. Johann. n. 4. *Homo aliud est, quod est, aliud quod potest ... Deus autem, cui non est alia substantia, ut sit, & alia potestas, ut possit, sed consubstantiale illi est, quidquid ejus est, & quidquid ejus est, est quod est &c.* Tract. 48. in c. 10. n. 6. *Quomodo vita Filius, & habens vitam Filius? Quod habet, hoc est: tu aliud es, aliud habes &c.* Tract. 99. in c. 16. n. 4. *Non est ista substantia verissimè simplex, cui non hoc est esse, quod nosse: potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest, quia id. quod habet, est &c.* Serm. 341. de eo quòd Christus &c. *In Deo autem omne quòd dicitur, id ipsum est. Neque enim in Deo aliud potestas &c.* lib. 8. de Civit. c. 6. idem sensissè Platonicos ait, eosque eo nomine dilaudat. Lib. xi. c. 10. n. 1. *Idea simplex dicitur, quoniam quod habet, hoc est &c.* & n. 2. *Propter hoc itaque natura dicitur simplex &c.* Eadem lib. 5. de Trin. c. 10. n. 11. Eadem lib. 6. c. 4. n. 6. Eadem c. 7. n. 8. c. 10. n. 11. & lib. 7. c. 6. n. 11. tum lib. 8. n. 1. & lib. 15. c. 5. n. 7. & 8. Denique c. 13. n. 22. c. 14. n. 23. aliisque in locis quam pluribus. Præclare etiam Boethius in lib. de Trin. & Unit. Dei ad Symmach. *Divina, inquit, substantia sine materia forma est, atque ideo unum, & est, id quod est: reliqua enim non sunt id, quod sunt.* Reliqua cum dicit, Angelos etiam intelligi vult: in quibus, etsi non vera materia, materitè tamen est aliqua similitudo: subjungit autem. *Unum quodque enim habet esse suum ex his, ex quibus est, id est, ex partibus suis: & est hoc, atque hoc, id est, partes sue conjunctæ, sed non hoc, vel hoc singulariter: ut, cum homo terrenus constet ex anima, & corpore; corpus, & anima est: & non vel corpus, vel anima. Igitur in parte non est id, quod est: quod verò non est hoc, atque hoc, sed tantùm est hoc; illud verè est, id quod est...* Quo circa hoc verè unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud, præter id quod est &c. Vide & duos Romanos Pontifices, Doctoresque præstantissimos Leonem ep. 93. & Gregorium lib. 18. Moral. c. 27. Cassiodorum lib. de anim. c. 9. Anselmum Monol. c. 16. & alios deinceps. Luculentissimum autem est illud Bernardi l. 5. de Confid. *Si bonum, si magnum:*

magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de eo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, est. Nempe hoc est ei esse, quod hæc omnia esse. Si & centum talia addas, non recessisti ab esse: si ea dixeris, nihil addisti: si non dixeris, nihil minuísti &c. Hæc Patres ex Schola Zetetica, quæ a Mose ipso, & Prophetis edocta, prior hæc tradidit. Nec verò hæc tantum, sed alia etiam, quibus Deum omnis planè compositionis expertem alii Patres ostendunt. Ostendunt autem Tertullianus l. 2. cont. Marc. c. 6. Gregorius Nyssenus 1. cont. Eunom. Author quæst. & resp. ad Orthod. q. 129. Hilarius l. 9. Cyrillus Alex. l. 1. in Joh. c. 9. Richardus Victor. 1. de Trin. quòd Deus est a se ipso, & sibi plenè sufficiens. Athanasius orat. 5. cont. Arrian. Maximus M. in Scholiis ad c. 7. Dionys. Anselmus in Profol. c. 18. Hugo Vict. l. 7. erudit. Theol. c. 19. quòd Unus. Athanasius idem eodem in loco, Albinus Flaccus l. 1. de Trin. c. 10. Richardus Vict. l. 2. de Trin. c. 17. quòd æternus, nec mutabilis. Maximus M. idem apud Euthim. part. 1. tit. 2. & Ephræmius Anthiochenus apud Photium cod. 229. quòd infinitus. Ambrosius denique l. 1. de Fid. c. 7. Hilarius l. 9. Bernardus l. 5. de consid. c. 7. quòd optimus est: quòd ipso ne fingi quidem potest quidquam, cogitarique perfectius. Quæ omnia a veteri etiam Schola Zetetica dicta sunt: sed eadem fortasse ab Ebræis recentioribus tam perplexis fabularum nodis implicata; tot symbolorum involucris obsepta sunt; vix ut tandem evolvi, atque explicari potuerint.

9. Verùm quæret hic aliquis; ecquid, cum repellamus a Deo compositionem illam, quam cogitatio nostra efficit ex genere, & differentia; non idem nobis de illa pariter videatur, quæ mentis nostræ operatione fit ex natura, & proprietatibus? quippe, esto sit ista levior, ut illa tamen ejus compositionis similitudinem aliquam refert, quæ est in rebus corporeis, ex materia scilicet, & forma; ita hæc eam compositionem quodammodo adumbrat, & imitatur, quæ reperitur in iis etiam, quæ corpore carent, sitque ex Substantia, & Accidente. Respondeo, nobis idcirco non idem videri, de compositione generis, & differentie; ac de illa,

scu

seu compositio, seu melius progressio sit nuncupanda, quæ cogitando sit ex natura, & proprietatibus; quia Zetetica Hypothesis quàm planè pugnat cum prima; tam rectè cohæret cum secunda. Cum enim Totum bipertitò dividat, non in duo Esse, sed in duos potius ipsius Esse veluti status; statum nempe ejus, ut est in se ipso, & ut extra sese; statum immobilitatis, ac progressionis; centri, ac sphaeræ; unitatis, ac numeri; &, quod facit ad rem præsentem, veritatis, & falsitatis; rei, atque umbræ; sicuti Deum nulla notione confundit cum rebus creatis, quæ ipsi collatæ, sunt, quasi falsitas ad veritatem; ita esse veri, & esse falsi certos quosdam characteres, notas, insignia, ac veluti qualitates designat, quas philosophi vulgò proprietates, atque accidentia metaphysica appellant. Et profectò Patres, qui *genus ullum in Deo nominare a recta ratione alienissimum, judicant: quoddam Ens de Deo tantum verè, & propriè dicitur; ad reliqua per abusum traducitur*. Cyrillus Alex. loc. sup. cit. iidem, in Deo proprietates agnoscunt, & a natura ipsa cogitando distinguunt. Marius Victorin. l. 2. adver. Arri. *Nempe dicitis Deum, & eundem dicitis lumen: quid dicit ista vox? substantiam dicit Dei: nam, quæ dicit patrem, vel omnipotentem, vel bonum, vel infinitum, vel talia, non substantiam, sed qualitatem dicit*. dictum accipe de qualitate non physica, sed metaphysica. Titus Bostrensis 1. cont. Manich. *Et si non decet nominare in Deo qualitates; esse tamen prius est quodammodo cogitatione, quàm talem esse*. Athanasius disp. 1. adv. Arrian. *Hic autem ipse Dominus, secundum animi cogitationem λόγος, idest ratio dicitur, propter illa, quæ ratione prædita sunt: & iterum, secundum animi cogitationem, κατ' ἐπίνοιαν, sapientia dicitur, propter illa, quibus impertitur sapientia*. quo loco probat, unam, eandemque simplicissimam rem, nullo modo in se ipsa distinctam, propter varias efficientias, distinguere κατ' ἐπίνοιαν, idest, cogitatione. Gregorius Naz. orat. 45. ad Evagr. aliis nominibus alias Dei proprietates exprimentibus non plures res, sed unam, eandemque subiici docet: atque hominis esse, ait, maximè rudis, atque habetis, pro notionum, ac nominum varietate, plures quodammodo naturas

turas suspicari. Individuam, & simplicem esse, & impartibilem Dei substantiam: cæterum ad salutis animarum nostrarum utilitatem, partitionem quoque propter appellationes subire, & divisionis necessitati subjici. Orat. autem 34. proprietates, ac virtutes ex rebus creatis desumptas, non antea Deo tribuendas docet; quàm quod in iis crassum, & imperfectum est, omne repurgetur: ex omnibus autem sinceræ quasdam notionem exprimendas: ut cum universa, tum singula intelligantur in Deo sine ulla compositione. sic Deus appellatur, & est, inquit, lux, charitas, sapientia, justitia, mens, ratio &c. Quæ in illo tamen non sunt qualitates aliquæ, & affectiones, ut in nobis: sed ab his abscedendum, ut numen ipsum sejunctum, quoad ejus fieri potest intueamur; particularem quamdam speciem è simulacris colligentes. Id per quam aptè declarat Basilii frumenti similitudine, qua usus est Maximus etiam in dial. 1. de Trin. qui falsò inscribitur Athanasio. Sic autem Basilii 1. cont. Eunom. *Frumenti simplex quidem notio omnibus inest, qua, simulatque in oculos incurrerit, illud agnoscimus. Adhibito verò diligentiore illius examine, plurium occurrit consideratio, appellationesque variæ, quibus res cogitata significantur. Nam idem frumentum modò fructum vocamus, modò semen, ac rursus alimentum. Fructum quidem, tanquam finem antecedentis agriculturæ; semen verò, tanquam futuræ initium: alimentum porro, tanquam aptum ad incrementum comedentis corpori præstandum. Horum, quæ dicuntur, unumquodque, & secundum intelligentiam spectatur, & cum linguae strepitu non transit. Nempe idem triticum, etsi res una sit; & suo modo simplex; variè consideratur a nobis: ut & fruges est et terra nata, & semen, & hominis alimentum: pro qua multiplici consideratione, varia etiam nomina existunt, quæ vocis sono non tantum differunt, sed quibus sua cuique notio subjicitur. Quod contra pugnabat Eunomius, eaque, quæ κατ' ἐξῆς, hoc est, cognitione, & intelligentia dividimus, solo constare verborum sono, cum eoque dissolvi, atque evanescere dicebat: neque quidquam illis in re ipsa respondere solidum, ac verum. Quare Basilii lib. cit. ea non solis vocibus, sed etiam notionibus differre demon-*

strat:

strat: ut Ingenitum, Immortale, Infinitum, quibus distinctæ rationes obiiiciuntur, quas essentiam ipsam dicere, pro ridiculo habet. *Qui enim, inquit, ridiculum non est, si quis procreandi vim ipsam esse dicat essentiam? aut providentiam rursus essentiam? itidemque præscientiam? ac denique efficiëntiam omnem, essentiam esse statuat? Quod si omnia ista ad unum significatum pertineant, necesse est, ut idem inter se valeant nomina, ut polyonymis evenit: cum Simonem, & Petrum, & Cepham eundem hominem dicimus.* Pergit porro in eandem sententiam: sed & l. 2. Eunomium refutat, quod assereret, fore Deum in se ipso compositum, si nomina illa varia, & diversa, veluti Lumen, & Ingenitum, non idem omnino significarent, aut quidpiam præter essentiam exprimerent? Respondet verò Basiliius, essentiam ipsam Dei unam, individuum esse, & compositionis omnis expertem: in ea verò notas quasdam, proprietatesque spectari. *Proprietates, inquit, & nota, seu caractères quidam, ac formæ, quæ in substantia considerantur, dividunt quidem id, quod est commune, propriis notis: at communionem substantiæ non interrumpunt.* Tum lib. de rect. Fid. *Si quis, inquit, Deum dicat, nondum Patrem significavit, & Patris dictione non comprehenditur Conditor: rursus & in istis desideratur bonitas, potentia, & quæ in scriptura sacra, reliqua feruntur.* Scilicet omnia ad intelligentiæ nostræ modum exigenda sunt, quæ substantiam ipsam, per se simplicem cogitat, eique proprias notas, atque formas quodammodo adiungit. Idem contendit in omnibus libris contra Eunom. Gregorius Nyss. maxime verò l. 2. ubi, docente scilicet Eunomio, Divinarum proprietatum notiones sic implicatas invicem, involutasque esse; ut, cum unam intelligimus, & alterâ intelligamus; *videtur, inquit, neque iustitiæ ratio ab iis, quæ dicta sunt, esse diversa, Eunomii sententiâ, neque sapientiæ, neque virtutis, neque bonitatis, ac ceterorum nominum, quæ dignè de Deo dicuntur.* (Quæ Scholastici modò vocant, *Perfectiones puras, aut simpliciter simplices, Deoque inesse formaliter docent, ea Græci Patres dixere, θεωρητῆν, idest, digna Deo*) ac nulla sit notio propriâ intellectu ratione, sed toti nominum cathalogo una sit subiecta significatio: & uni-

¶ unica descriptio singulorum, quæ dicuntur, definitionem impleat. Ac, si interrogeris, quid Judicis nomine significetur; Ingenitum interpretare respondendò: aut, si Justitiæ definitionem reddere oporteat; in promptu tibi sit ad respondendum, Incorporei nomen. Quid autem Incorruptibilitas &c. Quid si hæc Eupomius, tanquam legislator aliquis, edicit; cur Scripturæ frustra divinam naturam variis nominibus appellant? ad Deum judicem, justum, fortem, patientem, verum, misericordem, & id genus alia nominant? Nam, si nullum nomen in aliqua propria notione intelligitur; sed omnia invicem significationum confusione miscentur; inanis &c. Deinde Catholicam sententiam magis explicat: Quis ita stupidus est, ait, ut ignoret Divinam quidem naturam, quidquid tandem, secundum essentiam est, esse unam, & uniformem, atque compositionis expertem. . . . humanam verò animam bumi jacentem, & intereno defossam corpore, quoniam non potest, quod queritur, liquidò perspicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diversè, ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione, quod latet, indagantem? Ut unius, & ejusdem esse simplicissimi cogitatio est multiplex, sic varia a nobis nomina imposita, dicit, quæ propriam cujusque cogitationis rationem expriment: non ita, ut cum notionibus istis subiectum discindamus pariter: sed ita, ut illud, quodcunque tandem est, unum esse credentes, iis omnibus notitiis quod intelligitur affine esse putemus. Non enim &c. Chrysostomus verò orat. 1. de Incomprehens. sapientiam ab Essentia, vel substantia distinguit. Nam Prophetas, ait, non solum ignorasse, quæ sit essentia Dei, sed etiam, quanta sit ejus sapientia. Atqui non ex sapientia est essentia, sed ex essentia sapientia &c., & Homil. 73. in Johan. ad illa verba, Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum; videamus, inquit, præterea, quid nam Philippus intueri velit. An sapientiam Patris? An verò bonitatem? Minimè: sed hoc ipsum, quid tandem sit Pater, ipsam, inquam, essentiam. Omnium disertissimè Cyrillus Alexan. qui Thesaur. XI. 1. ex Eunomianorum persona hæc sibi objicit. Ingenitum, inquiunt, nomen aut essentiam Dei ostendit, aut accidens ei aliquid significat, accidens autem Deo

nullum inesse potest: perfecto enim ex se ipso nihil accidere potest: ipsa ergo substantia Dei significatur Ingeniti nomine. Tum hæc ita refellit, ut concedat, nihil accidere substantiæ Dei, quoniam in se ipsa perfecta est: sed tamen cogimur, inquit, nunquam quasi accidentia, etiamsi non omnino accidant Deo, hæc dicere, & mente accidentium modo concipere: & paucis interjectis, si igitur, inquit, multa hujusmodi sunt, quæ quasi accidisse Deo videntur, cur frustra contendistis, nullo modo Ingenitum accidere Deo dici posse, cum multa in essentia ejus, quasi accidentia esse conspiciantur? Tandem ita concludit. Non omnia ergo, quæ in Deo sunt, & de Deo dicuntur, substantiam significant. Reliquum est igitur, ut voce, modoque dicendi accidentia esse dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus. Non enim potest humana natura majus aliquid, quàm ipsa concipere possit, de Deo dicere. Nostro enim proprio modo intelligimus, & loquimur, ex iis, quæ in nobis sunt, quasi per exempla, majora, hoc est, Divina intelligentes: sicut, qui in minima charta Cœlestem circulum describunt. Legatur hoc integrum caput ab ipso initio: ibi enim expressè docet, uti alii etiam omnes veteres Patres, qui Anomœorum temeritatem, & amentiam confutarunt, docet, inquam, rationem Ingeniti, seu, quod idem ferme est, Entis a se, non esse essentiam, sed modum, ac veluti qualitatem, cum, non quid natura sit Deus; sed modum quo est, vel potius, quo non est, ostendat. Ac ne plura proferam Patrum testimonia, sunt enim innumerabilia, postremum illud adiciam, quod est in lib. de proces. Spir. sancti, quem scripsit contra Græcos, populares suos Demetrius Cydonius eruditus Theologus: ibi enim cap. 5. cum dixisset Divinas proprietates & a se mutud, & ab essentia differre λόγος, & ἰσμία, ratione, & cogitatione, sic istud explicat: Deus dicitur substantia, & sapientia, &, si quid aliud est hujusmodi: sed non ideo, quia nomina sunt diversa, res etiam diversæ significant: ita enim multiformis, & dissimilibus constans partibus, & compositus esset. Verum, quia non potest natura nostra uno nomine illud ipsum, quod Est, utcumque declarare; ideo variis, & differentibus vocabulis illud diversè nominamus: ita ut differentia in solis conside-

retur nominibus, ac secundum rationes iis subiectas. Verbi gratia, quatenus substantiae ratio, est per se subsistere: sapientia verò, ut sit cognitio Divinarum, humanarumque rerum &c.

10. At enim Patres aliqui, praesertim verò Augustinus a Dei Simplicitate alienum putant proprietates a natura, vel sola cogitatione distinguere: sic enim habet l.6. de Trin. c.4. n.6. *Deo hoc est esse, quod est fortem esse, aut iustum esse, aut sapientem esse, & si quid de illa simplici multiplicitate, vel multiplici simplicitate dixeris, quo substantia ejus significetur.* Ita Leo in ep. ad Turib. ita Isidor. l.7. Orig. c.1. alique plures. Verum adversus hæc omnia facilis est, & valde plana, atque expedita defensio: Patribus his propositum erat, a Deo, ut Compositionem, sic etiam Distinctionem excludere, non quæ τὸ λόγῳ, sed quæ τὸ πρᾶγμα, hoc est, non rationis, sed rei. Liquet id cum de aliis omnibus, tum verò præcipuè de Augustino, qui cum proprietates, & essentiam, unum, idemque esse dicit, manifestè loquitur de Deo, non ut est in mente nostra, sed ut est revera in se ipso. Tract. enim 99. in Johan. n.4. docet, *mentem nostram, quia mutabilis est, percipere discendo, quæ nesciebat, & amittere dediscendo, quod sciebat. Et ideo non est, inquit, ista substantia verissimè simplex, en simplicitati quid putet officere, cui non hoc est esse, quod nosse: potest enim esse, nec nosse. At illa Divina non potest, quia id, quod habet, est. Ac per hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia, qua scit, aliud essentia, qua est: sed utrumque unum est. Nec utrumque dicendum est, quod simpliciter unum est. Sicut habet Pater vitam in semetipso, nec aliud est in se, quàm vita, quæ in ipso est. Ac vide, quàm non neget, posse ista cogitando distinguui: de Patre ita loquitur l.7. de Trin. c.6. n.11. *Substantia Patris ipse Pater est: non quo Pater est, sed quo est.* Et c.4. n.9. *Aliud est Deo esse, aliud Patrem esse, vel Dominum esse.* Immo l.6. c.6. n.8. fatetur Dei multiplices esse notiones, *magni, boni, sapientis, beati, veri, & aliorum omnium, quæ non indignè dici videntur, modo illud teneatur, in Deo non aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino ipsum esse, scilicet idem omnia.* Id ipsum.*

clariùs explicat l. 15. a cap. 6. in quo concedit, hæc omnia, qui noster est intelligendi modus, *secundùm qualitatem dici, esse autem unam, eandemque rem.*

11. Verùm quo penitus id, quodcunque nobis objectum est, concidat, duo sunt, ut rectè animadvertit Dionysius Petavius Theol. Dogm. t. 1. l. 1. c. 8. vitiosi erroris extrema ci, qui de Divinis perfectionibus, & proprietatibus rectè sentire, & loqui velit, peraq̃ vitanda: alterum eorum, qui nihil, ne cogitatione quidem, & intelligentia nostra; alterum eorum, qui nimium, idest, re ipsa eas differre volunt, cùm a se invicem, tum a natura, & essentia. Primus in Actio, Eunomioque notatus, & damnatus est a Patribus: ii enim attributa omnia, quæ de Deo prædicantur, bonitatem, sapientiam, potentiam; ac multo magis, quæ in Personis relativa sunt, ut *divinitas* in Patre, nullo modo discrepare putabant ab essentia, ne cogitatione quidem. Secundus error, huic planè oppositus, fuit, primùm Athenagoræ Christiani philosophi, qui in Orat. pro Christian. M. Aurelio, & L. Commodi Imperatorib. inscripta, bonitatem in Deo accidens esse, & qualitatem existimavit. Deinde etiam Lactantii, qui Deo inesse putavit affectum Iræ, quem tamen in potestate, & planè obedientem haberet. Eodem captus errore Theodorus Mopsuestenus, quem Leontius Byzantinus l. 3. cont. Nestorium, sic aggreditur: Deum putas non esse bonum *essentis*, idest, secundùm substantiam &c. Dic nobis, unde accepit bonum? &c. Ad eandem opinionem abierunt recentiores alii: quorum præcipui duo Gilbertus Porretanus Pictaviensis, & Gregorius Palamas Thessalonicensis Episcopi. Immo vero ad eam plus iusto videntur accedere Scholastici illi, qui citra notionem, intelligentiamque nostram, per sese, ex rei que natura differre proprietates, & ab Essentia divina, & inter sese ipsas docent. Quemadmodum è contrario ad Aetii, & Eunonii placita implicati videntur Scholastici alii quidam, qui adeo differre proprietates omnes ab essentia non censent; neque a se invicem eas, quæ quidem absolutæ sunt; ut nulla sine altera considerari animo queat, atque unius notione cate-
ræ

ræ includantur. Solamque in illis nominum differentiam,
 agnoscunt: ut tam prorsus idem, ipsorum iudicio, sit *Deus*,
 & *Misericors*, quàm prorsus idem est re, & ratione, Petrus, &
 Cephas, Gladius, & Ensis. Schola verò Zetetica utrumque
 extremum ex æquo refugit: ac Deum Esse quoddam, immo
 ipsum, ac verum Esse simplicissimum dicit: in se ipso qui-
 dem maximè exemptum, compositionisque omnis, ac di-
 stinctionis expers; secus verò extra sese, cùm in mente no-
 stra, in qua pluribus notionibus distinguitur; tum in omni-
 bus rebus creatis, in quibus pluribus itidem distinguitur
 modis, ac differentiis. Unum enim, quod peculiare affert
 Zetetica Hypothesis, & supra a nobis Catholicè expositum
 est; unum, inquam, est Esse: ejusque duo quasi sunt sta-
 tus: siquidem est, & in se ipso, & extra sese. Porro se-
 cundum hunc quasi statum, in quo Esse est extra sese, bifa-
 riam rursus Zeteta dividunt: estque ipsum Esse, eorum sen-
 tentiâ, extra se dupliciter: nimirum in statu, ut ita lo-
 quar, & *reali*, & *intentionali*: in statu reali quidem, quia
 est in rebus omnibus creatis, quæ, quidquid sunt, ejus parti-
 cipatione sunt; in statu autem intentionali, quòd peculia-
 ri modo est in mentibus nostris, quæ, quod intelligunt, ejus
 aliquo pacto participes fiunt, illud quodammodo percipiunt,
 & quasi trahunt ad sese. Status verò hi duo participationis,
 & communicationis, qua ipsum Esse se bifariam diffundit,
 ac dispertit extrinsecus, in res scilicet, & cognitiones; non
 multum sanè discrepant inter sese: quòd nempe ipsum Esse,
 non *intuitive*, ut ajunt, atque ut est in se ipso; sed *abstracti-
 vè*, atque ut est in rebus creatis, agnoscimus. Quare, sicut
 in rebus distinctum, sectumque est multiformiter, non-
 uniusmodi, ac simplex; ita etiam in cognitionibus. Ha-
 betque, ut egregiè dictum est a Philone in lib. *Quis Divino-
 rum hæres*, habet, inquam, mens hominis hanc cum Dei
 mente similitudinem; ut quod in se ipso quid unum, ac sim-
 plicissimum est, utraque in plura quodammodo perferet,
 variumque, & multiplex faciat: Mens Dei quidem rebus;
 mens Hominis autem cognitionibus. Illa, quòd ejus, ut
 ita loquar, inventum sunt tam multæ, tamque inter se dif-
 simi-

similes rerum naturæ, ac species, quæ unum, atque idem. Esse diversa ratione participant; hæc autem, quod ab ipsa pariter sunt, tot, tamque diversæ notiones, quibus idem Esse intelligendo percipimus. De Deo ita sentientes Zetetæ ad neutrum ex iis scopulis impingunt, quos supra indicavimus: siquidem Esse, quod in se ipso omnino simplex, atque indivisum fatentur, idem in Naturam, & proprietates, sive, ut ipsi loquuntur, veriesse, insignia, notas, characteres cogitatione partiuntur. Atque hic tandem intelligo, cur duas illas Dei notiones metaphoricæ Unitatis, ac Centri, ipsi aliquando ita exponant: *Deus est Unitas, sive est Centrum, cujus est in illo eodem genere progressio, quidquid in quoque genere perfectio est.* Etenim, ut ipsum Esse dupliciter extra se progredi diximus; ita idem his progressionibus, atque procurribus suis duplicem veluti sphaeram complere, & pertexere dicimus. Progreditur quippe extra se ipsum ad res omnes creatas, cum quibus eo modo, quem supra explicavimus, sese communicat: atque his processibus totum Entis Prædicamentalis, quod vocant, ambitum, seu latitudinem efficit: quæ quidem, Zetetarum sententiâ, non verum ens, sed entis imitatio quædam, & quasi umbra est. Ad hanc ipsam imaginem, extra se progredi, seque nobis impertire videtur, notitiâ, atque intelligentiâ sui: inque hominum mentibus ex ipso Esse, & Veritate, tanquam centri radios manare, & diffundi perfectiones illas omnes, quæ circa Dei substantiam esse dicuntur a Patribus: & totam, ut ita loquar, expleri, ac perfici sphaeram ejus scientiæ, quam de ipso, illius concessu, & beneficio, mortales habemus. Prima progressio realis est: fit enim rebus ipsis, quas omnes ipsum Esse, & Veritas, variis sui ipsius imitationibus, participationibusque percurrit. Quanquam haud equidem nego, in unaquaque re, & natura, certos quosdam progressionis gradus, quos metaphysicos dicunt, distingui cogitatione dumtaxat: quæ scilicet, pro eo loco, quem in hac sphaera quæque res obtinet, ipsiusque variis respectibus, eam tribuit in totidem veluti partes. Sed de his Logici. Altera progressio, mentalis est, sive intentionalis: fit enim

cogi-

cogitationibus nostris : quibus Deum , etsi revera quid sit in se ipso omnino simplex , atque individuum ; ut ejus est tamen multiplex ad res creatas respectus , atque habitudo , multimodis ipsum distinguimus . Itaque Centrum ipsum rerum omnium , quod est Deus , in mente nostra sphaera cujusdam rationem habet . Dum enim perfectiones omnes , atque eas praecipue , quas cum rebus creatis communicat , ex seseque totidem veluti radios , ac lineas , quoquo versus emittit ; sicuti distinctae sunt , ac certis quaeque spatiis , & intervallis discretae in partibus sphaerae realis , hoc est , in rebus , quae ipsarum participes sunt ; ita etiam in centro ipso , in quo & verè sunt , & sunt planè unum , & idem re ipsa ; propriis quasque notionibus , per intelligentiam nostram distinguimus ; dum , inquam , id facimus , sphaeram quandam in mente ipsa construimus , & conformamus , quae illi respondet , ejusque speciem aliquam refert , quam Centrum , nempe Esse ipsum , in rebus efficit progressionibus , & participationibus suis . Atque hoc tandem est , quod priscae Zetetae dicebant , Deus est Centrum , cujus est in illo eodem genere progressio , quidquid in quoque genere perfectio est . Nam , quemadmodum in tota sphaera rerum creatarum nulla perfectio est , quae non sit physice , & realiter a vero ipso Esse , quod est centrum rerum omnium ; sic etiam in tota , ut ita dicam , Divinitatis sphaera mentali , nulla perfectio est , quae metaphysice , & intentionaliter non sit a vero ipso Esse , quod omnium , quae Deo attribuimus , est veluti centrum , quoniam ex eo , ut apparet in hac secunda Systematis parte , argumentando , ratiocinandoque Divinas omnes perfectiones elicimus . Quòd si perfectiones rerum creatarum , propterea quòd ab ipso Esse realiter manant , dici possunt ejus progressionibus reales ; perfectiones Divinae , quia ab ipso Esse profluunt intentionaliter tantum , dici ideo possunt ejus progressionibus dumtaxat intentionales . Immo nullo modo ipsius progressionibus , si castigatius loquendum sit : Mentis enim nostrae est ille processus : quae postquam verum Esse intellexit , ex ipso , tanquam ex omnium notionum , ac totius intelligentiae centro , ad vitam , sapientiam , potentiam ,

tiæ, ac reliquarum omnium perfectionum *propriam*, distinctamque notitiam progreditur. Atque hoc significat ea vox, *Intentionalis* è recentibus Scholis petita; mentis nostræ solius illos esse progressus, quæ, stabilita rei cuiuspiam, quantumlibet simplicis, notionem primariam, seu definitionem; inde sibi gradum facit ad alias rei ejusdem considerationes, in eaque, ut illius sunt varii respectus, atque habitudines, subtilius, atque distinctius inquirat. Quod tritici similitudine eleganter explicat Basiliius, ut proximè vidimus.

12. Nunc aliud refellendum, quo pariter impeti posse videtur assertio nostra: Deus, Zetetarum definitione, Totum est extra Totum; ergo compositus est; Totum enim est, non solum quod ab ipso, sed etiam, quod in ipso sunt omnia. Hæc verò valde ambigua sunt. Nam Deus est quidem Totum, sed extra Totum, hoc est maximè exemptum a rebus, quarum omnium est ipsum verum Esse, sive est, ipsa Veritas, sed penitus abstracta, solutaque modis omnibus, ac differentiis: est Totum, inquam, sed eo fere modo, quo Unitas est totus numerus, ac centrum est tota sphaera. In ipso quidem sunt omnia, sed *singulariter, ac modo prorsus exempto*, ut ait Dioysius sup. cit. tanquam scilicet aut in Unitate numeri, aut in Centro radii: non discretè, aut distinctè, ceu lapides in acervo, vel in ædificio. At enim, instabit aliquis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus tres Personæ sunt invicem re ipsa distinctæ? Utique, sed in eo erravit Sabellius, ut est apud Epiphanium, & Athanasium; quod tres hæc personæ, quasdam quasi partes Divinitatis constituebat. Considerandæ sunt enim tum quæ differunt, tum quæ conveniunt inter se. Quatenus differunt, non coalescunt in unum, quod sit quoddam ex illis tribus conflatum: nec partes sunt ipsius Esse, sed processiones. Ut autem conveniunt, jam non tria, distinctaque sunt; sed unum re ipsa: nempe ipsum Esse; ut est in sese, unicum, ac simplicissimum: cujus progressionem inter se re ipsa distinctæ, intrinsecus quidem, hoc est, intra rationem veri, & proprii esse, Trinitas sunt personarum, ut est apud Cyrillum Alex. Dialog. 7.

log. 7. his verbis ; *Simplex igitur : & compositione carens est illa suprema omnium natura, proprietatibus Hypostasicon, ac Personarum, & nominum dilatata differentiis, & in S. Trinitatem progrediens ; extrinsecus autem, hoc est, extra rationem veri, & proprii esse, sunt res ab ipsomet procreatae. Sed progressionum cum interiorum, tum exteriorum alibi nobis erit peculiaris tractatio, ex ejusdem Scholæ Zeteticæ non solum Christianæ, sed etiam Mosaicæ disciplina.*

PROPOSITIO III.

Deus est a seipso.

13. **D**Eum a se ipso, quod dicimus, non ita accipi volumus, quasi affirmemus, eum esse causam sui; quod quidem minus rectè dictum est a nonnullis antiquis Patribus; sed, ut negemus, eum esse ab alio. Id verò ex ejus notione primaria sic ostendunt Zetetæ: Quidquid est ab alio, est illo vel tempore, vel saltem naturâ posterior: Deus autem nec tempore, nec naturâ re ulla posterior est: non est igitur ab alio. Primum iis visum est evidens, quibus vel ipse partes, ex quibus aliquid componitur, composito ipso priores habentur aliquo pacto: ut supra expositum est. Alterum facillimè probant: nam cujus Essentia metaphysica posita est in ratione omnium prima, eaque ratione ab omni re alia distinguitur; ipsum omni alia re prius esse necesse est. Præterea si quidquam antiquiùs ipso vero Esse fingatur; ea res erit vel alterum ipsum verum Esse, vel pars ipsius: verum autem ipsum Esse, & unicum est, & omnino simplex, ut est demonstratum: illo igitur priùs fingi nil potest. Hæc ipsa in Unitate, & in Centro clarissimè apparent: nam, quod est Unitas, ac Centrum Totius, ex illo sunt omnia: *Si autem ex ipso sunt omnia, ipsum non est nisi a se-metipso*, ait Richardus Victor. l. 1. de Trin. c. 12. Qui illud etiam habet c. 8. nihil fore ab alio, nisi quid sit a se ipso. Quòd si necesse est, aliquid esse a se ipso, id utique est ipsum

N

Else:

Esse: quoniam quidquid non est ipsum Esse, id vel planè non est, atque ita neque est causa; vel est aliquid, atque, ita est ipso Esse posterius, quia, si est, est ipsius Esse participatione. Eo pacto, quo, si a se ipso bonum dicatur aliquid, id potiori jure de Bonitate ipsa dicendum sit: nam, quidquid non est ipsa Bonitas, vel non est bonum, & sic neque est causa Bonitatis; vel est Bonitatis participatione bonum, quare & Bonitate ipsa posterius. Hæc ipsa spectasse videntur Augustinus, & Cyrillus Alex, quid ad illud Johan. VIII. 20. *Principium, qui est loquor &c.* scripserunt, *ipsum Esse simpliciter, & nullo addito, ex quo Deus sibi nomen fecit in Exodo, rectè explicari apud Johannem per rationem Principii, ex quo omnia, ipsum autem ex nullo.* Idemque, ille quidem l. 8. de Civ. c. 6. ex Platoniorum; hic verò l. 8. cont. Jul. ex Numenii sensu, docent, Deum primum rerum omnium principium probari, quia *simpliciter est, seu quia est, Est simplex.*

14. Quod si quæras hic, cur Deum, quem ab alio non esse, demonstrant Zetetæ; non ita a se esse concedant, ut causa sit sui ipsius; respondeam: id concedi non posse: nec verò necesse esse rei hujus peculiarem aliquam rationem afferri: cum omnibus in promptu illa sit, qua universim probatur, nihil esse posse causam sui: nimirum, quia non potest esse idem & prius, & posterius se ipso. Præclare Anselmus Monol. c. 6. *Cum igitur constet, quod summa natura est per se ipsam quidquid est, & alia omnia sunt per illam, id quod sunt; quomodo est ipsa per se? Quod enim dicitur esse per aliquid, videtur esse aut per efficiens, aut per materiam, aut per aliquod aliud adjumentum, vel instrumentum. Sed quidquid ex aliquo bis tribus modis est, per aliud est, & posterius, & aliquo modo minus est eo, per quod habet, ut sit: at summa natura nullatenus est per aliud, nec est posterior, aut minor se ipsa, aut aliqua alia re: quare summa natura nec a se, nec ab alio fieri potuit: nec ipsa sibi, nec aliquid aliud illi materia, unde fieret, fuit: aut ipsa se aliquo modo, aut aliqua res ipsum, ut esset, quod non erat, adjuvit. Quod verò aliquem timuit inveniri posse tam stultum, cui veniat in mentem, Deum esse ex nihilo, propte-*

propterea subiunxit Anselmus: *si aliquo modo est ex nihilo, aut per se, aut per aliud, aut per nihil est ex nihilo. Sed constat, quia nullo modo aliquid est per nihil. Si igitur est aliquo modo ex nihilo; aut per se, aut per aliud est ex nihilo. Per se autem nihil potest esse ex nihilo: quia, si quid est ex nihilo per aliquid, necesse est, ut id, per quod est, prius sit. Quoniam igitur hac essentia prior se ipsa non est, nullo modo est ex nihilo per se. At si dicitur per aliquam naturam aliam extitisse ex nihilo, non est summa, atque antiquissima omnium: sed aliqua inferior, posteriorque: nec est per se hoc; quod est, sed per aliud. Item, si per aliquid est ipsa ex nihilo; id per quod est, magnum bonum fuit, verumque esse, cum causa tanti boni, verique esse fuit. At nullum bonum, atque esse verum potest intelligi ante illud bonum, atque esse verum, sine quo nihil est bonum, immo nec est &c. Denique, si hac ipsa natura, nimirum ipsum Esse, & Veritas per se subsistens, est aliquid, aut per nihil, aut ex nihilo; proculdubio aut ipsa non est per se, & ex se quidquid est; aut dicitur ipsa nihil: quod utrumque superfluum est exponere, quàm falsum sit, & a veri esse caracteribus, & proprietatibus abhorrens. Libet his adtexere testimonium Bernardi, qui Deum suimet causam non esse, probat eadem, prorsus ratione l. 5. de Consider. n. 13. his verbis: *Deus, quis est? Non sanè occurrit melius, quàm, Qui est... quidquid de eo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, est &c. Quis item Deus? sine quo nihil est: tam nihil esse, sine ipso; quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsius est, & omnium esse. Quid est Deus? Principium: & hoc ipse de se responsum dedit. Multa in rebus dicuntur principia, sed respectu posteriorum: alioquin, si ad aliquid præcedens respicias, ipsum potius principium dabis. Quamobrem, si quæras verum, simplexque principium, invenias oportet, quod principium non habuerit. Ex quo universum capit, ipsum profectò minime capit; Nam, si capit, aliunde cæperit necesse est. A se enim capit nihil. Nisi forte quis putaverit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet: aut fuisse aliquid, antequam esset. Quod utrumque, quia ratio non consentit; constat nihil sibimet extitisse principium.**

Scio equidem, nonnullos ex antiquis Patribus, hac de re minus aliquando, ut monui, castigatè loquutos. Duo præcipuè citari solent, Lactantius, & Hieronymus. Sed, ad Lactantium quod attinet, quanquam is l. i. Inst. c. 7. non tam verbo, quàm sententia ipsa peccare mihi videatur; de illo tamen non magnopere est laborandum: quòd liqueat, ipsius Hieronymi iudicio, eum *in destruendis alienis, quàm in adstruendis nostris feliciorẽ fuisse*. Hieronymus verò quod scripsit in ep. ad Ephes. 3. *Deum sui originem esse, suæque causam substantiæ*; ex iis, quæ statim subiicit, ad Catholicum sensum faciliè perducitur. Utitur enim similitudine ignis: aitque, ipsum a se esse calidum, alia, non a se, sed ab illo: quia nimirum ignis naturâ suâ, non cuiuspiam extranei participatione, calidus est: *cætera, quæ igne calefiunt, calorem illius mutuuntur*. Profectò, si ea cum dixit, id tantum intelligi voluit, Deum a sua essentia, non tanquam a vera causa, sed tanquam a ratione formali intrinseca habere, ut sit; non est, quod repugnem: Deumque hoc pacto a se ipso non solum negativè, ut ajunt, sed etiam positivè esse concedo: eundemque dico fuisse sensum Anselmi, cum loco proximè cit. lucis similitudinem adhibuit. *Quomodo ergo tandem, inquit, summa natura intelligenda est esse per se, & ex se; si nec ipsa se fecit, nec ipsa sibi materia extitit, nec ipsa se quolibet modo, ut, quod non erat, esset, adjuvit? nisi forte eo modo intelligendum videtur, quod dicitur; quia lux lucet, vel lucens est per se ipsam, & ex se ipsa. Quemadmodum enim sese habent ad invicem lux, & lucere, & lucens; sic sunt ad invicem essentia, esse, & ens &c.*

PROPOSITIO IV.

Deus necessario existit.

15. **H**Is argumentis, quantum quidem assequi potui, usi sunt Ebrxi Zetetæ. Primò, Deus a sua ipsa natura, & essentia habet, ut sit: ergo est necessario: nam quod

quod unumquodque habet a sua ipsa natura, & essentia, illud habet necessariò: sic homo, cum habeat a sua ipsa natura, & essentia, ut, si existit, sit & animal, & idem rationis compos; homo, si existit, & animal, & rationis compos est necessariò. Idem verò, cum non habeat a sua ipsa natura, & essentia, sit sit, sive, ut existat; non est, seu non existit necessariò. Antecedentis verò duas rationes potissimum afferebant: prima illa est: Deus, ut vel ipso notum est naturæ lumine, vel certè ex rebus creatis evidenter ostenditur; Deus, inquam, est: & quod proximè confecimus, non est ab alio: ergo est a se ipso, a suaque ipsa natura, & essentia habet, ut sit. Secunda ratio hæc: Si Natura, quæ posita est in ratione omnium prima, atque antiquissima, ex se sit indifferens ad existendum, & non existendum, & inter utrumque apta, & suspensa; jam nec ipsa, nec aliud quicquam existere queat: siquidem, ut sit, sive, ut existat, indigeat aliquo, quod hanc, ut ajunt, indifferentiam determinet: verùm, cum sit ipsa omnium prima, nihil id præstare possit. Non est igitur natura illa indifferens, sed assert in se ipsa summam determinationem, necessitatemque existendi. Atque ut habet Augustinus l. 5. de Gen. ad lit. c. 16. n. 34. *in se habet, ut sit*. Quo etiam spectavit Anselmus, cum scripsit Prosol. c. 22. *Tu es, qui propriè, & simpliciter es; quia non potest cogitari, aliquando non esse*: quemadmodum non potest cogitari homo, quin cogitetur animal rationis compos. & cap. 3. *sic verè est, ut nec cogitari possit non esse*. Id verò potissimum significare videntur & illud Exod. *Qui est*: & illud Job. *Solus est*: & illud Reg. *Neque enim est alius, extra te*: quæ, ut supra vidimus, ita interpretatus Origenes: *Nihil est, præter te, idest, nihil eorum, quæ sunt, hoc, quod sunt, naturaliter habent. Tu solus es, cui quod es, a nullo datum est.... nos quod sumus, voluntas est Creatoris*. Vide & locum illustrem Rab. Moïsi Majemon. descriptum. p. 1. n. 10.

16. Alterum argumentum, quo cum hanc, tum antecedentes alias propositiones demonstrabant, nuda ipsa erat, ac simplex Hypothesis, principiò a nobis exposta. Quidquid

quid est, dicebant, verè non est, nisi in Unitate, & in Centro Totius, videlicet in Deo, in quo solo verè est, & propriè quidquid alicubi, aut aliquando est. Consequens est igitur, Deum, & Unicum, & Simplicissimum, & A se, & Necessariò esse: quoniam quidquid ab ipso distinguitur, in se non est verè, & propriè: verè autem, & propriè esse deberet, quidquid vel foret alterum verum Esse, de quo est prima propositio; vel pars foret veri Esse, de quo est secunda; vel causa foret veri esse, de quo est tertia; vel, quam ipsum Esse ponatur habere, existendi indifferentiam determinaret, de quo est quarta. Hanc verò ex ipsa proximè Hypothesi ita etiam probabant: si possibile sit, ipsam Veritatem, idest, id, in quo omnia verum esse habent, non existere; possibile sit, nihil esse possibile. Fac enim, illud non existere, jam nec ipsum, nec alia ab ipso esse possint. Non ipsum, quia exemplar non potest esse ab imagine, veritas ab imitatione, seu falsitate: non alia ab ipso, quia nullius exemplariæ nulla imago, nullius veritatis nulla imitatio, aut falsitas est. Rursus, quòd persuasum haberent, nihil verè dici, non existente Veritate; ita pariter ex ipsa Hypothesi concludebant: Multa sunt necessariò vera: eaque, quæ contingit vera esse, necesse est vera esse posse; ac necesse pariter est ab omni æternitate aliquid de quacunque re potuisse cum veritate affirmari, vel negari: ergo Veritas, sine qua, nec est quidquam verum, nec dicitur; existit necessariò: Veritas hæc autem est ipse Deus: ergo Deus existit necessariò. Simili argumento usus Anselmus Monolog. cap. 17. ut probaret, Deum esse sine principio, & sine fine: *Cogitet, ait, qui potest, quando incipit, aut quando non fuit hoc verum, scilicet, quia futurum erat aliquid: aut quando desinet, & non erit hoc verum, scilicet, quia præteritum erit aliquid. Quòd si neutrum horum cogitari potest, & utrumque hoc verum sine Veritate esse non potest, impossibile est vel cogitare, quòd Veritas principium, vel finem habeat. Denique, si Veritas habuit principium, vel habebit finem, antequam ipsa inciperet, verum erat tunc, quia non erat Veritas: & postquam finita erit, verum erit, quia Veritas non erit. At, quia verum non potest esse sine Veritate, erat*

*erat igitur Veritas, antequam esset Veritas, & erit Veritas, postquam finita erit Veritas, quod inconvenientissimum est. Si-
ve igitur dicatur &c.* Eadem docet cap. 1. & xi. in Dialogo de Verit. quæ descripta sunt in prima Systematis parte. Eadem & Patres alii, quæ non vacat exscribere. Immo verò, quoniam iis temporis angustiis urgeor, ut quidquid reliquum est doctrinæ Zeteticæ, intra viginti dies a me exponi necesse sit; ignosci mihi velim, si deinceps & veterum Zetetarum ratiocinationibus Christianorum Patrum sententias parcius inspergo; & id ipsum, quod ex antiqua Schola Zetetica promo, iisdem symbolis involutum relinquo, quibus primò abditum est a suis auctoribus. Illud profiteor, me cum in superioribus, tum verò præcipuè in his, quæ sequuntur, serè semper interpretem agere, atque id tantùm operæ ponere, ut quæ latè dispersa sunt in Ebraicis illis commentariis, quorum jam sæpe memini, adducam in ordinem: quæque ibi Kabbalisticè dicuntur, hic, clarè, disertèque efferam: atque ex Ebraicis, si parum Latina, at certè ea faciam, quæ & patienter legi, & non difficilè intelligi possint.

PROPOSITIO V.

Deus est Immensus.

17. **D**UO hæc ex Hypothesi, quam prima parte exposui, colligebat, atque inter se conciliabat Schola Zetetica: Deum scilicet non esse in ullo loco, & esse in omnibus: Nusquam, & Ubique: sic Philo in lib. de confus. linguar. ex antiquiorum Judæorum disciplina: *Deus*, inquit, *solus ubique simul, & nusquam est.* Quæ duo Schola illa ita explicabat, ut hoc demum significarent, Deum rebus omnibus creatis intimum quidem, ac præsentissimum esse, sed modo maximè exempto, ~~et exemptior~~ ut loqui solet Dionysius Areop. eoque fere modo, quo Christiani Theologi quamplurimi docent, Deum res omnes quidem penitus cognitās, per-

perspectas, & plus etiam, quàm comprehensas habere, at nonnisi in se ipso. Veterum Zetetarum demonstrationes afferō: & primò quidem, quæ penitus metaphoricæ, ac symbolicæ sunt: nam iis potissimum utebantur: ut iis propterea aptari possit, quod de Accademicis scripsit Augustinus epist. 1. num. 1. *Visum sibi satis congruisse temporibus, ut, si quid sincerum de fonte Platonico fluere, inter umbrosa, & spinosa dumeta potius in possessionem paucissimorum hominum duceretur, quàm per aperta manans irruentibus passim pecoribus, nullo modo posset liquidum, purumque servari.* Quibus consentaneum est, quod in lib. de Diis, & Mundo scripsit Sallustius philosophus, res deorum consultius quibusdā quasi involucris obtegi, quàm nudas, & apertas simplicioribus obici: humilia, & abjecta veris obtendi meritò dicit, *ut ex illa, quæ apparet, absurditate, statim animus involucri esse, quæ dicuntur, intelligat: quod autem verum est, id arcanum esse, ac latens existimet.* Hæc igitur prima Zetetarum veterum demonstratio est. Deus ex Hypothesi est ipsum Esse: ipsius autem Esse duo sunt veluti status: est enim in se ipso, & est extra sese. Ipsum Esse, ut in se est, adeo non est in loco, ut in ipso potius sit locus: Esse enim, ut est in se ipso, est maximè exemptum, solumque iis omnibus modorum, ac differentiarum vinculis, quibus illicatur, & adstringitur, ut est extra se: est Totum quidem, sed extra Totum: denique, est Centrum Totius. Locus verò, cum non sit Esse ipsum, ut est in sese, sed ejus quædam communicatio, atque progressio; radius est Centri hujus: quod si radius, non ipsi Centrum, sed ipse Centro potius insidet, & incumbit. Deus igitur non est in loco: nusquam est. Contra verò eam ipsam ob causam, quod loca omnia radii sunt Centri hujus, cum radii omnes in centro sint; immo hoc ipsum sit centrum, simplex quædam, & maximè exempta radiorum omnium complexio; totum scilicet extra totum; consequens est Esse ipsum, ut est in sese, id est, in centro, esse omnibus in locis: esse ubique. Quæ duo fuerant demonstranda. Altera demonstratio similis hujus erat ex Monade, sive Unitate. Nam Monas etiam, ut Monas est; exempta, secretaque

taque est ab omni numero: cum igitur Deus, hoc est, Esse ipsum, sit Monas Totius, locus autem, quippe qui pars est Totius, huiusce Monadis numerus sit; Deum, hoc est, Esse ipsum exemptum, secretumque esse a loco, necesse est. Contra verò, quoniam *numerus omnis*, ut habet Dionysius loco sup. cit. ex c. 5. de Div. nom. quoniam, inquam, *numerus omnis in Monade collectus, & unitus, ante consistit; & numerum omnem Monas habet in se singulariter*; sequitur, Deum, hoc est, Esse ipsum, ut est in se, in locis esse omnibus, esse ubique. Quæ duo pariter fuerant demonstranda: atque hoc tandem, remota omni metaphora, significant, Deum esse quidem in omni loco, sed modo exemptissimo, hoc est, non ut in loco, sed ut in se ipso: quod deinceps, iisdem exemplis, clarius explicabitur.

18. Verum obiiciet hic aliquis, quod quidem statim incurrit in oculos, utramque demonstrationem peccare, quòd Deum rebus omnibus creatis, non ut sunt in se ipsis, sed, ut sunt in ipso Deo, præsentem intimè probent: quæ quidem non præsentia, sed potius identitas dicenda est. Sic Monas, ut est in se ipsa, est in eo etiam quod est numerus, non quidem in se ipso, sed in ipsa Monade. Nempe in eo, quod est numerus *singulariter*, non in eo quod est numerus *multipliciter*: quod secundum esse, est esse proprium numeri, seu est numerus, ut est in se ipso. Et Centrum, ut est in se ipso, est in eo, quod est radius, aut linea, non in se ipsa, sed in ipso Centro: nempe in eo, quod est radius, aut linea *impartibiliter*, non in eo quod est *partibiliter*: quod alterum esse, est esse proprium radii, seu lineæ: scilicet est radius, seu linea, ut sunt in se ipsis. Cum igitur recta Fides, & Ratio ipsa doceat, Deum præsentissimum esse rebus omnibus, quas & condidit, & usque conservat, præsentissimum inquam, non solum secundum illud esse verum, & exemptum, quod habent in Deo; sed etiam, secundum illud esse minus verum, nec exemptum, quod habent in se ipsis; demonstrationes illæ, quòd eo non pertingunt, ut id quoque evincant, ac probent; planè inutiles sunt, atque oppidò reiiciendæ. Ego verò eas non defendo, sed tantum expono:

O

inter

interpretandi enim dumtaxat onus suscepti, & profiteor: cui tamen ipsi ne desim, & fraudi sit bonis fortasse philosophis malus interpret; rem totam paulo distinctius, ac recentium Scholarum fere in morem propono. Deum, quod me ostensurum recepi, rebus omnibus planè intimum, ac præsentissimum esse, in eo distinguenda, notandaque duo esse ajo, *materiale* scilicet, & *formale*. Eo fere pacto, quo nostri etiam è Schola Theologi, ubi quæstio est, utrum Deus cognoscat res creatas in ipsis quoque; an verò dumtaxat in sese; objectum materiale, quod vocant, seu id, quod meri termini rationem, atque instar habet, ab eo separant, in quo, quia plus aliquid est, nec cognitioni tantum subijcitur, sed eam quodammodo movet, atque, ut ii loquuntur, determinat; formale objectum propterea nuncupant. Quod spectat igitur ad has Demonstrationes nuper expositas, satis quidem iis ostensum esse dico, quod alterum a nobis propositum erat, Deum scilicet esse ubique, quoad illud tamen tantummodo, quod hæc notio habet, quasi formale, & primarium: reliquum esse, ut ostendamus, quod in ea est veluti materiale, & iecundarium. Nam profectò, sicut ii, qui docent, Deum in semetipso tantum, alia a se contueri, non perinde id accipi volunt, quasi Deus res omnes creatas, cujusmodi sunt in se ipsis, non penitus introspiciat, & planè pervideat; *Omnia enim nuda, & aperta sunt oculis ejus*; ad Ebræ. IV. 13. sed ea re in Deo tantum ipsius cognitionis formale objectum constituunt; rationem verò materialis objecti, ac termini solius rebus creatis relinquunt; sic etiam, quod modo tradidimus, Deum esse ubique, sed ut in se ipso tantummodo; non ita intelligi volumus, quasi Deus in rebus creatis omnibus non sit verè, & propriè; *Nunquid enim non Cælum, & terrarum ego impleo, dicit Dominus*; Jerem. XXIII. 24. sed quasi in Cælo sit, non ut in Cælo, & in terra sit, non ut in terra; sed & in Cælo sit, & in terra, ut manens in se ipso: atque ita, quod hujus præsentis formale est, totum sit in Deo; quod est materiale, in rebus ipsis, ac locis creatis. Quod ipsum significare videtur Augustinus in lib. seu epist. ad Dardan. olim 57. nunc 187. sic enim scribit

bit c.4. n.14. *Deus in Cælo, & in terra totus, sed in seipso ubique totus.* Tum c.5. n.17. *non est negligenter intuendum, quod diximus, in se ipso esse ubique totum; Non ergo in eis &c. parum distinctè putavimus posse intelligi, cum diceremus, Deum esse ubique totum, nisi adderemus, in se ipso.... Totus enim in se ipso est, nec in quibus est, ita est, ut indigeat eis, tanquam non possit esse, nisi in eis... nec spatio aërio, tanquam loco suo indigeret, ubi presentibus præsto sit, sed æterna stabilitate in se ipso manens, totus adeste rebus omnibus potest, & singulis totus.* Nec minus aptè in rem nostram, ex ipsiusmet Augustini disciplina Auctor libri de cognitione veræ vitæ cap.29. *Deus ergo, inquit, nec partim in Cælo, nec partim in mundo, nec aliquando totus in Cælo, aliquando totus in Mundo, nec per singula loca divisus, nec in singulis disjunctè totus: sed extra omnem locum in se, & per se existens, omnem locum replens &c. in omnibus est totus, & in se ipso permanet totus, a se non recedit, sed cuncta in se colligit. Quasi Centrum scilicet, atque Unitas rerum omnium.* Sed ante hos, & his fortasse etiam magis distinctè, & lucidè, Zeteticam hanc sententiam exposuit Dionysius Areop. primum cap.5. de Div. nom. §.10. in hæc verba. *In uno omnia, quæ sunt, præbabet, & existere fecit, præsens omnibus, & ubique, secundum unum, & idem, hoc est, ut in se ipso, & secundum idem omne, hoc est, in se ipso est omnia; in omnia means, & in se manens, & stans, & se movens, & neque stans, neque movens.* Hic Maximus in Scholiis, *nec ipse, inquit, est in loco; neque, quæ in ipso sunt, tanquam in loco sunt; sed habet ea, ut se ipsum habens, & in eis existens; omnibus quidem simul existentibus, & in impartibili in ipso existentibus, distinctis verdè in impartibili impartibiliter...* Neque enim certè Deus est in illo esse creato, nam ante illud existebat: quin immo, quia omnium auctor est, ipse est extra omnia. *Præsens omnibus, ubique enim præsens, cum singulis, tum omnibus simul pariter adest.* S. Thomas in hoc ipso loco: *licet dictum sit, inquit, quod est præsens omnibus, & ubique; tamen non est in aliquo existentium eo modo, quo unum creatum dicitur esse in alio.* Ne igitur cogites aliquid penetrans omnia, atque idem extra omnia infinitè diffusum,

sum, sive in morem aquæ, aeris, lucis, etiam si hæc nullis finibus circumscripta forent; sive etiam in morem Animæ, & Angeli, a quibus fingas infinitum spatium teneri: quæ ipsa, etiam Pachymeres cogitari vetat ad cap. 9. §. 4. quod nempe Deus rebus insit, modo longè magis exempto, soluto, ac libero, nempe ut in se ipso tantum. Sic enim loquitur Dionysius loco modò cit. *In semetipso manens semper, & eodem modo se habens, omnibus æquè præsens, atque ipsum per se, & in se ipso firmiter, & intemeratè in pulcherrimis supra essentialis suæ identitatis finibus locatum, immutabile, lapsus exers, permanens, invariabile, non permixtum* &c., & §. 8. ejusdem cap. *Quid autem de Divino statu, vel sede dicamus? Quid, inquam, aliud, præterquam, manere Deum in se ipso, & in eodem statu immobili firmè fixum, & supraquam fundatum esse stabiliter* &c. Atque ita demum interpretatur cap. 9. §. 2. &c. quod Deus & Parvus idem, & Magnus perhibetur: Parvus scilicet, quia nusquam; Magnus, quia ubique: & rursus, nec Parvus, nec Magnus, quia nec ut manens in aliquo puncto spatii, nec ut manens in omnibus, est rebus intimè præsens: sed tantum ut manens in semetipso, qui utique nec punctum est, nec extensio, neque in puncto, neque in extensione, sed ab his omnibus quàm maximè exemptum: in qua ratione totius maximè exempti positum est quidquid hæc præsentia habet formale & præcipuum: solum enim, ut est in se ipso, idest, maximè exemptus non solum a loco, sed etiam a tempore; & loco, & tempori præsentissimus est.

19. Age verò symbolicas demonstrationes proximè exhibitas, de veterum ipsorum Zetetarum sententia, eo perducamus, ubi ex iisdem illud etiam planum fiat, quod ea notio, *Deus ubique*, habet in sese, materiale quodammodo, & minus præcipuum. Usos hic eos invenio Centri tantum similitudine, quoniam iis, quæ ad locum pertinent declarandis hæc est multo aptior. Illud autem potissimum ostendunt, quod dictum est ab initio, Deum esse rerum omnium Centrum, intelligi debere non solum de rebus omnibus simul, conjunctim, atque communiter, sed etiam se-

separatim de singulis. Ita enim concludunt: Sphæra, cuius ~~circumferentia~~ circumferentia nusquam est: centrum est ubique: Deus autem, cum sit centrum Totius, centrum est sphærae, cuius extrema ora, ac determinatio nusquam est: est igitur ubique: & quod consequens est, centrum non, modò rerum universarum, sed etiam singularum: quod erat demonstrandum. Ita porro, quæ sunt magis abstrusæ, atque explicatus habent valde difficiles, Immensitatis divinæ proprietates, ut mihi quidem videtur, non incommodè declarant. Illam primò; ubi est homo, angelus, res alia quælibet, ibi pariter esse Deum, sed, ut ait D. Thomas modo cit. in Scholiis ad Dionys. cap. 5. §. 10. longè diversâ ratione. Etenim homo, angelus, res alia quævis, ubi sunt, sunt tanquam pars sphærae, Deus verò ibi est, tanquam centrum: homo *circumscriptè*, quo pacto scilicet in loco sunt corpora: ita ut totum toti, & partes partibus respondeant: angelus *definitè*, quo pacto in loco sunt spiritus, ut scilicet tam in toto loco sit, quàm in singulis loci partibus totus. Deus verò modo prorsus exempto: *ἔξρημαίως*, ut ait Dionysius, immo verò, ipsi antiqui Ζετῆæ: sic nempe, ut ibi sit, non ut ibi, sed ut in se ipso. Quod & Augustinus elegantissimè dixit Confess. lib. 6. c. 3. n. 4. his verbis: *Tu altissimè, & proximè: secretissime, & presentissime: ubique totus es, & nusquam locorum es*. Idemque scribit in lib. de Quant. anim. c. 34. n. 77. *Deo nihil secretius, nihil presentius &c.* Et alibi sæpe. Sed & eam secundò divinæ Immensitatis proprietatem, atque excellentiam, eadem Centri similitudine, non difficilè explicant, quam sæpe prædicat Augustinus idem: Deum scilicet homini præsentiorē esse, quàm homo ipse sibi. *Nonne, quocunque fugeris, te sequeris?* ait in Pl. 74. n. 9., *non est quo fugias a Deo irato: te ipso interior est*. Homo, ajunt antiqui Ζετῆæ, est in se ipso, ut homo: id est, ut radius, seu potius umbra, in sphæra Totius: Deus verò est in homine, ut hominis centrum, in quo scilicet homo veriùs est, quàm in se ipso: centrum enim est ipsum Esse, & Veritas: radii autem, ipsius Esse, & Veritatis adumbrationes, imitationesque. Tertiò tandem non minus com-

modè explanant aliam divinæ Immensitatis dotem, præstantiamque sanè admirabilem, de qua sermo est apud Scholasticos, & nominatim apud Franciscum Suares, Doctorem eximium, Metaph. disp. 30. sect. 7. n. 51: in hæc verba. *Ex quo colligitur alia notanda differentia, inter divinam substantiam, & alias immateriales, nam alia, cum sunt in loco extenso, quamvis habeant totam substantiam suam in toto, & totam in qualibet parte; non tamen habent totam suam præsentiam in qualibet parte: & anima rationalis, licet sit tota in toto, & tota in qualibet parte, non tamen habet totam suam unionem cum qualibet parte, quod satis convincit argumentum supra factum, quia potest amittere partem unionis, & tunc non amittit partem substantiæ: signum ergo est, ubi habet totam substantiam, non semper habere totam præsentiam. At verò divina substantia ita est tota, ubicunque est, ut ibi etiam habeat suam totam præsentiam, & immensitatem. Quod quidem, sicut admiratione dignum est, ita etiam divina eminentia, & perfectione dignissimum: quia, cum in nulla perfectione sua partes habeat, non potest alicubi habere aliquid perfectionis suæ, quacunque ratione consideretur, quin ibi etiam totum habeat; & ideo, ubicunque se exhibet præsentem, totam suam immensitatem exhibet. Id ipsum de Deo affirmabant antiqui illi Sapientes, quorum hic doctrinam exponimus: Deumque in unaquaque re rebus omnibus simul præsentissimum esse dicebant: ut eorum decretis utrumque convenientissimum sit; quòd & divina Æternitas desiniatur, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio; & vitæ incircumscriptæ tota ubicunque, & perfecta possessio, desiniatur divina Immensitas. Id verò ita breviter explicabant: Deus ubicunque est, non est ibi *localiter*, idest, tanquam pars sphæræ: sed *exemplè*, tanquam centrum; quòd si ibi est, tanquam centrum, cum in centro sint omnes radii, ibi est, tanquam id, in quo sunt omnia: &, quod consequens est, ibi est, ut præsentissimus omnibus. Quo spectasse videtur Dionysius, cum scripsit loc. supra cit. *in Ipso, & circum Ipsum totum esse & est, & subsistit*. Nempe in Ipso totum esse, tanquam Centrum: circum Ipsum totum esse, tanquam sphæra, seu radii centro incumbentes.*

tes. Cum igitur centrum hoc sit in singulis partibus sphaeræ, hoc est, in singulis rebus; in singulis rebus, modo quodam exempto, atque in morem centri est totum esse: quare Deus, ut est in unaquaque re, est in omnibus: ac præsens singulis præsens est universis: estque divina Immen- sitas, incircumscriptæ vitæ ubicunque tota, & perfecta pos- sessio. Sed hic etiam fortasse non satis distinguitur Identi- tas a Præsentia; aut certè id solum affertur, quod in ea no- tione instar habet formæ, non verò quod etiam materiæ. Concludunt igitur iidem paulo clariùs: Deus in singulis locis est exemptissimus a loco, quia ibi est, tanquam centrum: ut autem exemptissimus est a loco, ad omnia loca se habet æquali- ter: in singulis igitur locis ad loca omnia se habet æquali- ter: atque ita, licet Hierosolyma, & Samaria inter se longè distent; Deus tamen, ut est Hierosolymæ, non magis est Hie- rosolymæ, quàm Samariæ: atque in singulis locis præsentissi- mus est universis. Id verò infra melius explicabitur n. 25. & 27.

20. Hæc quidem ab antiquis Investigatoribus symboli- cè dicta: sed ita mollibus, ac pellucidibus circumvestita metaphoris; ut ea necesse non fuerit apertius proponi. Se- cus verò, quæ mox addam, pleraque ex pervetustis iis mo- numentis, quæ sæpe citavi, nonnulla ex percelebri libro Zoar, tam crassè, & tam parum aptè vestita, oblectaque sunt a recentioribus fortasse Judæis; tam multis in locis hiantia, mutila, decurtataque sunt; ut planè oportuerit a me omnia è suis integumentis evolvi, & magnam partem redintegrari, atque suppleri. Ita igitur isti concludere vi- dentur: Locus omnis, & quidquid in loco est, Deum ha- bet causam sui efficientem, atque exemplarem: Deus au- tem, ut causa est exemplaris, est extra locum, & id omne, quod est in loco: nam exemplar est extra imaginem, veri- tas extra falsitatem, res extra umbram. Ut autem causa est efficiens, est & in loco, & in re omni, quæ est in loco: siquidem, ut causa est efficiens, resque omnes conservat, regit, gubernat; virtute, ac vi sua, hoc est, seipso totum penitus, atque intimè attingit effectum: ergo Deus est ex- tra omnem locum, & in omni loco: nusquam, & ubique: quod

quod erat demonstrandum. Aliquid simile legas apud omnes fere Ecclesiæ Patres: quorum dicta tamen, ut paulo ante monui, hic referre non vacat. Instar omnium sint ex Latinis Augustinus, ex Græcis Cyrillus Alex. Primus Confess. l. 1. c. 2. n. 2., *An quia sine te non esset quidquid est, sit, ut quidquid est capiat te? Quoniam itaque, & ego sum, quid peto, ut venias in me, qui non essem, nisi esses in me? &c. Non ergo essem Deus meus, non omnino essem, nisi esses in me, . . . Vasa, quæ te plena sunt, stabilem te non faciunt: quia, etsi frangantur, non effunderis. Et cum effunderis super nos, non tu jaces, sed erigis nos: nec tu dissiparis, sed colligis nos. . . . summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime, & justissime, secretissime, & presentissime &c. An quisquam se faciendi erit artifex? aut ulla vena trahitur aliunde, qua esse, & vivere currat in nos, præterquam quod tu facis nos? &c. Idem Epist. 187. aliàs 57. c. 4. n. 14. Est ergo Deus per cuncta diffusus. Ipse quippe ait per Prophetam; Cælum, & terram ego impleo. Et, quod paulo ante posui de sapientia ejus, attingit a fine, usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter &c. sed sic est Deus per cuncta diffusus, ut non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere continens mundum. In Cælo totus, in terra totus, sed in se ipso ubique totus. Eadem Tract. 2. in c. 1. Johan. n. 10. In mundo erat, & mundus per eum factus est. Ne putes &c. Cyrillus verò lib. 1. in Johan. cap. 5. Cum igitur Creatorem omnium modò ostenderit, quòd a non esse ad esse cuncta produxit, Et sine ipso factum est nihil: nunc, quoniam creatura durandi nullam virtutem in se per naturam continet, sed ipse cunctis quasi commixtus vita eorum sit, & in propria naturæ conditione conservat, idcirco clamat: quòd factum est, in ipso vita erat. Non solum, inquit, per ipsum facta sunt universa; sed quæ cunque facta sunt, Unigenitus Dei Filius principium, & substantia omnium, tam visibilibus, quam invisibilibus, in ipsis vita erat. Nam, cum ipse sit per naturam vita, tam esse, quàm vivere, & moveri rebus benignissimè, atque variè largitur, non divisibili ter, aut commutabiliter in singula, quæ natura differunt, immixtus; sed, cum ipse vita una sit omnium, omnia pene-*

penetrans, a singulis, prout fieri potest, ac decet, recipitur &c. Erat igitur in omnibus vita, ut dicitur &c. Eiusdem sententiæ est integrum caput: ex eoque toto, sicut ex aliis pluribus Christianorum Patrum testimoniis, præsertim, D. Thomæ p. 1. q. 8. Demonstrationi Zeteticæ a nobis proximè allatæ & lucis plurimum, & authoritatis accedit.

21. Idem aliter persequuntur Zetetæ, &, ut mihi quidem videtur, hac etiam ratione demonstrant: *Esse veri, seu Veritatis proprius quasi character, atque nota, simplicitas est: Deusque, id quod habet, illud est. Si igitur habet, ut alicubi sit, non est ibi formaliter per aliquod ipsi quodammodo accidens, atque adventitium, quod Deus ipse non sit: sed per se ipsum, & quo Deus est, eo ibi est: Deus autem eo Deus est, quo est verum ipsum Esse maximè exemptum, solumque omnibus differentiis, in quo scilicet non reperitur Est, & Non: ergo per hoc ipsum verum Esse ita exemptum est ibi formaliter: quodque ex hoc sequitur, quo est ibi formaliter, eo est etiam ubique: nam si ibi esset, & alibi non esset, in eo differentia esset aliqua, & Est, & Non. Idem verò, cum eo sit ubique formaliter, quo est Esse maximè exemptum; eo est ubique, quo nusquam est: & qua ratione est in omnibus locis, ea est in nullis: idest, est quidem in rebus, sed modo prorsus exempto: præsentissimus scilicet, & secretissimus, ut ait Augustinus: eoque modo, quo nullum creatum dicitur esse in alio, ut ait D. Thomas, proximè ambo citati.*

22. Idipsum ita demum conficiunt: sicuti res creatæ & sunt in se ipsis aliquo pacto, & multo veriùs, quàm in se ipsis, sunt in Deo; ita duplicem habent, ut ita dicam, essentiam, & duplicem quodammodo veritatem: primam quidem abstractam, atque immutabilem in Deo; secundam, verò contractam, atque mutabilem; quæque propterea essentia, & veritas dici vix possit, in se ipsis. His positis, ex communi veterum Zetetarum persuasione, ita rectè concluditur: Omnis veri, ubicunque, & quodocunque verum est, existit veritas: omne autem verum in omni loco, & tempore est verum; verum est enim ubique, & semper, Isaacum

v.g. esse filium Abrahami ; Jacob, & Esau fratres esse ; omnis igitur veri in omni loco , & tempore veritas est : non secunda , quæ contracta est , & mutabilis ; ergo prima ; quæ abstracta , atque immutabilis est . Hæc verò ob id ipsum , quòd abstracta , atque immutabilis est ; est extra omnem locum , & tempus : ergo ita est in omni loco , & tempore ; ut non sit in ullo loco , vel tempore : quocirca nusquam est , & ubique : nunquam , & semper . Scio equidem non mihi facile concessum iri , omnis veri , ubicunque , & quodocunque , verum est , existere veritatem . Ego verò id non contendo : aio tantum antiquis Ebræis ita persuasum fuisse : qui , ex Hypothesi , ut duplicem rerum veritatem , primam quidem abstractam , & immutabilem , secundam autem contractam , & immutabilem distinxere ; ita etiam res dupliciter veras esse dicebant : primò solutè , & immutabiliter ; secundò restrictè , & mutabiliter : nec veras volebant ubique , & semper , nisi primo modo . Sic Isaacum v.g. esse filium Abrahami ; Jacob , & Esau fratres esse ; vera quidem esse docebant & hic , & ibi , & ubique , & nunc , & aliàs , & semper , sed abstractè , & solutè : in Deo scilicet , qui est , ut supra ostendimus , Veritas ipsa : non autem contractè , & restrictè in se ipsis , in umbra scilicet , & imitatione vix aliqua Veritatis . Quo ipso , divinæ Immensitatis quæ ratio sit , ac modus , satis aptè declarabant : quòd ita sit verum in hac urbe , in his ædibus , in hoc ipso cubiculo , in quo hæc scribo , Isaacum esse filium Abrahami ; Jacob , & Esau fratres esse ; ut tamen ab his ipsis solutum , liberum , exemptissimum sit . Cumque rerum primaria , abstracta , immutabilis veritas , non multiplex sit ; sed , ut Propos. 1. ostendimus , una sit omnium ; hac eadem ratione planum faciebant , quod Centri similitudine supra est explicatum : esse Dei Immensita em , vitæ incircumscriptæ totam in quocunque loco , perfectamque possessionem . Doctrina hæc Hypothesi ipsi proximè incumbit , estque apud omnes ferme Patres , quorum testimoniis Hypothesim supra probavimus . Præcipue verò apud Anselmum , qui de Veritate fusè , & luculenter tractavit . Facit igitur primò ad rem etiam præsentem ea ratio , qua Monolog.

nolog. c. 18. Deum probat carere principio, & fine. *Cogitet, inquit, qui potest, quando incipit, aut quando non fuit hoc verum, scilicet, quia futurum erat aliquid; aut quando desinet, & non erit hoc verum, scilicet, quia præteritum erit aliquid. Quod si neutrum horum cogitari potest; & utrumque hoc verum sine veritate esse non potest; (eadem Anselmi persuasio, ac veterum Judæorum) impossibile est cogitare, quod Veritas principium, vel finem habeat. Denique, si veritas habuit principium, vel habebit finem; antequam ipsa inciperet, verum erat tunc, quia non erat veritas: & postquam finita erit, verum erit, quia non erit veritas: Atqui verum non potest esse, sine veritate &c. Idem probat, Veritatem, seu ipsum Esse in omni loco, & tempore esse cap. 20. in nullo loco, & tempore cap. 21. Denique in omni, & nullo loco, & tempore, cap. 22. hoc est, ubique, & semper, sed modo prorsus exempto a loco, & a tempore, ut de Veritate paulò ante diximus: & confirmat Ansel. loc. cit. his verbis. *Quomodo quoque non est impudentis imprudentiæ dicere, quod summa Veritatis aut locus circumscribat quantitatem, aut tempus metiatur diuturnitatem: quæ nullam penitus localis, vel temporalis dimensionis magnitudinem suscipit, vel parvitatem?* &c. Eadem repetit in Dialog. de Verit. præcipue cap. 1. & 10. in quo illa: *Non est vera oratio, quæ dicit, futurum esse aliquid, nisi re ipsa sit aliquid futurum: neque aliquid est futurum, si non sit in summa veritate,* &c. Et paucis interjectis: Idcirco verè dicitur, præteritum esse aliquid, quia ita est in re: & ideo est aliquid præteritum, quia sic est in Veritate summa. Quapropter si nunquam potuit non esse verum &c. Probat tandem cap. 13. unam esse Veritatem in omnibus veris: quæ, quoniam est ubique, ex eo pariter sequitur, ut sit Divina Immensitas, incircumscriptæ vitæ, seu Esse veri; ubique tota, & perfecta possessio.*

PROPOSITIO VI.

Deus est Æternus.

23. **D**E divina Æternitate duo illa ex Scholæ Zeteticæ disciplina tenenda potissimum sunt, quæ nuper demonstrari diximus ab Anselmo: esse Deum scilicet & nullo tempore, & omni; & nunquam, & semper. Quæ in speciem contraria, quomodo intelligenda sint, atque inter se concilianda; quoniam illa satis declarant, quæ de divina Immensitate proximè exposui; eaque huc transferre, & aptare per se quisque facillè potest; hac de re tota vix jam superest, quod in præsentia disputem. Superest tamen aliquid, atque id ejusmodi est, de quo quidquid dicam ad Immensitatem quoque referri possit percommode, eique meliùs intelligendæ vicissim subserviat: ut eorum, quæ de duabus his Dei perfectionibus tradenda fuerant, tunc equidem, cum de Immensitate disserui, quasi fundamentum, doctrinæque partem præcipuam; nunc verò, cum de Æternitate mihi sermo est, quæ scitu digna quidem sunt, sed minus fortasse necessaria, quoddam quasi fastigium, operi jam prope absoluto posuisse videar.

24. Primum hic quæri solet apud recentes Scholasticos, utrum res creatæ, Deo ab omni æternitate præsentibus fuerint non solum *objective*; sed aliquo pacto etiam *physicè*. Hac de re id unum apud antiquos Zetetas invenio, Deum ita se prorsus habere ad Tempus, uti se habet ad Locum. Id verò cum explicarent, duplex quoddam diversi generis spatium cogitari jubebant: manens alterum, alterum movens; utrumque nullo definitum, & circumscriptum termino. Spatium manens sphæram loci, spatium movens sphæram temporis nuncupabant. Tum in hac duplicis sphære imagine, & similitudine ita insisterant, ut sphære manentis centrum Dei Immensitatem esse, dicerent; centrum sphære moventis Æternitatem. Et, cum sphære utriusque partim quidem
veræ;

veræ; partem autem confictæ, atque, ut vulgo dicitur, imaginariæ, nusquam peripheriam, extremumve ambitum ponerent, in quovis ipsarum puncto centrum statuebant. Et hæc erat apud illos hujus duplicis spatii propria notio: *Sphæra manens, & movens: quarum peripheria nusquam est, centrum ubique*. Ac rectè quidem, ut mihi videtur, Dei Immensitatem, Æternitatemque non sphæræ, sed centro comparabant: nam, sicut in centro sunt omnes radii, immo hoc ipsum est centrum, radiorum omnium individua, atque exempta complexio; radius autem nihil est aliud, quam progressio quædam, & quasi umbra centri; sic etiam, agebant, sphæræ manentis quidem in Immensitate; moventis autem in Æternitate sunt radii omnes, hoc est, omnia tum quæ re ipsa condita sunt, quæ condi potuerunt & loca; & tempora: atque hoc Immensitas, hoc Æternitas est; omnium illa quidem locorum, hæc autem temporum individua quædam, atque exempta complexio: ipsum scilicet eorum Esse simplicissimum, abstracta, atque immutabilis Veritas; hoc est autem quilibet locus, Immensitatis progressio, seu participatio quædam, atque umbra; progressio pariter, seu participatio quædam, atque umbra Æternitatis quodlibet tempus. Jam, quod addebant, esse hæc duo Centra in suæ quodque sphæræ qualibet parte; eo facilè declarantur, ut supra etiam planum fecimus, quædam magis reconditæ, & a vulgari intelligentia remotæ cùm Immensitatis, tum Æternitatis proprietates: atque id præcipuè, quod in præsentia quæritur: de quo antequam quidquam, ex hac veterum Zetetarum doctrina, definiam, aut statuam, iis occurro, qui mihi hic possent obijcere: ipsam hanc similitudinem intellectu difficillimam esse: ne cogitari quidem, aut fingi posse ullam istiusmodi sphæram, immensam, interminatam: in quam se injiciens animus, & intendens ita latè, longeque excurrat, ut nullam tamen oram ultimi videat, in qua possit insistere. Enimverò magnitudinis, aut spatii, cujus nullus est terminus, figuram nullam esse: sphæram dici non posse. Ego verò de nomine non disputo: de eo, planè ut libet. Quod ad rem pertinet; si sphæram, aut quasi sphæram

ram

ram cogitando informare non vales, cujus nullus sit extremus ambitus, atque gyros, sed alium semper alius eo major excipiat; sphaeram animo informes certo comprehensam, & conclusam termino. Si Centrum illud in quavis sphaera parte positum intelligere nequis, quod supra statuimus; at punctum ibi certè intelliges: punctum autem quoque, vel si centrum non sit, Immensitatis, atque Aeternitatis instar aliquod, & similitudinem habet. Ut enim ait Anselmus cap. 8. de Incarn. *Punctum simplex, idest, sine partibus, & indivisibile est, velut Aeternitas*. Et puncti quidem progressionem, ac fluxiones quædam, & quasi umbræ sunt linearum; lineis autem rectè assimilantur & loca, & tempora: participationes dividuæ principii individui. Immo verò, quoniam a quovis puncto ad quodvis directæ est via; necesse est in quovis puncto lineas omnes concurrere, quæ aliis punctis omnibus, quotquot ubivis cogitari, aut fingi possunt, respondeant: qui linearum concursus, atque complexio, cum æqualis sit in quolibet puncto; qualemcumque sphaeram constituas, sive certò aliquo tandem, sive nullo determinatam, finitamque extremo ambitu; in ejus singulis partibus, Immensitatis, atque Aeternitatis symbolum aptissimum, & in veteri quidem Investigationis Schola tum Mosaica, tum deinde etiam Christiana vulgatissimum, ac receptissimum habes. Quanquam utriusque hujus, ac reliquarum omnium Dei perfectionum characteres sunt illustriores, atque insigniores in Centro: ac de Centro præcipuè loquuti sunt antiqui illi Sapientes, ut ex iis Dei notionibus faciliè apparet, quas in prima Systematis parte, ex ipsorum magisterio, & disciplina effinximus: *Ipsam Esse: Ipsa Veritas: Ipsam Esse, ut est in sese extra omnia: Veritas extra omnia vera: Totum exemptum: Totum extra Totum*; quibus omnibus, ut eadem planè vis, & sententia subest; sic species est aliqua Centri. Immo illa tandem expressa disertè per Centrum; *Deus est Centrum totius*. Totum verò, ut rectè intelligatur, sicuti nulla est aptior imago, quàm sphaera; ita de veterum Zetetarum sententia, non est ad hoc sphaera quædam cogitanda, quæ ambitu, complexuque suo cuncta coerceat; sed cujus

ius nullus sit ultimus ambitus, atque complexus. Liquet id ex ipsa Totius definitione, quæ apud ipsos istiusmodi erat: *Sphæra intelligibilis, cujus Centrum est ubique, Circumferentia nusquam*. Curandum nobis est igitur, quantum facere, enitque possumus, ut sphæram hanc animo concipiamus. Nam sicut omnis nostra cognitio suspensa est ex sensibus; sic, ut rectè quid intelligatur, maximè laborandum est de imagine illa, ac specie, quæ ad intelligendum adhibetur.

25. His constitutis, promptum jam mihi est ad quæstionem propositam quid, de Ebræorum sententia, respondeam. Nam, etsi Punctum, aut Centrum partes non habeat; nec aliquando esse possit in sphæra movente, nec alicubi in sphæra manente; quin tunc, & ibi sit totum; quoniam tamen sphæra ipse partes habent suas, illa quidem fluentes, hæc autem stantes; centrumque, ut dictum est, est in singulis partibus; non continuè si quid centrum tangit in una quadam sphæra parte, tanget illud & in reliquis omnibus. Aliud est centro toti aliquando, aut alicubi cohærere, & conjungi; aliud verò est eidem cohærere, & conjungi semper, & ubique: nempe & toti centro, & in tota sphæra. Singula igitur puncta & loci, & temporis, eaque, quæ in loco, & tempore sunt, secundum illud esse, quod habent in se ipsis, præsentia physicè sunt alicubi, vel aliquando, unumquodque scilicet in sua propria differentia, & mensura; præsentia, inquam, physicè sunt Centro toti, hoc est, toti Immensitati, & Æternitati divinæ, sed non in tota sphæra: idest, non in toto loci, ac temporis spatio sive vero, sive imaginario, fictoque. Nempe, ut foret aliquid centro physicè præsens & toti, & in tota sphæra; oporteret, idem esse physicè præsens, non uni dumtaxat cuiquam sphærae parti, sed omnibus, quoniam in omnibus centrum est. Puncta verò & loci, quæ sunt partes sphærae manentis; & temporis, quæ sunt partes sphærae moventis, suis quæque spatiis, & intervallis invicem disclusa, discretaque sunt: quapropter, secundum illud esse, quod habent in se ipsis, atque in propria differentia, & mensura, præsentia quidem physicè sunt singula toti centro: quia sphærae, cujus nulla
extre-

extrema ora, ac determinatio est, centrum est in singulis partibus: sed nullum eorum est eidem physice præsens in tota sphaera, hoc est, ubique, & semper. Hoc autem intelligendum dixi de illo *Esse*, quod loca, & tempora, eaque, quæ in loco, & tempore sunt, habent in se ipsis, atque in proprio quodque spatio, intervallo, differentia, mensura: nam, si sermo sit de illo *esse* maxime exempto, quod habent in centro, quoniam quidem in centro, ut sæpe dictum est, sunt radii omnes; secundum hoc *esse* profecto præsentia sunt centro & toti, & in tota sphaera: hoc est, ubicunque, & quandocunque est centrum, quod sanè est ubique, & semper. Verumtamen hæc, si rectè, & castigatè loquendum sit, non præsentia, sed identitas est. Siquidem illud *esse*, quod habent res omnes creatæ extra sese in ipso *Esse*, atque in ipsa incommutabili Veritate, a Deo re non distinguitur. Neque verò hæc doctrina iis repugnat, quæ Thesi superiore tradidimus, cum tertiam divinæ Immensitatis proprietatem ex Zeteticæ Scholæ decretis explicaremus. Fatemur enim, quod ibi diximus, Deum in unaquaque re præsentissimum *esse* universis: ut sit & divina *Æternitas* vitæ interminatæ, & divina Immensitas vitæ in circumscriptæ, in quocunque puncto sive temporis, sive loci tota simul, & perfecta possessio. Verum, ut ibi indicatum est, Deus quandocunque, & ubicunque est, tunc, & ibi est modo prorsus soluto, & exempto a tempore, & a loco: non tanquam pars sphaeræ, sed tanquam centrum. Quo non negamus, *esse* Deum rebus omnibus intimè præsentem: sed iis præsentem dicimus, non ut in ipsis, sed ut in sese: & cum in singulis insit se toto; in singulis dicimus præsentissimum universis. Eo fere pacto, quo, qui docent Deum res creatas cognoscere modo dumtaxat ab iis prorsus soluto, & exempto; non negant, Deum res singulas, ut sunt in se ipsis, penitus cognitæ, ac perspectas, & plusquam comprehensas habere: sed ajunt, eas a Deo cognosci, perspicere, comprehendere, non rebus ipsis, sed Deo veluti medio: ex quo sequitur, ut in singulis intelligat universa. Ac, quemadmodum hi in eo, quod pertinet ad Divinam scientiam, res creatas nihil aliud *esse* dicunt, nisi

meros

meros dumtaxat terminos ; Idem ego , vel potius antiqui Zetetæ de rebus ipsis creatis affirmant in eo, quod pertinet ad Divinam præsentiam . Itaque si de rebus his ipsis , quæ plus aliquid non sunt , quàm meri termini , sermo sit ; eæ , ut sunt in se ipsis , Deo physicè præsentibus non sunt , nisi in propria differentia , & mensura . Utque Dei Immensitati , quæ centrum est sphaeræ moventis non cohæret v. g. Roma , nisi ubi est ; sic Æternitati , quæ centrum est sphaeræ moventis non cohæret v. g. hic Jubilæi annus 1725. , nisi quando est : scilicet , hic quidem toti centro , idest , Æternitati ; illa autem toti pariter centro , idest , Immensitati : sed neque hic , neque illa , in tota sphaera : at in sua propria differentia , & mensura . Quantum his rebus declarandis hæc centri similitudo valeret , vidit utique D. Thomas : eaque usus est præcipuè lib. 1. cont. Gent. c. 66. Utinam verò eam non aliqua tantùm ex parte attigisset , sed totam complexus esset , cujusmodi est in his Scholæ Zeteticæ monumentis , quæ modò interpretor : non esset sanè , quo de ipsius mente dubitare possent recentes Theologi . Sic autem loquitur Angelicus Doctor . *Intelligere Dei successionem non habet , sicut nec ejus esse : est igitur totum simul , semper manens , quod de ratione æternitatis est : temporis autem duratio successione prioris , & posterioris extenditur : proportio igitur æternitatis ad totam temporis durationem , est , sicut proportio indivisibilis ad continuum : non quidem ejus indivisibilis , quod terminus continui est , quod non adest cuilibet parti continui : (bujus enim similitudinem habet instans temporis , quod in sphaera movente non se habet modo exempto , ut centrum , sed est radius , aut radij pars) sed ejus indivisibilis , quod extra continuum est , cuilibet tamen parti continui , sive puncto in continuo signato coexistit : cujusmodi est centrum . Nam , cum tempus motum non excedat , æternitas , quæ omnino extra motum est , nihil temporis est . Rursum , cum æterni esse nunquam deficiat ; cuilibet temporis , vel instanti temporis præsentialiter adest æternitas , quia sphaeræ moventis centrum immobile . Tum , paucis interjectis , *Quidquid igitur , inquit , in quacunque parte temporis est , coexistit æternæ , quasi præsens eidem , etsi respectu alterius partis**

*tis temporis sit præteritum, vel futurum. Æterno autem non potest aliquid præſentialiter coexiſtere, niſi toti: ſed non in tota ſphæra: neque enim, quod quadam parte temporis agitur, ſemper fuit exiſtens. Si vetuſtos hoſce Ebræorum codices, quibus utor, vidiffet, clariùs hic oppidò loquutus fuiſſet: nec tamen hæc ita obſcura, ut ad doctrinam Zeteticam non facilè poſſint accomodari. Quod enim Zetetæ centrum ſphæ-
ræ tum manentis, tum moventis in ſingulis earum partibus conſtituerint, id fecerunt, ut rem oculis magis ſubiicerent. Cæterùm, ſi centrum in hac duplici ſphæra, ut par eſt, ſta-
tuitur modo prorfus exempto ab omni loco, & tempore; æquè ſe habet ad omnia loca, & tempora: ut ſit ſcilicet, & non ſit tam hic, quam ibi; tam nunc, quàm antea, aut poſtea: ubique, & ſemper, modo exemptiſſimo.*

26. *Quæri ſecundò poteſt, quandoquidem veteres Ebræorum Magiſtri infinita duo quædam diverſi generis ſpatia cogitari volebant, alterum manens, ſive aptum manere, cui locus; alterum movens, ſive aptum moveri, cui tempus reſpondeat; cenſerent ne Deum in iis dumtaxat exiſtere geminæ hujus ſphæ-
ræ partibus, quæ veræ ſunt, ac veri, & loci, & temporis rationem habent; an verò in iis etiam, quæ veræ non ſunt: nec locus, ac tempus; ſed quædam quaſi aptitudo, atque capacitas, & loci, & temporis dici poſſunt, & ab Auguſtino lib.7. Confeſſi. c.1. n.1. ſpatioſum nihil, vulgò autem ſpatia imaginaria, nuncupantur? Equidem ſic exiſtiſtimo, apud antiquos Ebræos de quovis planè utriuſque hujus ſpatii, & quaſi ſphæ-
ræ puncto eandem fuiſſe rationem. Ea enim, ut diximus, erat apud illos ejus duplicis ſpatii notio: Sphæ-
ræ manens, & movens, quarum circumferentia nuſquam eſt, centrum ubique. Hæc verò particula ubique non in aliquas tantùm ſphæ-
ræ partes cadit, ſed in omnes: neque enim, quod in eorum Schola axiomata percelebre fuit; ſphæ-
ræ, cujus peripheria nuſquam eſt, centrum eſt ubique; certo aliquo ſphæ-
ræ tractu definiendum, & contrahendum eſt: ſed ita accipiendum, ut in ſphæra, cujus nulla extremitas ſit, punctum quodcunque designes, ibi centrum conſtitui, aut intelligi queat. Hoc verò etiam ratione conſicitur: Ideo enim*

enim sphaera cum manentis, tum moventis centrum ubique ponebant; quod neutri sphaera terminum ponerent: at ejus tractus, qui verò & loco, & tempore continetur, ipforum etiam confessione, certus est terminus: quippe & locus est undique conclusus; & tempus habet initium; ergo, quod in utraque sphaera centrum ubique ponerent, circumscribendum non est iis dumtaxat sphaerae utriusque partibus, in quibus reperitur veri & loci, & temporis ratio: sed planè intelligendum de omnibus. Atque hoc significare voluisse videntur ipsi Zeteticæ Scholæ principes, qui, Deo auctore, & magistro, hæc nobis scripta reliquere: Job. xi. 8. *Excelsior Cælo est &c.* iii. Reg. viii. 27. *Cælum, & Cæli Cælorum te capere non possunt.* ii. Paralip. ii. 6. *Cælum, & Cæli Cælorum, capere eum requerunt.* Isa. xl. 12. *Quis mensus est pugillo aquas; & Cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis &c.* Quem locus explanans Gregorius lib. 2. Moral. c. 8, *Sedi, ait, cui proficet interior, & exterior manet. Cælum palmo metiens, & terram pugillo concludens, ostenditur, quod ipse sit circumquaque cunctis robis, quas creavit, exterior...* eadem scribit hom. 17. in Ezech. Isa. pariter lxxvi. 1. *Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum.* Quem in locum Hieronymus per quæ, ait, ostenditur Deus & forinsecus, & extrinsecus, & infusus, & circumfusus &c. Sed ut Ebræis Zeteticis Christiani consenserint, in promptu mihi foret ex meis adversariis, si res postularet, ostendere: paucos seligam ex præstantioribus. Dionysius cap. 1. de Div. nom. Deum: *immundum, circummundum, supernum, supercælestem:* appellat. cap. 3. *Infitas, quæ omnia excedit, & amplectitur,* & cap. 9. *Magnus, inquit, Deus nominatur, secundum magnitudinem ipsius, quæ extra omnem magnitudinem & superfusa, & superextensa locum omnem continet.* Clemens Alex. 5. Strom. Deum, *comprehendentem dicit omnia, & sinu suo complexum,* similiter ejus auditor Origenes l. 7. cont. Celsum. Hilarius initio lib. 1. *Ut in his cunctis originibus creaturarum Deus intra, & extra, & supereminens, &c.* Athanasius tom. 2. ep. 1. ad Serap. *Ubique est, & extra omnia: implet omnia manens extra omnia.* Ambrosius de Fil. Divin. c. 6. *Qui Cælum manu sua*

sua operit, pugno omnem ambitum mundi claudit &c. & in epist. ad Eph. 3. Non solum implet omnia, sed etiam excedit. Augustinus Conf. l. 7. c. 5. n. 7. Constituebam in conspectu spiritus mei universam Creaturam finitam, & te, Domine, ex omni parte ambientem eam, & penetrantem, sed usquequaque infinitum, tanquam, si mare esset ubique, & undique per immensa spatia infinitum solum mare, & haberet intra se spongiam, quamlibet magnam, sed finitam tamen &c. Ecce Deus: & ecce quæ creavit, & ecce quomodo ambit, atque implet ea. In quibus, quod pertinet ad eam infinitatem, quam modò persequimur nihil corrigendum duxit unquam: cavit tantum in Ep. ad Dard. sæpe cit. c. 4. n. 11. in eo ipso, quod dicitur, Deus ubique diffusus, carnali resistendum cogitationi: ne opinemur, Deum per cuncta diffundi, sicut humus, aut humor, aut aer, aut lux ista diffunditur. Idem l. 11. de Civ. c. 5. cum iis disputans, qui quærebant, cur Deus Mundum tali tempore, & non antea condiderit; ait: an forte substantiam Dei, quam nec includunt, nec determinant, nec distendunt loco: sed de ea, sicut de Deo sentire dignum est, fatentur incorporea præsentia ubique totam, a tantis locorum, extra mundum spatiis absentem esse dicturi sunt; & in uno tantum, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus est, occupatam? Non opinor, eos in hæc vaniloquia progressuros. Quanquam idem tum hic, tum alibi sæpe nec verum locum extra mundi ambitum, nec verum tempus ante mundi effectiorem esse concedit: sed spatiosum nihil. Ex Augustini autem disciplina auctor. lib. de cogn. ver. vit. Ubique, scilicet in omnibus, & extra omnia, est totus, extra omnem locum replens omnia, & Auctor lib. de Specul. c. 2. Capiunt ergo te Cælum, & Terra, quoniam tu impleas ea. An impleas, & restat, quod te non capiunt? Et quo refundis quidquid, impleto Cælo, & Terra, ex te restat? An ne opus habes, ut a quoquam continearis, qui contines omnia? & c. 23. Et ideo interior es, ut omnia contineas: ideo exterior es, ut in-circumscriptæ magnitudinis tuæ immensitate omnia circumcludendo, omnia regas. Per id ergo, quod exterior es, ostenderis esse creator: per id verò, quod interior es, omnia regere, & gubernare demonstraris. Ac ne ea &c, Gregorius l. 16. Moral.

c. 15. *In circumscriptus nanque Spiritus omnia intra semetipsum habet: quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet.* Damascenus l. 1. c. 8. *Divinitatem implentem omnia vocat, & nullius rei complexu coercitam: sed ipsam potius amplectentem omnia, & continentem, & supraeminentem, sine ulla iniquatione substantiis insistentem, & ultra omnia.* Eodem pertinent demonstrationes illæ, quas ex notione Veritatis instituit Anselmus locis sup. cit. Ac demum, quod scribit D. Thomas p. 3. q. 52. a. 3. ad 3. *Omnia loca simul accepta Dei Immensitatem comprehendere nequeunt: immo ipse omnia sua immensitate comprehendit: neque ita est in mundo, ut non sit etiam extra.* Et Quodlib. II. a. 1. *Deus non solum est in iis, quæ actu sunt; sed etiam in iis, quæ imaginatione concipi possunt.* His, aliisque pluribus Patrum testimoniis, quæ hic prætermittimus, illud evinci videtur, Deum Cœli, Mundive ambitu minimè contineri, sed intra, extraque, modo ubique exempto in immensum existere: uti etiam, modo pariter exempto, æternum extitit, antequam conderet tempora. Quod, si quis hic me interroget, ecquo pacto in spatiis illis imaginariis, tum quibus locus, tum quibus tempus respondet; Deum esse censerent Zetetæ; breviter, de illorum sententia respondeam: eo scilicet prorsus modo, quo est in vero ipso & loco, & tempore: modo, ut sæpenumero dictum est, maximè exempto: non ut pars sphæræ, sed ut centrum: non ut ibi, aut tunc, sed ut in se ipso: ita, ut hæc verè pronuntiari possint; quod quidem ad locum pertinet, Deum modò ibi esse, ubi erat, antequam hic mundus existeret, & ubi esset, si existerent infiniti: quippe qui, nec antequam hic mundus existeret, ibi non erat, ubi modò est; nec si infiniti existerent, ibi esset, ubi modo non sit: cum sit in se ipso, & in se ipso manens, in omnibus tum quæ sunt, tum quæ esse possunt, sphæræ manentis partibus sit. Quod autem pertinet ad tempus; Deum ita tunc fuisse, cum verum tempus non erat, uti fuisset, si verum tempus extitisset: quemadmodum hoc veri temporis momento ita est, uti esset, si hoc veri temporis momentum non esset: in se ipso videlicet: atque in se ipso manens,

manens, planèque immobilis, & a tempore exemptus ad ejus omnes partes se habet æqualiter, veluti centrum sphaeræ infinitæ: sic, ut, & sit quia præsentissimus; & non sit, quia exemptissimus, tam hodie, quam heri: quamvis non æquè sit ipsum hodie, ut ipsum heri: quæ partes sunt sphaeræ moventis, & altera quidem est, altera verò præterit: ac singulæ præsentēs physicè sunt toti centro, sed non in tota sphaera, ut est explicatum. Sed de his consule Philonem tract. de Immut. Dei: Dionysium c. 5. de Div. nom. Tertullianum l. 1. cont. Marc. c. 8. Gregorium Nazian. orat. 38. Nyssenum l. 1. cont. Eun. Augustinum l. 9. Conf. c. 10. n. 24. lib. 11. c. 11. n. 13. cap. 13. n. 15. & 16. aliisque innumeris in locis. Lege Properi Epigr. 41. Adi Gregorium Magn. lib. 9. Mor. c. 16. lib. 16. c. 20. lib. 20. c. 23. Isidorum 1. Sent. c. 8. Petrum Dam. Opusc. 36. c. 8. & 15. Bernardum l. 5. de conf. c. 6. & serm. 31. in Cant. Maximè verò Anselmum Monol. c. 20. 22. 24. Prosol. c. 18. De Incar. c. 8. Denique lib. de Concord. præsc. & Grat. ubi *quemadmodum*, inquit, *præsens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco sunt; ita æterno præsentè simul clauditur omne tempus, & quæ sunt in quolibet tempore.* Quam similitudinem iterat in Dial. de Verit. c. ult. Qua probatur, Veritatem ipsam per se subsistentem, hoc est, Deum æquè præsentem esse partibus omnibus sphaeræ moventis, quia prorsus exemptum: eo fere modo, quo se habet ad omnia loca tempus præsens: quod Zetetæ significant, cum dicunt, utriusque sphaeræ manentis, & moventis centrum, id est, Deum esse in singulis partibus, non tanquam partem sphaeræ, sed tanquam centrum: modo scilicet prorsus exempto.

27. Jam brevissimè illud expedio, quod hic tertio solet in quæstionem venire, utrum scilicet aliud quidpiam a Deo Immensum, Æternumve esse, possibile sit. Veterum enim Ebræorum sententiâ, Immensum, Æternumve nec est quidquam, nec esse potest, nisi sit ipsum, ut est in sese, Esse exemptum, atque immutabilis Veritas: seu centrum omnium, cum quæ condita sunt, tum quæ condi potuerunt locorum, ac temporum: siquidem hoc apud ipsos Immensitas, hoc Æternitas erat: totius sphaeræ illa quidem manentis, hæc autem

autem moventis plena in qualibet parte, atque omnibus differentiis exempta possessio: Ipsum autem hoc Esse, hæc Veritas, hoc Centrum est ipse Deus. Nam, quidquid est extra Deum, non ipsum Esse, ac Veritas, ut est in sese, sed ejus progressio, atque umbra: non centrum, sed radius est: veterum igitur Ebræorum sententiâ, nihil, quod Deus ipse non sit, Immensum, Æternumve esse possibile est. Ut Æternitatis definitionem, sic conclusionem hanc e Schola Zetetica egregiè expressit Boethius l. 5. de consol. prof. 6. *Quod igitur, inquit, temporis patitur conditionem, licet illud (sicut de mundo censuit Aristoteles) nec cæperit unquam esse, nec desinat, vitæque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tamen tale est, ut æternum esse jure credatur. Non enim totum simul infinita licet vitæ spatium comprehendit, atque complectitur; sed futura nondum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac possidet, cui nec futuri quidquid abiit, nec præteriti fluxerit, id æternum esse jure perbibetur. Idque necesse est & sui compos præsens sibi semper assistere, & infinitatem mobilis temporis habere præsentem. Unde quidam non rectè, qui, cum audiunt, visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium, nec habiturum esse finem, hoc modo Conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit; aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum esse præsentiam &c. At enim duplicis spatii, seu sphaeræ manentis, & moventis, quæ Zetetæ cogitari volunt, potueruntne partes omnes, illæ etiam, quæ imaginariæ dicuntur, revera existere? Possibilia ne habebantur apud antiquos Ebræos locus verus sine termino, tempus verum sine initio? an verò in absurdis, & adinatis erant? De hoc quidem non habeo, quod satis liqueat: nisi forte satis argumenti sit, iis utrumque visum esse possibile, quod spatia ea duo, manens, & movens, de quibus jam dictum est, sine dubio ponerent infinita. At spatia illa revera nihil sunt? Oppidò nihil sunt: sed *nihil spatiosum*, ut habet Augustinus: locus, ac tempus re quidem ipsa non sunt; sunt tamen, ut ita loquar, aptitudine, & capacitate: iisdemque possunt inter-*

intervallis, partitionibus, dimensionibus notari, & distinguui: vacui enim, ac pleni eadem est mensuræ ratio: nec quidquam interest ad id, de quo agitur, merum ne inane, dumtaxat, an vera res aliqua fuerit, illa manens, & movens infinitas, quam & extra mundum, & ante omnem Cælestium orbium conversionem, de Zetetarum sententia, statuimus. Nam, cujusmodicunque fuerit, si eam nulla veri sive loci, sive temporis circumscriptio exæquare, metiri vel potest; ejusmodi profectò est, in qua quidquid contra Infinitum, quod Categorematicum vocant, acutius, ac firmius excogitarunt recentès philosophi; vel hebetetur, vel infringatur. Sed hac de re tota aliquid apertius dicam in physicis, cum Loci, & Temporis naturam, ex ejusdem Scholæ disciplina, explicabo. Hæc interea de Immensitate, ac de Æternitate Dei: quorum illa est summa: Deum, ut est verum, ipsum Esse in sese, maximè exemptum, nec alligatum ulli cuiquam sive loci, sive temporis differentiæ, æqualiter se habere ad omnia & loca, & tempora: ut sit nimirum in omnibus, & idem quasi non sit, quòd in ipsis est modo prorsus exempto: eo fere modo, quo centrum sphaeræ, seu quasi sphaeræ infinitæ ad omnes sphaeræ partes se habet æqualiter, quòd in unaquaque designari, & constitui potest: estque idem in quovis sphaeræ puncto, & idem quasi non est, quòd est exemptissimum, nempe, non tanquam pars sphaeræ, sed tanquam centrum. Loca verò, ipsa & tempora, ut certis sunt quæque spatiis definita, & comprehensa; quamvis præsentia physicè sint singula toti illa quidem Immensitati, hæc autem Æternitati Divinæ; distant tamen invicem: neque enim singula sunt aut ubique, ut Immensitas; aut semper, ut Æternitas Dei: sed unumquodque in sua propria differentia, & mensura. Eo pariter modo, quo partes sphaeræ supra descriptæ, tametsi centrum singulæ tangunt, nam centrum, ut ponimus, in singulis est; discretæ sunt inter se tamen, quòd toti quidem centro cohererent singulæ, non autem in tota sphaera. Ac Deus, ut est singulis in locis, ac temporibus, non ideo præsens dicitur universis; quòd, ut sunt in se ipsis, & singula loca sint ubique,

que, & singula tempora sint semper; sed primum, quod Deus sit præsens rebus, non ut manens in ipsis, sed ut manens in sese: in se autem æque habet omnia: secundò, quod loca quidem, & tempora sint intra certos modos, ac differentias; Deus verò sit extra hæc omnia: quare singulis in locis, ac temporibus, a loco, & tempore exemptissimus sit: ut autem exemptissimus est, ad omnia & loca, & tempora se habeat æqualiter: &, quod consequens est, in singulis præsens sit universis. Sed hæc hæctenus: recale quæ dicta sunt n. 19. & 25.

PROPOSITIO VII.

Deus Intelligit.

28. **I**ntelligentem esse Deum, iisdem fere argumentis con-
ficebat Investigationis Schola Mosæica, quibus deinde usa est Christiana: rerum scilicet effectione, conservatione, gubernatione. Tum illud addebat ex ipsa Hypothesi proximè ductum, quod, non utcumque Divinam intelligentiam, sed ejus etiam præstantiam, atque excellentiam ostenderet. Sic enim concludebat: Quidquid perfectionis habet ipsum Esse extra se: habet in se quoque: & ita quidem habet in sese; ut, si illud, quod ipsum Esse habet in sese, cum eo conferatur, quod idem habet extra semetipsum; in altero alterius similitudo quædam pertenuis, umbra, vestigium dumtaxat appareat. Cum igitur ipsum Esse, ut extra se est in homine, & in angelo, intelligens sit, ac rerum scientiam habeat; consequens est ipsum, ut est etiam in sese intelligens esse: eamque rerum scientiam habere; ut, quæ est in homine, & in angelo ei comparata, scientiæ vix instar aliquod habeat, ac fere nomen ipsum scientiæ deperdat. Quæ regula est Augustini a nobis tradita, & explicata p. 1. num. 13. & 22. *Deus ipsum Esse se vocari* respondit: ita enim ille est, ut in ejus comparatione ea, quæ facta sunt, non sint. Illi non comparata sunt, quoniam

R

niam

niam ab illo sunt : Illi autem comparata , non sunt , quia-
verum Esse , incommutabile Esse est : quod Ille solus est , est
enim Est . Nominatim verò de scientia Conf. l. 11. c. 4. n. 6.
Scientia nostra , inquit , tuæ comparata , ignorantia est .
Idem , ut vidimus præscribunt nobis reliqui Patres : præci-
pue Cyrillus , & Anselmus citati . Quæ doctrina ducta est ex
antiquis Ebræis , ex quibus etiam Rab. Moses Majem. in
More Nevoch. l. 1. c. 56. ita scripsit . *Ens , vel Existens , &*
reliqua , quæ de Deo dicuntur , ut , Volens , Sapiens , Potens ,
Vivens de Deo , & rebus creatis merè equivocè , & inanis di-
cuntur , non autem analogicè .

29. In eo autem Zetetæ veteres Hominis , & Angeli
scientiam a Dei scientia differre , ac deficere volebant ,
quòd in homine , & in angelo cognitio , imago quædam est
rei cognitæ : nec cognitio est veritas rei ; sed res , si ita se
habet , uti exprimitur , atque enunciat ; Veritas est co-
gnitionis . Contra verò in Deo cognitio , qua res creatas in-
telligit , non est earum imago : sed res ipsæ creatæ ejus quæ-
dam imitationes , atque imagines sunt : nec cognitionis Di-
vinæ veritas est in rebus ; sed in cognitione veritas rerum .
Quam itidem doctrinam adoptarunt Zetetæ Christiani , ut
est manifestum ex iis , quæ supra retuli , cum Zeteticam .
Hypothesim sacrorum Scriptorum auctoritate munirem :
Huc ex iis omnibus revoca , quæ scribit Anselmus Monol.
c. 31. *Omnia hujusmodi verba , quibus res quaslibet mente dici-*
mus , idest , cogitamus , similitudines , & imagines sunt rerum ,
quarum verba sunt : & omnis similitudo , vel imago tanto ma-
gis &c. Quid igitur tenendum de Verbo , quo dicuntur , & per
quod facta sunt omnia ? Erit , an non erit similitudo eorum ? His
ita respondet : Quemadmodum in vivo homine veritas hominis
esse dicitur , in picto verò similitudo , sive imago illius veritatis ;
sic existendi veritas intelligatur in Verbo , cujus essentia sic sum-
mè est , ut quodammodo illa sola sit ; in his verò , quæ in ejus
comparatione quodammodo non sunt , & tamen per illud , & se-
cundum illud facta sunt aliquid ; aliqua imitatio illius summæ
essentiæ perpendatur Satis manifestum est , in Verbo , per
quod facta sunt omnia , non esse eorum similitudinem ; sed veram ,
simplici-

simplicemque essentiam: in factis verò non esse simplicem, absolutamque essentiam, sed verà illius essentia vix aliquam imitationem. Quid quod habet cap. 36. Nulli dubium est, creatas substantias multo aliter esse in se ipsis, quàm in nostra scientia. In se ipsis nanque sunt per ipsam suam essentiam: in nostra verò scientia, non sunt earum essentia: sed earum similitudines. Restat igitur, ut tanto veriùs sint in se ipsis, quàm in nostra scientia; quanto veriùs sunt alicubi per suam essentiam, quàm per suam similitudinem. Cùm ergo & hoc constet, quia omnis creata substantia tanto veriùs est in Verbo, idest, in intelligentia Creatoris, quàm in se ipsa; &c. consequens est, illud inter intelligentiam Dei, & intelligentiam nostram interesse; quòd nostra quidem intelligentia imago quædam, & similitudo sit rei cognitæ; Dei autem intelligentia sit ipsa Veritas rerum. Sed & aliquid repetere libet eorum, quæ supra excripsimus ex D. Thoma. Illud præ cæteris. Sicuti scibilia naturalia sunt priora, quàm scientia nostra, & mensura ejus; ita scientia Dei est prior, quàm res naturales, & mensura ipsarum. 1. p. q. 14. a. 8. ad 3. & illud. Esse Dei est ipsum suum intelligere: & suum intelligere est mensura, & causa omnis alterius esse, & omnis alterius intellectus: & ipse est suum esse, & intelligere. Unde sequitur, quòd non solum in ipso sit Veritas; sed quòd ipse sit ipsa summa, & prima Veritas: q. 16. a. 3. Tum quòd est 1. 2. q. 93. a. 1. ad 3. Ratio intellectus Divini aliter se habet ad res, quàm ratio humani intellectus. Intellectus enim humanus est mensuratus a rebus, ut scilicet conceptus hominis non sit verus propter se ipsum, sed dicitur verus ex hoc, quòd consonat rebus: ex hoc enim, quòd res est, vel non est; opinio vera, vel falsa est. Intellectus verò divinus est mensura rerum: quia unaquæque res in tantum habet de veritate, in quantum imitatur intellectum divinum: & ideo intellectus Divinus est verus, secundum se: unde ratio ejus est ipsa Veritas. Hæc Anselmus, & Thomas ex Augustino, Dionysio Arcop. aliisque antiquis Patribus: ii verò ex Schola Zetetica. Quæ, quoniam eo nituntur omnia, quòd initio positum est, esse Deum, Veritatem ipsam separatam a rebus, per se seque subsistentem: Verum extra omnia vera: Centrum verorum omnium; notiones has primò,

quasi simpliciter collocatas, subtilius, atque distinctius hic persequar: quo de mente Zetetarum veterum dubitari non possit: Christianisque doctoribus in promptu sit, de illorum doctrina, a me hoc Systemate comprehensa, quidquid cuique videbitur, judicare.

30. Veritatem ipsam exemptam, ac per se subsistentem; Verum extra omnia vera; Centrum verorum omnium, cum Deum definiunt Zetetæ; quid intelligi velint, non obscurè significant hac primùm similitudine. Ut enim, inquirunt, si circa punctum aliquod, seu frustulum æris, quod centri instar habeat, faculam aliquam accensam in gyrum quoquoeverfus agas, & circumducas; umbra sphaeram efficiat; nec aliud porro sit ea sphaera tota, quàm punctulum illud, partim quidem, ut est in se ipso, partim verò, ut est extra sese in umbra sui; sic Deus, qui ipsum Essè, & Veritas est; foras quodammodo spectans, seseque extra se fundens, non se ipsum verè, sed similitudinem aliquam sui rerum naturis impertit: eoque suam veluti umbram quoquoeverfus emittente, sphaera Totius existit: quæ nihil aliud est, quàm verum ipsum Essè, ut est in se, & ut est extra se; centrum, & lineæ; veritas, & umbra: Creaturæ quidem lineæ, atque umbræ; Deus autem centrum, ac veritas. His generatim expositis, tum singula percurrunt & loca, & tempora, & angelos, & homines, immo & liberas ipsas eorum actiones, quæ, ut lineæ quædam sunt in sphaera entis, ac sphaera veri, seu quod idem est, in sphaera totius; umbræ sunt divinorum, ut ipsi ajunt, dum metaphoricè de more loquuntur, iisque singulis sua propria veritas exempta respondet in centro: sic, ut in centro possint singula cognosci: & multo quidem melius in centro, quàm in se ipsis: quoniam, quid quæque res sint, ubi sint, quando sint, unde sint, quomodo sint, ac reliquum, quodcunque ipsis accidat, multo melius apparet in centro, in quo ista omnia sunt veritas; quàm in rebus ipsis, in quibus ista omnia sunt umbra. His verò cùm generatim, atque universè, tum sigillatim stabilitis; in explicandis Divinæ scientiæ proprietatibus, atque excellentiis minùs oppidò laborant, quàm cate-

cæteri. Si enim Deus est, Totum extra Totum, idest, centrum Totius; in eoque sunt omnia, non solum ut in causa efficiente; sed etiam, ut in ipsa Veritate per se subsistente; ita, ut quidquid apud nos est in loco, & tempore; apud Ipsum sit exemptum a loco, & tempore; quidquid hic est in esse, quasi adumbrato, ibi sit in esse vero; cum scientia Dei sit ipsemet Deus, quippe qui est simplicissimus, & id omne, quod habet, illud est; sequitur, ut hoc demum sit scientia Dei; exempta scilicet, in seseque ipsa, ac per se sola subsistens Veritas rerum omnium.

31. Age igitur primò: si Veritas intelligens sit, ajunt Zetete, in quo verum cognoscat? Procul dubio, non nisi in se ipsa: quorsum enim Veritas se quærat, extra se ipsam, ac rerum notitiam mendicet ex Falsitate? Deus igitur, quæ prima Divinæ scientiæ dos est, atque excellentia, verum, non nisi in se ipso cognoscit. Quod quidem, ut veteri Scholæ Zeteticæ propior fuit, luculenter expressit Dionysius Areop. cap. 7. de Div. nom. §. 3. *Divina mens*, inquit, *omnia continet cognitione ab omnibus separata, maximè exempta*, si maximè exempta est, res creatæ nihil plus aliquid sunt, quàm nudi termini: pergit verò S. Doctor, *scientiam omnium in se antehabet: sciens, & producens angelos, antequam essent*. Nimirum, quòd, antequam angeli essent, erat in Deo veritas illa exempta, & primaria, qua ex æterno verum fuit, Angelos fore. Tum addit: *Atque hoc, ut opinor, Scriptura docere nos voluit*, cum ait Dan. XIII. 42. *Qui nosti omnia, antequam fiant. Non enim ex iis, quæ sunt, ea quæ sunt addiscens novit divina mens; sed ex se ipsa, & in se ipsa, secundum scientiam, quæ est causa omnium, habet prius cognitionem, & esse rerum, & collecta tenet omnia*. Collecta tenet omnia, tanquam Unitas numeros, ac Centrum lineas. Habet autem cognitionem, & esse rerum in se ipso anticipatum per scientiam: quia scientia Dei est verum ipsum esse rerum, seu veritas, in qua utique veriùs sunt, quam in se ipsis. Concludit autem. *Igitur se ipsam Divina sapientia cognoscens cognoscit omnia: sine materia, quæ materiata sunt; indivisibilibus, quæ indivisa; ac multa, singulariter, in ipso uno omnia*

& *cognoscens*, & *producens*: loquitur fortasse de veritate
 exempta, qua ex æternitate omni verum fuit, res aliquan-
 do extituras: quæ quomodo existat in Deo, melius declara-
 bitur in Syttemate de Deo Trino: certè his illa subjicit:
Scit omnia, tanquam ex se ipso existentia, & quæ in se ipso an-
tea existerint: & non ex existentibus ipsorum cognitionem acci-
piet: sed & his singulis ipsorummet, & aliis aliorum cognitio-
nem largietur... Ita igitur Deus *existentia cognoscit, non scientia*
existentium, sed scientia sui ipsius. Quod ipsum significat
 cap. 5. de Mystica Theol. ubi ait, *Deum non nosse entia, ut*
entia sunt. Nimirum non ratione entis quasi adumbrati,
 cujusmodi est ens prædicamentale, quo res creatæ sunt, &
 dicuntur entia in se ipsis; sed ratione entis veri, quod Dio-
 nysius sæpe vocat supra ens, quodque res procreatæ habent
 extra se ipsas in Centro, hoc est, in ipsa Veritate, quæ
 Deus est. Atque hæc est interpretatio Maximij in Schol.
Quæcunque existunt, inquit, hoc est res creatæ, supra natu-
ram suam extendi propria intelligentia nequeunt. Quare con-
sentaneum est, eas in se ipsis respicientes Divinam ignorare natu-
ram, secundum id, quod est in se ipsa. Sic igitur & natura Di-
вина se ipsam intuens non novit in se ipsa, esse entia secundum
rationem essentia, prædicamentalis, & adumbratæ; hoc
enim significavit iis verbis, quatenus entia sunt; quoniam su-
per omnia entia, & ipsum esse possidet supra omnem essentiam.
 Dionysius, ut a me notatum est par. 1. in fine num. 22. in-
 terdum quidem ait, Deum esse verè, & propriè, non item
 creaturas; interdum verò è contrario, creaturas esse verè,
 & propriè, dicit, secus autem Deum. Quibus, nec secum
 ipse, nec contra nos pugnat: ut enim animadverti loco cit.
 Tam Deum distinguis, &, ut par est, segregas ab omni re
 alia, si, cum Deum verè esse affirmes, quod Deus non est,
 infra rationem veri esse deprimas; quàm, si, cum affirmes
 verè esse res creatas, quod Deus est, supra rationem veri
 esse evehas. Quod & alii quidam Patres usurparunt, & Dio-
 nysius ante alios, locis proximè cit. ad quæ D. Th. lect. 3. *Quod*
dicitur, Deus est sine intellectu, & sine sensu, non est accipien-
dum secundum defectum, sed secundum excessum, quia scilicet
omnia

omnia intelligibilia excedit: sic etiam attribuimus ei irrationale, in quantum est supra rationem; & attribuimus ei imperfectionem, in quantum est perfectus super omnia, & ante omnia, & attribuimus ei, quod est caligo impalpabilis, & invisibilis; in quantum est lumen inaccessibile, vel excedens omne lumen, quod a nobis videri potest vel per sensum, vel per intellectum. Quod autem facit ad rem presentem, pergit Angelicus Doctor in iisdem scholiis. Divina mens omnia cognoscendo continet per cognitionem separatam ab omnibus &c. primò in se habens omnem scientiam, quàm omnia esse habeant, sicut prius habuit notitiam Angelorum, quàm angeli fierent, & prius etiam intus in sui dispositione produxit angelos (dispositio, atque ordo rerum, est verum illud esse, quod exemptum res omnes habent in Centro, ut infra dicemus) & omnia alia, quàm in propriis naturis essent . . . quia . sicut supradictum est in cap. de Ente, in ipso Esse divino præexistit omne esse . . . sicut lumen, si esset cognoscitivum, per se ipsum cognosceret tenebras, non aliunde, accipiens tenebrarum cognitionem, quàm a se ipso. Comparatur autem Deus ad creaturas, sicut lumen ad tenebras, propter deficientiam creaturarum a Divino lumine &c. Doctrinam hanc Zeticam a Dionysio acceptam propriis etiam operibus Angelicus Doctor intexit. p. 1. q. 14. a. 5. in corp. Deus se ipsum videt in se ipso, quia se ipsum videt, per essentiam suam. Alia autem a se videt non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso. Zeteticæ Veritatem vocant, quod hic S. Thomas vocat similitudinem. Cæterum & ipsemet Angelicus Doctor q. 2. de Verit. ar. 11. ad 1. ex Dionysii disciplina fatetur, Deum nullo modo similem creaturis dicendum esse: sed creaturas similes posse dici Deo . . . quia homo non dicitur suæ imagini similis, sed e converso. Quod habet etiam in 1. sent. d. 19. q. 1. a. 2. Quandoque, ait, qualitas aliqua est propriè, & plenè in uno: & in alio est quadam tantum imitatio illius, secundum aliquam participationem: & tunc illa qualitas non dicitur utriusque, sed ejus tantum, quod eam plenè possidet. Et tunc illud, quod non plenè habet, dicitur simile ei, quod plenè habet, & non è converso: ut si dicamus, quod pictura est similis homini, & non è converso. Non enim

enim

enim dicitur, quod homo sit similis suae imagini propriè loquendo. Item d. 35. r. 4. ad 6. & d. 48. ar. 1. ad 4. & q. 2. de Pot. ar. 1. Nunc ad propositum. Quæst. 2. de Ver. ar. 3. ad 5. ita loquitur: aliquid intelligitur dupliciter, uno modo in se ipso, quando scilicet ex ipsa re intellecta, vel cognita formatur acies intuentis; alio modo videtur aliquid in altero, quo cognito, & illud cognoscitur, Deus ergo se ipsum tantum cognoscit in se ipso, alia verò in se ipsis cognoscit, sed cognoscendo essentiam suam: & secundum hoc Phil. dixit, quòd Deus tantum se ipsum cognoscit, cui etiam consonat dictum Dionysii 7. ca. de div. nom. Deus, inquit, existentia cognoscit, non scientia, quæ sit existentium, sed, quæ sit sui ipsius. Quæ D. Thomas non solum didicit ex Dionysio, sed etiam ex Ambrosio, cujus illud est cap. 1. in Symb. Licet omnia caelestia, & terrestria, ac minima quæque perspiciat Deus, nihil tamen extra se intelligere, sed singula in se intueri dicitur. Inprimis verò ex Augustino, qui lib. 5. de Gen. ad lib. c. 15. n. 33. In qua vita, inquit, vidit omnia, quando fecit, & sicut vidit ea, ita fecit: non præter se ipsum videns; sed in se ipso ita enumeravit omnia, quæ fecit... utique ibi meliora, ubi veriora... nihil horum, quæ fecit existens, & omnia primitus habens &c. & lib. de 83. Qu. q. 46. n. 2. ait: Non enim extra se quidquam positum intuebatur, ut secundum id constitueret, quod constituerebat. Nam hoc opinari sacrilegum est; præterea in undecimo libro de Civ. c. 7. duplicem cognitionem distinguit, matutinam, & vespertinam his verbis. Cognitio creaturæ in se ipsa decolorior est, ut ita dicam, quàm, cum in Dei sapientia cognoscitur, velus in arte, qua facta est. Decolor est, Augustini sententiâ, cognitio illa, qua res in se ipsis cognoscuntur: ac propterea a Deo removenda. In eandem sententiam cap. 29. loquens de Angelis. Ipsam quoque, inquit, Creaturam melius ibi, hoc est, in sapientia Dei, tanquam in arte, qua facta est, quàm in ea ipsa sciunt: ac per hoc & se ipsos ibi melius, quàm in se ipsis. Tum paucis eandem sententiam persecutus ita concludit: Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, ubi habent causas, rationesque suas, idest, secundum quas facta sunt, incommutabiliter permanentes; aliter in se ipsis; illic

illic clariore, hic obscuriore cognitione, velut artis, atque operum. Tandem lib.6. del' Trini. c. 19. p. 11. Verbum Dei nominat, artem quamdam omnipotentis, atque sapientis Dei, plenam omnium rationum viventium incommutabilem: & omnes unum in ea, sicut ipsa unum de uno, cum quo unum. Ibi novit omnia Deus, quæ fecit per ipsam: & ideo, cum decedant, & succedant tempora, non decedit aliquid, vel succedit scientiæ Dei. Eandem doctrinam nobis repræsentat Anselmus Monol. c. 9. & 33. præcipue vero 34. ubi illa: Quidquid igitur factum est, siue vivat, siue non vivat, aut quodcunque sit in se, in illo est ipsa vita, & veritas. Quoniam autem idem est summo spiritui scire, quod intelligere, siue dicere: necesse est, quod eodem modo sciat omnia, quæ scit, quo ea dicit, aut intelligit. Quemadmodum igitur omnia sunt in Verbo ejus vita, & veritas, ita sunt in scientia ejus. Hinc illud, quod supra etiam citatum est: Creatæ substantiæ multo aliter sunt in se ipsis, quam in nostra scientia. In se ipsis nanque sunt, per ipsam suam essentiam: in nostra verò scientia, non sunt earum essentia, sed earum similitudines. Restat igitur, ut tanto veriùs sint in se ipsis, quàm in nostra scientia; quanto veriùs sunt, alicubi per suam essentiam, quàm per suam similitudinem. Cum ergo & hoc constet, quia omnis creata substantia tanto veriùs est in Verbo, & intelligentia Creatoris, quàm in se ipsa; quanto veriùs, est ipsum Esse, & Veritas, quàm ejus adumbratio; dubium esse non potest, quin Deus, ut ait Augustinus, nihil extra se positum intueatur. At enim rerum omnium creaturarum, quippe quæ radii quidam sunt in sphaera Totius, duplex est esse: sunt enim in se ipsis, & sunt in centro: æquum est igitur eas a Deo, qui perfectissimè intelligit, & in se ipsis, & in centro cognosci: aliquid igitur etiam extra se positum intuetur. Ego verò, quod ex Schola Zetetica nuper asserui, Deum non nisi in se ipso vera cognoscere, non ita accipi volo, quasi res singulas, cujusmodi in se sunt, non perfectè intelligat: sic enim etiam D. Thomas Augustini locum interpretatur p. 1. q. 14. ar. 5. ad 1. dicendum, quod verbum Augustini dicentis, quod Deus nihil extra se intuetur, non est sic intelligendum, quasi nihil, quod sit extra se intueatur, sed quia id, quod

est extra se ipsum, non intueatur, nisi in se ipso. Illud igitur dumtaxat affirmo, res creatas, Divini contuitus, atque intellectus, nihil plus esse, quam terminos: rationem formalem cum subjectivam, ut ajunt recentes theologi in scholis, tum objectivam; cur intelligantur, ab ipsis removeo, in Deoque totam repono. Quamvis enim, ut rectè objiciebas, sint & in se ipsis; & in centro; quia tamen, ex Zetetica Hypothesi, Esse non distinguitur, sed ejus tantummodo quasi status, quod Catholicè explicare conatus sum p. 1. n. 1. & 22. idest, illud idem, quod sunt in se ipsis, sunt in centro, nimirum in mente Dei; sed in se ipsis habent esse quoddam falsum, & quodammodo adumbratum; in centro autem habent, ut Augustinus loquitur *esse verum, esse sincerum, esse germanum*; ideo in centrum ipsum, quod earum Veritas est, referenda est illa ratio, qua intelliguntur, & quæ quodammodo cognitionem movet. Nec verò mihi nunc illud opponas, quod, ex Ebræorum itidem disciplina, dictum est a me non semel, res creatas, ut duplex est earum esse, sic duplicem etiam veritatem habere, abstractam quidem, atque immutabilem in centro; contractam verò, atque mutabilem in se ipsis; quo nempe non status tantummodo, sed Esse, & Veritas planè distinguitur. Ne, inquam, id mihi opponas: nam profectò, nisi antiquos illos Zeteticæ scholæ magistros tam planè stupidos facis, ut non modò non coherentia inter se dixerint, sed etiam prorsus contraria; id ita est intelligendum; ut duplex quidem rerum omnium esse, ac veritas sit: duplex, inquam, sed statu tantum, modoque, & quasi habitudine. Quod quale sit, liquet exemplo picturæ, vel statuæ: Moses enim v. g. non distinguitur, aut dividitur ullo pacto: sed ipse ille idem, qui est in se ipso, est quodammodo extra se ipsum in sua imagine: in se ipso quidem verè, extra se autem falsò. Non absimili planè ratione, creata res quælibet non alia est in se ipsa, alia verò in mente Divina: sed aliter est in mente Divina, aliter in se ipsa: in mente Divina quidem, est vita, & veritas, hoc est, esse immutabile, exemptumque & loco, & temporis; in se ipsa autem, mors, & umbra, hoc est, esse mutabile

bile illigatum & loco, & tempori. Porro, cum illud idem prorsus, quod est extra centrum in statu umbræ, sit etiam in centro in statu lucis; hoc Ebræi veteres cognosce a Deo volebant, ratione hujusce status, non autem ratione illius: quæ nempe lux, & veritas; non quæ umbra, & falsitas est. At instas, urges: res creatæ, nihil ne sunt in se ipsis? Minime verò. Quid igitur sunt in se ipsis? Sunt illud ipsum, quod sunt in mente Dei: sed id, quod sunt; in mente Dei quidem est re, & veritate; in ipsis autem similitudine tantum, & quadam veluti adumbratione. Quid igitur; Abraham, Isaac, Jacob umbræ hominum erant? Haud quam sanè. Veri homines erant, ut jam supra responsum est: sed hoc est verus homo, figura quædam, simulacrum, figmentum ejus esse, ac veritatis, quæ ipsi respondet in centro. Atque, ut Scholæ Zeteticæ placet, hoc est universè, quidquid est; in esse quidem mutabili, Umbra veritatis suæ; in esse autem immutabili, umbræ suæ Veritas. At umbras has in se ipsis a Deo cognoscere Zeteticæ putarunt? Utique, cognosci: sed ratione lucis, hoc est, veritatis. *Lux enim, dicebant ii, ex iisque Dionysius, non aliunde, quàm ex luce tenebras novit.* Unde illud D. Thomæ supra relatum: *lumen, si esset cognoscitivum, per se ipsum cognosceret tenebras.* Atque id genus cognitio, rerum, ut in se ipsis sunt, cognitio dici potest, D. Thomæ sententiâ: modò res intelligas, ut sæpe dictum est, nihil plus esse, quàm terminos: sic enim habet Angelicus Doctor q. cit. a. 6. in fine corp. *Deus non solum cognoscit res in se ipso, sed per id, quod in se ipso continet res, cognoscit eas in propria natura: & tanto perfectius, quanto perfectius est unumquodque in ipso.* At, quòd res sint meri termini cognitionis Divinæ, quæ probabant Zeteticæ? Rei hujus hæc primò ab iis est adhibita ratio, quam supra ostendi: ipsa scilicet Veritatis dignitas, & natura: cui enim ex se ipsa apta sunt omnia, quæ ad perfectissimam, atque absoluteissimam rerum scientiam sunt necessaria; eam indecorè, atque absurdèingas, aliud quidpiam a se ipsa de re ulla interrogare, & consulere: extra se verum inquirere: & quodammodo emendicatis uti intelligendi rationibus. Deinde,

de, quod quidem minus speciosum, ac splendidum est; sed firmum, & solidum magis: Deus, aiebant, ut positum est, est ipsa Veritas rerum, ab iis penitus exempta, & abstracta: si igitur scientia Dei est hæc ipsa Veritas; ab iisdem, pariter est penitus exempta, & abstracta: quare nec eas respicit, nisi tantum, ut terminos. Præterea, quod tamen fere idem est: 'Esse maxime exempti propria intelligendi ratio est maxime exempta: ergo non, nisi modo maxime exempto, res intelligit: &, quod consequens est, non nisi in se ipso. In hoc autem, uti etiam in reliquis, sibi mirè cohærent. Nam, si Deus, ut jam est demonstratum, est quidem ubique, & semper, sed, modo maxime exempto; quia nempe locis, & temporibus omnibus præsentissimus est, non ut in illis, sed ut in se ipso; sic etiam res creatas prorsus omnes intelligit: nec solum universas, sed etiam singulas: modo tamen maxime exempto: quod nimirum eas non in ipsis, sed in se dumtaxat intelligit. Atque hoc illud est, quod horum omnium in Schola Investigationis, erat notio simillima, iisdemque insignita, atque expressa symbolis: Nam, si Immensitas, & Æternitas, apud antiquos Ebræos, sunt; totius spheræ, hæc quidem moventis, illa verò manentis, plena, perfectaque, in singulis ipsarum partibus, & maxime exempta possessio; id, eorundem definitione, est Dei scientia; totius spheræ veri plena, perfectaque in quolibet vero, & maxime exempta possessio. Porro Veri, pariter, ut Entis, ac Totius, erat ea notio metaphorica; spheræ intelligibilis, cujus Centrum est ubique, Circumferentia nusquam. Centrum autem, ut in spherâ Entis, ipsum Esse; sic in spherâ Veri, ipsam Veritatem ponebant. Quæ Veritas exempta, per seseque subsistens, cum sit ipsamet scientia Dei, ex eo sic concludebant; Deum, ut in singulis est universa; sic in singulis universa cognoscere: ac duo hæc eodem fundamento niti; Deum scilicet, & esse in rebus, & eas cognoscere modo prorsus exempto, nempe in se ipso. Permirum verò est, ut hæc, quæ de scientia Dei modo disputavimus, ex Schola Zetetica; non solum Christiani Patres, ut vidimus; sed schola etiam Platonica adsciverit, atque

atque adoptarit. Plotinus Enn. 5. l. 9. c. 5. de mente Divina ita loquitur: *si quid intelligit, a se ipsa intelligit: si quid habet, a se ipsa habet. Quod, si a se ipsa, & ex se ipsa intelligit; ipsamet est ea, quæ intelligit: nempe esse ipsum exemptum, ac veritas rerum.* Pergit autem: *aut enim alibi existentia illa intelligit; aut in se ipsa: ut quæ idem, atque ipsa sint. Alibi porro ut sint, fieri non potest. Ubi enim erunt? Quare, & se ipsum, & in seipso oportet esse: non enim in sensibilibus erunt, ut aliqui existimant: nam unumquodque primum, non sensibile est. Quæ enim in his forma, in materia simulacrum est entis, non verum, atque germanum ens.* Mox & illam rationem subicit: *Præterea si necesse est, mentem esse universi hujus artificem, illa ceterò, non ista, quæ in eo, quod nondum est, existunt, intelliget; ut ipsum producat. Igitur ante mundum illa sint, oportet; non tamquam figura impressa ab aliis; sed, ut archetypa, & prima, & ut ipsa mentis substantia.* Sed locum hunc concludat Alcinoüs, qui libri illius, quo Platonica dogmata complexus est, cap. 10. ita scribit: *Cum sit prima mens omnium præstantissima; oportet præstantissimum etiam intelligibile illi esse propositum. Nihil autem potest habere se ipsa præstantius. Seipsam igitur, & sui ipsius notiones semper intelligit.*

32. Hæc hætenus: nunc, quæ alia est Divinæ scientiæ dos, & præstantia, ut scilicet causa sit rerum omnium; eam quo pacto explicarent antiqui Investigatores, paucis expono. Nobis enim id ipsum ferme in hanc rem tradiderunt, quod p. 1. q. 14. a. 8. ad 3. scriptum a S. Thoma supra exhibuimus: Cognitionem Dei ita se habere ad res cognitās, sicuti res ipsæ cognitæ se habent ad cognitionem nostram: ut, quemadmodum res cognitæ sunt causa, & mensura cognitionis nostræ, cognitio autem nostra est earum imago; sic cognitio Dei causa sit, & mensura rerum cognitarum, res verò ipsæ cognitæ ejus quædam dumtaxat imagines sint. Id autem ea ratione planum faciebant: Scientia Dei est ipsum Esse, ut est in sese: hujusce autem scientiæ termini, hoc est, res creatæ, sunt Esse, ut est extra se ipsum: cum igitur, ut habet Hypothesis, ipsum Esse in semetipso sit Veritas, extra se au-

se autem imitatio, atque umbra; nec ex imitatione, atque umbra sit Veritas; sed contra, ex Veritate sit imitatio, atque umbra; sequitur, res creatas in scientia Dei Veritatem esse; in se ipsis imitationem, atque umbram: nec ex eo, quod sunt in se ipsis esse in scientia Dei; sed ex eo, quod sunt in scientia Dei esse in se ipsis: ut non ipsæ res scientiæ, sed ipsarum rerum causa, & mensura sit scientia. Veterum Investigatorum vestigiis hac etiam in re insistent Zetetæ Christiani. Dionysius cap. 7. de div. nom. *tam sapientiæ, inquit, ipsius universæ; tum mentis universæ, & rationis, & sensus universi, divina sapientiæ & principium, & causa, & productrix, & perfectio, & præsidium, & terminus dicitur.* Quo in loco Maximus, ut aliquid suboscuro tradit, cum cile illud exemptum, quod res habent in Deo, ab ipsa earum notione distinguit, quod quidem cognitione fieri posse non nego; sic illud disertè affirmat; *catenus intelligit entia, quatenus se ipsum intelligit... ipsa enim Dei notio eorum, quæ sunt, est productio; ostenditque clarissimè, Dei sapientiæ causam esse res omnes antecedentem; neque ab illis originem capere, sed eas potius ab illa, tanquam a causa proficisci.* Nec minus clarè Augustinus: nam primum lib. 7. Conf. c. 4. n. 6. *Et quid, inquit, improvisum tibi, qui nosti omnia, & nulla natura est, nisi quia nosti eam?* Deinde l. 12. c. 38. n. 53. *Nos itaque ista, quæ fecisti videmus, quia sunt? Tu autem, quia vides ea, sunt. Et nos foris videmus, quia sunt, & intus, quia bona sunt; tu autem ibi vidisti facta, ubi vidisti facienda.* Nempe in ipsa eorum Veritate exempta, ac per se subsistente, qua verum primariò est, non solum quid quæque res sit, sed ubi, & quando futura sit, ut supra indicavimus. Præterea Augustinus idem tract. 37. in c. 8. Johan. n. 8. *Non enim, inquit, quia fecit, didicit, sed, quia novarat, fecit. Nobis, quia facta sunt, nota sunt: illi, nisi nota essent, facta non essent.* Item lib. xi. de Civ. c. 10. n. 3. *Ceterum dictus est in scripturis sanctis Spiritus sapientiæ multiplex, eo quod multa in se habeat: sed quæ habet, hæc & est, & ea omnia unus est... Ex quo occurrit animo quiddam mirum, sed tamen verum, quod iste mundus nobis notus esse non posset, nisi effecti*

esset ; Deo autem , nisi notus esset , esse non posset . Nec non lib. 6. de Trinit. c. 10. n. 11. primus , ac summus intellectus &c. Facit autem maximè ad id , quod ago , quod scripsit lib. 15. c. 13. n. 22. in hæc verba : *Nec ista ex aliquo tempore cognovit , ut nosset : sed futura eterna tempore alia , atque in his etiam , quid , & quando ab illo petitori fueramus , & quos , & de quibus rebus , vel exauditurus , vel non-exauditurus esset , sine initio ante præscivit . Universas autem creaturas suas , & spirituales , & corporales , non , quia sunt , ideo novit ; sed ideo sunt , quia novit . Non enim nescivit , quæ fuerat creaturus . Quia ergo scivit , creavit ; non quia creavit , & novit . Nec aliter ea scivit creata , quam creanda : non enim eas scientiæ aliquid accessit ex eis : sed illis existentibus , sicut oportebat , & quando oportebat , illa mansit , ut erat .* Augustini sententiâ , universas creaturas suas , atque in his etiam quid , & quando ab illo petitori fueramus , & de quibus rebus futurum erat , ut exaudiremur , non , quia sunt , ideo novit Deus ; sed ideo sunt , quia novit : excepto quidem peccato : siquidem , ut ait ipse lib. 5. de Civ. c. 10. n. 2. totaque simul Schola Zetetica cùm Mosaica , tum Christiana . *Non ideo peccat homo , quia Deus illum peccaturum esse præscivit : immo ideo non dubitatur ipsum peccare , cum peccat , quia ille , cujus præscientia falli non potest , non fatum , non fortunam , non aliquid aliud , sed ipsum peccaturum esse præscivit .* Nimirum peccati ratio est maximè dispar : nam res cæteræ sunt in Deo , & verius quidem in Deo , quàm in se ipsis : secus autem peccatum , quod , quia ab ipso Esse , & Veritate deficit , ideo peccatum est . Sed hæc infra : nunc quod erat propositum . Augustinum imitatus est Boethius , apud quem l. 5. de Consol. prof. 3. ita legimus : *Jam verò , quàm præposterum est , ut æternæ præscientiæ temporalium rerum eventus causa esse dicatur ? Quid est autem aliud arbitrari , ideo Deum futura , quoniam sunt eventura , providere , quàm putare , quæ olim acciderunt , causam summæ illius esse providentiæ ?* Tum Prof. 6. *Quam comprehendendi omnia , visendi-que præsentiam , non ex futurarum proventu rerum , sed ex propria Deus simplicitate sortitus est . Ex quo illud quoque solvitur , quod paulo ante posuisti , indignum esse , si scientia Dei*

can-

causam futura nostra præstare dicantur. Hæc enim scientiæ vis præsentaria notione cuncta complectens, rebus modum omnibus ipsa constituit, nihil verò posterioribus debet. Qua ultima particula non veræ dumtaxat causæ rationem, sed omnem prorsus, ut Schola loquitur, prioritatem rebus a Deo cognitis, ac prævisis adimere videtur. Augustinum præterea imitatus Gregorius M. cum scripsit lib. 20. Moral. c. 23. Nam & quæque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur, quia sunt: sed ideo sunt, quia videntur. Imitatus Anselmus, qui Monolog. cap. xi. de Dei, creatique cujuspiam artificis scientia loquutus, iisque simul comparatis, ita concludit: Quapropter ea, quæ per illam creata sunt, omnino non sunt aliquid, quod non sunt per illam. Quæ verò per ipsam sunt, penitus non essent, nisi essent aliquid, quod non sunt per ipsam. Idem, quod spectat ad malum, eam reddit rationem, quam supra attigimus: sic enim scribit q. 1. de conc. præsc. & lib. arb. c. 7. Si Deus a rebus habet scientiam; sequitur, quod illæ prius sint, quàm ejus scientia, & sic a Deo non sint, a quo nequeunt esse, nisi per ejus scientiam. Si verò quæcunque sunt, a scientia Dei sumunt essentiam; Deus factor est, & auctor malorum operum... Hæc autem quæstio facillè solvi potest, si prius cognoscitur bonum, quod est justitia, verè aliquid esse; malum verò, quod est injustitia, omni carere existentia. Quod in tractatu de casu diaboli: & in libello, quem de conceptu virginali titulavi, apertissimè monstravi. Non enim est injustitia qualitas, aut actio, aut aliqua essentia, sed tantùm absentia debitæ justitiæ; nec est nisi in voluntate, ubi debet esse justitia. Sed Augustinum imitatus præ cæteris Thomas Aquinas, qui p. 1. q. 14. a. 8. ad 1. refellit, seu potius in alium sensum ab eo, quem præsefert perducere nititur, quod scripsit Origen. super epist. ad Rom. Non propterea aliquid fore, quia id scit Deus futurum, sed, quia futurum est, ideo sciri a Deo, antequam fiat. Loquutumque dicit Origenem, considerata solius scientiæ ratione: quæ, ut mera scientia est, utique efficientiam, efficacitatemque non habet, nisi adjungatur voluntas: quæ accedere intelligitur, nostro cogitandi more, ubi scientia sit veritas rei: nec veritas qualiscunque, sed qua verum sit abstractè,

abstractè, & primariò, rem extitutam : ut infra explicabimus. Scribit verò Angelicus idem Doctor in eodem art. ad 3. *sicut scibilia naturalia sunt priora, quàm scientia nostra, & mensura ejus; ita scientia Dei est prior, quàm res naturales, & mensura ipsarum* 1. 2. q. 2. a. 3. c. *Res cognita aliter comparatur ad cognitionem Divinam, & aliter ad cognitionem humanam. Humana enim cognitio a rebus cognitis causatur: sed Divina cognitio est causa rerum cognitarum.* Idemque scribit in 1. sent. d. 19. q. 5. a. 2. ad 2. d. 39. q. 1. a. 2. ad 2. lib. 1. cont. Gent. c. 61. n. 6. cap. 62. n. 4. cap. 65. n. 6. & 8. de Pot. q. 3. a. 17. ad 19. & 29. q. 7. a. 10. ad 5. & alibi passim: nempe in quæstionibus de Veritate, de Anima, Quodlib. &c.

33. Quæres hic autem, utram Dei scientiam, rerum causam esse censuerint Zetetæ; scientiamne tantùm intelligentiæ simplicis, quam dicimus; an verò scientiam quoque visionis? Nam primæ est res ordinare, ac disponere; & voluntatem Divinam quodammodo regere: eo fere pacto, quo architectandi usum, & operis institutionem ars illa, quæ est in artificis mente, gubernat, ac dirigit. Posterioris autem est res easdem a Deo jam decretas, & constitutas, & ratâ aliquâ temporis parte extrahendas e nihilo, quasi existentes, ac præsentem ex omni æternitate intueri. Rectè ista distinguis: sed de Zetetis quidem Christianis tibi jam in promptu est, quid judices: inter ipsorum enim testimonia hic modò a nobis allata, ut aliqua sint, quæ sola simplicis intelligentiæ scientia, sine ulla violentia, definias; aliqua certè ita contrahi, & coarctari non posse videntur. Quod verò pertinet ad Zetetas Ebræos, ii profectò distinctionis hujus, seu scientiæ duplicis, quod quidem detegere potuerim, non meminere. Duplex Totum, Veritatis alterum, alterum Adumbrationis Schola Zetetica ponit: Totum extra Totum, dicit Deum, qui Veritas est, & in sphæra Totius se habet, ut centrum: Totum ex Toto, dicit res creatas, quæ adumbratio sunt Veritatis, & in sphæra Totius se habent, ut radii, seu lineæ. Tum esse illud exemptum, quod res creatæ habent in Centro, hoc est, in Veritate ipsa per se subsistente; pro diversitate terminorum ipsorum, quos

T

respi-

respicit, qui noster est intelligendi modus, cogitatione distinguit. Sic quidem, ut non modò veritatem Angeli, a veritate Hominis; sed etiam veritatem unius sive Angeli, sive Hominis, a veritate alterius cogitando passim Zeteta dividant. Quin etiam veritates has ipsas hoc pàlo in centro discretas, mente, & ratione subtilius iterum perscant: easque interdum quidem Dei notiones, prævisiones, contuitus, interdum verò Dei voluntates, prædestinationes, decreta nuncupant. De his Veritatibus scriptum reliquit Dionysius c. 5. de Div. nom. §. 8. *Exemplaria verò dicimus, esse rationes in Deo substantificas rerum, & singulariter ante existentes, quas Divinus sermo vocat prædestinationes, seu prædefinitiones, & Divinas, atque bonas voluntates rerum desinitrices, & effectrices, secundum quas, qui est supra substantiam, omnia que sunt prædefiniit, & produxit. In uno enim, ut sæpenumero dictum est, omnia que sunt, præbabet. De iisdemque veritatibus loquutus Damascenus orat. 3. de Imag. cap. 3. in hæc verba: Imaginum genus alterum est notio illa, quæ in Deo est, rerum futurarum, nempe consilium ejus æternum, quod semper se habet eodem modo. Deus enim immutabilis est, & consilium ejus principio caret. Quo quidem consilio, quæ ipse ab æternitate constituit, tempore fiunt præfinito. Notiones enim, seu præfinitiones rerum singularum in Deo, sic enim eas S. Dionysius nominat, sunt imagines, & exemplaria eorum, quæ ab ipso sunt profectura. In ejus enim consilio expressæ continebantur formæ, atque imagines rerum, antequam fierent, quæ quidem ab ipso præfinitæ, & sine dubitatione erant futura. De iisdemque in eadem fere verba loquutus Petrus Damiani opuscul. 36. c. 2. ait enim: Voluntas quippe Dei omnium rerum sive visibilium, sive invisibilium causa est, ut existant: adeo ut condita quæque, antequam ad formarum suarum visibiles procederent species, jam veraciter, atque essentialiter, viverent in sui Opificis voluntate. Tum illud interpretans in hanc ipsam sententiam, quod est Apocalyp. iv. 11. Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt; ita loqui pergit: Prius dicitur, quia erant, & postmodum fuisse creata: quia, quæ foris expressa sunt per conditionem operis, jam intra erant in providentia,*

& con-

& consilio creatoris. Porro veritates hæ universæ, sive, ut ita loquar, simplex, atque individua veritatum istarum omnium complexio, quas aliquando quidem notiones, aliquando autem voluntates appellant Zetetæ; ea demum est, dispositio, descriptio, distributio, series, atque ordo rerum, cujus sæpissimè meminerunt: ac de quo plura tradidit ex ipsorum disciplina Augustinus in libris de Ord. illa præcipuè l. 1. c. 7. n. 17. *Deus verè amat Ordinem ... ab ipso manat, & cum ipso est*. & cap. 10. n. 28. *Ordo est, per quem aguntur omnia, quæ Deus constituit*. Nempe in ordine efficacia summa: quia, nostro intelligendi more, complexio quædam est earum veritatum, quibus ex omni æternitate abstractè, & primariò verum fuit, quid quodque futurum esset in tempore, ubi, quando, quibus causis proximis, liberisne, an necessariis, quibus adjunctis, & circumstantibus, exiturum: quæ omnia, si non ita essent in tempore, uti fuerunt in æternitate; neque status hic noster, qui status est temporis, status esset adumbrationis; neque status Divinus, qui status est æternitatis, status esset veritatis: quæ sunt contra Hypothesim, jam stabilitam. Hinc Augustinus l. 2. c. 19. n. 51. *Promittitur nobis, inquit, adspèctus pulchritudinis, cujus imitatione pulchra, cujus comparatione facta sunt cætera. Hanc quisquis viderit, quando eum movebit, cur alius optans habere filios non habeat, alius abundantes exponat, alius oderit nascituros, diligat alius natos. Quomodo non repugnet, nihil futurum esse, quod non sit apud Deum, ex quo necesse est Ordine omnia fieri, & tamen non frustra Deum rogari*. In quam sententiam egregiè dictum a D. Thoma p. 1. q. 22. a. 4. *Divina providentia quibusdam effectibus præparavit causas necessarias, ut necessariò evenirent; quibusdam verò causas contingentes, ut evenirent contingenter, secundùm conditionem proximarum causarum ... In hoc est immobilis, & certus Divinæ providentiæ Ordo, quoddam ea, quæ ab ipso providentur, cuncta eveniunt ea modo, quo ipse providet, sive necessariò, sive contingenter*. Sed nos perpetuus iste consensus Christianorū Patrum cum veteri Schola Zetetica longè a proposito abripit: illuc, unde digressi sumus, revertamur. Veritatem ipsam exemptam, ac per se subsistentem,

tem, ut ejus est multiplex ad res omnes respectus, multifariam quidem Schola Zetetica vetus distinxit, eamque variis notionibus, appellationibusque distinctam reperies, cum in aliis ejus Scholæ monumentis; tum in his ipsis libris symbolicis, quibus præcipuè utor: in quibus ea ratio exempta, quæ cuique respondet in Centro, interdum quidem notio, & præscientia, interdum autem voluntas, ac præfinitio dicitur: tum universæ hæ rationes, rerum ordo æternus, ratus, fixus, immutabilis, nuncupantur: immo etiam quandoque Mundus intelligibilis, & sub aspectum non cadens. Quod deinde usurpatum est a Philone in Cosmopœja, ab Justino, Clemente Alex. loc. cit. 1. par. System. ac fundamentum habet in eo percelebri axiomate, quod in his libris memoratis, non eadem sub specie, sed idem semper occurrit: *nihil hic est apud nos in tempore, cujus veritas non sit apud Deum in æternitate*. Tametsi verò hæc antiqui Investigatores tam minutè, subtiliterque distinguunt; nulla tamen est apud eos ejus duplicis scientiæ distinctio, de qua hic quærebatur. Ut enim, eorum sententiâ, sua cuique veritas respondet in Centro, quæ veritas verbi causa respondet Abrahamo, Isaaco, Jacobo, Mosi; eadem ex æterno verum esse dicebant, non solum quid quisque eorum sit; sed etiam qua loci, & temporis differentia sit exiturus, & quid cuique accessurum, quod ipsum ab aliis discriminet: quæ omnia in sphaera quidem, hoc est, in se ipsis, inaniæ propemodum, atque umbræ; in centro autem, hoc est, in Deo, Esse, & Veritas sunt. Instas autem, atque ita propositum urges: Hoc esse verum, seu veritas hæc, quam res quæque habent in centro, hoc est, in Ordine exempto, & abstracto, causane est ejus esse adumbrati, sive ejus qualiscunque similitudinis, quam habent in se ipsis, hoc est in ordine concreto, & contracto? Utique causa. At quæ tandem causa? Primò est causa efficiens, seu principium, ex centro enim sunt omnia: secundò est finis, aut terminus, quoniam ad centrum omnia; tertio exemplar est, immo & plusquam exemplar, quoniam in centro omnia. Quid illud est, quod dicis, plusquam exemplar? Veritas: nihil enim mihi melius occurrit, quo genus istud
causæ

causæ declarẽm, habitudinemque significẽm illam, quæ ex Scientia Dei, quæ centrũ est veri, apta, junctæ, nexaque est sphaera tota. At scientia Dei, seu veritas rei cuiusque, ut a re ipsâ distincta, abstracta, secretaque est, quid plus tandem est, Zetetarum sententiâ, quàm quædam idea, aut archetypus, unde efficta, atque expressa res sit? Rei enim cuiusque, ut Christiani etiam Theologi omnes fatemur, species exempta quædam, ac forma in ipsius summi Artificis mente insidet, quam intuens, cum aliquid extra se molitur, in eaque defixus, ad illius similitudinem, manum quodammodo, atque artem dirigat. Speciei autem hujus, & formæ ecquam habitudinem ad res ipsas esse volebant Ebræi veteres? eam, quæ propria est causæ formalis, ut Schola loquitur, non quidem illius, quam intrinsecam, sed illius, quam extrinsecam dicimus. Hanc sanè habitudinem his speciebus, ac formis, seu veritatibus exemptis, quæ in supremi Opificis mente insunt, ex Majorum videlicet disciplina, tribuit Rab. Moses Majem. loco cit. p. 1. n. 9. subscribunt, præter alios complures Augustinus, & Thomas. Augustinus lib. 2. de lib. arb. c. 16. n. 44. esse ait *aliquam formam æternam, & incommutabilem, quæ neque contineatur, & quasi diffundatur locis, neque protendatur, atque varietur temporibus, per quam cuncta ista formari valeant, & pro suo genere implere, atque agere locorum, ac temporum numeros. Omnis enim res mutabilis, etiam formabilis sit necesse est... Conficitur itaque, ut & corpus, & animus forma quadam incommutabili, & semper manente formentur. Cui forma dictum est, mutabis ea, & mutabuntur, tu autem idem ipse es &c.* Idem Serm. 107. aliàs 18. cap. 2. n. 3. Est, inquit, *forma quædam, forma non formata, sed forma omnium, formatorum: forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu, sine tempore, sine loco, superans omnia, existens omnibus, & fundamentum quoddam, in quo fiunt: & fastigium, sub quo fiunt. Si dicis, quia omnia in illo sunt, non mentiris... Est forma omnium rerum, forma infabricata, sine tempore, ut diximus, & sine spatiis locorum &c.* Similiter Cont. Epist. Manich. c. 42. n. 48. Augustini mentem declarat Doctor Angelicus, qui ex ejus Enarrat. in Psalm. xi. n. 2. illud accepit, quod tradidit

p. 1. q. 16. a. 6. cum scripsit ; *Sicut ab una facie hominis , resultant plures similitudines in speculo , sic ab una veritate Divina resultant plures veritates . Si verò loquamur de veritate , secundum quod est in rebus , sic omnes sunt veræ una prima veritate , cui unumquodque assimilatur secundum suam entitatem . Et sic , licet plures sint essentia , vel formæ rerum , tamen una est veritas Divini intellectus , secundum quam omnes res denominantur veræ . . . Anima non secundum quamcunque veritatem judicat de rebus omnibus , sed secundum Veritatē primā . Idem Angelicus doctor art. 7. Res , inquit , denominantur veræ a veritate intellectus . Unde , si nullus intellectus esset æternus , nulla veritas esset æterna . Sed , quia solus intellectus Divinus est æternus , in ipso solo veritas æternitatem habet . Nec propter hoc sequitur , quodd aliquid aliud sit æternum , quàm Deus , quia veritas intellectus Divini est ipse Deus . Id ipsum confirmat hic ad 3. & q. 21. a. 2. in cor. Item 1. 2. q. 93. a. 1. ad 3. Maximè verò Q. 1. de Verit. a. 4. in cor. in quo ita scribit : *Veritas propriè invenitur in intellectu humano , vel Divino , sicut sanitas in animali . In rebus autem aliis invenitur , per relationem ad intellectum . . . Est ergo in intellectu Divino quidem veritas propriè , & primò ; in intellectu verò humano propriè quidem , & secundariò : in rebus autem impropiè , & secundariò , quia non nisi in respectu ad alterutram duarum veritatum . Veritas ergo intellectus Divini est una tantum , a qua in intellectu humano derivantur plures veritates , sicut ab una facie hominis resultant plures similitudines in speculo &c. Ac post aliqua tandem concludit : Sic ergo res aliqua principaliter dicitur vera in ordine ad veritatem intellectus Divini , quàm in ordine ad veritatem intellectus humani ; si ergo accipiat veritas propriè dicta , secundum quam omnia principaliter vera sunt , sic omnia sunt veræ una veritate , idest , veritate intellectus Divini , & sic Anselmus de veritate loquitur in lib. de Ver. c. 8. & 12. Si autem accipiat veritas propriè dicta , secundum quam res secundariò veræ dicuntur ; sic sunt plurium verorum plures veritates in animabus diversis &c. si autem accipiat veritas impropiè dicta , secundum quam omnia dicuntur vera , sic sunt plurium verorum plures veritates , sed unius rei est una tantum veritas . Denominantur**

tar autem res vera a veritate, quæ est in intellectu Divino, vel in intellectu humano, sicut denominatur cibus sanus a sanitate, quæ est in animali, & non sicut a forma inbarente: sed a veritate, quæ est in ipsa re, sicut a forma inbarente: sicut cibus denominatur sanus a qualitate sua, a qua sanus dicitur. Tandem q. 2. a. 1. in quo ad illud quod sibi 6. objecerat: *Algazel dicit, quod scientia est sigillatio scibilis in intellectu scientis*; ita respondet: *Verbum illud Algazelis intelligendum est de scientia nostra, quæ in nobis acquiritur, per hoc, quod res imprimunt similitudines suas in animas nostras: sed in cognitione Dei est e converso, quia ab ejus intellectu effluunt formæ in omnes creaturas. Unde, sicut scientia in nobis est sigillatio rerum in animabus nostris; ita e converso formæ non sunt, nisi quædam sigillatio Divinæ scientiæ in rebus.* Hæc porro cum ita se habeant; cum Dei sit mensura ipsa, & veritas rerum, atque ea quidem veritas, qua res propriè, & primariò denominantur veræ; sic, ut anima, non secundum quamcunque veritatem judicet de rebus, sed secundum primam hanc veritatem; concedendum est, veritatem ipsam, sive illud esse verum, exemptumque, ad quod unumquodque refertur; causæ formalis, ut ajunt, rationem habere, non ejus quidem, quæ rei intrinsecus inhaeret; sed, quæ illam dumtaxat extrinsecus afficit. At causæ formalis hujus, inquires, quæ rem, sibi subjectam tantum extrinsecus afficit, ab eaque semota est, & dissita, ac certè exemptissima; quæ major tandem necessitudo cum re illa esse potest, quàm quæ Idææ, Archetypi, Exemplaris est propria? Idææ, Archetypi, Exemplaria, utcunque ista voces, opinione fortasse tuâ, rebus ipsis illigata non sunt, nisi tantum, ut possibilibus; hæc verò, si sermo sit de veritate illa, ad quam referuntur res aliquando, & alicubi extituri; hæc, inquam, illigata est iis etiam ut suo & loco, & tempore existentibus: ita scilicet, ut non archiori nexu, atque vinculo Angelis, Hominibus, liberisque ipsorum actionibus, ut olim futuris, devinctum, adstrictumque sit illud esse *intentionale*, quod, Scholasticorum sententiâ, hæc res omnes habent in scientia visionis; quam esse illud verum, & exemptum, quod rebus iisdem Zeteta assignant

assignant in Centro, id est, in Veritate. Hoc significare fortasse voluit Philo l. 1. de Monarch. cum separatim his rerum formis efficientiam, & vim planè actuosam attribuit, immo & potestates nominavit, iisque, prædura sanè metaphora, quodam quasi satellitio, circumstipari Divinitatem scripsit: sic enim ibi Moses ad Deum: *Liceat saltem potestates illas, quarum stiparis satellitio, quæque hactenus ignorata miro me torquent cognitionis desiderio, videre.* Contra verò sic Deus ad Mosè: *Quas quævis potestates, utique intelligibiles, non visibiles sunt, sicut ipse sum invisibilis, & intelligibilis ... Attamen, quamvis earum essentia sit incomprehensibilis, videre licet sigillum quoddam, & effigiem earum efficaciæ: quemadmodum apud vos annulis in ceram impressis, similemve materiam, exprimuntur figuræ variæ, & quidem integræ omnibus sui partibus; tales cogitandæ sunt potestates, quæ mihi adstant pro apparitoribus, & qualitates, formasque addunt rebus qualitate, formaque carentibus, absque ullo sempiternæ suæ naturæ detrimento. Hæc non temerè Ideæ nominantur a quibusdam vestratibus &c.* Hæc Philo & Schola Zetetica: nisi si veritates has a Divinitate non cogitatione dumtaxat, sed re ipsa distinguit, quod Platonicum est.

34. Insurgent hic statim, meque interpellabunt Theologi Catholici: &, itane, inquier, priscos illos veri Inquisitores, & Investigatores in eorum philosophorum numero statuis, qui hominem fato duci volebant, & inevitabili quadam necessitate, ita premi, & constringi; ut propriæ ipsius actiones, ejus arbitrii, atque electionis non sint? Atqui ut modo retuli, Angelorum, atque Hominum actiones liberas sæpenumero memorant. Nec verò, liberas cum dicunt, idem, ac novi Hæretici faciunt, qui, ut a Lutheri, Calvini, Bezae, & aliorum superiorum Eterodoxorum factione sejuncti appareant, Libertatis quidem nomen retinent, rem verò nominis funditus tollunt: siquidem Voluntati eadem vincula, necessitatemque circumdant: functionem prorsus omnem, administrationemque liberam adimunt: dominasque potentes imponunt, *Gratiam*, & *Concupiscentiæ*: quæ alterno quasi imperio, atque motu illam exer-

exerceant : & modò quidem ad virtutem , modò autem ad vitium , in suas scilicet utraque leges , & partes , eam ita pertrahant , & planè abripiant ; ut iis nullo modo reluctari , obniti , repugnare , resistere valeat . Libertatem hominis studiis acerrimis tutati sunt antiqui illi Sapientes : & eam quidem , quæ propriè , ac verè libertas est : non uni tantummodo contrariorum affixa , sed inter utrumque apta , & suspensa . Itaque illam in potestate sitam esse , dicebant , optandi , quod quisque velit e duobus saltem ei ad eligendum propositis : sic uno repudiato , quod posset amplecti , & eligere ; ut alterum amplectatur , & eligat , quod posset repudiare . Ac propterea non solum fati violentiam , sed aliam quamcunque insuperabilem necessitatem ab ea removebant : necessitas enim contraria libero est , violentia autem etiam spontaneo . Extat hæc Scholæ Zeteticæ veteris doctrina cùm apud alios Scriptores Ebræos , tum , si hos parvipendis , ac recentiores putas , quàm qui possint rem istam testari , præcipuè apud Philonem , qui in Tractatu de Immutabilit. Dei docet , unam ex omnibus Hominis animam : *liberam esse , exemptamque e necessitatis vinculis . Nam bruta , inquit , animantes , quarum animabus mens non inest donata libertatis privilegio , tanquam mancipia , vincla &c. Homo autem liberam facultatem , & sui juris sententiam sortitus , ex destinato pleraque faciens , meritò vituperium incurrit , si prudens , sciensque peccat , sicut e diverso laudem , quando sua sponte benefacit . Nam stirpium , animaliumque , nec ubertas laudatur , nec , si male proveniant , vituperantur &c. Sola hominis anima a molestissima , gravissimaque vera , necessitate , quantum licuit , manumissa , jure accusari posset , si liberatorem suum non coleret . . . Condidit enim Deus hominem liberum , ut relictus voluntati propria quidquid placeret , ageret : idque hanc ob causam , ut sciens quid bonum sit , quid malum : & quid intersit , inter honesta , turpiaque reputans , quid item inter æqua , & iniqua , & in universum virtutem inter , & vitium ; eligeret meliora , deteriora fugeret . In eam sententiam & oraculum extat in Deuteronomio : Ecce posui ante faciem tuam vitam , & mortem , bonum , & malum : tu vitam elige .* Hæc Philo : quæ , si Zetetica sunt , ut ex ipso sacrarum Literarum ,

V

testi-

testimonio, quod ibi citatur, liquidò apparet; dubitandum non est; quin ab antiquis Zeteticis in eo constitutum fuerit liberum hominis arbitrium, ut ex oppositis, & contrariis, uno rejecto, alterum asciscat suapte sponte, atque nutu, cum ejus loco, etiam illud ipsum, quod repudiatum est, suapte pariter sponte, atque nutu potuisset amplecti: sic, ut non violentia tantummodo, sed etiam necessitas ab omni facultate, quæ verè libera sit, procul abesse debeat. Quod non minus disertè ex eadem Schola Zetetica expressum est ab aliis duobus Ebræis scriptoribus. Rab. Moïses Majemon. sepe citatus in Summa Talmudica tract. de Poenit. c. 5. *Verruntamen*, inquit, *exploratum est a nobis sine dubio, hominem actionum suarum libertatem habere, nec a Deo benedicto cogi, aut ad agendum determinari. Neque verò id solum traditione, legis accepimus; sed certissimis argumentis, ac rationibus philosophicis compertum est nobis. Quamobrem apud prophetas dicitur de omnibus hominum operibus judicium fieri, habita eorum ratione, si bona sint, aut mala. Hoc est fundamentum, a quo omnia verba prophetica pendent. Auctor libri de fundam. Joseph Albo, ut ferunt, l. 4. c. 5. ita loquitur: Cum ergo prohibitas, aut malum sint in hominis libero arbitrio; necessariò etiam bona, aut mala sequentur liberi arbitrii determinationem, non autem, ut tu putabas, omnia sunt ex necessitate decreti. Multa etiam, eaque non dubia ejusdem Zeteticæ doctrinæ vestigia apud antiquos Philosophos, in quorum manus vel sacri ipsi codices, vel alia veterum Investigantium scripta pervenerunt. Apud Aristotelem lib. 3. Mor. c. 4. Appetitûs rationalis duplex est actio: prima est βούλησις, voluntas, sive, ut nostri in scholis loquuntur, volitio: secunda est προαιρέσις, electio: hæc est eorum, quæ referuntur ad finem; illa plerumque finis ipsius: prima spontanea est, secunda etiam libera: quæ circa primam officit violentum, non necessarium; secundæ autem officit utrumque. Doctrinam hanc amplexus est, ac mirè illustravit S. Thomas p. 1. q. 83. a. 4. Sed, ne discédamus ab antiquis, eadem fere invenias apud egregium alium, Aristotelis interpretem Ammonium: tum apud Alexandrum Aphrodisiensem, Peripateticæ Scholæ lumen, in lib.*

de

de Fato, & Libertate. Legendi Præterea Euryphamus Pythagoricus in lib. de Vita apud Diogenem Laert. Plotinus philosophus Platonius Enn. 6. l. 8. c. 1. & 7. Alcinous c. 26. Simplicius in Comment. ad Enchir. Epicteti. Qui omnes argumento sunt, ab antiqua Schola Zetetica, non qualemcunque libertatem assertam, sed veram, & genuinam; quæque tenetur genere τῷ ἀδιαφύκῳ, indifferentis, nec necessariò determinati, sed suspensi, & ad utrumque contrariorum, oppositorumve potestatem habentis: sive illa circa diversas res occupetur; ad quarum alterutram eligendam jus, & potestas sit; sive in agendi, vel non agendi libero jure, ac soluto circa unum, idemque consistat.

35. At hoc esse, qui potest? ajunt præcipuè Societatis Theologi: si veterum Zetetarum sententiâ, rerum eventus, atque ipsæ etiam hominum, & angelorum actiones nexæ sunt omnes ex illo esse, quod ab omni æternitate anticipatum, ac multo veriùs, quàm in se ipsis, habent in Centro, quod Totum est extra Totum, ordo, series, dispositio, veritas rerum omnium? Quid? - Vos scientiam Visionis, rei que ipsas futuras ejusmodi scientia perceptas, connexa nonne esse dicitis, apta, & colligata, inter se? Utique dicimus, respondent ii: Verum tamen scientia illa, qua Deus ex æterno præscivit, quid, quoque & loco, & tempore esset exiturum, tametsi rebus ipsis existentibus prior est *physicè*; iisdem tamen est *objective* posterior. Neque enim nos, res ideo futuras dicimus, quia prævisas; sed contra ideo prævisas, quia futuras. Et Patres nos etiam, non ita multos quidem, sed tamen aliquos habemus, qui hoc testatum reliquerunt de rebus iis etiam, in quibus culpa, & vitium non est. His ego, si veterum Zetetarum causam agerem, duo responderem: primum, quod spectat ad Patres; Schola Zetetica, cum in eo Esse verò, & exempto, quod res, ut sæpe diximus, anticipatum habent in centro, propriam cum veritatis, tum cognitionis, atque intelligentiæ rationem, cogitando distingueret; sicubi duas has rationes exemptas, & cogitatione tantum discretas invicem comparabat; res ideo prævisas dicebat, quia futuras, non contra, ideo futuras,

quia prævisas. Quoniam verò, ipsius sententiâ, Scientia Dei revera est ipsamet veritas rerum; sicubi hanc comparabat cum rebus ipsis; res propterea futuras affirmabat, quòd Deo prævisum sit esse futuras: non contra, ideo prævisum eas esse extituras, quod revera sint extitura. Specimen rei huius sit in Maximo, qui in Scholiis ad cap. 5. de Div. nom. Dei scientiam rerum omnium causam esse docet omnino antecedentem: & tamen sic loquitur: *Igitur Dei notiones sunt entia*, nempe esse rerum exemptum. *Entia porro sunt species*, hoc est, formæ, ac veritates separata. *Notiones autem non sic intelligenda sunt*, tanquam ex eo, quòd hoc intellexit, consequens sit, fuisse hoc, vel esse hoc, in Deo. Huiusmodi enim notione antè id esse, quod nescitur, oportet; ut hoc intelligent efficiat. Sed eatenus intelligit entia, quatenus se ipsum intelligit, & cum iis, quæ insunt, conjungitur. Ipsa enim, ejus notio, eorum, quæ sunt, est productio. Secundò dicere; id, quod paulo ante respondi de Scientia Visionis, eo solum tendere, ut hominem sui juris, & planè liberum non propterea negemus, quòd ejus actiones nexæ, & colligatæ sunt cum esse quodam æterno, atque immutabili: nisi, præter hunc nexum, colligationemque, aliud adsit, quod libertati repugnet. Enimvero adest, subjiunt ii statim: *Esse*, quippe illud, ut a te modo descriptum est, actiones hominum, non tempore dumtaxat, sed omni planè ratione antecedit. Quid si tempore dumtaxat eas antecesserit? Quid si res ipsæ, earumque veritas in eodem sint, ut ajunt, naturæ signo? Si ita se expediant Zetetæ, tunc illos, inquit, iisdem ferme rationibus aggrediemur, quibus oppugnantur Scotistæ. Unde hæc Sympathia, dicemus, unde iste consensus; ut quidquid hic est in loco, & tempore, sit idem in eodem signo, extra locum, ac tempus, in Deo? Unde? Hæc nimirum est Centri natura, atque, ut extra metaphoram loquar, hæc est natura Veritatis ipsius, exemptæ, ac per se subsistentis. Quid si vos ita vicissim adior: unde illa sympathia, ille consensus; nihil ut sit verum in loco, & tempore, quòd idem non sit in scientia Visionis extra locum, & tempus? Quemadmodum hæc propria Dei perfectio

ctio est, & natura, ut ab omni æternitate in eo fuerit futurorum omnium anticipata notitia, & esse quoddam intentionale, quod vulgo dicitur; sic ejus propria itidem perfectio est, & natura, ut ex tota pariter æternitate, futurorum omnium in eo fuerit anticipata veritas, & esse quoddam exemptum, ut hic exposuimus. Qua ratione autem esse illud intentionale, quoniam notitia quædam, ac representatio est, rebus ipsis futuris posterius est, sententiæ vestræ; ea ratione esse illud exemptum, quoniam veritas est; in eodem naturæ signo, ac res ipsæ verè exituræ a Schola Zetetica constitui potuit. Potuit autem: utrum enim ita sit constitutum, nec ne; res est mihi non satis explorata, & comperta. Anselmo certè visum est possibile: ita enim concludit caput septimum quæstionis primæ de concord. præsc. Dei cum lib. arb. *Præscientiam Dei, & liberum arbitrium simul esse, non esse impossibile: neque posse aliquid obijci, quod non sit dissolubile.* Verùm Schola Zetetica, vetus præsertim, nec istiusmodi signa notavit; nec, quo liberum hominis arbitrium tueretur, ad ea sibi confugiendum duxit, cum præsto esset in ipsa Hypothesi supra exposita, quo illi optimè consultum putaret. Quid enim? dicebat, actio libera non sit, quia nexa est ex Veritate sua? At enim ejus veritas, æterna est, immutabilis est? Quid tum? Veritas est actionis liberæ. Nec sanè veritas esset, si temporaria, si mutabilis esset: temporarium enim, & mutabile characteres, ac notæ sunt Esse falsi. Quod ipsum animadvertit Anselmus quæstionis modò citatæ cap. 5. cujus titulus est. *Quod multa in Scripturis dicuntur necessaria, & immutabilia, per comparisonem ad æternitatem; quæ in tempore sunt libera, & possent non esse.* Id autem multis probat: in quibus & illa sunt: Hoc quippe propositum, secundum quod vocati sunt sancti, in æternitate, in qua non est præteritum, vel futurum, sed tantum præsens, immutabile est; sed in ipsis hominibus ex libertate arbitrii aliquando est mutabile. Sicut enim, quamvis in æternitate non fuit, aut erit aliquid, sed tantum est; & tamen in tempore fuit, & erit aliquid sine repugnantia; ita quod in æternitate mutari nequit, in tempore aliquando per liberam voluntatem,

an-

antequam sit, esse mutabile probatur, absque inconvenientia &c.
 Tum alia multa iis addexit, quibus planum facit, illud ipsum, quod in sphaera, sive in statu umbræ, ut Zeteta dicunt; temporarium est, & mutabile; in centro, sive in statu veritatis, æternum esse, atque immutabile. Status adeo uterque suis propriis notis, & characteribus insignitur, & ab altero distinguitur. At enim, instant; necesse est, existere in homine actionem illam, si ejus veritas existit in Deo. Necesse est quidem, sed illam ipsam, cujus veritas existit in Deo: cum igitur in Deo Veritas existat actionis liberæ, actionem liberam existere in homine, necesse est. Neque enim Esse, sed quasi statum distinguit Hypothesis nostra: ac nihil hic apud nos esse dicimus, quod idem prorsus non sit apud Deum in sua veritate exempta, ac per se subsistente. Ita tamen, ut in Veritate quidem verum, germanumque esse habeat, ac veri, germanique esse insignia, atque notas; apud nos autem; hoc est, in se ipso; esse falsum, ac penè adumbratum, ejusque itidem proprietates, & characteres: *Creatura enim Deo collata, quasi falsitas ad veritatem.* At hæc est illa ipsa fatalis umbra, & ineluctabilis necessitas, quam commentum sunt veteres quidam philosophi? Nihil minus. Hominum enim actiones ii nexas volebant aut ex tyrderibus, aut aliis ex causis, quæ homini liberam eligendi facultatem eripiant, eumque uni tantummodo contrariorum affigant: ut aut velle dumtaxat, aut nolle possit: nec solum ipsi sit, ex duobus saltem, utrum malit, adsciscere, vel repudiare. Investigatores autem, actiones easdem ex propria tantum cujusque veritate suspensas, aptasque dicunt: quæ, quoniam verum non modò est, actionem illam fore aliquando; sed etiam ab ea causa fore, cui solum sit agere, & non agere; ea veritas tam contraria non est libertati; quàm contrarium nihil est sibi ipsi. Nempe ipsum idem, in hac Hypothesi, & adumbratum, & verum est: sed, ut est adumbratum, actio libera; ut autem est verum, actionis liberæ veritas nuncupatur. Hæc Schola vetus Zetetica: quæ, qualia sint, non disputo: ajo tamen, eadem ferme nobis passim occurrere apud Zetetas Christianos. Quotquot enim in
 co

eo defudarunt contra Ethnicos, atque Eterodoxos, ut Dei præscientiam cum libertate hominis conciliarent, eam præcipuè rationem adhibuerunt, quam olim adhibitam dixi a veteri Schola Zetetica. Quid tum, ajunt Catholicæ Ecclesiæ Patres, quid tum, si Dei præscientia æterna, nec mutabilis est? Præscientia est actionis liberæ: existet igitur actio libera. At, si Deus, eam aliquando fore præscivit, non potest non esse? Utique, sed qualis prævisa est, nempe libera: ex eaque causa, quæ, positis iis omnibus, quæ ad agendum sunt necessaria, suapte sponte, atque nutu eam actionem edere, aut omittere possit. Audi, quoniam omnes referre non vacat, Augustinum lib. 3. de lib. arbit. c. 3. n. 8. in hæc verba differentem. *Cum Deus sit præsciens voluntatis nostræ, cujus est præsciens, ipsa erit: voluntas ergo erit, quia voluntatis est præsciens. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit. Ergo & potestatis est præsciens. Non igitur per ejus præscientiam mihi potestas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cujus præscientia non fallitur, adfuturam mihi esse præscivit.* Cum Dei præscientia sit ipsa veritas futurorum, ut supra ostensum est, auctoritate etiam Augustini; hæc S. Doctoris ratiocinatio, est illa ipsa, quam proximè retuli è Schola Zetetica veteri: nam, si præscientiæ nomen mutes nomine veritatis, nihil plane est, quo duo hæc loca differant inter sese. Augustinus idem lib. 5. de Civit. cap. 9. n. 3. in hanc eandem sententiam: *Non est, inquit, consequens, ut, si Deo certus est omnium ordo causarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in causarum ordine sunt, quæ certus est Deo, ejusque præscientia continetur; quoniam & humana voluntates humanorum operum causa sunt. Atque ita, qui omnes rerum causas præscivit, profectò in iis causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit; quas nostrorum operum causas esse præscivit.* Tum multis interjectis, num. 4. in ipso capitis fine. *Quapropter, inquit, & voluntates nostræ tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque præscivit: & ideo quidquid valent, certissime valent, & quod factura sunt, ipsæ omnino factura sunt: quia valituras, atque facturas ille præscivit, cu-*
jus

jus præscientiæ, cum sit ipsa veritas, falli non potest. Denique cap. 10. num. 2. Non ergo propterea nihil est in nostra voluntate, quia Deus præscivit, quid futurum esset in nostra voluntate. Non enim, qui hoc præscivit, nihil præscivit. Porro, si ille, qui præscivit, quid futurum esset in nostra voluntate, non utique nihil, sed aliquid præscivit; profectò, & illo præsciente, est aliquid in nostra voluntate. Quo circa nullo modo cogimur, aut, retenta præscientia Dei, tollere voluntatis arbitrium; aut, retento voluntatis arbitrio, Deum, quod nefas est, negare præscium futurorum: sed utrumque amplectimur: utrumque &c. Proinde non frustra sunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes, & vituperationes: quia & ipsas futuras esse præscivit: & valent plurimum, quantum eas valituras esse præscivit: & preces valent ad ea impetranda, quæ se precantibus concessurum esse præscivit &c. Nempe hæc omnia tantum sunt in se ipsius, hoc est, ut placet Scholæ Zeteticæ, in statu adumbrationis, & similitudinis; quantum ab omni æternitate fuerunt in mente Dei, hoc est, in statu rei, & veritatis. Idem docet Anselmus q. 1. de concor. præf. Dei cum lib. arb. c. 3. Non, inquit, semper sequitur præscientiam Dei, rem necessitate futuram esse: quoniam, quamvis omnia futura præsciat; non tamen præscit, cuncta futura necessitate, sed quædam præscit ex libera rationalis creaturæ voluntate futura. Notandum quippè est, quia sicut necesse non est, Deum velle quod vult; ita necesse non est in multis velle hominem quod vult: & sicut necesse est esse, quicquid Deus vult; ita necesse est esse, quod vult homo in his, quæ Deus ita subdis humanæ voluntati, ut si vult, fiant; si non vult, non fiant. Quoniam enim quod Deus vult, non potest non esse; quia nimirum hæc Dei voluntas est ipsa veritas rei, ut est explicatum; cum vult, hominis voluntatem nulla cogi, vel prohiberi necessitate ad volendum, vel ad non volendum, & vult, effectum sequi voluntatem; tunc necesse est, voluntatem esse liberam, & esse quod vult. Quod Dei præscientia sit, non imago, & similitudo, sed ipsamet veritas rei exempta, ac per se subsistens; ostendimus cum Patrum reliquorum testimoniis, tum maxime Anselmi, quæ dedimus par. 1. num. 17. ut dubitandum non sit quin

quin liberum hominis arbitrium eadem hic ratione tutetur; qua tutati illud sunt antiqui Zetetæ. Eadem ratione utitur D. Thomas, eamque ascribit Dionysio: sic enim habet Sum. p.1. q.22. a.4. *Sed contra est, quod dicit Dion.4. cap. de div. nom. quoddam corrumpere naturam non est divina providentia: hoc autem habet quarundam rerum natura, quoddam contingentia. Non igitur divina providentia necessitatem rebus imponit contingentia excludens.... ad divinam providentiam pertinet omnes gradus entium producere: & ideo quibusdam effectibus præparavit causas necessarias, ut necessariò evenirent: quibusdam verò causas contingentes, ut evenirent contingenter, secundum conditionem proximarum causarum... In hoc est immobilis, & certus divina providentia ordo, quod ea, quæ ab ipso providentur, cuncta eveniunt eo modo, quo ipse providet, sive necessariò, sive contingenter. Idem prorsus docet q.23. ar.6. corp. Prædestinatio, inquit, certissimè, & infallibiliter consequitur effectum suum, nec tamen imponit necessitatem, ut scilicet effectus ejus ex necessitate proveniat. Dicitur enim supra, quoddam prædestinatio est pars providentiæ. Sed non omnia, quæ providentiæ subduntur, necessaria sunt: sed quædam contingenter eveniunt, secundum conditionem causarum proximarum, quas ad tales effectus divina providentia ordinavit. Et tamen providentiæ ordo est infallibilis, ut supra ostensum est. Sic igitur & ordo prædestinationis est certus, & tamen libertas arbitrii non tollitur, ex qua contingenter provenit prædestinationis effectus. Ad hoc etiam consideranda sunt, quæ supradicta sunt de divina scientia, & de divina voluntate &c. Scripserat autem q.19. a.8. in corp. Cum aliqua causa efficax fuerit ad agendum, effectus consequitur causam, non tantum secundum id, quod fit, sed etiam secundum modum fiendi, vel essendi.... Cum igitur voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur, quoddam fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed, quoddam eo modo fiant, quo Deus ea vult fieri. Vult autem quædam fieri Deus necessariò, quædam contingenter, ut sit ordo in rebus, ac complementum universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quibusdam autem aptavit causas contingentes &c. Eo nempe spectant hæc omnia, ut res ita sint in se ipsis, necessariò scilicet,*

vel contingenter, uti ex æterno verum fuit, eas esse aliquando exituras. Quid autem, & quoquo modo exiturum foret, ex æterno verum fuit veritate exempta, æterna, atque immutabili: nam, ut ait Thomas idem q. 16. a. 6. sup. cit. *Anima, non secundum quamcunque veritatem judicat de rebus omnibus, sed secundum veritatem primam.*

36. Verum, ne quid dissimulem, aut, dum tam studiosè doctrinam illam confector, quam tradidit Schola vetus Zetetica; ejus immemor appaream, quam mea profitetur; quæ duo videntur esse in veritate exempta, ac per se subsistente cujusvis actionis humanæ, vel angelicæ; ut nimirum & connexa sit cum actione ipsa, & illam omnino antecedit; nisi eorum alterutrum inde removeatur; hominum, angelorumque liberæ facultati ab antiquis illis Sapientibus satis cautum, provisumque esse nego. Ageis igitur eos hic iterum adeamus, & utrum ex ea Veritate tolli possit commodius, de ipsorum sententia, experiamur: ne tunc etiam, cum eos defendere videmur, ab interpretis munere discendamus. Quod ad primum spectat, unicum ii verum esse, agnoscebant, ut initio exposuimus: nec Esse ipsum, sed statum quodammodo distinguebant: sic nempe, ut sicuti non duo sunt Moses, unus in se ipso, alter in statua; sed ille idem, qui est in se ipso, sit etiam in statua; in se ipso quidem, veritate; in statua autem similitudine; ita pariter non duo sint Esse, unum in se ipso, alterum in rebus conditis; sed illud idem, quod est in se ipso, sit etiam in rebus conditis; in se ipso quidem, veritate; in rebus autem conditis, similitudine. Et quamvis antiqui Zetetæ pariter, ut omnes Catholici, fateantur, duo quædam esse non solum distincta, sed planè disjuncta, & inter se maximè distantia, Deum, & res creatas; sicuti duo quædam sunt & distincta, & longè inter se diversa, Moses, ejusque statua; tamen, illorum sententiâ, quidquid est rerum creatarum, non aliud est in statu veritatis, aliud in statu adumbrationis: sed aliter in illo, aliter in hoc: in illo quidem habet esse verum, esse sincerum, esse germanum; in hoc autem ejusdem Esse similitudinem tantum. Quemadmodum non alius est Mos
ses

ses in sua veritate, alius in sua imagine; sed aliter in veritate, aliter in imagine: in ea quidem, hoc est, in se ipso, est verus homo, in hac autem hominis ejusdem imitamentum, atque adumbratio. Ex his porro illud efficitur, ut, tametsi veritas exempta actionis humanæ, aut angelicæ existens in Deo non est actio ipsa, sed ab ea maximè differt, uti inter se maximè differunt Moyses, ejusque simulacrum; quòd tamen non alia, & alia est, sed una prorsus, atque eadem ratio illa Entis, quæ & adumbratur in actione hominis, vel angeli; & verè est in Deo; illud, inquam, ex his efficitur, ut actio, ejusque Veritas exempta, non duo entia sint nexa invicem, sed unum, atque idem pro duplici statu: quippe inter unum, atque idem, sicuti distinctio non est, ita nec connexio esse potest, quæ unum alteri alligat, non ipsum sibi, suæve essentiae, & naturæ. *Creaturæ autem in Deo, non similitudo, sed principalis essentia*, ait Anselmus Monol. c. 33. & c. 31. *in Verbo summa Veritatis, quod & ipsum est summa Veritas, non factorum similitudo est, sed vera, & simplex essentia; in factis verò non simplex, & absoluta essentia, sed vera illius essentiae vix aliqua imitatio. Quemadmodum in vivo homine veritas hominis esse dicitur; in picto verò similitudo, sive imago illius veritatis.* Sed & aliud hic mihi plurima cogitanti, ac circumspicienti sese offert, quod rem hanc, licèt non omni ex parte, melius tamen fortasse declaret. Homo sit duobus simul in locis, inter se longè distitis Divinitus positus. Immo fac Deum ita velle, ac discernere, non hominem ipsum dumtaxat, sed ea etiam, quæ sua spontè, atque ex se liberè agit, replicari, ut ajunt: sic, ut in illo cognitiones eadem, voluntates eadem sint utrobique: eosdem motus, easdem actiones edat utrobique, & Florentiæ v. g. ubi est naturaliter; & Romæ, quo in loco supra naturalem hominis conditionem eundem positum fingimus. Agedam, locum hunc duplicem, Florentinum, & Romanum confer cum eo duplici quasi statu, veritatis scilicet, & adumbrationis, in quo idem Esse, modo explicato, ponitur a Schola Zetetica. Video equidem, exemplum illud a re nostra multum distare: nam homo ille tum in loco Florétino, tum in loco Romano est

verus homo : ejusque actiones sunt utrobique veræ hominis actiones. Secus verò in re nostra : Quidquid est, in statu veritatis est verum ens, in statu adumbrationis non est verum ens, sed infra ens; vel, si in hoc statu est verum ens; in eo statu non est verum ens, sed supra ens, ut de Deo sæpe etiam loquuti sunt Zetetæ quàmplures. Præterea in statu adumbrationis est hoc, vel illud: in statu autem veritatis quidquid est, est esse exemptum, seu veritas rerum omnium tum quæ sunt, tum quæ esse possunt: totum extra totum: omnia supra omnia, ut ex Dionysio loquitur Maximus: denique Deus ipse: nam Deus, quidquid habet, illud est. Adde reliquos omnes veri Esse characteres, quos supra recensuimus, & quibus certè non discrepat a Florentino locus Romanus. Verùm, tametsi allatum exemplum ab eo, de quo hic agitur, longè abest in multis; in multis tamen planè cohæret, & congruit. Etenim idem homo, eademque ipsius actiones, quæ sunt hic apud nos in statu adumbrationis, sunt etiam in mente, ac cognitione Dei, qui status est veritatis: quamvis ibi & ille, non homo, sed hominis veritas; & hæ, non actiones humanæ, sed humanarum actionum veritas sint. Profectò, quemadmodum homo, qui est in loco Florentino, non est colligatus, & connexus cum eo, qui est in loco Romano, sed unus, idemque; ita etiam ratio illa Entis, quæ adumbratur in homine, ejusque actionibus, connexa, & colligata non est cum illa, quæ verè est in hominis ipsius, ejusque actionum veritate; sed una prorsus, atque eadem: ut in ipsa Zetetica Hypothesi initio statuimus. At enim, inquires, detur, esto, Zetetica Hypothesis: creatura omnis, quacunque ratione componatur cum Deo, adillum ita se habet, uti verum ad falsum; esto. Esse verum propterea unicum est, & quod consequens est, non duo Entia, sed duo quasi Entis status distingui debent; esto. Tum, ut particulatim loquamur, de humanis actionibus, de quibus potissimum disputatur; esto eadem ratio Entis sit in duplici statu, ut Zetetæ loquuntur, in Unitate, & in Numero; in Centro, & in Sphæra; in Veritate, & in Adumbratione; sed in primo statu, quia in eo habet esse verum, dicatur Veritas actio-

actionis creatæ ; in secundo statu, quòd in eo verum esse non habet, dicatur Actio ipsa creata. Esto, inquires, vera sint ista omnia ; his omnibus tamen datis, atque concessis ; quemadmodum in exemplo posito, quòd homo ille esset in loco Florentino, ex decreto Dei, cum eo connexum foret, quòd esset idem, eodẽm tempore in loco Romano ; sic etiam quòd hominis actio futura, ut futura, sit in mente, ac scientia Dei, qui status est veritatis, ex ipsa rei natura, cum eo connexum est, quòd suo loco, & tempore sit in se ipsa, qui status est adumbrationis. Et si enim duplex ratio Entis non sit, status tamen Entis est duplex, Veritatis scilicet, & Adumbrationis. Inter utrumque igitur statum, quoniam ea duo ita vocare libet, ut distinctio, ita etiam connexio est. Benè est, prorsus isto modo : quòd hominis actio futura, ut futura, sit in mente Dei, qui status est veritatis, cum eo nectitur, quòd suo loco, & tempore sit etiam in se ipsa, qui status est adumbrationis : eo pacto, quo, hominem illum, ejusque actiones esse supra naturam in loco Romano, ex eo nexum, suspensumque esset, quòd idem naturaliter foret in loco Florentino. Veruntamen, quemadmodum secunda ista connexio, ejus hominis libertati non officit, neque impedimento est, quominus actiones ab ipso existentes in loco Romano, sint, dicanturque verè, ac propriè liberæ, si liberæ sunt in loco Florentino ; ita etiam nec prima illa connexio libertati officit hominum, aut angelorum : neque impedit, quo minus eorum voluntates, actionesque ab ipsis editæ, sint liberæ, si in sua veritate sunt liberæ. Quòd si dicas, hominem illum simul, eodemque prorsus tempore idem velle, atque agere cum in loco Florentino, tum in loco Romano : secus verò, hominum, & angelorum voluntates, actionesque priùs esse in sua veritate exempta, quàm in se ipsis ; ne id quidem obesse ajo, quo minus verè, & propriè liberæ sint, & dicantur. Jamque alterum illud aggredior, quo veritates has rerum exemptas, quas in mente Dei Schola ponit Zetetica, angelorum, atque hominum facultati liberæ adversari contendis.

37. Nempe illorum actiones sua veritas antecedit : priùs enim

enim sunt in mente Dei, quàm in se ipsis. Sed hoc quid refert? Finge hominem illum, actionemque aliquam ipsius omnino liberam, ut est simul in duplici loco, Florentiæ quidem naturaliter, Romæ autem supra naturam; sic etiam simul esse in duplici temporis differentia v. g. hodie, & cras: hodie quidem naturaliter, cras vero supra naturam. Quod si, nec divinitus id fieri potest, tamen, ut vales, animo concipe: profectò, quamvis prius sit tempus hodiernum, quàm crastinum; quodque homo ille, ejusque actio existat hodie, connexum divinitus sit cum eo, quod simul existat cras; si tamen ejus hominis actio est libera hodie, est simul & libera cras: uti, si est libera Florentiæ, est libera Romæ. Rem transfer ad scientiam Dei, seu ad veritatem exemptam cujusvis actionis humanæ, & angelicæ. Ea quidem, ut diximus Prop. v. & vi. tota est in qualibet parte utriusque sphæræ, manentis, & moventis; non tamen, ut sphæræ pars, sed ut centrum, modo scilicet prorsus exempto, & planè in se ipsa: ut ad omnes sphæræ partes se habeat prorsus æqualiter: neque hic, sit magis hic, quàm ibi; neque nunc, sit magis nunc, quàm postea. Cujus rei, quod ad sphæram præcipuè moventem pertinet, de qua difficilius id intelligitur, similitudo est illa, apud Asclmum, cujus supra meminimus. *Quamvis*, ait ipse q. 1. c. 5. de conc. præsc. Dei cum lib. arb. *in Æternitate nihil sit, nisi præsens; non est tamen illud præsens temporale, sicut nostrum; sed æternum, in quo tempora cuncta continentur. Si quidem, quemadmodum præsens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco sunt; ita æterno præsentis simul clauditur omne tempus, & quæ sunt in quolibet tempore. Cum ergo ait Apostolus, quia Deus præscivit sanctos suos, prædestinavit, vocavit, justificavit, magnificavit; nihil horum prius, aut posterius apud Deum est: sed omnia simul æterno præsentis sunt intelligenda. Habet enim æternitas suum finem, in quo sunt omnia, quæ simul sunt loco vel tempore, & quæ sunt diversis in locis, vel temporibus. Sicuti se habet præsens temporis momentum ad omnem differentiam loci; ita se habere docet immobile, præsentissimum, atque individuum Nunc, sive Est Æternitatis ad omnem differentiam temporis.*

Quem-

Quemadmodum enim , quia tempus est maximè exemptum a loco , ideo præsens temporis momentum simul , & æqualiter est in quavis loci differentia , Romæ , Florentiæ , in Italia , in Hispania , in Europa , in Asia , ac reliquis loci partibus ; sic quia Æternitas est maximè exempta a tempore , ideo individuum illud , immobile , ac præsentissimum Nunc , sive Est Æternitatis , simul , & æqualiter est in quavis differentia temporis , hodie , heri , cras , anno , sæculo præsentē , præterito , futuro . Ex quo illa sequuntur , quæ eleganter describit Petrus Damian. Opusc. 36. c. 8. his verbis : *Onnipotenti itaque Deo non est heri , vel cras , sed hodie sempiternum ; cui nihil defluit , nihil accedit ; cui nihil est varium , nihil a se diversum . Illud hodie æternitas est incommutabilis , indefectiva , inaccessibleis , cui videlicet nihil addi , nihil valet imminui : Omnia , quæ apud nos elabendo discurrunt , aut per temporum vicissitudines se variant , apud illum hodie stant , & immobiliter perseverant . In illo scilicet hodie dies ille adhuc immobilis est , in quo mundus iste sumpsit originem : in illo jam & ille nihilominus est , quo judicandus est per æterni iudicii æquitatem . Neque enim in eam lucem , quæ sine accessu ea , quæ elegit , illustrat ; & sine recessu ea , quæ respuit , deserit ; defectus mutabilitatis venit : quia in semetipso permanens immutabilis , mutabilia cuncta disponit . Sicque in se transeuntia condidit , ut apud se , quæ condita sunt , transire nequaquam possint &c. Quorsum ista ? ut appareat , actionem hominis liberam , quæ in se ipsa existet v. g. cras ; in scientia Dei , hoc est , in sua veritate existere modo prorsus exempto a tempore , idest , neque cras , neque hodie , neque heri ; & tamen simul , & æqualiter esse & cras , & hodie , & heri , & omnibus diebus cum veris , tum imaginariis æternitatis , sive , ut rectius loquar , spatii moventis præteriti , & futuri . Quemadmodum autem , siingas Deum velle , Antonium v. g. & quidquid liberè agit Antonius hodie Florentiæ , esse simul & alio in loco , nempe Romæ ; & alio tempore , (quod si fieri non potest , potest cogitari) nempe cras ; quemadmodum , inquam , si hæcingas , optimè intelliges , actionem illam utroque in loco , & tempore esse liberam , licet , quodd sit & hodie , & Florentiæ connexum ex Dei decreto sit cum eo , quodd simul existat & cras ,*

cras, & Romæ; locaque ipsa inter se diffita sint, & tempore crastino prius sit tempus hodiernum; ita, & multo quidem melius intelligi poterit, actionem illam, quæ existat tum exempta a loco, & tempore in mente Dei, idest, in statu veritatis; tum alligata loco, & tempori in se ipsa, idest, in statu adumbrationis; in utroque statu esse liberam: nam, quamvis hic etiam, quod actio illa existat in primo statu connexum cum eo sit, quod sit suo loco, & tempore etiam in secundo; status tamen a statu nec loco, nec tempore diffitus est, sed exemptus: eaque actio, si in se ipsa est Romæ, & cras; in sua veritate est itidem Romæ, & cras; aut certè non magis Florentiæ, quàm Romæ; non magis hodie, quàm cras: uti se habet centrum sphaeræ, cujus nulla sit circumferentia.

38. Est tamen quod hic respondeant, quibus Scholæ Zeteticæ doctrinam oppugnare libeat: esto Veritatis status, cum sit exemptus a tempore, minus verè, & propriè antecedit tempore statum umbræ: at certè quod hic magis refert, antecedit causalitate, & naturà. Nam scientia Dei, etiam visionis, ut Scholæ Zeteticæ placuisse videtur, est causa rerum: quod, quamvis aliquo pacto emollitum sit, cum diximus, eam esse causam quasi formalem, res sibi subjectas extrinsecus afficientem; Veritas est tamen ipsa rerum, Zetetarum sententiâ, non similitudo, & imago: & ut multis iisque valde claris Patrum testimoniis pugnatum est; ac fert ipse ordo rerum a Schola Zetetica stabilitus; non ideo res a Deo prævisæ sunt, quia erunt; sed ideo erunt, quia a Deo prævisæ. Non igitur ideo actiones humanæ, & angelicæ sunt in statu veritatis, quia sunt in statu adumbrationis; sed contra ideo sunt in statu adumbrationis, quia sunt in statu veritatis: & quod consequens est, etsi actio eadem sit in scientia visionis, atque in se ipsa; secundus hic status nexus, & suspensus est ex primo, eumque planè subsequitur. Hæc pro adversariis: sed, ut mihi videtur, nihil adhuc obijcitur, quod antiquos Indagatores coarguat, eorumque Systema contra liberum hominis arbitrium peccare, satis validè probet. Quid enim, si actio hominis, aut angeli non ideo est in statu veritatis, quia est in statu adumbrationis;

nis ; sed contra , ideo est in statu adumbrationis , quia est in statu veritatis ? In exemplo etiam primùm allato , Homo ille , ejusque actio libera , non ideo est Florentiæ , quia est Romæ ; sed potius ideo est Romæ , quia est Florentiæ : ita enim ponimus constitutum a Deo , hominem illum , quamdiu Florentiæ ex se naturaliter sit , & quidquid Florentiæ liberè velit , aut agat , existere simul & Romæ . Quamvis autem se ita res habeat , & planè necesse sit , quidquid est Florentiæ , esse etiam Romæ ; actio tamen illa , si libera est Florentiæ , libera est etiam Romæ propriè , ac verè . Necessitas enim , & causalitas illa , non rem ipsam , quæ est prorsus eadem , sed ejus veluti statum , præsentiaque modum , atque habitudinem afficit . Immo ecce tibi novam liberi arbitrii , cum Dei præscientia , prædestinatione , gratia conciliandi , componendique rationem , mihi nunc ex Zetetica Hypothesi enatam . Siquidem , etiamsi necesse sit , actionem aliquam existere in loco , seu statu A ; etiamsi necessitas illa non consequatur , sed potius antecedit hoc , quod est , actionem illam existere in loco , seu statu A ; nihilominus tamen , ut constat ex allato exemplo , actio illa ibi etiam est propriè , ac verè libera . Nempe ita res habet in eo , de quo nunc disputamus . Necesse est quidem ea omnia , quæ sunt apud Deum in scientia Visionis , suo loco , & tempore existere , apud nos etiam in se ipsis : & primus quidem ille status , quo sunt in scientia Visionis , cum status sit Veritatis , non consequitur , sed antecedit secundum hunc statum , quo sunt in se ipsis , qui status est adumbrationis : ea tamen , quæ libera sunt in primo statu , idest , quæ a Deo cognoscuntur ut libera ; libera sunt etiam in secundo statu , hoc est , in se ipsis . Quoniam necessitas , ac prioritas illa status ipsos quodammodo afficit , quos distinguit Schola Zetetica , non Entis rationem , quæ eadem est tum in sua veritate , quæ est scientia Dei ; tum in sua adumbratione , quæ est res creata : atque ita vel utrobique necessaria , vel utrobique libera est . Quod si vis rei hujus exemplum illustrius , quæ de uno homine diximus , eadem contingere singas mundo universo . Velit Deus , illum , quantus quantus est , eaque omnia ,
Y quæ

quæ in illo sunt, ac subinde fiunt, eodem ordine, iisdem spatiis, atque intervallis locorum, ac temporum, existere simul v.g. ad australem partem in eo inani, quod in immensum patet extra superficiem, oramque ultimam mundi. Posito istiusmodi decreto, ac voluntate Dei; quæcunque res, rerumque motus existant, ac peragantur ad Aquilonem; necesse erit existere, ac peragi etiam ad Austrum: & cum necesse sit, ea omnia existere, ac peragi ad Austrum; non omnia tamen, quæ fiunt ad Austrum, erunt necessaria: sed, pro diversitate causarum, alia necessaria, alia libera, prorsus uti ad Aquilonem. Verbi causa; si Sol, & Luna suos cursus peragunt in mundo boreali, cursus eisdem ab iisdem eodem tempore confici necesse est in mundo australi: & hi cursus oppidò sunt necessarii: non, quia necesse est, simul existere ad Austrum, quidquid existit ad Boream: & ideo existit ad Austrum, quia existit ab Boream; sed quia existunt a causa necessaria, cui definitum est ab ipsa natura, currere potius, quàm non currere. Contra verò, si homo in porticu inambulat in mundo boreali, eandem inambulationem in eadem porticu, ab eodem homine, eodem tempore existere, necesse est in mundo australi. Hæc autem inambulatio libera est: nam, quamvis necesse sit, quidquid est ad Boream, esse ad Austrum; & ideo sit ad Austrum, quia est ad Boream; est tamen inambulatio illa a causa libera, quæ, si non potest ambulare in uno loco, quiescere in altero; ei tamen simpliciter ambulare, vel non ambulare solutissimum est. Age, transferantur hæc omnia ad alium duplicem mundum, seu potius ad mundum eundem, in alio manentem duplici statu, in Centro scilicet, & in Sphæra; in Unitate, & in Numero; in Veritate, & in Umbra. Necesse est quidem, res omnes rato loco, & tempore ita esse in se ipsis, uti ex æterno fuerunt in mente Dei, non enim falli potest Veritas ipsa. Etsi verò necesse sit, omnia ita esse in se ipsis, uti prævisum est Deo, ipsa fore; non omnia tamen in se ipsis sunt necessaria, sed, ut ait D. Thomas in locis sup. cit. pro diversitate causarum, proximarum, alia necessaria sunt, alia libera. Verbi causa, si sol in scientia Dei peragrat orbem suum, & ita circumfertur;

fertur, ut accedat ad brumale signum, & inde sensim ascendat in diversam partem; hoc est, si Deus hæc scit; in eoque est veritas illa, qua verum fuit in statu exempto, extraque locum, & tempus, hos motus fore in statu alligato, certoque in loco, & tempore; utique necesse est, hos ipsos motus in se ipsis existere: solemque, ut est in se ipso, annuos cursus conficere, itaque circumferri; ut ultra substitiales orbes non progrediatur, nec interius insistat, nec longius excurrat, quam Deus præviderit. Ac motus hi quidem, ut sunt in se ipsis, sunt necessarii; non ea de causa, quia necesse est, esse in statu adumbrationis, quidquid est in statu veritatis; & idcirco est in statu adumbrationis, quod est in statu veritatis; sed quia hi motus a causa sunt necessaria, cui & moveri, & ita moveri definitum est a natura. E contrario autem, quod hic homo in viridi aliqua, opacaque ripa inambulet, si est in mente Dei, necesse est esse etiam in se ipso: motus is tamen, atque ambulatio in se ipsa est libera; quia, quamvis necesse sit, esse in se ipsis, quæ sunt in mente, ac visione Dei; & ideo sint in se ipsis, qui status est adumbrationis, quia sunt in mente, ac visione Dei, qui status est veritatis; motus is tamen, atque ambulatio est a causa libera, quæ, si non potest ambulare in uno statu, sedere in altero; potest tamen in utroque statu simul, vel sedere, vel ambulare pro libito. Enimvero, pro cuius libito? Pro libito causæ ipsius. Nam, sicut in eo duplici statu, Veritatis scilicet, & Adumbrationis, est ambulatio, vel sessio, qui sunt ejus causæ liberi effectus; ita etiam in eo duplici statu est causa ipsa libera, electioque illa, qua, cum solutum ei causæ sit vel sedere, vel ambulare; suapte sponte, atque nutu, secundum potius, quam primum amplectitur. Rei hujus similitudinem habes in eodem Mundo posito in duplici loco boreali, & australi: utrobique enim homo ille vel ambularet, vel sederet pro libito suo: quippe utrobique idem homo, eadem electio, eadem actio externa existeret, sessio scilicet, vel ambulatio. Illud inter eam similitudinem, ac rem, de qua agimus, interest: quod ibi quidem cum ad Boream, tum ad Austrum & homo ille esset verus

homo : & illa electio utrobique vera hominis electio : & illa actio externa sedendi , vel ambulandi , utrobique vera vel sessio , vel ambulatio . Contra verò in re nostra , ut paulo ante notatum est ; homo ille , in se ipso quidem esset verus homo , in mente autem Dei , veritas exempta hominis : illa electio in se ipsa , vera hominis electio ; in mente Dei , exempta veritas electionis humanæ : actio illa externa sedendi , vel ambulandi , in se ipsa , vera vel sessio , vel ambulatio ; in mente Dei , sessionis , vel ambulationis exempta itidem veritas . Porro rerum veritas exempta , per seque subsistens , est ipsum Esse , ut est in sese : hoc autem est Deus ipse . Cæterum similitudine hac , si ea recte utaris , nihil aptius invenias ad conciliandam cum Dei præscientia hominum libertatem : immo etiam ad eas controversias componendas , quas de Prædestinatione , de Gratia , & libero Arbitrio , magnis dissensionibus , studiisque hinc , & inde acerrimis disceptant Scholæ Catholicæ nobilissimæ , Thomistica , & Jesuitica . Eo certè spectasse puto eos veteres Patres , qui , ut retuli in prima Syst. par. duplicem mundum statuebant , alterum quidem externum , ac subjectum sensibus ; alterum autem intelligibilem tantum , ac sensibus omnino exemptum . Nam Augustinus etiam hæc scripsit l. 2. de Ord. c. 19. n. 51. *pulchritudinem , cujus imitatione pulchra , cujus comparisone facta sunt cætera , quisquis viderit ; videbit , quomodo non repugnet , nihil futurum esse , quod non sit apud Deum , ex quo necesse est ordine omnia fieri , & tamen non frustra Deum rogari . In hoc enim sensibili mundo vehementer considerandum est , quid sit tempus & locus &c. in illo verò mundo intelligibili quamlibet partem , tanquam totum &c. & Boethius lib. 3. de Cons. metr. 9. ita cecinit : Tu cuncta superno*

*Ducis ab exemplo , pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens &c.*

& Petrus Dam. Opusc. 36. c. 2. ita scripsit : *Voluntas quippe Dei omnium rerum sive visibilium , sive invisibilium causa est , ut existant : adeo , ut condita quæque , antequam ad formarum suarum visibiles procederent species , jam veraciter , atque essentialiter viverent in sui Opificis voluntate . & paulo infra : Quæ foris*

foris expressa sunt per conditionem operis, jam intra erant in providentia, & consilio Creatoris. Sed hæc infra etiam retrahantur: nunc illud aio, his, & similibus, quæ plura, ex aliis etiam Patribus possent afferri, significari duplicem rerum statum: alterum alligatum loco, & tempori, quo res sunt in se ipsius; alterum verò omnino exemptum & loco & tempori, quo res sunt in mente Dei. Nec Philo, & Plato, alique, qui duplicem mundum posuere, si id significare voluerunt, si exemptas rerum formas, ac veritates a Deo ipso, ut est in se, cogitatione tantum, non re distinguebant; erroris arguendi, notandique sunt, sed laudandi: atque ex antiqua Schola Zetetica hæc etiam, ut alia plura, hausisse dicendi.

39. Jam verò Scientiæ divinæ perfectiones reliquas, quoniam ex hæcenus dictis plana, & facilis est cujusque explicatio; neque eas singillatim persequi vacat; generatim omnes amplectimur: & qua ratione perfectissimè Deus omnia cognoscat, ex eadem Hypothesi ostendimus. Etenim cognoscencia quæ sunt, ut ipse etiam S. Thomas p. 1. q. 14. a. 1. scriptum reliquit, *cognoscencia quæ sunt*, inquam, *a non cognoscentibus in eo distinguuntur; quod hæc quidem nihil habent, nisi formam suam tantum; sed cognoscens natum est habere formam etiam rei alterius. Nam species cogniti est in cognoscente. Unde manifestum est, quod natura rei non cognoscentis est magis coarctata, & limitata. Natura autem rerum cognoscentium habet majorem amplitudinem, & extensionem.* Ex hoc verò sic statuo: res in quo sint perfectius, ab eo etiam perfectius intelligi: in quo igitur sint perfectissimè, ab eo etiam perfectissimè intelligi. Porro autem, quòd in Deo res omnes perfectissimè sint; hæc ipsa est Investigatorum Hypothesis: quæ, cum non ponat, nisi unicum Esse, ut Catholicè est explicatum p. 1. n. 1. 2. & 22. ejusque Esse duos quasi status, atque modos distinguat, primum quidem rei, & veritatis; alterum autem adumbrationis, & similitudinis; ex ea sequitur, quidquid usquam est extra Deum; id omne esse, etiam in Deo: & longè quidem perfectius in Deo, quàm alibi usquam extra Deum: siquidem in Deo est ipsa & res, & veritas Entis, est ipse Deus; extra Deum autem, Entis simi-

similitudo, atque adumbratio tantummodo est, creatura est. His omni parte congruunt, quæ supra dedimus ex Anselmi Monol. *Quemadmodum in vivo homine veritas hominis esse dicitur, in picto verò similitudo, sive imago illius veritatis, sic existendi veritatem intelligi in Verbo; in his verò... quæ facta sunt aliquid, aliquam imitationem &c. manifestum esse in Verbo, per quod facta sunt omnia; non esse eorum similitudinem, sed veram, simplicemque essentiam: in factis verò non esse simplicem, absolutamque essentiam, sed veram illius essentia viam aliquam imitationem... Nulli dubium esse, creatas substantias multo aliter esse in se ipsis, quàm in nostra scientia. In se ipsis nanque sunt, per ipsam suam essentiam: in nostra verò scientia, non sunt earum Essentia; sed earum similitudines. Restare igitur, ut tanto verius sint in se ipsis, quàm in nostra scientia; quanto verius sunt alicubi per suam essentiam, quàm per suam similitudinem. Cum ergo & hoc constet, quia omnis creata substantia, tanto verius est in Verbo, id est, in intelligentia Creatoris, quàm in se ipsa &c. Ex his nec difficile illud intelliges, Deum cognitione sua res creatas non solum comprehendere, sed & supercomprehendere, quia nempe eas non solum habet, sed superhabet, ut ita loquar: in illo enim sunt veritas; in se ipsis autem ejus veritatis imitatio, atque umbra.*

40. Definiendum superest, utrum in Deo sit esse exemplum, ac veritas ipsa peccati; quoniam peccatum etiam locum habet in sphaera Totius, quidquid autem est in sphaera, ei respondet suum esse exemplum in Centro: præterea peccatum etiam a Deo cognoscitur; ostensum est autem, ut in nobis quidem cognitio sit representatio quædam, & imago rerum, res ipsæ veritas cognitionis; contra verò in Deo cognitionis representatio, & imago quædam sint res, rerum ipsarum veritas sit cognitio. Ajo brevissimè: actiones pravæ, ut pravæ sunt, deficiunt a centro, hoc est, ab Esse, & Veritate: *nullum enim ens dicitur malum*, ait D. Thomas p. 1. q. 49. 2. 3. *per participationem, sed per privationem participationis.* ut autem actiones illæ deficiunt a centro, nec progressionem Centri sunt, nec ad ipsum referuntur: quod si nec ex ipso sunt, nec ad ipsum; sequitur, ut nec sint

sint in ipso. Hæc *Æbrai* Zeteta: una omnes & mente, & voce consentiunt Zeteta Christiani. Ex innumeris, quæ in hanc sententiam posent afferri, hæc pauca habeto. Dionysius Ar. ut a Græcis exordium sumam, c. 4. de div. nom. §. 19. ita ratiocinatur: *Enimvero si res omnes ex bono sint, bonumque sit supra res ipsas; est quidem in ipso bono id etiam, quod nullum est: malum autem, non est. Aliter non planè est malum, nec id, quod non est. Nihil enim erit id, quod omnino non est, nisi secundum modum quemdam supra essentialem in bono esse dicatur. Bonum igitur erit, & eo, quod omnino est, & eo quod non est, multo prius, & superius locatum. Malum autem nec in iis est, quæ sunt; nec in iis, quæ non sunt, sed eo etiam quod non est, remotius est a bono, tanquam alienum, ac minus ens. Malum deprimat infra illa ipsa, quæ non sunt: hæc enim licet ex ipso Esse non participant, participare tamen possunt: iisque si minus ut existentibus, at certè ut possibilibus sua veritas respondet in Centro. Pergit in eandem sententiam Dionysius toto hoc capite, in quo illa præcipue: *Non est malum res aliqua. Malum vel non est in rebus, vel est in Bono; atqui in Bono non est, ergo &c. Non est malum, neque ens, neque inter entia &c. Malum est defectio boni. Item: Malum non est ens, neque inter entia malum. Nusquam enim est malum, quia malum est. Denique: Malum est privatio, & defectus, & infirmitas, & inconcinnitas, & error, & frustratio scopi, pulchritudinis, vitæ &c. statu carens, ipsumque nihil, ac nullo modo, & nusquam existens: Eadem docet Dionysii interpretes Maximus cum in Scholiis ad cap. cit. tum apud Photium cod. 192. ubi malum nihil esse prorsus, affirmat: eorum, quæ sunt, non qualitatem, non quantitatem, non relationem: sed nec affectionem, quæ in re aliqua existente naturaliter inesse cernitur. Itaque defectus est, inquit, actionis ad finem tendentis facultatum eorum, quæ naturæ sunt insitæ. Eadem Origenes: nam tom. 2. in Johan. ad illud, & sine ipso factum est nihil, eorum interpretationem approbat, qui vitium minime subsistere, ac nihil esse, dicunt. Tum hæc subijcit: *Quantum igitur attinet ad significationem hujus voculæ, nihil, & voculæ, non ens, synonyma videbuntur esse, cum non ens dicatur nihil, & nihil***

nihil non ens. Itaque videtur Apostolus non ens dicere; non quæ omnino nequaquam sunt, sed ea, quæ sint prava, existimant prava non existere. Iterum, paucis interjectis, bonum, inquit, idem est cum existente; eum verò malum, aut pravam contrarium sit bono, & contrarium existenti sit non existens, sequitur malum, & pravam esse non existens. Tandem, omnes participantes ens, meritiò erunt existentes, qui verò diffugiunt entis participationem, eo quod privati sint ente; facti fuerunt non existentes. Diximus autem superius, ens, & nihil, synonyma, & univoca esse: & hanc ob causam, qui non sunt, nihil esse, & omne vitium etiam nihil esse, quoniam est non ens. Vide præterea Origenis ejusdem longam de mali origine disputationem in cap. 23. Philocaliæ; quæ & apud Eusebium Cæsariensem in septimo de Præparatione sub finem legitur: ex quibus omnibus apparebit, quàm planè dissentiant ab antiquorum doctrina, qui docent, peccatum, rem esse quampiam solidam, & extantem: in eorumque genere esse, quæ positiva dicuntur, eo quod in rebus ipsis ponantur, nec sola ratione consent, ac rei privatione. Eadem, quæ modo apud Origenem, invenies apud Methodium in lib. de Malorum origine, quod extat in Biblioth. Phot. cod. 236. apud Athanasium in lib. cont. Gentes. apud Theophilum Alexandr. in epist. Pasch. apud Titum Bostrensem in libris contra Manich. apud Basilium lib. 2. cont. Eunom. & in Homil. quod Deus non est auctor mali. Sed illustria in primis sunt, quæ de hac re habet Gregorius Nyssen. Primò enim tom. 1. homil. 7. in Eccles. Hoc ergo, inquit, quod est per se bonum, sive quod est supra bonum, & ipsum verè est, & per se dedit, & dat iis, quæ sunt, facultatem, ut gignantur, & ut permaneant in esse. Quidquid autem extra ipsum consideratur, eo redigitur, ut non existat. Quod enim est extra id, quod est, non est esse. Quoniam ergo, ut charitati adversum consideratur vitium; Deus autem est perfectus, & planè absoluta virtus; extra Deum ergo est vitium, cujus natura non in eo, quod ipsum sit; sed in eo, quod bonum non sit, comprehenditur. Nam extra boni notionem, vitii nomen posuimus: ita consideratur vitium esse adversum bono; ut id, quod non est,
ab

ab eo, quod est, tanquam ei adversum, distinguitur. His illud confirmatur, quod supra ex Schola Zetetica docui, vitii, & peccati non esse veritatem, seu esse exemptum in centro: quoniam non participatio boni sese extrinsecus diffundentis, sed privatio, ac defectio est. Secundò idem S. Doctor to. 2. in orat. catechet. c. 6. *Virtutis*, inquit, & *vitii sibi invicem adversantium distinctio non ita consideratur, tanquam duo sint, quæ cernantur consistere: sed quomodo ab eo, quod est, ex adverso distinguitur id, quod non est: neque dici potest, quod per hypostasim, ac consistentiam distinguatur id quod non est, ab eo quod est; sed non ens dicimus entis ex adverso, in distinctione respondere: eodem modo etiam vitium adversatur rationi virtutis, cum per se non sit, sed intelligatur per absentiam ejus, quod est melius: & quomodo dicimus, in distinctione visui ex adverso respondere cæcitate, cum per se non sit in rerum natura cæcitas, sed sit privatio ejus, qui prius fuerat habitus; ita etiam vitium dicimus considerari in boni privatione, veluti quamdam umbram, quæ accedit transire radii. Sed has similitudines diligentius est persecutus cap. 5. in quo mali originem refert in ipsum hominis arbitrium liberè se bono fraudantis: eamque omnino a Deo removet, quia nihil aliud vitiositas est, quàm privatio quædam, vel recessus ab honestate: ut amotio quædam lucis, sunt tenebræ; orbitas, visus. Tandem id ipsum docet in dialog. de Resur. & Anim. qui inscribitur Macrinia. Nysseno subscriptores accedunt Græci Patres reliqui omnes. Ita Dorotheus doctrin. 10. & 11. Cæsarius dial. 3. Diadochus c. 3. Damascenus l. 2. cap. 30. n. 2. *Illud quoque sciendum*, inquit, *Deum ipsum omnis boni fontem; & auctorem esse; ut, citra ipsius opem, & auxilium bonum velle, nec facere possimus: ceterùm nobis liberum esse in virtute perstare, Deumque ad eam vocantem sequi, vel a virtute abscedere, b. e. in vitio hæerere, ac diabolum, qui nulla vi injecta ad illud nos vocat, ducem sequi. Neque enim vitium aliud quidquam est, nisi recessus a bono, veluti tenebræ, recessus a luce. Is etiam, uti supra Nyssenus, & alii, peccatum, ac vitiositatem a Deo auctore non esse probat, quia nihil aliud est, quam privatio, recessusque a bono. Eadem scribit lib. 4. c. 2. num. 5. Hæc Patres Græci,**

Z

qui-

quibus ad stipulantur Latini, malumque rem ullam verè, & propriè esse pernegant: negationem, privationemque rei, ac defectionem appellant. Ambrosius contra Manichæos, Marcionistas, & Valentinianos disserens, *malum nullam creaturæ prærogativam habere dicit: esse mutabilitatis vitium, & errorem prolapsionis.* Hieronymus in c. 3. Hierem. *Mala, quæ nullâ suâ naturâ subsistunt, a Domino non creantur.* Apud Augustinum nihil frequentius, lib. 3. Conf. c. 7. n. 12. *Non veram malum non esse, nisi privationem boni, usque ad quod omnino non est.* Lib. 2. de Mor. Manich. c. 4. n. 6. *cujus deficiens Deus auctor non est, quia existendi, & ut ita dicam, essendi auctor est.* Ita & malum ostenditur quomodo dicatur; non enim secundum essentiam, sed secundum privationem verissimè dicitur. Lib. 8. de Gen. ad lit. c. 14. n. 31. *Neque enim ulla natura mali est, sed amissio boni hoc nomen accepit.* Enar. in. Psalm. 7. n. 19. *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis: non quod aliqua sit natura tenebrarum. Omnis enim natura, in quantum natura est, esse cogitur. Esse autem ad lucem pertinet; non esse ad tenebras. Qui ergo deferit eum, a quo factus est &c.* lib. 83. Quest. q. 6. *Malum nulla specie continetur, totumque hoc nomen mali de speciei privatione repertum est.* q. 21. *Quisquis omnium, quæ sunt, auctor est, & ad cujus bonitatem id tantum pertinet, ut sit omne, quod est, non esse ad eum pertinere nullo pacto potest. Omne autem, quod deficit, ab eo, quod est esse deficit, & tendit in non esse. Esse autem, & in nullo deficere bonum est, & malum est deficere. At ille, ad quem non esse pertinet, non est causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse; quia, ut ita dicam, essendi causa est. Boni igitur tantummodo causa est: & propterea ipse summum bonum est. Quocirca mali auctor non est, qui omnium, quæ sunt, auctor est: quia, in quantum sunt, in tantum bona sunt.* In Ench. ad Laurent. c. 11. n. 3. *Quid est autem aliud, quod malum dicitur, nisi privatio boni? Nam, sicut corporibus &c.* lib. 12. de Civit. c. 7. *Nemo igitur querat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens; quia nec illa effectivus est, sed defectivus &c.* cap. autem 9. *Cum ergo malæ voluntatis efficiens naturalis, vel, si dici potest, essentialis nulla sit causa...* nec
talene

talem voluntatem facit, nisi defectio, qua deferitur Deus, cujus defectionis etiam causa utique deficit. Alia plurima in eandem sententiam in reliquis omnibus Augustini operibus inveniuntur; quæ, quoniam mens S. Doctoris jam est manifesta, referre supervacaneum est. Sed & Patres reliquos nomine tenus hic appellare sat fuerit. Auctor Hypognost. apud August. lib. 4. c. 1. Paulinus epist. 38. Prosper sent. 144. 176. 228. Leo Papa ep. 93. ad Turib. c. 6. Gennadius l. de Eccles. dogm. c. 60. Boethius l. 3. de Cons. Prof. 12. Fulgentius l. de Fid. ad Petr. c. 21. n. 62. Gregorius Magn. l. 3. Mor. cap. 7. Isidorus l. 1. de sum. bon. c. 11. Albinus Flaccus l. Inter. in. Gen. Inter. 93. Petrus Dam. opusc. 36. c. 9. Hugo Victor. l. 1. Miscel. tit. 185. Bernardus serm. 1. in Annunc. & Serm. de trip. cohæ. vincul. clav. &c. Honorius Augustodunensis lib. de Prædest. Excribendum aliquid ex Anselmo, & Thoma, qui propositum nostrum, sententiamque Zeticam mirè provehunt. Primus enim, præter id, quod habet in lib. de casu diab. c. 9. & lib. de Concept. Virg. cap. 5. in Corr. ad cap. 11. ep. ad Rom. ita scribit. *Ex ipso sunt omnia, idest, bona voluntas, & bona actio, & omnes natura. Neque enim ex ipso sunt peccata, quæ naturaliter substantia non sunt, sed benè conditam substantiam vitiant.* Bonarum quidem & voluntatum, & actionum nostrarum exemptum esse, ac veritas est in Deo: secus verò malarum, quæ ipsius participationes non sunt. Melius Quæst. 1. de con. Præsc. & lib. arb. c. 7. *Restat nunc, ut consideremus, cum Deus omnia præscire, sive scire credatur; utrum ejus scientia sit a rebus, an res habeant esse ab ejus scientia. Nam, si Deus a rebus habet scientiam; sequitur, quòd illa prius sit, quàm ejus scientia, & sic a Deo non sint: a quo nequeunt esse, nisi per ejus scientiam. Si verò quacunque sunt, a scientia Dei sumunt essentiam; Deus factor, & auctor malorum operum est: & ideo non justè punit malos: quod non suscipimus.* Quam controversiam non ea ratione dirimit, ut dicat, scientiam visionis rebus prævisis antecire physicè, non logicè: sed hæc subjicit, doctrinæ Zeticæ maximè consentanea: *Hæc autem questio facilè solvi potest, si prius cognoscitur bonum, quod est justitia, verè ali-*

quid esse ; malum verò , quod est injustitia , omni carere existentia . Quod in tractatu de casu diaboli : & in libello , quem de Conceptu Virginali , & peccato originali titulavi , apertissime monstravi . Non est enim injustitia qualitas , aut actio , aut aliqua essentia ; sed tantum absentia debite justitiæ : nec est , nisi in voluntate , ubi debet esse justitia . Per quam voluntatem justam , vel injustam &c. Omnis quippe qualitas , vel omnis actio , & quidquid aliquam habet essentiam , à Deo est : a quo est omnis justitia : & nulla injustitia : facit igitur &c. Loci hujus quod reliquum est , dabimus Prop. seq. n. 44. quod spectat ad rem præsentem ; solum bonorum veritas , sive esse exemptum est in Centro , non autem malorum : neque id est absurdum , malum enim , qua malum est , Anselmi , & Patrum reliquorum sententia , nihil est : quod autem nihil est , radius non est in sphaera Totius : quod si radius non est , ejus esse exemptum non est in centro : neque ab ipso progreditur , neque ad ipsum refertur . Non minus dilucidè , & perspicuè id ipsum docuit Thomas Aquinas p. 1. q. 48. art. 1. corp. Bonum est omne id , quod est appetibile , & sic , cum omnis natura appetat suum esse , & suam perfectionem ; necesse est dicere , quod esse , & perfectio cujuscunque naturæ , rationem habeat bonitatis . Unde non potest esse , quod malum significet quoddam esse , aut quamdam formam , seu naturam . Relinquitur ergo , quod nomine mali significetur quædam absentia boni . Quocirca ad rem præsentem q. 49. a. 3. ad 4. dicendum , inquit , quod nullum ens dicitur malum per participationem , sed per privationem participationis . Quæst. autem 1. de malo ar. 1. ad 2. Bonum , & malum , inquit , opponuntur , ut privatio , & habitus : quia , ut Simplicius dicit in com. Prædicam. illa propriè dicuntur contraria , quorum utrumque est aliquid secundum naturam , sicut calidum , & frigidum , album , & nigrum : sed illa , quorum unum est secundum naturam , & aliud recessus a natura , non opponuntur propriè , ut contraria : sed , ut privatio , & habitus tenebra non est contrarium lumini , sed privatio unumquodque est magis malum altero , non per accessum ad aliquid summè malum , vel per participationem diversam alicujus formæ : sed dicitur aliquid magis , vel minus malum , secundum quod

quod magis, vel minus privatur de bono. Item q. 16. a. 2. c. *Malum dicitur unumquodque ex eo, quod aliqua perfectione sibi debita privatur.* Tum ad 12. *demon peccavit voluntate deficiente, & ipse defectus voluntatis est peccatum ejus.* Quæ quidem omnia, & innumerabilia præterea ejusdem modi gravissima, & luculentissima, cum apud D. Thomam, tum apud omnes Patres Græcos, & Latinos; ii, qui malum, etiam quâ malum est, rem esse aliquam, & *positivum* quiddam, opinantur; nescio, utrum pejus faciant, cum aut in rem suam detorquere conantur; an verò, cum negligunt, ab iisque apertè dissentiunt. Hæc verò a nobis eo consilio sunt allata, ut appareat, rectè Zeteticam Scholam, quæ Deum, Centrum Totius definit; a Deo ipso veritatem exemptam malorum excludere: cum malum, quâ malum est, non ipsius Esse, & Veritatis participatio sit, sed participationis mera privatio. At enim, si peccatorum veritas exempta in Deo non est, Zetetarum sententiâ; quonam pacto docent ab eo peccata cognosci, cum ejus cognitio, ipsa rerum veritas sit? Id quidem, si ponatur, Deum nihil, nisi in se ipso cognoscere, ne peccatum quidem; apud omnes explicatu perdifficile est: apud antiquos Indagatores verò minus difficultatis habebat. Immo eorum doctrina conciliari facile posse puto Scholasticos inter se dissidentes. Peccatum enim ex opposita bonitatis ratione cognosci a Deo, communis omnium sententia est: utrum autem ex bonitate ipsa Dei, an vero ex ea peculiari bonitate, atque honestate virtutis, cui proximè, directòque peccatum quodque adversatur; in hoc quidem discordant: plerique tamen, &, ut ait Gabriel Vasquius acutissimus. Societ. Theologus, multo probabilius secundum defendunt. His ita assentior; ut tamen, ex iis quæ hætenus, tradidi ex Schola Zetetica, virtutem illam ipsam a Deo, non nisi in semetipso, ubi ejus virtutis exemptum esse, & veritas est; intelligi concedam. Quo in unum coire videntur duæ nuper memoratæ sententiæ, ut Deus nimirum & peccatum intelligat in ea virtute, cum qua directo, & proximè pugnat, & tamen in semetipso habeat, ubi illud intelligat. Atque hîc tandem perspicuum fit, quod sur-

pra

pra citavimus ex cap. 7. de div. nom. *Lumen non aliunde videre tenebras, quam a lumine*: cui consentaneum est, quod habet D. Thomas cum hic in Scholiis; tum etiam p. 1. q. 14. a. 10. c. in quo sic legitur: *unumquodque est cognoscibile, secundum quod est: unde, cum hoc sit esse mali, quod est privatio boni: per hoc ipsum, quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebrae* &c. quam doctrinam tradit etiam q. 48. a. 1. c. *Unum scilicet oppositorum cognosci per alterum, sicut per lucem tenebra* &c. Id ipsum vide fusius tractatum in 1. sent. dist. 36. q. 1. art. 4. q. 2. art. 3. ad 1. Item q. 2. de Verit. a. 8. ad 18. & Quodl. 11. a. 2. &c.

41. Restat huic disputationi locus vel maximè necessarius de Futuris conditionalibus, cuiusmodi esse dicitur Pœnitentia Tyriorum, & Sidoniorum, de qua ita scriptum, est Lucæ x. 13. *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida: quia, si in Tyro, & Sidone facta fuissent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pœniterent.* De hoc verò, si teneatur Hypothesis, quam authoritate, & ratione initio stabilivimus, quid Investigatrix Schola sentiret, obscurum esse non potest. Deus enim, ejus Scholæ definitione, est ipsa Veritas, seu Centrum omnium verorum: cum igitur verum sit, Tyrios, & Sidonios pœnitentiam acturos fuisse, si aspexissent Christi miracula; eorum pœnitentia, quamvis nec fuerit, nec sit, nec futura sit unquam, pars est tamen, & radius quodammodo in sphaera Veri, & quod consequens est, habet in Centro esse quoddam exemptum, veritatemque separatam, quæ ipsi respondeat: aliam procul dubio habitura; si, aut Christus apud Tyrios, & Sidonios prodigia illa patraisset re ipsa; aut si Tyrii, & Sidonii pœnitentiam egissent, iis etiam portentis apud ipsos a Christo non editis. Nam, quemadmodum non est absurdum, sententiâ vestrâ, aliam tunc fore in Deo ex omni æternitate ejus pœnitentiæ notionem, repræsentationemque; sic, veterum Zetetarum judicio, absurdum non est, aliud tunc fore in Deo ex omni pariter æternitate, ejus pœnitentiæ esse exemptum, & veritatem. Siquidem, ut supra explicavimus, ratio illa exempta veri esse, seu veritas, quam res habent in Cen-

TRO

tro totius entis, ac veri, hoc est, in ipso *Esse*, & *Veritate*; rebus ipsis planè respondet, ac congruit: nec prædicata, quæ vocant, necessaria tantummodo afficit, & attingit; sed etiam contingentia, eaque omnia, quæ cuique rei *εὐμβασμῶς* adveniunt.

PROPOSITIO VIII.

Deus vult.

42. **D**eum intelligere quibus rationibus, & argumentis ostensum est proximè; iisdem fere ostendi potest & velle. Huc igitur ea sunt revocanda, quæ sub ipsum præcipuè superioris disputationis initium tradidimus. Tum, quoniam Schola vetus Zetetica, res a Deo procreatas, totidemquasi Divinorum umbras esse dicebat; ne quis ita dictum accipiat, ut, tanquam umbra ex corpore, sic mundum ex Deo necessariò manasse crederet, qui vetus fuit aliquorum philosophorum error, quos coarguit Basilii homil. 1. in Hexam. & ex ipso Ambrosius L. 1. c. 5. adjungendum statim eadem ex Schola, quod Deum demonstret, quæ vult extra se, non coactu, aut necessitate aliqua, sed prorsus liberè velle: ut, quamquam in illum deliberatio non cadit, quæ cum incitiâ est, & ignotæ rei inquisitione conjuncta; plenam tamen agendi, vel non agendi; hujus, vel illius amplectendi, repudiandive potestatem habeat; sitque in eo rerum, quas condit, solutissima electio, & arbitrium. Id verò antiqui Zetetæ confici posse putarunt ex ipsa primùm scientia, atque intelligentia Dei: id enim omne, in quo ratio, & intelligentia est, universè liberum, sui que juris, & arbitrii esse dicebant; quod ex ipsis expressum fideliter est a Nemésio, Christiano philosopho, qui cap. 41. causam afferens, cur homines liberi a natura facti sint; dicimus, inquit, cum ratione naturâ conjunctam esse liberam voluntatem, & ab Honorio Augustod. qui in libro de Præd. & lib. arb. Quibus, ait, inest ratio, inest etiam volendi,

di, nolendique libertas. Probabant secundò ex ipsa proximè Hypothesi: tum quia, si ipsum Esse in re aliqua extra se necessariò existeret, cum existendi necessitas veri Esse character, & proprietas sit; sequeretur, ipsum Esse non solum in sese, sed etiam extra se ipsum progredi, intra rationem veri esse: contra quàm supra jam sit stabilitum. Tum etiam, quia, si quo progrediendum ipsi foret extra se necessariò; jam non esset illud Esse maximè exemptum, ac segregatum ab omni natura creata, quod supra posuimus: immo nec sibi plenè sufficiens, nec ex se ipso tantum undique aptum, atque perfectum; si non electione, & arbitrio; sed naturâ ipsâ, rei extra se cuiusdam devinctum, atque obligatum, obstrictumque foret. Hiscè rationibus planum faciebant antiqui illi Sapientes, Deum, tametsi quidquid facit in tempore, voluit illud, decrevitque apud sese, ab omni prorsus æternitate, idest, in statu exempto a tempore, seu, quod idem est, in Centro; voluisse tamen, ac decrevisse liberè. Hoc posito, quod sequitur videndum est, ex eorundem disciplina, quid nam sint hæ divinæ voluntates (eas enim, ut ipsi, sic nos cogitatione distinguimus) decretaque illa, quibus in res extraneas, sive procreandas, sive alias quapiam ratione procurandas divina se vis, ac bonitas effundit. Perspicuum verò est, ab iisque deserte testatum sapissime, quid hoc esse vellent. Verum enim, exemptumque illud esse, Deo quidem ipsi liberum, sed tamen æternum, atque immutabile, quod, eorum sententiâ, res aliquando, & alicubi extituræ antehabent in Centro; illud ipsum Dei & scientiam, & voluntatem esse dicebant: ut, quemadmodum scientia Dei; primaria rerum veritas est, formaque illa, aut quasi forma, ex qua verè, & propriè ab omni æternitate denominatum est verum, quidquid est verum; sic voluntas Dei primarium sit esse rerum, &, ut ait Anselmus, *principalis essentia*, ex qua, tanquam a forma rem extrinsecus afficiente, ab omni æternitate denominatum est extiturum, (extiturum nostro intelligendi more, æternitati enim, quæ exempta est a tempore, nihil futurum est) quidquid alicubi, & aliquando existit. Quare,
sicut

ficut omnium verorum veluti centrum, unitatemve ponebant Dei scientiam, hoc est, rerum ipsarum veritatem separatam; sic omnium entium veluti centrum, & unitatem constituiebant Dei voluntatem, hoc est, rerum earundem esse ipsum exemptum. Quod significasse videtur R. Moses Majem. More Nevoch. l. i. c. 69. cum scripsit, *per ejus existentiam omnia existunt, non quidem tanquam per formam proximam, & immediatam, sed remotam, & ultimam*. Immo & D. Thomas, qui p. i. q. 6. a. 4. a primo, inquit, *per suam essentiam ente, & bono, unumquodque potest dici bonum, & ens, inquantum participat ipsum, per modum cujusdam assimilationis... & sic bonitas una omnium, & etiam multæ bonitates*. Tum q. 16. a. 6. *Si loquamur de veritate, secundum quod est in rebus, sic omnes sunt veræ una prima Veritate, cui unumquodque assimilatur, secundum suam entitatem. Et sic, licet plures sint essentia, vel formæ rerum, tamen una est Veritas divini intellectus, secundum quam omnes res denominantur veræ*. Tandem q. 1. de Ver. a. 4. *Si accipiat veritas propriè dicta, secundum quam omnia principaliter vera sunt, sic omnia sunt vera una veritate, idest, veritate intellectus divini... si autem accipiat veritas impropriè dicta, secundum quam omnia dicuntur vera, sic sunt plurium verorum plures veritates... Quamvis res exemplentur difformiter a veritate divina, non tamen propter hoc excluditur, quin res una veritate sint veræ, & non pluribus propriè loquendo, quia id, quod diversimodè recipitur in rebus exemplatis, non propriè dicitur veritas, sicut propriè dicitur veritas in exemplari*. Sed instar omnium, quos hic referre, per tempus non licet; duo illi sunt Zetetæ Christiani præstantissimi, ex Græcis Dionysius, Augustinus ex Latini. Hanc doctrinæ Zeteticæ partem adumbravit Dionysius cap. 5. de div. nom. ait enim §. 4. *Deus enim non quovis modo est ens, sed simpliciter, & infinitè totum esse in se pariter complexus, & anticipans. Quamobrem etiam Rex sæculorum nominatur, ut in quo, & penes quem cujuslibet esse & sit, & constet... ipse est esse rebus: & non tantum ea, quæ sunt, sed ipsum esse rerum*. Quid nam verò sit hoc esse exemptum, & æternum, quod res habent in Deo, explicat in fine §. 8. cum

scribit : *Exemplaria verò dicimus, esse rationes in Deo substantificas rerum, & unitè præexistentes, quas divinus sermo vocat prædefinitiones, & divinas, atque bonas voluntates, rerum definitrices, & effectrices; secundum quas, qui est supra substantiam, omnia, quæ sunt, prædefinivit, & produxit.* Esse illud, ac veritas rerum exempta, quæ est in Deo, est idem scientia, & voluntas; exemplar, & prædefinitio. Ad idem esse, ac veritatem exemptam, qua res & veræ, & futuræ denominantur ab omni æternitate, alludere visus est Augustinus, cum scripsit l. 2. de lib. arb. c. 16. n. 45. *Hinc etiam comprehenditur, omnia providentiâ gubernari. Si enim omnia, quæ sunt, forma penitus subtraheretur, nulla erunt, forma ipsa incommutabilis, per quam mutabilia cuncta subsistunt, ut formarum suarum numeris impleantur, & agantur, ipsa est eorum providentia.* Sed de hac forma plura diximus num. 33. Ad idem esse, & Veritatem rerum spectavit S. idem Doctor in Tract. 68. super cap. 14. Johan. scribit enim n. 1. *Quomodo ergo mansiones in domo Patris non aliæ, sed ipsæ, & sine dubio jam sunt, sicut paranda non sunt; & nondum sunt, sicut paranda sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiam Prophetæ predicant Deum (Isa. XLV. 11. sec. LXX.), quia fecit quæ futura sunt? Non enim ait, Quis facturus est, quæ futura sunt: sed, Qui fecit, quæ futura sunt. Ergo & fecit ea, & facturus est ea. Nam neque facta sunt, si non ipse fecit; neque futura sunt, si ipse non fecerit: fecit ergo ea prædestinando, & facturus est operando. Sicut discipulos, quando elegerit, satis indicat Evangelium: tunc utique, quando eos vocavit: & tamen ait Apostolus; Elegit ante mundi constitutionem: prædestinando utique, non vocando. Nempe, ut dictum est supra, esse illud verum, & exemptum, quo, priusquam in se ipsis, sunt res omnes in Deo, ipsum est, Inquisitorum sententiâ, scientia illa, quâ Deus res ipsas ex omni æternitate cognovit; ipsum voluntas, qua de iisdem, itidem ex æternitate, decrevit: factum autem verè non est, quia nil factum in Deo: sed factum dicitur, quia ipsa effectæ rei, ejusque effectæionis veritas est. Quomodo autem existat in Deo, explanabimus in altero Systemate de Deo Trino. De illo esse scripsit Augusti-*

gustinus idem enarrat. in Psalm. 49. n. 18. his verbis. *Jam* cerè noverat, quod crearat, & , antequam crearet, noverat. Tanta est ergo notitia Dei, ut apud ipsum essent quodam ineffabili modo, antequam creata essent: & a se expectat, ut accipiat, quod, antequam crearet, habebat. Item in Psalm. 105. n. 35. apud Deum quidem disposita, & fixa sunt omnia. . . & futura jam fecit. Et lib. 13. de Civ. c. 16. Quomodo autem promisit, cum hominibus utique promiseris, qui nondum erant, ante tempora æterna; nisi, quia in ipsius æternitate, atque in ipso ejus Verbo eidem coæterno, jam prædestinatione fixum erat, quod suo tempore futurum erat. Tandem lib. 2. de Ord. c. 19. num. 51. Pulchritudinem, cujus imitatione pulchra, cujus comparatione facta sunt cætera, quisquis viderit; videbit, quomodo non repugnet, nihil futurum esse, quod non sit apud Deum, ex quo necesse est, ordine omnia fieri, & tamen non frustra Deum rogari &c.

43. Sed hic iterum Scholæ Zeteticæ obijci potest; actum esse de libertate creata, si res ita componatur: Cui autem Scholam illam defendere propositum foret, eadem fortasse reponeret, quæ supra exposui; non esse, cur libertati nostræ timeamus, ab hac rerum anticipatione, siue esse exempto: etiamsi sit æternum: etiam si ratum, fixum, immutabile sit: etiamsi, quod hic peculiariter addimus, sit planè liberum Deo: sit, ut Investigatores dicebant, ipsissima ejus libera voluntas, arbitrium, electio. Nam primò, etsi Deo solutissimum fuerit, quam in se ipso, modo quodam exempto, humanarum actionum veritatem antehabere; si tamen hæc anticipatio rei, licet æterna, est in eodem signo, ac res ipsa; quodque signo Deus ante omne tempus voluit, seu veriùs extra omne tempus vult, esse in se ipso veritatem v. g. illius assensus, quem Christo Domino vocanti præstiterunt Apostoli; eodem signo extitit assensus ipse tempore suo; Divinæ voluntatis, atque electionis libertas, humana voluntatis, atque electionis libertati quid obsit, non video. Quod autem se ita res habeat, difficile quidem obtineat Schola Scotistica in suo Systemate; Schola verò Zetetica in suo, non ita difficile. Etenim, cum libera Dei vo-

luntas, & electio, sit ipsamet veritas illius assensus, ut ponunt Zetetæ; veritas autem rei sit in eodem signo, ac res ipsa; neque enim prius verum est, rem esse futuram, quam sit futura: duoque ista, ne cogitatione quidem disjungi, ac distrahi invicem possunt; consequens est, liberam Dei voluntatem, atque electionem eodem prorsus signo teneri, atque ipse ille assensus, sive electio, & voluntas libera hominis. Nec verò, si huius Systematis Hypothesis concedatur, ratione illa premi, urgerique possunt Zetetæ, quæ sanè angit Scotistas; Unde nam perpetuus iste duarum Voluntatum consensus? harmoniam, concentumque istum, quæ ratio, quæ auctoritas probat? In promptu enim est, quo se facile expediant; siquidem Deus, ut habet Hypothesis, quam auctoritate, & ratione supra munivimus; est ipsa Veritas per se subsistens: hæc autem est Veritatis natura, ut illud ipsum, quod est apud nos in loco, & tempore; sit in illa exemptum a loco, & a tempore: nec alius sit liber hominis assensus in se ipso, alius in veritate; sed qui in se ipso habet esse quoddam adumbratum, falsumque, ut Patres loquuntur; esse germanissimum, ac sincerissimum habeat in Veritate. Esto igitur probari non satis possit decretum illud *Condeterminans*, quod tuendæ hominum libertati excogitatum est a sapientissima, & subtilissima Scotistarum Schola; nam, præter alia, quæ iis obijci possunt, durum certè est, & planè ad arbitrium confectum videtur, ut quidquid homo liberè, & suapte sponte, atque nutu eligit in tempore, in eodem signo, & omnino pariter liberè, decretum sit a Deo, ante omne tempus; quia nempe, Scotistarum sententiâ, æternum illud Dei decretum non est ipsa veritas electionis habitæ ab homine pro sua temporis differentia; at verò non est, quod hac ex parte improbari, atque impeti possit Zetetarum doctrina: siquidem, ut ipsi sentiunt, decretum illud, quo Deus vult rectam aliquam hominis actionem, laudabilemque, & salutarem assensum; actionis, assensusque illius, est ipsa veritas: ac, licet duo quædam sint inter se maxime disjuncta, & distantia, ut exemplar scilicet, & imago, verum, & falsum, non aliud ens tamen est.

ele-

electio Dei, aliud electio hominis; sed id ipsum, quod hæc est, adumbratione, & similitudine; illa est, re, & veritate. At enim hoc, quod idem est in Deo, & in Homine; in Deo quidem, tanquam in statu veritatis; in homine autem, tanquam in statu adumbrationis; cui nam liberum est, Zetetarum iudicio, hominine, an Deo? Utrique liberum est: sed Deo liberum est in statu veritatis, secundum quem statum dicitur electio, seu decretum Dei homini autem liberum est in statu adumbrationis, secundum quem statum dicitur electio, seu assensio hominis. Ita scilicet, ut electio, seu decretum Dei, sit electio, sive assensio hominis in statu lucis: contra verò, electio, seu assensio hominis, sit electio, seu decretum Dei in statu umbræ. Expecto, subjunget hic aliquis, expecto jam, dum dicas, Ebraeorum sententiâ, Deum esse hominem in statu lucis; hominem autem esse Deum in statu umbræ: Enimvero hoc etiam in eorum monumentis invenio: ac, si rectè intelligatur, a vero, & Catholico sensu nequaquam abhorreat. Quid enim a licet vobis in mente, Dei ponere similitudinem, sive imaginem hominis? Zetetis non liceat ibidem ponere veritatem, seu esse illud verum, & exemptum, quod adumbratur in homine? Quoniam verò Deus id, quod habet, illud est; cur absurdè dicatur, Deus est hominis veritas; si absurdè non dicitur, Deus est hominis repræsentatio? At, dicitis, non hominis solius repræsentatio est Deus, neque enim rei hujusce dumtaxat, in ejus mente similitudinem, & quandam quasi imaginem ponimus. Nec antiquis Ebraeis, Deus erat solius hominis veritas, seu illud esse, quod homo solus habet in statu lucis: id enim, ipsorum iudicio, tam planè est absurdum, & ad contradictionem implicat, quàm quod Centrum sit esse exemptum unius radii tantummodo. Hæc habet eorum Hypothesis: Deus est ipsum Esse: ipsa Veritas: Unitas, Centrum totius: sive Totum extra totum. Et hæc quidem, ut initio monuimus, dicta sunt ab ipsis, non ut explicarent, Deus quid sit, secundum se ipsum; idenim supra hominum captum longè positum esse dicebant; sed, ut habitudinem illam exprimerent, qua spectat extra se ipsum

sum ad res creatas, easque gubernat, atque administrat. Sed hæc aliàs etiam refutavimus.

44. Nunc, ut ad hominis libertatem redeamus, de qua potissimum institutus hic nobis sermo erat; quoniam istiusmodi naturæ signa, quæ nostri vocant, minimè notata sunt, ab antiquis Ebræis, iisque fortasse non agnita; ea ratio jam est exponenda, quam certò ab iisdem initam constat, ut hæc æterna Dei decreta, prædestinationes, voluntates, Deo ipsi planè liberas; liberæ itidem hominum facultati nihil officiant. In Dei quidem, dicebant, potestate, & arbitrio fuit, quem vellet ab omni æternitate rerum ordinem, statuere, ac præfinire. Quia verò *melius iudicavit etiam de malis bene facere, quàm mala esse non sinere*; ideo, quod ad actiones liberas angelorum, & hominum pertinet, universa Dei decreta in *Sanctiones*, ac *Permissiones* bifariam dividimus. Sanctio quidem, dicebant, est illud esse, quod in Centro respondet actioni rectæ in aliqua sphaeræ Totius parte existenti: quod esse exemptum, ut Deo liberum est, Dei voluntas, decretumque dicitur; ut verò nexum cum eo est, quod actio illa recta, pro sua sphaeræ differentia existat; non qualecunque decretum, aut voluntas, sed Sanctio nuncupatur. Permissio autem est illud esse, quod in Centro opponitur actioni pravæ, ut prava est, hoc est, ut ab esse deficit: eidemque respondet, secundum omnes rationes, tum quibus ex ipso esse participat; tum quibus participare deberet, ut recta foret: Porro hoc esse exemptum; quia & ita opponitur pravitati actionis hujus, ut eam esse tamen sinat; & ita respondet bonitati, cujus actio illa est expers; ut cum ea bonitate nectatur, tantum ut possibili, ac debita, non verò ut etiam futura; idcirco Permissio appellatur: quòdque id etiam est Deo liberum; Permissio libera Dei propterea dicitur: sive etiam voluntas non quidem sancions, sed tantum permittens. Ad hanc Permissionem, sive esse exemptum, quo deficit actio prava, ut prava est, quique cum ea bonitate, atque integritate, qua caret actio, eadem, nectitur, non ut existente, sed ut possibili, ac debita; quòdque verum est, non quid erit, sed quid esse posset, ac deberet.

beret actio illa ; ad hanc , inquam , Permissionem , seu esse exemptum alludit Anselmus q.1. de concor. Præsc. & liber. arb. c.7. cujus initium dedimus num.40. reliquum , quod huc pertinet , nunc daturi . Docet ibi Anselmus , tametsi res sunt a scientia Dei , non autem scientia Dei a rebus ; Deum tamen malorum operum auctorem non esse , quia mala opera , ut mala sunt deficiunt ab esse : nec habent in Deo , quod ipsis respondeat , ut mala sunt , sed quod iis opponatur : quoque verum sit , quid esse deberent , non autem directe , quid sint . Loco igitur supra citato ita pergit : *per quam voluntatem justam , vel injustam , dicitur omnis rationalis natura , & qualibet ejus actio , justa , vel injusta . Omnis quippe qualitas , & omnis actio , & quidquid aliquam habet essentialiam , a Deo est , a quo est omnis justitia , & nulla injustitia : facit igitur Deus omnia , quæ justa , vel injusta voluntate fiunt , idest , bona opera , & mala . In bonis quidem facit quod sunt , & quod bona sunt ; in malis verò facit quod sunt , sed non quod mala sunt . Nam omni rei esse justam , vel bonam , est aliquid esse ; nulli verò rei est esse aliquid , injustam , vel malam esse . Siquidem bonum , vel justum esse , est justitiam habere , quod est aliquid . Malum verò esse , vel injustum , est non habere justitiam , quam debet habere . Audis ? in Deo est , quid sit actio recta ; in Deo pariter est , quid sit actio prava , ut habet aliquid boni : ut verò prava est , in Deo est , quid esse deberet : ut prava enim est , ab illo esse deficit , quod habere deberet : ac rectè esse illud exemptum , quod ei actioni partim quidem respondet ; partim autem opponitur ; rectè , inquam , Permissio dicitur : qua enim opponitur , eo quidem verum est , quid esse deberet actio illa ; non autem præterea , quid sit futura ; cum futura non sit , quod deberet : nec futura non esset , quod deberet ; si per illud esse exemptum , seu veritatem , verum esset non solum , quid esse deberet , sed etiam quid sit futura . Dei permisso igitur est actio prava , qui ante omne tempus voluit in se ipso esse verum , eam fore ; & non præterea voluit in se ipso esse verum , eam talem fore : ea scilicet veritate contentus , qua ex æternò verum fuit , eam talem esse posse , ac debere . Nec propterea Deus non*

cer-

certò scit, utrum futura sit, qualis esse posset, ac deberet, nec ne: siquidem in illa veritate, seu esse exempto, quod habet in se; quæ actioni illi respondet, ac congruit; videt eam esse futuram; quæ verò ipsi adversatur, seu quo verum dumtaxat est, quid esse possit, ac debeat; videt eam bonam esse dumtaxat potuisse, ac debuisse. Quod autem est, & bonum esse dumtaxat potest, ac debet; id malum est. Ex quo illud facilius intelligis, quod habent Patres, ac Theologi Catholici passim; Deum bona quidem in se ipso directè, propriisque ipsorum rationibus; mala verò ex ratione iis opposita, & quasi ex obliquo intueri. Sed ad Anfelmum redeamus, qui rem supra propositam ita concludit. *Sic igitur facit Deus in omnibus voluntatibus, & operibus bonis, & quod essentialiter sunt, & quod bona sunt; in malis verò, non quod mala sunt, sed tantum quod per essentiam sunt. Quemadmodum enim non est essentia rerum, nisi a Deo; ita non est recta, nisi ab ipso. Hujus verò reſtitutionis, de qua loquor absentia, quæ est injustitia, non est, nisi in voluntate rationalis creaturæ, quæ semper debet habere justitiam. Cur autem non habeat, quam semper debet habere? Sc. Hanc eandem doctrinam multimodis expressit D. Thomas: primò, cum docuit, malum non habere ideam in Deo: sic enim scripsit p. 1. q. 15. ar. 3. ad 1. *Malum cognoscitur a Deo non per propriam rationem, sed per rationem boni, & ideo malum non habet in Deo ideam, neque secundum, quod idea est exemplar, neque secundum, quod est ratio, hoc est, ut ipse explicat in corp. articuli, neque secundum id, quo idea nexa est cum rebus ut extituris; neque secundum id, quo iisdem illicata est, dumtaxat ut possibilibus. Similiter q. 18. a. 4. ad 4. Licet, inquit, mala sint in Dei scientia, in quantum sub Dei scientia comprehenduntur, non tamen sunt in Deo, sicut creata a Deo, vel conservata ab ipso, neque sicut habentia rationem in Deo. Cognoscuntur enim a Deo per rationes honorum: unde non potest dici, quod mala sint vita in Deo. Idemque docet in 1. sent. d. 36. q. 2. a. 3. ad 1. in 3. d. 14. a. 2. q. 2. corp. aliisque quampluribus in locis. Secundò doctrinam eandem exhibuit, ubicumque docuit, actionem pravam, ut est quidem, esse a Deo:**

Deo : non autem ut prava est : qua de re præcipuè scripsit Q. 3. de Malo a. 2. in hæc verba. *Neceſſe eſt enim, omnes motus cauſarum ſecundarum cauſari a primo movente ; ſicut omnes motus inferiorum corporum cauſantur a motu Cæli. Deus autem eſt primum movens reſpectu omnium motuum, & ſpiritualium, & corporalium. . . Unde, cum actus peccati ſit quidam motus liberi arbitrii, neceſſe eſt dicere, quod actus peccati, in quantum eſt actus, ſit a Deo. Sed tamen attendendum eſt, quod motus primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus : ſed in unoquoque ſecundum proprium modum. Alio enim modo cauſatur a motu Cæli &c. Cum enim aliquid eſt in debita diſpoſitione ad recipiendum motionem primi moventis, conſequitur actio perfectæ ſecundum intentionem primi moventis : ſed, ſi non ſit in debita diſpoſitione, & aptitudine ad recipiendum motionem primi moventis, ſequitur actio imperfecta, & tunc, quod eſt ibi actionis, reducitur ad primum movens, ſicut in cauſam : quod autem eſt ibi de defectu, non reducitur in primum movens, ſicut in cauſam, quia talis defectus conſequitur in actione, ex hoc, quod agens deficit ab ordine primi moventis, ut dictum eſt. Si- cut, quidquid eſt de motu in claudicatione, eſt ex virtute motiva animalis : ſed quidquid eſt ibi de defectu, non eſt a virtute motiva ; ſed a tibia, ſecundum quod deficit ab opportunitate mobilitatis a virtute motiva. Sic ergo dicendum, quod Deus ſit primum principium motionis omnium : quædam ſic moventur ab ipſo, quod etiam ipſa ſe ipſa movent, ſicut quæ habent liberum arbitrium : quæ ſi fuerint in debita diſpoſitione, & ordine debito ad recipiendum motionem, qua moventur a Deo, ſequentur bonæ actiones, quæ totaliter reducuntur in Deum, ſicut in cauſam. Si autem deficient a debito ordine, ſequetur actio inordinata, quæ eſt actio peccati. Et ſic id, quod eſt ibi de actione, reducetur in Deum, ſicut in cauſam : quod autem eſt ibi de inordinatione, vel deformitate non habet Deum cauſam : ſed ſolum liberum arbitrium. Et propter hoc dicitur, quod actio peccati eſt a Deo, ſed peccatum non eſt a Deo. Cujus ſimile eſt, quod dicunt Zetææ, actionis prævæ veritatem, ſeu eſſe exemptum eſſe in Deo : ſecus autem prævitatatis ipſius. Veritate autem illa, ſive eſſe exempto, tanquam forma extrinſecus afficiente*

rem ajunt, ex æterno verum fuisse, exituram actionem illam, & talem, nempe rectam, esse posse, & debere: a qua *talitate*, seu rectitudine cum deficiat in tempore actio illa, prava est, peccatum est. Eadem tibiæ similitudine id ipsum declarat Angelicus Doctor p.1. q.49. a.2. ad 2. Eandemque doctrinam non admodum dissimili specie, atque cultu passim apud ipsum invenies: præcipue vero, ubi agit de voluntate Dei, de providentia, de prædestinatione &c. ex quibus locis nihil excribo, ne veritatis illius, quæ nunc potissimum quærebatur, pervestigatio distineatur diutius, resque inventu difficilis, aliarum interjectu, abstrusior fiat.

45. Veritatem igitur ipsam, atque esse illud exemptum, quod habent in Centro liberæ omnes hominum, atque angelorum actiones, quæ rectæ, sibi congruens; quæ pravæ, sibi oppositum; ut est ~~idem~~ *reapse* non solum scientia, sed etiam voluntas Dei; illarum quidem Sanctionem, harum verò Permissionem esse, dicebat Schola vetus Zetetica: nec hominum, & angelorum libertati quidquam inde timendum putabat. Rectè, secusne; meum non est judicare. Sic porro ajebat: Tametsi fuit in potestate, & arbitrio Dei, quid ex omni æternitate sanciret, aut permitteret; tametsi divinas has cum Sanctiones, tum Permissiones æternas, & immobiles sua quamque actio definito & loco, & tempore certissimè consequitur; cum tamen & Sanctio sit ipsa veritas actionis rectæ per convenientiam; & Permissio sit ipsa veritas actionis pravæ per oppositionem, ut explicatum est paulo ante; resque omnistalis sit in se ipsa, qualis est in sua propria veritate; æquè est absurdum, eam sive hominis, sive angeli actionem necessariam fore in se ipsa, quæ est libera in veritate; ut est absurdum, eam liberam fore in se ipsa, quæ necessaria est in veritate. Age verò, quid interest inter veritatem actionis liberæ, & veritatem actionis necessariæ? Id ipsum, quod interest inter actiones ipsas liberam, & necessariam. Veritas enim actionis liberæ secum affert esse verum, & exemptum istorum omnium: causæ scilicet undiquè completæ, atque aptæ, cui tamen etiam appositis iis omnibus, quæ ad agendum sunt necessaria; solum

lutum sit agere, & non agere: cumque ita parata sit, & instructa, solumque ei sit agere, & non agere: suapte sponte, atque nutu malit agere, quàm non agere. E contrario veritas actionis necessariæ secum affert esse exemptum tum ejus causæ, quæ, cum præsto illi sunt ea omnia, quæ ad agendum sunt necessaria, non possit non agere; tum ejus effectus, qui ab hac causâ ita existat; non ejus scilicet electione, & arbitrio, sed necessitate, & natura. Video equidem, quid hic objici possit: nullam fore hic apud nos causam verè liberam, quæ quod agat, ejus electio sit, & arbitrium, non necessitas, & natura. Cum enim duorum illorum veluti statuum, quos Investigatores ponunt, ea sit habitudo, ut secundus sit planè suspensus ex primo, umbra scilicet ex veritate; non erit in potestate hominis, aut angeli, quid agant in statu adumbrationis, nisi sit in eorum, pariter potestate, quænam ipsorum actiones sint in statu veritatis. Hoc autem videtur in eorum potestate non esse, cum veritas, atque esse exemptum illarum actionum, quæ ab ipsis eduntur, Zetetarum sententiâ, sit planè liberum Deo, in Deique positum electione, & arbitrio. Immo verò è Schola sum Societatis, & ad conciliandam cum Dei prædestinatione, præscientia, gratia, angelorum, atque hominum libertatem, etsi alii aliud probabiliter, laudabiliterque defendant; nihil tamen adhuc aptius inveni, quàm quod edoctus ab ipsa sum. Quod profectò est ejusmodi, ut, cum, duobus veluti scopulis, obsita sit ea pars Theologici cursus, hinc quidem Hæresi Calvinistarum, & Jansenistarum; illinc autem Hæresi Pelagianorum, ac Semipelagianorum; a Societatis doctrina quantum discederem; tantum quoque offendere, & quodammodo allidi in alterutro mihi viderer. Unâ igitur cum Societatis Theologis, Ebræis Investigatoribus firmissimum illud oppono Scholæ nostræ axioma: Quidquid connexum est cum hominis, & angeli actione, iidemque inevitabile est, eorum libertatem evertit: esto autem, Zetetis detur, id ipsum quod est in statu veritatis, esse in statu umbræ, nec ipsum Esse, sed status quodammodo distingui, ut est Catholicè expositum p.1. num.1.

& 23. certè, quod actio hominis, aut angeli futura, ut fufura ab omni æternitate fuerit in statu veritatis, cum eo neclitur, quodd sit etiam rato & loco, & tempore in statu adumbrationis: & quodd in statu veritatis eo pacto fuerit, homini ipsi, & angelo est inevitabile: siquidem, ut supra positum est, fuit in potestate, & arbitrio Dei, quas apud semetipsum, ante omne tempus, rerum veritates exemptas haberet. Hic Schola Zetetica, si pro se loqui possit, exemplum fortasse illud instauret, quo paulo ante pro ipsa pugnatum est: mundum universum nobis proponat, vel unum aliquem hominem, & quidquid ab ipso seu necessariò, seu liberè existit, positum simul in duplici loco, ad Boream, & ad Austrum: atque ita tandem respondeat: Utrique non erit in potestate, atque electione hominis hujus, quid agat in loco Australi, nisi sit itidem in ejus potestate, atque electione, quid agat in Boreali: verum, quid agat in loco Boreali, in ejus potestate, atque electione est oppidò: siquidem necessitas illa, qua premitur, non ipsam actionem, sed locum dumtaxat afficit: solutumque ei est, quid agat: licet definitum, & constitutum sit, decreto Dei, ubi agat: duplex videlicet ille locus, Borealis, & Australis. Ad eandem imaginem: non erit utique in hominis, & angeli arbitrio, quid agant in statu adumbrationis, nisi sit pariter in eorum arbitrio, quid agant in statu veritatis, hoc est, quæ veritas exempta ipsorum actionibus in Centro respondeat. Id verò est oppidò in eorum arbitrio, quoniam hæc etiam necessitas non rem, aut ens ipsum, sed quasi statum dumtaxat afficit: cumque in eorum voluntate sit penitus, quid agant: ex ipsa tamen horum statuum natura fixum est, ut, quod agunt, sit utrobique, in veritate scilicet, & in umbra. At enim, ut supra diximus, Deo est planè liberum, quid sit in statu veritatis, Deique, ipsius electio est, & arbitrium: quodd, si Deo id est planè liberum, in ejusque positum electione, & arbitrio; homini, & angelo evitabile non est? Enimvero eo prorsus modo, quo homini manenti in loco boreali est planè liberum quid ibi agat, in ejusque positum electione, & arbitrio: nec continuò tamen, si hoc est, id est ipsi prorsus inevitabile man-

ned-

menti in loco australi. Nempe est idem homo, qui manet in loco boreali, quique in loco australi, eademque utrobique ejus hominis actio? Idem quoque homo est, qui est in statu veritatis, hoc est in scientia, & voluntate Dei; quique est in statu adumbrationis, hoc est, in seipso: & illa actio, quæ ab eo liberè existit, eadem est in scientia, ac voluntate Dei; atque in se ipsa. Quid igitur, in Deone est verus ille homo? vera hominis illius facultas? vera ejus facultatis exercitatio? hæudquaquam sanè: sed, cum Scientia Dei, sit ipsa veritas rerum exempta; & exemptum ipsum esse rerum sit Dei Voluntas; est in Deo esse, & veritas, quæ iis omnibus modò numeratis respondeat: quod esse, & veritas, cum sit idem, esse, & veritas rerum omnium, hoc est, omnia extra omnia; seu totum exemptum a toto, quod est ipsemet Deus, nam Deus id, quod habet, illud est; ea de causa dictum est supra, Deo liberum fuisse, quam in se ipso, ante omne tempus nostrarum actionum veritatem, atque esse exemptum haberet: atque interrogantibus p.2. n.43. cui nam liberum est illud esse, seu illa ratio entis, quæ eadem & in Deo est, sed tanquam in statu veritatis; & in humanis ipsis actionibus, sed tanquam statu adumbrationis; hominine, an Deo; responsum est, id esse utrique liberum: sed Deo liberum in statu veritatis, secundum quem statum est, & dicitur electio, seu decretum Dei; homini autem liberum esse in statu adumbrationis, secundum quem statum est, & dicitur electio, seu assensio hominis. Ita scilicet, ut electio, seu decretum Dei, sit electio, sive assensio hominis in statu lucis: contra, verò electio, seu assensio hominis, sit electio, & decretum Dei in statu umbræ. Hæc autem mirantibus illud sæpe iteravimus: Hæc est Veritatis loco, ac tempori exempta, ac per se subsistentis natura: quæ, cum sit esse verum, & quidquid habet, illud sit; sicuti quæ intelligit, se ipsa intelligit; ita quæ vult, se ipsa vult: quare, ut veritate rei rem ipsam intelligit; ita veritate rei rem ipsam vult: intelligit igitur, & vult actionem, voluntatemque liberam hominis, & angeli, veritate ipsa actionis, voluntatiq; liberæ hominis, & angeli: quæ veritas, cum sit quædam veluti forma, ut ostensum

sum est p. 2. n. 33. , qua res primario verè dicuntur; idem est, Deum intelligere, ac velle actionem, voluntatemque liberam hominis, aut angelis; ac eam verè esse liberam: idem est, Deum intelligere, ac velle, eos aliquid suapte sponte, atque nutu eligere: ac eos verè sponte sua, & suapte nutu illud eligere: denique, quodcunque dicas, si addas, Deum id intelligere, ac velle; addis id esse verum, quod dicis, suoque & loco, & tempore exiturum. Hactenus Schola Zetetica. Quòd si non acquiescis, sed aliud quidpiam, ingeris paulo magis subtile, & acutum, ut promptum est vel mediocri cuilibet Societ. Theologo; ea iis omnibus suum illud opponet: Hæc est Veritatis ipsius natura: ita intelligit Veritas, se ipsa intelligit: ita vult Veritas, se ipsa vult: quòd si seipsa vult, & intelligit; ejus voluntate, & intelligentia futurum est, ac verè eo modo futurum, quo est futurum, scilicet vel necessariò, vel liberè. Hæc illa: quæ non equidem spero omni ex parte probatum iri Sapientibus: cum & mihi displiceant, qui illa reperi. At quid attinuit isthæc improbo plurium mensium labore, & studio ex iis latebris, in quibus tot secula delituerant, in hanc lucem efferre, & partim quidem dispersa colligere, partim manca supplere, si displicent? Quia, etsi plura peccent, ejusmodi tamen esse video; quæ, si in alicujus manus pervenerint, cui plus otii sit, & ingenii ad hæc pertractanda; ut facile est inventis addere; ex iis aliquid tandem conficiat, quod Catholicas Scholas inter se dissidentes conciliet, ac novas hæreses, quæ discordiis nostris aluntur, seque in dies insolentiùs efferunt, penitus obterat.

46. Promenda nunc essent ex iisdem Zeteticis thesauris alia complura, quæ ad Deum pertinent, ut Unus est, idemque Intelligens, ac Volens: atque ea præcipuè, quæ aliquid opis afferrent ad eam controversiam enodandam, quam de Actibus Contingentibus, quos vocant, ac liberis Dei, instituere jamdudum Scholastici: qui quidem in varias distracti sententias, se tamen propemodum obrui, ac vinci respondendi difficultate fatentur omnes. Cum enim voluntas illa, qua Deus ab omni æternitate facturum se in tempore aliquid decrevit; ac scientia, qua illud fore præcivit; sint re ipsamet
Dei

Dei substantia, & natura; si Deus, ut mundum in tempore condere voluit ex æterno, atque exiturum præcivit; sic e contrario condere nolisset, præcissetque non exiturum; Divinæ ipsi naturæ, & substantiæ facta decessio aliqua videri posset: immo tota funditus occidisse: quippe quæ simplicissima res est, neque partitione ulla dividitur. Horum verò, quæ sanè difficillima sunt, ut temporis angustiis hinc excluduntur; sic erit per commoda, ac per opportuna tractatio in sequenti Systemate de Deo Trino, quod mihi ex iisdem Scholæ Zeteticæ monumentis, Deo ipso annuente, atque adjuvante, propositum est informare. Immo etiam fortasse in hoc ipso Systemate, quod, ut nunc properato opus fuit, neque, ut par erat accurari diligenter potuit, multaque in eo perperam, ut vereor, vel intellecta, vel exposita sunt; si tempus, & vita suppetet, emendatius olim, ac retractatius edam. Interea, quod initio feci, hic ultimo etiam profiteor, tametsi quidquid hic est doctrinæ, totumque hoc Systema e sacris ipsis Literis, earumque sapientioribus Interpretibus, pro meo captu, ac modulo, expressi; Scholæ tamen Zeteticæ a me propterea ascriptum, quòd istorum omnium persimilia multa deprehendi cum apud Ethnicos illos philosophos, qui Zetetarum vestigiis verum pervestigarunt; tum vel maximè apud quosdam Ebræorum scriptores, qui, si minus antiqui sunt, quàm quantum ea gens jactitat; immo, si non ii sunt, quos nomen libris inscriptum præferebat; at certè a Talmudicorum, & Rabbinorum ineptiis quàm longissimè abhorrent, ac doctrinæ veteris a majoribus acceptæ perquam studiosi, & maximè retinentes videntur. Ut ut res habeat, & accipiat; esto eorum, quæ trado, non interpres dumtaxat, atque ordinator, quod quidem in fronte libri profiteor; sed auctor dicar, atque habear: nihil equidem horum defendo, sed ea tantùm propono: &, cujusquemodi tandem sint, Ecclesiæ, & Sapientum judicio prorsus subjecta esse volo: ita scilicet animo comparatus, ut, quamcunque de Metaphysico hoc Systemate sententiam Catholici philosophi, ac theologi tu lerint; ei, sine ulla tergiversatione, statim subscribam, & planè acquiescam.

F I N I S.

